

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Dīghanikāyo

Mahāvaggapāli

1. Mahāpadānasuttam

Pubbenivāsapaṭisamayuttakathā

1. Evam (2.0001) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jeta-vane anāthapiṇḍikassa ārāme karerikuṭikāyam. Atha kho sambahulānam bhikkhūnam pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantānam karerimaṇḍalamāle sannisinnānam sannipatitānam pubbenivāsapaṭisamayuttā dhammī kathā udapādi- “itipi pubbenivāso, itipi pubbenivāso”ti.

2. Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya tesam bhikkhūnam imam kathāsallāpam. Atha kho bhagavā utthāyāsanā yena karerimaṇḍalamālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “kāyanuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannissinna; kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

Evam vutte te bhikkhū bhagavantam etadavocum- “idha, bhante, amhākam pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantānam karerimaṇḍalamāle sannisinnānam sannipatitānam pubbenivāsapaṭisamayuttā dhammī kathā udapādi- ‘itipi pubbenivāso itipi pubbenivāso’ti. Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā vippakatā. Atha bhagavā anuppatto”ti.

3. “Iccheyyātha (2.0002) no tumhe, bhikkhave, pubbenivāsapaṭisamayuttam dhammiṁ kathaṁ sotun”ti? “Etassa, bhagavā, kālo; etassa, sugata, kālo; yaṁ bhagavā pubbenivāsapaṭisamayuttam dhammiṁ kathaṁ kareyya, bhagavato sutvā § bhikkhū dhāressanti”ti. “Tena hi, bhikkhave, suṇāthasādhukam manasi karotha bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

4. “Ito so, bhikkhave, ekanavutikappe yaṁ § vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho loke udapādi. Ito so, bhikkhave, ekatimse kappe § yaṁ sikhī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho loke udapādi. Tasmiññeva kho, bhikkhave, ekatimse kappe vessabhū bhagavā arahaṁ sammāsambuddho loke udapādi. Imasmiññeva § kho, bhikkhave, bhaddakappe kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsa-

mbuddho loke udapādi. Imasmiññeva kho, bhikkhave, bhaddakappe koṇāgamano bhagavā araham̄ sammāsambuddho loke udapādi. Imasmiññeva kho, bhikkhave, bhaddakappe kassapo bhagavā araham̄ sammāsambuddho loke udapādi. Imasmiññeva kho, bhikkhave, bhaddakappe aham̄ etarahi araham̄ sammāsambuddho loke uppanno.

5. “Vipassī, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosi, khattiya kule udapādi. Sikhī, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosi, khattiya kule udapādi. Vessabhū, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosi, khattiya kule udapādi. Kakusandho, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho brāhmaṇo jātiyā ahosi, brāhmaṇakule udapādi. Koṇāgamano, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho brāhmaṇo jātiyā ahosi, brāhmaṇakule udapādi. Kassapo, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho brāhmaṇo jātiyā ahosi, brāhmaṇakule udapādi. Aham̄, bhikkhave, etarahi araham̄ sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosim̄, khattiya kule uppanno.

6. “Vipassī (2.0003), bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho koṇḍañño gottena ahosi. Sikhī, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho koṇḍañño gottena ahosi. Vessabhū, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho koṇḍañño gottena ahosi. Kakusandho, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho kassapo gottena ahosi. Koṇāgamano, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho kassapo gottena ahosi. Kassapo, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho kassapo gottena ahosi. Aham̄, bhikkhave, etarahi araham̄ sammāsambuddho gotamo gottena ahosim̄.

7. “Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asītivassasahassāni āyuppamāṇam̄ ahosi. Sikhissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa sattativassasahassāni āyuppamāṇam̄ ahosi. Vessabhussa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa saṭṭhivassasahassāni āyuppamāṇam̄ ahosi. Kakusandhassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa cattālīsavassasahassāni āyuppamāṇam̄ ahosi. Koṇāgamanassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tiṁsavassasahassāni āyuppamāṇam̄ ahosi. Kassapassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa vīsativassasahassāni āyuppamāṇam̄ ahosi. Mayham̄, bhikkhave, etarahi appakaṇ āyuppamāṇam̄ parittam̄ lahukam̄; yo ciram̄ jīvati, so vassasataṇ appam̄ vā bhiyyo.

8. “Vipassī, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho pāṭaliyā mūle abhisambuddho. Sikhī, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho puṇḍarīkassa mūle abhisambuddho. Vessabhū, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho sālassa mūle abhisambuddho. Kakusandho, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho sirīsassa mūle abhisambuddho. Koṇāgamano, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho udumbarassa mūle abhisambuddho. Kassapo, bhikkhave, bhagavā araham̄ sammāsambuddho nigrodhassa mūle abhisambuddho. Aham̄, bhikkhave, etarahi araham̄ sammāsambuddho assa-

tthassa mūle abhisambuddho.

9. "Vipassissa (2.0004), bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa khaṇḍatissam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Sikhissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa abhibhūsambhavam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Vessabhussa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa soṇuttaram nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Kakusandhassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa vidhurasañjivam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Koṇāgamanassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa bhiyyosuttaram nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Kassapassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tissabhāradvājam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Mayham, bhikkhave, etarahi sāriputtamoggallānam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam.

10. "Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tayo sāvakānam sannipātā ahesum. Eko sāvakānam sannipāto ahosi atṭhasaṭṭhibikkhusatasahassam, eko sāvakānam sannipāto ahosi bhikkhusatasahassam, eko sāvakānam sannipāto ahosi asītibhikkhusahassāni. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ime tayo sāvakānam sannipātā ahesum sabbesamyeva khīṇāsavānam.

"Sikhissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tayo sāvakānam sannipātā ahesum. Eko sāvakānam sannipāto ahosi bhikkhusatasahassam, eko sāvakānam sannipāto ahosi asītibhikkhusahassāni, eko sāvakānam sannipāto ahosi sattatibhikkhusahassāni. Sikhissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ime tayo sāvakānam sannipātā ahesum sabbesamyeva khīṇāsavānam.

"Vessabhussa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tayo sāvakānam sannipātā ahesum. Eko sāvakānam sannipāto ahosi asītibhikkhusahassāni, eko sāvakānam sannipāto ahosi sattatibhikkhusahassāni, eko sāvakānam sannipāto ahosi (2.0005) saṭṭhibhikkhusahassāni. Vessabhussa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ime tayo sāvakānam sannipātā ahesum sabbesamyeva khīṇāsavānam.

"Kakusandhassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa eko sāvakānam sannipāto ahosi cattālisabhikkhusahassāni. Kakusandhassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ayaṁ eko sāvakānam sannipāto ahosi sabbesamyeva khīṇāsavānam.

"Kassapassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa eko sāvakānam sannipāto ahosi vīsatibhikkhusahassāni. Kassapassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ayaṁ eko sāvakānam sannipāto ahosi sabbe-

saṃyeva khīṇāsavānam.

“Mayham, bhikkhave, etarahi eko sāvakānam sannipāto ahosi adhateelasāni bhikkhusatāni. Mayham, bhikkhave, ayam eko sāvakānam sannipāto ahosi sabbe-saṃyeva khīṇāsavānam.

11. “Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asoko nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Sikhissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa khemaṅkaro nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Vessabhussa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa upasanto nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Kakusandhassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa buddhijo nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Koṇāgamanassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa sothijo nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Kassapassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa sabbamitto nāma (2.0006) bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Mayham, bhikkhave, etarahi ānando nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko.

12. “Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa bandhumā nāma rājā pitā ahosi. Bandhumatī nāma devī mātā ahosi janetti §. Bandhumassa rañño bandhumatī nāma nagaram rājadhānī ahosi.

“Sikhissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa aruṇo nāma rājā pitā ahosi. Pabhāvatī nāma devī mātā ahosi janetti. Aruṇassa rañño aruṇavatī nāma nagaram rājadhānī ahosi.

“Vessabhussa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa suppatito nāma § rājā pitā ahosi. Vassavatī nāma § devī mātā ahosi janetti. Suppatitassa rañño anomam nāma nagaram rājadhānī ahosi.

“Kakusandhassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa aggi-datto nāma brāhmaṇo pitā ahosi. Visākhā nāma brāhmaṇī mātā ahosi janetti. Tena kho pana, bhikkhave, samayena khemo nāma rājā ahosi. Khemassa rañño khemavatī nāma nagaram rājadhānī ahosi.

“Koṇāgamanassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa yaññadatto nāma brāhmaṇo pitā ahosi. Uttarā nāma brāhmaṇī mātā ahosi janetti. Tena kho pana, bhikkhave, samayena sobho nāma rājā ahosi. Sobhassa rañño sobhavatī nāma nagaram rājadhānī ahosi.

“Kassapassa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa brahma-datto nāma brāhmaṇo pitā ahosi. Dhanavatī nāma brāhmaṇī mātā ahosi janetti. Tena kho pana, bhikkhave, samayena kikī (2.0007) nāma § rājā ahosi. Kikissa rañño bārāṇasī nāma nagaram rājadhānī ahosi.

“Mayham, bhikkhave, etarahi suddhodano nāma rājā pitā ahosi. Māyā nāma devī mātā ahosi janetti. Kapilavatthu nāma nagaram rājadhānī ahosi”ti. Idama-voca bhagavā, idam vatvāna sugato utṭhāyāsanā vihāram pāvisi.

13. Atha kho tesam bhikkhūnam acirapakkantassa bhagavato ayamantarākathā udapādi- “acchariyam, āvuso, abbhutam, āvuso, tathāgatassa mahiddhikatā mahā-nubhāvatā. Yatra hi nāma tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarissati, nāmatopi anussarissati, gottatopi anussarissati, āyuppamāṇatopi anussarissati, sāvakayugatopi anussarissati, sāvakasannipātatopi anussarissati- ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimuttā te bhagavanto ahesum itipi”ti.

“Kim nu kho, āvuso, tathāgatasseva nu kho esā dhammadhātu suppaṭividdhā, yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati- ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimuttā te bhagavanto ahesum itipi”ti, udāhu devatā tathāgatassa etamattham ārocesum, yena tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati- ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimuttā (2.0008) te bhagavanto ahesum itipi”ti. Ayañca hidam tesam bhikkhūnam antarākathā vippakatā hoti.

14. Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena karerimaṇḍalamālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “kāyanuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā; kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

Evam vutte te bhikkhū bhagavantaṁ etadavocum- “idha, bhante, amhākam acirapakkantassa bhagavato ayam antarākathā udapādi- ‘acchariyam, āvuso, abbhutam, āvuso, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāma tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarissati, nāmatopi anussarissati, gottatopi anussarissati, āyuppamāṇatopi anussarissati, sāvakayugatopi anussarissati, sāvakasannipātatopi anussarissati- “evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimuttā te bhagavanto ahesum itipi”ti. Kim nu kho, āvuso, tathāgatasseva nu kho esā dhammadhātu suppaṭividdhā, yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussa-

ratī- “evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimmuttā te bhagavanto ahesum itipī”ti. Udāhu devatā tathāgatassa etamattham ārocesum, yena tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume paryādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati- ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimmuttā (2.0009) te bhagavanto ahesum itipī’ti? Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā vippakatā, atha bhagavā anuppatto”ti.

15. “Tathāgatassevesā, bhikkhave, dhammadhātu suppaṭividdhā, yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume paryādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati- ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimmuttā te bhagavanto ahesum itipī’ti. Devatāpi tathāgatassa etamattham ārocesum, yena tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume paryādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati- ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum itipi, evamnāmā evamgottā evamsilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimmuttā te bhagavanto ahesum itipī’ti.

“Iccheyyātha no tumhe, bhikkhave, bhiyyosomattāya pubbenivāsapaṭisaṁyuttam dhammim kathaṁ sotun”ti? “Etassa, bhagavā, kālo; etassa, sugata, kālo; yaṁ bhagavā bhiyyosomattāya pubbenivāsapaṭisaṁyuttam dhammim kathaṁ kareyya, bhagavato sutvā bhikkhū dhāressanti”ti. “Tena hi, bhikkhave, suṇātha, sādhukam manasi karotha, bhāsissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

16. “Ito so, bhikkhave, ekanavutikappe yaṁ vipassī bhagavā araham sammāsambuddho loke udapādi. Vipassī, bhikkhave, bhagavā araham sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosi, khattiyyakule udapādi. Vipassī, bhikkhave, bhagavā araham sammāsambuddho konḍañño gottena ahosi. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asitivassasahassāni āyuppamāṇam ahosi. Vipassī, bhikkhave, bhagavā araham (2.0010) sammāsambuddho pāṭaliyā mūle abhisambuddho. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa khaṇḍatissam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tayo sāvakānam sannipātā ahesum. Eko sāvakānam sannipāto ahosi atṭhasatṭhibhikkhusatasahassam, eko sāvakānam sannipāto ahosi asitibhikkhusahassāni. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ime tayo sāvakānam sannipātā ahesum sabbesam-yeva khīṇāsavānam. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambu-

ddhassa asoko nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Vipassissa, bhikkhave, bhagavato arahato sammāsambuddhassa bandhumā nāma rājā pitā ahosi. Bandhumatī nāma devī mātā ahosi janetti. Bandhumassa rañño bandhumatī nāma nagaram rājadhānī ahosi.

Bodhisattadhammatā

17. “Atha kho, bhikkhave, vipassī bodhisatto tusitā kāyā cavitvā sato sampajāno mātukucchim okkami. Ayamettha dhammatā.

18. “Dhammatā, esā, bhikkhave, yadā bodhisatto tusitā kāyā cavitvā mātukucchim okkamati. Atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaniyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uṭāro obhāso pātubhavati atikammeva devānam devānubhāvam. Yāpi tā lokantarikā aghā asamvutā andhakārā andhakāratimisā, yattha pime candimasūriyā evamahiddhikā evamahānubhāvā ābhāya nānubhonti, tatthapi appamāṇo uṭāro obhāso pātubhavati atikammeva devānam devānubhāvam. Yēpi tattha sattā upapannā, tepi tenobhāsenā aññamaññam sañjānanti ‘aññepi kira, bho, santi sattā idhūpapannā’ti. Ayañca dasasahassi lokadhātu sañkampati sampakampati sampavedhati. Appamāṇo ca uṭāro obhāso loke pātubhavati atikkammeva devānam devānubhāvam. Ayamettha dhammatā.

19. “Dhammatā (2.0011) esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchim okkanto hoti, cattāro nañ devaputtā catuddisam § rakkhāya upagacchanti ‘mā nañ bodhisattam vā bodhisattamātarām vā manusso vā amanusso vā koci vā viheṭhesī’ti. Ayamettha dhammatā.

20. “Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchim okkanto hoti, pakatiyā sīlavatī bodhisattamātā hoti, viratā pāṇātipātā, viratā adinnādānā, viratā kāmesumicchācārā, viratā musāvādā, viratā surāmerayamajjappamādaṭṭhānā. Ayamettha dhammatā.

21. “Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchim okkanto hoti, na bodhisattamātu purisesu mānasam uppajjati kāmaguṇūpasamhitam, anatikkamaniyā ca bodhisattamātā hoti kenaci purisenā rattacittena. Ayamettha dhammatā.

22. “Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchim okkanto hoti, lābhīnī bodhisattamātā hoti pañcannañ kāmaguṇānam. Sā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricāreti. Ayamettha dhammatā.

23. “Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchim okkanto hoti, na bodhisattamātu kocideva ābādho uppajjati. Sukhinī bodhisattamātā hoti akilantakāyā, bodhisattañca bodhisattamātā tirokucchigatañ passati sabbaṅgapaccāṅgiñ ahīnindriyam. Seyyathāpi, bhikkhave, mañi veļuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso supari-kammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasampanno. Tatrāssa § suttam āvutam nīlam vā pītam vā lohitam vā odātam vā pañdusuttam vā. Tamenam cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyā- ‘ayañ kho mañi veļuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso supari-kammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasa-

mpanno. Tatridam suttam āvutam nīlam vā pītam vā lohitam vā odātam vā pañdu-suttam vā'ti. Evameva kho, bhikkhave, yadā bodhisatto (2.0012) mātukucchim okkanto hoti, na bodhisattamātu kocideva ābādho uppajjati, sukhinī bodhisattamātā hoti akilantakāyā, bodhisattañca bodhisattamātā tirokucchigataṁ passati sabbaṅgapaccaṅgim ahīnindriyam. Ayamettha dhammatā.

24. "Dhammatā esā, bhikkhave, sattāhajāte bodhisatte bodhisattamātā kālaṅkaroti tusitam kāyam upapajjati. Ayamettha dhammatā.

25. "Dhammatā esā, bhikkhave, yathā aññā itthikā nava vā dasa vā māse gabbham kucchinā pariharitvā vijāyanti, na hevam bodhisattam bodhisattamātā vijāyati. Daseva māsāni bodhisattam bodhisattamātā kucchinā pariharitvā vijāyati. Ayamettha dhammatā.

26. "Dhammatā esā, bhikkhave, yathā aññā itthikā nisinnā vā nipannā vā vijāyanti, na hevam bodhisattam bodhisattamātā vijāyati. Ṭhitāva bodhisattam bodhisattamātā vijāyati. Ayamettha dhammatā.

27. "Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchimhā nikhamati, devā pañhamam paṭiggaṇhanti, pacchā manussā. Ayamettha dhammatā.

28. "Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchimhā nikhamati, appatova bodhisatto pathavim hoti, cattāro nam devaputtā paṭiggahetvā mātu purato ṭhapenti- 'attamanā, devi, hohi; mahesakkho teutto uppanno'ti. Ayamettha dhammatā.

29. "Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchimhā nikhamati, visadova nikhamati amakkhito udena § amakkhito semhena amakkhito ruhirena amakkhito kenaci asucinā suddho § visado. Seyyathāpi, bhikkhave, mañiratanam kāsike vatthe nikkhittam neva mañiratanam kāsikam vattham makkheti, nāpi kāsikam

vattham maṇiratanam makkheti. Tam kissa hetu? Ubhinnam suddhattā. Evameva kho, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchimhā nikkhamati, visadova nikkhamati amakkhito, udena amakkhito (2.0013) semhena amakkhito ruhirena amakkhito kenaci asucinā suddho visado. Ayamettha dhammatā.

30. “Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchimhā nikkhamati, dve udakassa dhārā antalikkhā pātubhavanti- ekā sītassa ekā uṇhassa yena bodhisattassa udakakiccaṁ karonti mātu ca. Ayamettha dhammatā.

31. “Dhammatā esā, bhikkhave, sampatijāto bodhisatto samehi pādehi patiṭṭhitvā uttarābhīmukho § sappadavītihārena gacchati setamhi chatte anudhāriyamāne, sabbā ca disā anuviloketi, āsabhim vācaṁ bhāsatī ‘aggohamasmi lokassa, jetṭhohamasmi lokassa, setṭhohamasmi lokassa, ayamantimā jāti, natthidāni punabbhavo’ti. Ayamettha dhammatā.

32. “Dhammatā esā, bhikkhave, yadā bodhisatto mātukucchimhā nikkhamati, atha sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya appamāṇo uṭāro obhāso pātubhavati, atikkammeva devānam devānubhāvam. Yāpi tā lokantarikā aghā asamvutā andhakārā andhakāratimisā, yattha pime candimasūriyā evaṁmahiddhikā evaṁmahānubhāvā ābhāya nānubhonti, tatthapi appamāṇo uṭāro obhāso pātubhavati atikkammeva devānam devānubhāvam. Yepi tattha sattā upapannā, tepi tenobhāsenā aññamaññam sañjānanti- ‘aññepi kira, bho, santi sattā idhūpapannā’ti. Ayañca dasasahassī lokadhātu saṅkampati sampakampati sampavedhati appamāṇo ca uṭāro obhāso loke pātubhavati atikkammeva devānam devānubhāvam. Ayamettha dhammatā.

Dvattimśamahāpurisalakkhaṇā

33. “Jāte kho pana, bhikkhave, vipassimhi kumāre bandhumato rañño paṭive- desum- ‘putto te, deva §, jāto, tam devo passatū’ti. Addasā kho, bhikkhave, bandhumā rājā vipassim kumāram, disvā nemitte brāhmaṇe (2.0014) āmantā- petvā etadavoca- ‘passantu bhonto nemittā brāhmaṇā kumāran’ti. Addasamsu kho, bhikkhave, nemittā brāhmaṇā vipassim kumāram, disvā bandhumantam rājānam etadavocum- ‘attamano, deva, hohi, mahesakkho te putto uppanno, lābhā te, mahārāja, suladdham te, mahārāja, yassa te kule evarūpo putto uppanno. Ayañhi, deva, kumāro dvattimśamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā caturanto vijitāvī janapadathāviriappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni sattaratanāni bhavanti. Seyyathidam- cakkaratanam hatthiratanam assaratanam maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivatācchado.

34. ‘Katamehi cāyam, deva, kumāro dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāpi janapadatthāvariyyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni sattaratanāni bhavanti. Seyyathidaṁ- cakkaratanaṁ hatthiratanam assaratanam mañiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanameva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adañdena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṁ hoti sammāsambuddho loke vivāṭacchado.

35. ‘Ayañhi, deva, kumāro suppatiṭṭhitapādo. Yam pāyam, deva, kumāro suppatiṭṭhitapādo. Idampissa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

‘Imassa, deva §, kumārassa heṭṭhā pādatalesu cakkāni jātāni sahassārāni sane-mikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni. Yampi, imassa (2.0015) deva, kumārassa heṭṭhā pādatalesu cakkāni jātāni sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni, idampissa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

‘Ayañhi deva, kumāro āyatapaṇhī ...pe...

‘Ayañhi, deva, kumāro dīghaṅgulī...

‘Ayañhi, deva, kumāro mudutulunahatthapādo...

‘Ayañhi, deva kumāro jālahatthapādo...

‘Ayañhi, deva, kumāro ussaṅkhapādo...

‘Ayañhi, deva, kumāro eṇijaṅgo...

‘Ayañhi, deva, kumāro ṭhitakova anonamanto ubho hi pāṇitalehi jaṇḍukāni parimasati § parimajjati...

‘Ayañhi, deva, kumāro kosohitavatthaguyho...

‘Ayañhi, deva, kumāro suvaṇṇavaṇṇo kañcanasannibhattaco...

‘Ayañhi, deva, kumāro sukhumacchavī; sukhumattā chavyā rajojallam kāye na upalimpati § ...

‘Ayañhi, deva, kumāro ekekalomo; ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni...

‘Ayañhi, deva, kumāro uddhaggalomo; uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni añjanavaṇṇāni kundalāvaṭṭāni dakkhiṇāvaṭṭakajātāni...

‘Ayañhi, deva, kumāro brahmujugatto...

‘Ayañhi, deva, kumāro sattussado...

‘Ayañhi, deva, kumāro sīhapubbaddhakāyo...

‘Ayañhi, deva, kumāro citantaramso § ...

‘Ayañhi, deva, kumāro nigrodhaporimaṇḍalo yāvatakassa kāyo tāvatakassa byāmo, yāvatakassa byāmo, tāvatakassa kāyo...

‘Ayañhi (2.0016), deva, kumāro samavaṭṭakkhandho...

‘Ayañhi, deva, kumāro rasaggasaggī...

‘Ayañhi, deva, kumāro sīhahanu...

‘Ayañhi, deva, kumāro cattālīsadanto...

‘Ayañhi, deva, kumāro samadanto...

‘Ayañhi, deva, kumāro aviraṭadanto...
‘Ayañhi, deva, kumāro susukkadāṭho...
‘Ayañhi, deva, kumāro pahūtajivho...
‘Ayañhi, deva, kumāro brahmaśaro karavīkabhaṇī...
‘Ayañhi, deva, kumāro abhinīlanetto...
‘Ayañhi, deva, kumāro gopakhumo...

Imassa, deva, kumārassa uṇṇā bhamukantare jātā odātā mudutūlasannibhā. Yampi imassa deva kumārassa uṇṇā bhamukantare jātā odātā mudutūlasannibhā, idampimassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

‘Ayañhi, deva, kumāro uṇhīsasīso. Yaṁ pāyam, deva, kumāro uṇhīsasīso, idampissa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

36. ‘Imehi kho ayam, deva, kumāro dvattimsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammadiko dhammarājā caturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni sattaratanāni bhavanti. Seyyathidam- cakkaratanaṁ hatthiratanam assaratanam maṇiratanam itthiratanam gahapatiratanam pariṇāyakaratanameva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena § abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana (2.0017) agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivaṭacchado’ti.

Vipassīsamaññā

37. “Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā nemitte brāhmaṇe ahatehi vatthehi acchādāpetvā § sabbakāmehi santappesi. Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā vipassissa kumārassa dhātiyo upaṭṭhāpesi. Aññā khīram pāyenti, aññā nhāpenti, aññā dhārenti, aññā añkena pariharanti. Jātassa kho pana, bhikkhave, vipassissa kumārassa setacchattam dhārayittha divā ceva rattiñca- ‘mā nam sītam vā uṇham vā tiṇam vā rajo vā ussāvo vā bādhayitthā’ti. Jāto kho pana, bhikkhave, vipassī kumāro bahuno janassa piyo ahosi manāpo. Seyyathāpi, bhikkhave, uppalam vā padumam vā puṇḍarīkam vā bahuno janassa piyam manāpam; evameva kho, bhikkhave, vipassī kumāro bahuno janassa piyo ahosi manāpo. Svāssudam añke-neva añkam parihariyati.

38. “Jāto kho pana, bhikkhave, vipassī kumāro mañjussaro ca § ahosi vaggusaro ca madhurassaro ca pemaniyassaro ca. Seyyathāpi, bhikkhave, himavante pabbate karavīkā nāma sakuṇajāti mañjussarā ca vaggussarā ca madhurassarā ca pemaniyassarā ca; evameva kho, bhikkhave, vipassī kumāro mañjussaro ca ahosi vaggussaro ca madhurassaro ca pemaniyassaro ca.

39. “Jātassa kho pana, bhikkhave, vipassissa kumārassa kammavipākajam dibbacakkhu pāturaḥosi yena sudam § samantā yojanam passati divā ceva rattiñca.

40. “Jāto kho pana, bhikkhave, vipassī kumāro animisanto pekkhati seyyathāpi devā tāvatiṁsā. ‘Animisanto kumāro pekkhatīti kho, bhikkhave §, vipassissa kumārassa ‘vipassī vipassī’ tveva samaññā udapādi.

41. “Atha (2.0018) kho, bhikkhave, bandhumā rājā atthakaraṇe § nisinno vipassiṁ kumāram aṅke nisidāpetvā atthe anusāsatī. Tatra sudaṁ, bhikkhave, vipassī kumāro pitu-aṅke nisinno viceyya viceyya atthe panāyati ñāyena §. Viceyya viceyya kumāro atthe panāyati ñāyenāti kho, bhikkhave, vipassissa kumārassa bhiyyosomattāya ‘vipassī vipassī’ tveva samaññā

udapādi.

42. “Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā vipassissa kumārassa tayo pāsāde kārāpesi, ekaṁ vassikam̄ ekaṁ hemantikam̄ ekaṁ gimhikam̄; pañca kāmaguṇāni upaṭṭhāpesi. Tatra sudaṁ, bhikkhave, vipassī kumāro vassike pāsāde cattāro māse § nippurisehi tūriyehi paricārayamāno na hetṭhāpāsādaṁ orohati”ti.

Paṭhamabhāṇavāro.

Jiṇṇapuriso

43. “Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro bahūnam̄ vassānam̄ bahūnam̄ vassatānam̄ bahūnam̄ vassasahassānam̄ accayena sārathim̄ āmantesi- ‘yojehi, samma sārathi, bhaddāni bhaddāni yānāni uyyānabhūmim̄ gacchāma subhūmidassanāyā’ti. ‘Evam̄, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭisutvā bhaddāni bhaddāni yānāni yojetvā vipassissa kumārassa paṭivedesi- ‘yuttāni kho te, deva, bhaddāni bhaddāni yānāni, yassa dāni kālam̄ maññasi’ti. Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro bhaddam̄ bhaddam̄ yānam̄ § abhiruhitvā bhaddehi bhaddehi yānehi uyyānabhūmim̄ niyyāsi.

44. “Addasā kho, bhikkhave, vipassī kumāro uyyānabhūmim̄ niyyanto purisaṁ jiṇṇam̄ gopānasivaṅkam̄ bhoggam̄ § daṇḍaparāyanam̄ pavedhamānam̄ gacchantam̄ āturaṁ (2.0019) gatayobbanam̄. Disvā sārathim̄ āmantesi- ‘ayam pana, samma sārathi, puriso kiṃkato? Kesāpissa na yathā aññesam̄, kāyopissa na yathā aññesan’ti. ‘Eso kho, deva, jiṇṇo nāmā’ti. ‘Kiṁ paneso, samma sārathi, jiṇṇo nāmā’ti? ‘Eso kho, deva, jiṇṇo nāma. Na dāni tena ciram̄ jīvitabbam̄ bhavissati’ti. ‘Kiṁ pana, samma sārathi, ahampi jarādhammo, jaram̄ anatīto’ti? ‘Tvañca, deva, mayañcamha sabbe jarādhammā, jaram̄ anatītā’ti. ‘Tena hi, samma sārathi, alam̄ dānajja uyyānabhūmiyā. Itova antepuram̄ paccaniyyāhī’ti. ‘Evam̄, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭissutvā tatova antepuram̄ paccaniyyāsi. Tatra sudaṁ, bhikkhave, vipassī kumāro antepuram̄ gato dukkhī dummano pajjhāyati- ‘dhiratthu kira, bho, jāti nāma, yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissa-ti’ti!

45. “Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā sārathim̄ āmantāpetvā etadavoca-‘kacci, samma sārathi, kumāro uyyānabhūmiyā abhiramittha? Kacci, samma sārathi, kumāro uyyānabhūmiyā attamano ahosi’ti? ‘Na kho, deva, kumāro uyyānabhūmiyā abhiramittha, na kho, deva, kumāro uyyānabhūmiyā attamano ahosi’ti. ‘Kiṁ pana, samma sārathi, addasa kumāro uyyānabhūmim̄ niyyanto’ti? ‘Addasā kho, deva, kumāro uyyānabhūmim̄ niyyanto purisaṁ jiṇṇam̄ gopānasivaṅkam̄ bhoggam̄ daṇḍaparāyanam̄ pavedhamānam̄ gacchantam̄ āturaṁ gatayobbanam̄. Disvā mam̄ etadavoca-“ayam pana, samma sārathi, puriso kiṃkato, kesāpissa na yathā aññesam̄, kāyopissa na yathā aññesan”ti? “Eso kho, deva, jiṇṇo nāmā”ti. “Kiṁ paneso, samma sārathi, jiṇṇo nāmā”ti? “Eso kho, deva, jiṇṇo nāma na dāni

tena ciram jīvitabbam bhavissati”ti. “Kīm pana, samma sārathi, ahampi jarādhammo, jaram anatīto”ti? “Tvañca, deva, mayañcamha sabbe jarādhammā, jaram anatītā”ti.

“Tena hi, samma sārathi, alam dānajja uyyānabhūmiyā, itova antepuram paccaniyyāhi”ti. “Evam, devā”ti kho aham, deva, vipassissa kumārassa pañissutvā tatova antepuram paccaniyyāsim. So kho, deva, kumāro antepuram gato dukkhī dummano pajjhāyati- “dhiratthu kira bho jāti nāma, yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissati”ti.

Byādhitarupiso

46. “Atha (2.0020) kho, bhikkhave, bandhumassa rañño etadahosi- ‘Mā heva kho vipassī kumāro na rajjam kāresi, mā heva vipassī kumāro agārasmā anagāriyam pabbaji, mā heva nemittānam brāhmaṇānam saccam assa vacanan’ti. Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā vipassissa kumārassa bhiyyosomattāya pañca kāmaguṇāni upaṭṭhāpesi- ‘yathā vipassī kumāro rajjam kareyya, yathā vipassī kumāro na agārasmā anagāriyam pabbajeyya, yathā nemittānam brāhmaṇānam micchā assa vacanan’ti.

“Tatra sudam, bhikkhave, vipassī kumāro pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhuto paricāreti. Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro bahūnam vassānam …pe…

47. “Addasā kho, bhikkhave, vipassī kumāro uyyānabhūmim niyyanto purisam ābādhikam dukkhitam bālhapilānam sake muttakarise palipannam semānam § aññehi vuṭṭhāpiyamānam aññehi sañvesiyamānam. Disvā sārathim āmantesi- ‘ayam pana, samma sārathi, puriso kiṃkato? Akkhinipissa na yathā aññesam, saropissa § na yathā aññesan’ti? ‘Eso kho, deva, byādhito nāmā’ti. ‘Kīm paneso, samma sārathi, byādhito nāmā’ti? ‘Eso kho, deva, byādhito nāma appeva nāma tamhā ābādhā vuṭṭhaheyyā’ti. ‘Kīm pana, samma sārathi, ahampi byādhidhammo, byādhim anatīto’ti? ‘Tvañca, deva, mayañcamha sabbe byādhidhammā, byādhim anatītā’ti. ‘Tena hi, samma sārathi, alam dānajja uyyānabhūmiyā, itova antepuram paccaniyyāhi’ti. ‘Evam devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa pañissutvā tatova antepuram paccaniyyāsi. Tatra sudam, bhikkhave, vipassī kumāro antepuram gato dukkhī dummano pajjhāyati- ‘dhiratthu kira bho jāti nāma, yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissati, byādhi paññāyissati’ti.

48. “Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā sārathim āmantāpetvā etadavoca- ‘kacci, samma sārathi, kumāro uyyānabhūmiyā abhiramittha, kacci, samma (2.0021) sārathi, kumāro uyyānabhūmiyā attamano ahosī’ti? ‘Na kho, deva, kumāro uyyānabhūmiyā abhiramittha, na kho, deva, kumāro uyyānabhūmiyā attamano ahosī’ti. ‘Kīm pana, samma sārathi, addasa kumāro uyyānabhūmim niyyanto’ti? ‘Addasā kho, deva, kumāro uyyānabhūmim niyyanto purisam ābādhikam dukkhitam bālhapilānam sake muttakarise palipannam semānam aññehi vuṭṭhāpiyamānam aññehi sañvesiyamānam. Disvā mañ etadavoca- “ayam pana, samma sārathi,

puriso kiṃkato, akkhīnipissa na yathā aññesaṃ, saropissa na yathā aññesan”ti? “Eso kho, deva, byādhito nāmā”ti. “Kiṃ paneso, samma sārathi, byādhito nāmā”ti? “Eso kho, deva, byādhito nāma appeva nāma tamhā ābādhā vuṭṭhaheyyā”ti. “Kiṃ pana, samma sārathi, ahampi byādhidhammo, byādhiṃ anatīto”ti? “Tvañca, deva, mayañcamha sabbe byādhidhammā, byādhiṃ anatītā”ti. “Tena hi, samma sārathi, alaṃ dānajja uyyānabhūmiyā, itova antepuram paccaniyyāhi”ti. “Evam, devā”ti kho ahaṃ, deva, vipassissa kumārassa paṭissutvā tatova antepuram paccaniyyāsim. So kho, deva, kumāro antepuram gato dukkhī dummano pajjhāyati-“dhiratthu kira bho jāti nāma, yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissati, byādhi paññāyissatī”ti.

Kālaṅkatapuriso

49. “Atha kho, bhikkhave, bandhumassa rañño etadahosi- ‘mā heva kho vipassī kumāro na rajjam kāresi, mā heva vipassī kumāro agārasmā anagāriyam pabbaji, mā heva nemittānam brāhmaṇānam saccam assa vacanan’ti. Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā vipassissa kumārassa bhiyyosomattāya pañca kāmaguṇāni upatṭhāpesi- ‘yathā vipassī kumāro rajjam kareyya, yathā vipassī kumāro na agārasmā anagāriyam pabbajeyya, yathā nemittānam brāhmaṇānam micchā assa vacanan’ti.

“Tatra sudam, bhikkhave, vipassī kumāro pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti. Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro bahūnam vassānam ...pe...

50. “Addasā (2.0022) kho, bhikkhave, vipassī kumāro uyyānabhūmim niyyanto mahājanakāyam sannipatitam nānārattānañca dussānam vilātam kayiramānam. Disvā sārathim āmantesi- ‘kiṃ nu kho, so, samma sārathi, mahājanakāyo sannipatito nānārattānañca dussānam vilātam kayirati’ti? ‘Eso kho, deva, kālaṅkato nāmā’ti. ‘Tena hi, samma sārathi, yena so kālaṅkato tena ratham pesehi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭissutvā yena so kālaṅkato tena ratham pesesi. Addasā kho, bhikkhave, vipassī kumāro petam kālaṅkataṃ, disvā sārathim āmantesi- ‘kiṃ panāyam, samma sārathi, kālaṅkato nāmā’ti? ‘Eso kho, deva, kālaṅkato nāma. Na dāni taṃ dakkhanti mātā vā pitā vā aññe vā nātisālohitā, sopi na dakkhissati mātarām vā pitaram vā aññe vā nātisālohitē’ti. ‘Kiṃ pana, samma sārathi, ahampi maraṇadhammo maraṇam anatīto; mampi na dakkhanti devo vā devī vā aññe vā nātisālohitā; ahampi na dakkhissāmi devam vā devim vā aññe vā nātisālohitē’ti? ‘Tvañca, deva, mayañcamha sabbe maraṇadhammā maraṇam anatītā; tampi na dakkhanti devo vā devī vā aññe vā nātisālohitā; tvampi na dakkhissasi devam vā devim vā aññe vā nātisālohitē’ti. ‘Tena hi, samma sārathi, alaṃ dānajja uyyānabhūmiyā, itova antepuram paccaniyyāhi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭissutvā tatova antepuram paccaniyyāsi. Tatra sudam, bhikkhave, vipassī kumāro antepuram gato dukkhī dummano pajjhāyati- ‘dhiratthu kira, bho, jāti nāma, yatra hi nāma

jātassa jarā paññāyissati, byādhi paññāyissati, maraṇam paññāyissati’ti.

51. “Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā sārathim āmantāpetvā etadavoca-‘kacci, samma sārathi, kumāro uyyānabhūmiyā abhiramittha, kacci, samma sārathi, kumāro uyyānabhūmiyā attamano ahosī’ti? ‘Na kho, deva, kumāro uyyānabhūmiyā abhiramittha, na kho, deva, kumāro uyyānabhūmiyā attamano ahosī’ti. ‘Kim pana, samma sārathi, addasa kumāro uyyānabhūmiṁ niyyanto’ti? ‘Addasā kho, deva, kumāro uyyānabhūmiṁ niyyanto mahājanakāyam sannipatitam nānārattānañca dussānam vilātam kayiramānam. Disvā maṁ etadavoca-“kim nu kho, so (2.0023), samma sārathi, mahājanakāyo sannipatito nānārattānañca dussānam vilātam kayirati”ti? “Eso kho, deva, kālaṅkato nāmā”ti. “Tena hi, samma sārathi, yena so kālaṅkato tena rathaṁ pesehi”ti. “Evam devā”ti kho ahaṁ, deva, vipassissa kumārassa paṭissutvā yena so kālaṅkato tena rathaṁ pesesiṁ. Addasā kho, deva, kumāro petam kālaṅkataṁ, disvā maṁ etadavoca-“kim panāyam, samma sārathi, kālaṅkato nāmā”ti? “Eso kho, deva, kālaṅkato nāma. Na dāni tam dakkhanti mātā vā pitā vā aññe vā nātisālohitā, sopi na dakkhissati mātarām vā pitaram vā aññe vā nātisālohitē”ti. “Kim pana, samma sārathi, ahampi maraṇadhammo maraṇam anatīto; mampi na dakkhanti devo vā devī vā aññe vā nātisālohitā; ahampi na dakkhissāmi devam vā devim vā aññe vā nātisālohitē”ti? “Tvañca, deva, mayañcamha sabbe maraṇadhammā maraṇam anatītā; tampi na dakkhanti devo vā devī vā aññe vā nātisālohitā, tvampi na dakkhissasi devam vā devim vā aññe vā nātisālohitē”ti. “Tena hi, samma sārathi, alam dānajja uyyānabhūmiyā, itova antepuram paccaniyyāhī’ti. “Evam, devā”ti kho ahaṁ, deva, vipassissa kumārassa paṭissutvā tatova antepuram paccaniyyāsim. So kho, deva, kumāro antepuram gato dukkhī dummano pajjhāyati-“dhiratthu kira bho jāti nāma, yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissati, byādhi paññāyissati, maraṇam paññāyissati”ti.

Pabbajito

52. “Atha kho, bhikkhave, bandhumassa rañño

etadahosi- ‘mā heva kho vipassī kumāro na rajjam kāresi, mā heva vipassī kumāro agārasmā anagāriyam pabbaji, mā heva nemittānam brāhmaṇānam saccam assa vacanan’ti. Atha kho, bhikkhave, bandhumā rājā vipassissa kumārassa bhiyyosomattāya pañca kāmaguṇāni upaṭṭhāpesi- ‘yathā vipassī kumāro rajjam kareyya, yathā vipassī kumāro na agārasmā anagāriyam pabbajeyya, yathā nemittānam brāhmaṇānam micchā assa vacanan’ti.

“Tatra sudaṁ, bhikkhave, vipassī kumāro pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreti. Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro bahūnam vassānam (2.0024) bahūnam vassasatānam bahūnam vassasahassānam accayena sārathim āmantesi- ‘yojehi, samma sārathi, bhaddāni bhaddāni yānāni, uyyānabhūmim gacchāma subhūmidassanāyā’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭissutvā bhaddāni bhaddāni yānāni yojetvā vipassissa kumārassa paṭivedesi- ‘yuttāni kho te, deva, bhaddāni bhaddāni yānāni, yassa dāni kālam maññasī’ti. Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro bhaddam bhaddam yānam abhiruhitvā bhaddehi bhaddehi yānehi uyyānabhūmim niyyāsi.

53. “Addasā kho, bhikkhave, vipassī kumāro uyyānabhūmim niyyanto purisam bhaṇḍum pabbajitaṁ kāsāyavasanam. Disvā sārathim āmantesi- ‘ayam pana, samma sārathi, puriso kiṁkato? Sīsamippissa na yathā aññesam, vatthānipissa na yathā aññesan’ti? ‘Eso kho, deva, pabbajito nāmā’ti. ‘Kiṁ paneso, samma sārathi, pabbajito nāmā’ti? ‘Eso kho, deva, pabbajito nāma sādhu dhammacariyā sādhu samacariyā § sādhu kusalakiriyā § sādhu puññakiriyā sādhu avihimsā sādhu bhūtānukampā’ti. ‘Sādhu kho so, samma sārathi, pabbajito nāma, sādhu dhammacariyā sādhu samacariyā sādhu kusalakiriyā sādhu puññakiriyā sādhu avihimsā sādhu bhūtānukampā. Tena hi, samma sārathi, yena so pabbajito tena ratham pesehī’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭissutvā yena so pabbajito tena ratham pesesi. Atha kho, bhikkhave, vipassī kumāro tam pabbajitaṁ etadavoca- ‘tvam pana, samma, kiṁkato, sīsamipi te na yathā aññesam, vatthānipi te na yathā aññesan’ti? ‘Aham kho, deva, pabbajito nāmā’ti. ‘Kiṁ pana tvam, samma, pabbajito nāmā’ti? ‘Aham kho, deva, pabbajito nāma, sādhu dhammacariyā sādhu samacariyā sādhu kusalakiriyā sādhu puññakiriyā sādhu avihimsā sādhu bhūtānukampā’ti. ‘Sādhu kho tvam, samma, pabbajito nāma sādhu dhammacariyā sādhu samacariyā sādhu kusalakiriyā sādhu puññakiriyā sādhu avihimsā sādhu bhūtānukampā’ti.

Bodhisattapabbajā

54. “Atha (2.0025) kho, bhikkhave, vipassī kumāro sārathim āmantesi- ‘tena hi, samma sārathi, ratham ādāya itova antepuram paccaniyyāhi. Aham pana idheva kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmī’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, sārathi vipassissa kumārassa paṭissutvā ratham ādāya tatova antepuram paccaniyyāsi. Vipassī pana kumāro tattheva kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagā-

riyam pabbaji.

Mahājanakāya-anupabbajjā

55. “Assosi kho, bhikkhave, bandhumatiyā rājadhāniyā mahājanakāyo caturā-sīti pāṇasahassāni- ‘vipassī kira kumāro kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajito’ti. Sutvāna tesam etadahosi- ‘na hi nūna so orako dhammadvinayo, na sā orakā § pabbajjā, yattha vipassī kumāro kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajito. Vipassīpi nāma kumāro kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissati, kimāṅgam § pana maya-nti.

“Atha kho, so bhikkhave, mahājanakāyo § caturāsīti pāṇasahassāni kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā vipassim bodhisattam agārasmā anagāriyam pabbajitam anupabbajīmsu. Tāya sudaṁ, bhikkhave, parisāya parivuto vipassī bodhisatto gāmanigamajanapadarājadhānīsu cārikam carati.

56. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- ‘na kho metam § patirūpam yoham ākiṇño viharāmi, yaṁnūnāham eko gaṇamhā vūpakaṭṭho vihareyyan’ti. Atha kho, bhikkhave, vipassī bodhisatto aparena samayena eko (2.0026) gaṇamhā vūpakaṭṭho vihāsi, aññeneva tāni caturāsīti pabbajitasahassāni agamamṣu, aññena maggena vipassī bodhisatto.

Bodhisatta-abhiniveso

57. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa vāsūpagatassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- ‘kicchaṁ vatāyam loko āpanno, jāyati ca jīyati ca mīyati ca § cavati ca upapajjati ca, atha ca panimassa dukkhassa nissaraṇam nappajānāti jarāmaraṇassa, kudāssu nāma imassa dukkhassa nissaraṇam paññāyissati jarāmaraṇassā’ti?

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati jarāmaraṇam hoti, kiṁpaccayā jarāmaraṇan’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘jātiyā kho sati jarāmaraṇam hoti, jātipaccayā jarāmaraṇan’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati jāti hoti, kiṁpaccayā jāti’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘bhave kho sati jāti hoti, bhavapaccayā jāti’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati bhavo hoti, kiṁpaccayā bhavo’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘upādāne kho sati bhavo hoti, upādānapaccayā bhavo’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati upādānam hoti, kiṃpaccayā upādānan’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘taṇhāya kho sati upādānam hoti, taṇhāpaccayā upādānan’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati taṇhā hoti, kiṃpaccayā taṇhā’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa (2.0027) bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘vedanāya kho sati taṇhā hoti, vedanāpaccayā taṇhā’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati vedanā hoti, kiṃpaccayā vedanā’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘phasse kho sati vedanā hoti, phassapaccayā vedanā’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati phasso hoti, kiṃpaccayā phasso’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘saṭāyatane kho sati phasso hoti, saṭāyatanaṭapaccayā phasso’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati saṭāyatanaṭam hoti, kiṃpaccayā saṭāyatana’n’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘nāmarūpe kho sati saṭāyatanaṭam hoti, nāmarūpapaccayā saṭāyatana’n’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati nāmarūpaṭam hoti, kiṃpaccayā nāmarūpan’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘viññāṇe kho sati nāmarūpaṭam hoti, viññāṇapaccayā nāmarūpan’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho sati viññāṇam hoti, kiṃpaccayā viññāṇan’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘nāmarūpe kho sati viññāṇam hoti, nāmarūpapaccayā viññāṇan’ti.

58. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘paccudāvattati kho idam viññāṇam nāmarūpamhā, nāparam gacchati. Ettāvatā jāyetha (2.0028) vā jiyyetha vā miyyetha vā cavetha vā upapajjetha vā, yadidam nāmarūpapaccayā viññāṇam, viññāṇapaccayā nāmarūpaṭam, nāmarūpapaccayā saṭāyatanaṭam, saṭāyatanaṭapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāma-raṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti’.

59. “Samudayo samudayo’ti kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa pubbe ananussutesu dhammesu cakkhum udapādi, ñāṇam udapādi, paññā udapādi, vijjā udapādi, āloko udapādi.

60. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati jarāmaraṇam na hoti, kissa nirodhā jarāmaraṇanirodho’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo-

mayo- ‘jātiyā kho asati jarāmaraṇam na hoti, jātinirodhā jarāmaraṇanirodho’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati jāti na hoti, kissa nirodhā jātinirodho’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘bhave kho asati jāti na hoti, bhavanirodhā jātinirodho’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati bhavo na hoti, kissa nirodhā bhavanirodho’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘upādāne kho asati bhavo na hoti, upādānanirodhā bhavanirodho’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati upādānam na hoti, kissa nirodhā upādānanirodhā’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu (2.0029) paññāya abhisamayo- ‘taṇhāya kho asati upādānam na hoti, taṇhānirodhā upādānanirodhā’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati taṇhā na hoti, kissa nirodhā taṇhānirodhā’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘vedanāya kho asati taṇhā na hoti, vedanānirodhā taṇhānirodhā’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati vedanā na hoti, kissa nirodhā vedanānirodhā’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘phasse kho

asati vedanā na hoti, phassanirodhā vedanānirodho’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati phasso na hoti, kissa nirodhā phassanirodhō’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘saṭāyatane kho asati phasso na hoti, saṭāyatananirodhā phassanirodhō’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati saṭāyatanaṁ na hoti, kissa nirodhā saṭāyatananirodhō’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘nāmarūpe kho asati saṭāyatanaṁ na hoti, nāmarūpanirodhā saṭāyatananirodhō’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati nāmarūpam na hoti, kissa nirodhā nāmarūpanirodhō’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu paññāya abhisamayo- ‘viññāṇe kho asati nāmarūpam na hoti, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodhō’ti.

“Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘kimhi nu kho asati viññāṇam na hoti, kissa nirodhā viññāṇanirodhō’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa yoniso manasikārā ahu (2.0030) paññāya abhisamayo- ‘nāmarūpe kho asati viññāṇam na hoti, nāmarūpanirodhā viññāṇanirodhō’ti.

61. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa etadahosi- ‘adhigato kho myāyam maggo sambodhāya yadidaṁ- nāmarūpanirodhā viññāṇanirodhō, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodhō, nāmarūpanirodhā saṭāyatananirodhō, saṭāyatananirodhā phassanirodhō, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodhō, upādānanirodhā bhavanirodhō, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodhō hoti”.

62. “Nirodhō nirodhō’ti kho, bhikkhave, vipassissa bodhisattassa pubbe ananussutesu dhammesu cakkhum udapādi, ñāṇam udapādi, paññā udapādi, vijjā udapādi, āloko udapādi.

63. “Atha kho, bhikkhave, vipassī bodhisatto aparena samayena pañcasu upādānakkhandhesu udayabbayānupassī vihāsi- ‘iti rūpam, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo; iti vedanā, iti vedanāya samudayo, iti vedanāya atthaṅgamo; iti saññā, iti saññāya samudayo, iti saññāya atthaṅgamo; iti saṅkhārā, iti saṅkhārānam samudayo, iti saṅkhārānam atthaṅgamo; iti viññāṇam, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo’ti, tassa pañcasu upādānakkhandhesu udayabba-yānupassino viharato na cirasseva anupādāya āsavehi cittam vimucci”ti.

Dutiyabhāṇavāro.

Brahmayācanakathā

64. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa etadahosi- ‘yamnūnāhaṁ dhammam deseyyan’ti. Atha kho, bhikkhave, vipassissa

(2.0031) bhagavato arahato sammāsambuddhassa etadahosi- ‘adhigato kho myāyam dhammo gambhīro duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipiṇo pañditavedanīyo. Ālayarāmā kho panāyam pajā ālayaratā ālayasammuditā. Ālayarāmāya kho pana pajāya ālayaratāya ālayasammuditāya duddasam idam ṭhānam yadidaṁ idappaccayatāpaṭiccasamuppādo. Idampi kho ṭhānam duddasam yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānam. Ahañceva kho pana dhammam deseyyam, pare ca me na ājāneyyum; so mamassa kilamatho, sā mamassa vihesā’ti.

65. “Apissu, bhikkhave, vipassim bhagavantam arahantam sammāsambuddham imā anacchariyā gāthāyo paṭibhaṁsu pubbe assutapubbā-

‘Kicchena me adhigataṁ, halam dāni pakāsitum;

rāgadosaparetehi, nāyam dhammo susambudho.

‘Paṭisotagāmim nipiṇam, gambhīram duddasam aṇum;

rāgarattā na dakkanti, tamokhandhena āvuṭā’ti.

“Itiha, bhikkhave, vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa paṭisañcikkhato apposukkatāya cittam nami, no dhammadesanāya.

66. “Atha kho, bhikkhave, aññatarassa mahābrahmuno vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa cetasā cetoparivitakkamaññāya etadahosi- ‘nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko, yatra hi nāma vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa apposukkatāya cittam namati §, no dhammadesanāyā’ti. Atha kho so, bhikkhave, mahābrahmā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya; evameva brahma-loke antarahito vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa purato pāturaḥosi. Atha kho so, bhikkhave, mahābrahmā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā dakkhiṇam jānumaṇḍalam pathaviyam (2.0032) nihantvā § yena vipassī bhagavā araham sammāsambuddho tenañjaliṁ pañāmetvā vipassim bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca- ‘desetu, bhante, bhagavā dhammam, desetu sugato dhammam, santi § sattā apparajakkhajātikā; assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññatāro’ti.

67. “Evam vutte §, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsambuddho tam mahābrahmānam etadavoca- ‘mayhampi kho, brahme, etadahosi- “yamnūnāham dhammam deseyyan”ti. Tassa mayham, brahme, etadahosi- “adhigato kho myāyam dhammo gambhīro duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipiṇo pañditavedanīyo. Ālayarāmā kho panāyam pajā ālayaratā ālayasammuditā. Ālayarāmāya kho pana pajāya ālayaratāya ālayasammuditāya duddasam idam ṭhānam yadidaṁ idappaccayatāpaṭiccasamuppādo. Idampi kho ṭhānam duddasam yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānam. Ahañceva kho pana dhammam deseyyam, pare ca me na ājāneyyum; so mamassa kilamatho, sā mamassa vihesā’ti. Apissu maṁ, brahme, imā anacchariyā gāthāyo paṭibhaṁsu pubbe assutapubbā-

‘Kicchena me adhigataṁ, halam dāni pakāsitum;

rāgadosaparetehi, nāyam dhammo susambudho.

“Paṭisotagāmīm nipiṇam, gambhīram duddasam aṇum;
rāgarattā na dakkanti, tamokhandhena āvutā”ti.

‘Itiha me, brahme, paṭisañcikkhato apposukkataya cittam nami, no dhammadesaṇāyā’ti.

68. “Dutiyampi kho, bhikkhave, so mahābrahmā ...pe... tatiyampi kho, bhikkhave, so mahābrahmā vipassim bhagavantam arahantam sammāsam buddham etadavoca ‘desetu, bhante, bhagavā dhammam, desetu sugato dhammam, santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro’ti.

69. “Atha (2.0033) kho, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsambuddho brahmuno ca ajjhesanam veditvā sattesu ca kāruññataṁ paṭicca buddhacakkhunā lokam volokesi. Addasā kho, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsam buddho buddhacakkhunā lokam volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye § appekacce paralokavajjabhayadassāvine § viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvine § viharante. Seyyathāpi nāma uppaliṇiyam vā paduminiyam vā puṇḍarīkiṇiyam vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvaḍḍhāni udakānuggatāni anto nimuggaposīni. Appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvaḍḍhāni samodakam ṭhitāni. Appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvaḍḍhāni udakā accuggamma ṭhitāni anupalittāni udakena. Evameva kho, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsambuddho buddhacakkhunā lokam volokento addasa satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvine viharante.

70. “Atha kho so, bhikkhave, mahābrahmā vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa cetā cetoparivitakkamaññāya vipassim bhagavantam arahantam sammāsambuddham gāthāhi ajjhabhāsi-

‘Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito, yathāpi passe janataṁ samantato;
tathūpamam dhammamayaṁ sumedha, pāsādamāruyha samantacakkhu.
‘Sokāvatiṇṇam § janatamapetasoko,
avekkhassu jātijarābhībhūtam;
uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma,
satthavāha aṇaṇa vicara loke.
desassu § bhagavā dhammam,
aññātāro bhavissanti’ti.

71. “Atha (2.0034) kho, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsambuddho tam mahābrahmānam gāthāya ajjhabhāsi-

‘Apārutā tesam amatassa dvārā,
ye sotavanto pamuñcantu saddham;
vihimsasaññī paguṇam na bhāsim,
dhammam pañītam manujesu brahme’ti.

“Atha kho so, bhikkhave, mahābrahmā ‘katāvakāso khomhi vipassinā bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammadesanāyā’ti vipassim bhagavantam arahantaṁ sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇam katvā tattheva antaradhāyi.

Aggasāvakayugam

72. “Atha kho, bhikkhave, vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa etadahosi- ‘kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyam, ko imam dhammam khippameva ājānissati’ti? Atha kho, bhikkhave, vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa etadahosi- ‘ayam kho khaṇḍo ca rājaputto tisso ca

purohitaputto bandhumatiyā rājadhāniyā paṭivasanti paṇḍitā viyattā medhāvino dīgharattam apparajakkhajātikā. Yaṁnūnāham khaṇḍassa ca rājaputtassa, tissassa ca purohitaputtassa paṭhamam dhammam deseyyaṁ, te imam dhammam khippameva ājānissantīti.

73. “Atha kho, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsambuddho seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya; evameva bodhirukkhamūle antarahito bandhumatiyā rājadhāniyā kheme migadāye pāturaḥosi. Atha kho, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsambuddho dāyapālam § āmantesi- ‘ehi tvam, samma dāyapāla, bandhumati rājadhānim pavisitvā khaṇḍañca rājaputtam tissañca purohitaputtam evam vadehi- vipassī, bhante, bhagavā araham sammāsambuddho bandhumati rājadhānim anuppatto kheme migadāye viharati, so (2.0035) tumhākam dassanakāmo’ti. ‘Evam, bhante’ti kho, bhikkhave, dāyapālo vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa paṭissutvā bandhumati rājadhānim pavisitvā khaṇḍañca rājaputtam tissañca purohitaputtam etadavoca- ‘vipassī, bhante, bhagavā araham sammāsambuddho bandhumati rājadhānim anuppatto kheme migadāye viharati; so tumhākam dassanakāmo’ti.

74. “Atha kho, bhikkhave, khaṇḍo ca rājaputto tisso ca purohitaputto bhaddāni bhaddāni yānāni yojāpetvā bhaddam bhaddam yānam abhiruhitvā bhaddehi bhaddehi yānehi bandhumatiyā rājadhāniyā niyyim̄su. Yena khemo migadāyo tena pāyim̄su. Yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā patti-kāva § yena vipassī bhagavā araham sammāsambuddho tenupasaṅkamim̄su. Upasaṅkamitvā vipassiṁ bhagavantaṁ arahantaṁ sammāsambuddham abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su.

75. “Tesam̄ vipassī bhagavā araham sammāsambuddho anupubbim̄ katham § kathesi, seyyathidaṁ- dānakatham̄ sīlakatham̄ saggakatham̄ kāmānam̄ ādīnavam̄ okāram̄ saṅkilesam̄ nekkhamme ānisam̄sam̄ pakāsesi. Yadā te bhagavā aññāsi kallacitte muducitte vinīvaraṇacitte udaggacitte pasannacitte, atha yā buddhānam̄ sāmukkamsikā dhammadesanā, tam̄ pakāsesi- dukkham̄ samudayam̄ nirodhā maggam̄. Seyyathāpi nāma suddham̄ vattham̄ apagatakālakam̄ sammadeva rajanaṁ paṭiggaṇheyya, evameva khaṇḍassa ca rājaputtassa tissassa ca purohitaputtassa tasmiṁyeva āsane virajam̄ vītamalam̄ dhammacakkhum̄ udapādi- ‘yam̄ kiñci samudayadhammam̄, sabbam̄ tam̄ nirodhadhamman’ti.

76. “Te diṭṭhadhammā pattadhammā vidiṭadhammā pariyoḡāḥadhammā tiṇṇa-vicikicchā vigatakathāṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane vipassiṁ bhagavantam̄ arahantaṁ sammāsambuddham̄ etadavocum- ‘abhi-kkantam̄, bhante, abhikkantam̄, bhante. Seyyathāpi, bhante, nikujjitatam̄ vā ukku-jeyya, paṭicchannam̄ vā vivareyya, mūlhabba vā maggam̄ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam̄ dhāreyya “cakkhumanto rūpāni dakkhanti”ti. Evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo (2.0036) pakāsito. Ete mayam̄, bhante, bhagavantam̄ saraṇam̄ gacchāma dhammañca. Labheyāma mayam̄, bhante, bhagavato santike pabbajjam̄, labheyāma upasampadan’ti.

77. “Alatthum kho, bhikkhave, khaṇḍo ca rājaputto, tisso ca purohitaputto vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajam alatthum upasampadām. Te vipassī bhagavā araham sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahamṣesi; saṅkhārānaṁ ādīnavam okāram saṃkilesam nibbāne § ānisamṣam pakāsesi. Tesam vipassinā bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassiyamānānam samādapiyamānānam samuttejiyamānānam sampahamṣiyamānānam nacirasseva anupādāya āsavehi cittāni vimuccim̄su.

Mahājanakāyapabbajā

78. “Assosi kho, bhikkhave, bandhumatiyā rājadhāniyā mahājanakāyo caturāsītipāṇasahassāni- ‘vipassī kira bhagavā araham sammāsambuddho bandhumatīm rājadhāniṁ anuppatto kheme migadāye viharati. Khaṇḍo ca kira rājaputto tisso ca purohitaputto vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitā’ti. Sutvāna nesam etadahosi- ‘na hi nūna so orako dhammadvinayo, na sā orakā pabbajjā, yattha khaṇḍo ca rājaputto tisso ca purohitaputto kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Khaṇḍo ca rājaputto tisso ca purohitaputto kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissanti, kimaṅgam pana mayan’ti. Atha kho so, bhikkhave, mahājanakāyo caturāsītipāṇasahassāni bandhumatiyā rājadhāniyā nikhamitvā yena khemo migadāyo yena vipassī bhagavā araham sammāsambuddho tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā vipassiṁ bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā ekamantaṁ nisīdim̄su.

79. “Tesam (2.0037) vipassī bhagavā araham sammāsambuddho anupubbim katham kathesi. Seyyathidam- dānakatham sīlakatham saggakatham kāmānam ādīnavam okāram saṃkilesam nekkhamme ānisamṣam pakāsesi. Yadā te bhagavā aññāsi kallacitte muducitte vinīvaraṇacitte udaggacitte pasannacitte, atha yā buddhānam sāmukkāmsikā dhammadesanā, tam pakāsesi dukkham samudayam nirodham maggam. Seyyathāpi nāma suddham vattham apagatakālakam sammadeva rajanam paṭiggaṇheyya, evameva tesam caturāsītipāṇasahassānam tasmiṁyeva āsane virajam vītamalam dhammacakkhum udapādi- ‘yam kiñci samudayadhammaṁ sabbam tam nirodhadhamman’ti.

80. “Te diṭṭhadhammā pattadhammā vidiṭadhammā pariyogāḥhadhammā tiṇṇa-vicikicchā vigatakathamkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane vipassiṁ bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavocum- ‘abhi-kkantam, bhante, abhikkantam, bhante. Seyyathāpi, bhante, nikujjitatam vā ukku-jjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya “cakkhumanto rūpāni dakkhanti”ti. Evamevam bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayam, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāma dhammañca bhikkhusaṅghañca §. Labheyyāma mayam,

bhante, bhagavato santike pabbajjaṁ labheyyāma upasampadan”ti.

81. “Alatthum kho, bhikkhave, tāni caturāsītipāṇasahassāni vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajjaṁ, alatthum upasampadāṁ. Te vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampaham̄sesi; saṅkhārānam ādīnavam̄ okāram̄ saṃkilesam̄ nibbāne ānisam̄saṁ pakāsesi. Tesam̄ vipassinā bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassiyamānānam̄ samādapayamānānam̄ samuttejiyamānānam̄ sampaham̄siyamānānam̄ nacirasseva anupādāya āsavehi cittāni vimuccim̄su.

Purimapabbajitānam̄ dhammābhismayo

82. “Assosum kho, bhikkhave, tāni purimāni caturāsītipabbajitasahassāni-‘vipassī kira bhagavā arahaṁ sammāsambuddho bandhumatiṁ rājadhāniṁ (2.0038) anuppatto kheme migadāye viharati, dhammañca kira deseti’ti. Atha kho, bhikkhave, tāni caturāsītipabbajitasahassāni yena bandhumatī rājadhānī yena khemo migadāyo yena vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā vipassiṁ bhagavantam̄ arahantam̄ sammāsambuddham̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisidim̄su.

83. “Tesam̄ vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho anupubbim̄ kathaṁ kathesi. Seyyathidam- dānakatham̄ sīlakatham̄ saggakatham̄ kāmānam̄ ādīnavam̄ okāram̄ saṃkilesam̄ nekkhamme ānisam̄saṁ pakāsesi. Yadā te bhagavā aññāsi kallacitte muducitte vinīvaraṇacitte udaggacitte pasannacitte, atha yā buddhānam̄ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, tam̄ pakāsesi- dukkham̄ samudayam̄ nirodhā maggam̄. Seyyathāpi nāma suddham̄ vattham̄ apagatakālakaṁ sammadeva rajaṇam̄ paṭiggaṇheyya, evameva tesam̄ caturāsītipabbajitasahassānam̄ tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalam̄ dhammacakkhum̄ udapādi- ‘yam̄ kiñci samudaya-dhammam̄ sabbam̄ tam̄ nirodhadhamman’ti.

84. “Te ditthadhammā pattadhammā viditadhammā pariyogāḥhadhammā tiṇā-vicikicchā vigatakathāṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane vipassiṁ bhagavantam̄ arahantam̄ sammāsambuddham̄ etadavocum- ‘abhi-kkantam̄, bhante, abhikkantam̄, bhante. Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam̄ vā ukujjeyya, paṭicchannam̄ vā vivareyya, mūlhassa vā maggam̄ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam̄ dhāreyya “cakkhumanto rūpāni dakkhanti”ti. Evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayam̄, bhante, bhagavantam̄ saraṇam̄ gacchāma dhammañca bhikkhusaṅghañca. Labheyyāma mayam̄, bhante, bhagavato santike pabbajjaṁ labheyyāma upasampadan”ti.

85. “Alatthum kho, bhikkhave, tāni caturāsītipabbajitasahassāni vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajjaṁ alatthum upasampadāṁ. Te vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampaham̄sesi; saṅkhārānam̄ ādīnavam̄ okāram̄ saṃkilesam̄ nibbāne ānisam̄saṁ pakāsesi. Tesam̄ vipassinā bhagavatā

arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassiyamānānam samādapiyamānānam (2.0039) samuttejiyamānānam sampaham̄siyamānānam nacirasseva anupādāya āsavehi cittāni vimuccim̄su.

Cārikā-anujānanām

86. “Tena kho pana, bhikkhave, samayena bandhumatiyā rājadhāniyā mahābhikkhusaṅgho paṭivasati aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassam̄. Atha kho, bhikkhave, vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa rahogatassa paṭisallīnassa evam̄ cetaso parivitakko udapādi- ‘mahā kho etarahi bhikkhusaṅgho bandhumatiyā rājadhāniyā paṭivasati aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassam̄, yaṁnūnāham bhikkhū anujāneyyam- ‘caratha, bhikkhave, cārikam̄ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam; mā ekena dve agamittha; desetha, bhikkhave, dhammam̄ ādikalyāṇam majjhekalāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham̄ sabyañjanam̄ kevalaparipuṇṇam̄ parisuddham̄ brahma-cariyam̄ pakāsetha. Santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa pariḥā-yanti, bhavissanti dhammassa aññātāro. Api ca channam̄ channam̄ vassānam̄ accayena bandhumatī rājadhānī upasaṅkamitabbā pātimokkhuddesāyā”ti.

87. “Atha kho, bhikkhave, aññatāro mahābrahmā vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa cetasā cetoparivitakkamaññāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam̄ vā bāham̄ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham̄ samiñjeyya. Eva-mevo brahmaloke antarahito vipassissa bhagavato arahato sammāsambuddhassa purato pāturaḥosi. Atha kho so, bhikkhave, mahābrahmā ekamsam̄ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho tenañjalim̄ pañāmetvā vipassiṁ bhagavantam̄ arahantam̄ sammāsambuddhaṁ etadavoca-‘evametam̄, bhagavā, evametam̄, sugata. Mahā kho, bhante, etarahi bhikkhusaṅgho bandhumatiyā rājadhāniyā paṭivasati aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassam̄, anujānātu, bhante, bhagavā bhikkhū- “caratha, bhikkhave, cārikam̄ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam; mā ekena dve agamittha; desetha, bhikkhave, dhammam̄ ādikalyāṇam (2.0040) majjhekalāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham̄ sabyañjanam̄ kevalaparipuṇṇam̄ parisuddham̄ brahma-cariyam̄ pakāsetha. Santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa pariḥā-yanti, bhavissanti dhammassa aññātāro”ti §. Api ca, bhante, mayam̄ tathā karissāma yathā bhikkhū channam̄ channam̄ vassānam̄ accayena bandhumatī rājadhānī upasaṅkamissanti pātimokkhuddesāyā”ti. Idamavoca, bhikkhave, so mahābrahmā, idam̄ vatvā vipassiṁ bhagavantam̄ arahantam̄ sammāsambuddham̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā tattheva antara-dhāyi.

88. “Atha kho, bhikkhave, vipassī bhagavā arahaṁ sammāsambuddho sāyanha-samayam̄ paṭisallānā vuṭṭhito bhikkhū āmantesi- ‘idha mayham̄, bhikkhave, raho-gatassa paṭisallīnassa evam̄ cetaso parivitakko udapādi- mahā kho etarahi bhikkhusaṅgho

bandhumatiyā rājadhāniyā paṭivasati aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassam. Yaṁnū-nāham bhikkhū anujāneyyam- ‘caratha, bhikkhave, cārikam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam; mā ekena dve agamittha; desetha, bhikkhave, dhammaṁ ādikalyāṇam majheka-lyāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham sabyañjanam kevalaparipuṇṇam pari-suddhaṁ brahmačariyam pakāsetha. Santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro. Api ca, channam channam vassānam accayena bandhumatī rājadhānī upasaṅkamitabbā pātimokkhuddesāyāti.

“Atha kho, bhikkhave, aññataro mahābrahmā mama cetasā cetoparivitakkama-ññāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva brahma-loke antarahito mama purato pāturahosi. Atha kho so, bhikkhave, mahābrahmā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā yenāham tenañjaliṁ pañāmetvā maṁ etadavoca- “evametaṁ, bhagavā, evametaṁ, sugata. Mahā kho, bhante, etarahi bhikkhusaṅgo bandhumatiyā rājadhāniyā paṭivasati aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassam. Anujānatu, bhante, bhagavā bhikkhū- ‘caratha, bhikkhave, cārikam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya (2.0041) sukhāya devamanussānam; mā ekena dve agamittha; desetha, bhikkhave, dhammaṁ ...pe... santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro’ti. Api ca, bhante, mayam tathā karissāma, yathā bhikkhū channam channam vassānam accayena bandhumatiṁ rājadhāniṁ upasaṅkamissanti pātimokkhuddesāyā”ti. Idamavoca, bhikkhave, so mahābrahmā, idam vatvā maṁ abhivādetvā padakkhiṇam katvā tattheva antaradhāyi’.

“Anujānāmi, bhikkhave, caratha cārikam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam; mā ekena dve agamittha; desetha, bhikkhave, dhammaṁ ādikalyāṇam majhekalāyāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham sabyañjanam kevalaparipuṇṇam parisuddhaṁ brahmačariyam pakāsetha. Santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro. Api ca, bhikkhave, channam channam vassānam accayena bandhumatī rājadhānī upasaṅkamitabbā pātimokkhuddesāyā”ti. Atha kho, bhikkhave, bhikkhū yebhuyyena ekāheneva janapadacārikam pakkamiṁsu.

89. “Tena kho pana samayena jambudipe caturāsīti āvāsasahassāni honti. Ekamhi hi vasse nikkhante devatā saddamanussāvesum- ‘nikkhantam kho, mārisā, ekam vassam; pañca dāni vassāni sesāni; pañcannam vassānam accayena bandhumatī rājadhānī upasaṅkamitabbā pātimokkhuddesāyā”ti. Dvīsu vassesu nikkhantesu... tīsu vassesu nikkhantesu... catūsu vassesu nikkhantesu... pañcasu vassesu nikkhantesu devatā saddamanussāvesum- ‘nikkhantāni kho, mārisā, pañcavassāni; ekam dāni vassam sesam; ekassa vassassa accayena bandhumatī rājadhānī upasaṅkamitabbā pātimokkhuddesāyā”ti. Chasu vassesu nikkhantesu devatā saddamanussāvesum- ‘nikkhantāni kho, mārisā, chabba-

ssāni, samayo dāni bandhumatiṁ rājadhāniṁ upasaṅkamitum pātimokkhuddesāyāti. Atha kho te, bhikkhave, bhikkhū appekacce sakena iddhānubhāvena appekacce devatānam iddhānubhāvena ekāheneva bandhumatiṁ rājadhāniṁ upasaṅkamīṣu pātimokkhuddesāyāti §.

90. “Tatra (2.0042) sudam, bhikkhave, vipassī bhagavā araham sammāsammbuddho bhikkhusaṅghe evam pātimokkham uddisati-

‘Khantī paramaṁ tapo titikkhā,
nibbānaṁ paramaṁ vadanti buddhā;
na hi pabbajito parūpaghātī,
na samaṇo § hoti param viheṭhayanto.

‘Sabbapāpassa akaraṇaṁ, kusalassa upasampadā;
sacittapariyodapanam, etam buddhānasāsanam.

‘Anūpavādo anūpaghāto §, pātimokkhe ca saṃvaro;
mattaññutā ca bhattasmī, pantañca sayanāsanam;
adhicitte ca āyogo, etam buddhānasāsanan’ti.

Devatārocanaṁ

91. “Ekamidāhaṁ, bhikkhave, samayaṁ ukkaṭṭhāyaṁ viharāmi subhagavane sālarājamūle. Tassa mayhaṁ, bhikkhave, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- ‘na kho so sattāvāso sulabharūpo, yo mayā anāvutthapubbo § iminā dīghena addhunā aññatra suddhāvāsehi devehi. Yaṁnūnāhaṁ yena suddhāvāsā devā tenupasaṅkameyyan’ti. Atha khvāhaṁ, bhikkhave, seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritam vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva ukkaṭṭhāyaṁ subhagavane sālarājamūle antarahito avihesu devesu pāturahosim. Tasmī, bhikkhave, devanikāye anekāni devatāsahassāni anekāni devatāsatasahassāni § yenāhaṁ tenupasaṅkamīṣu; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam aṭṭhamīsu. Ekamantam ṭhitā kho, bhikkhave, tā devatā maṁ etadavocum- ‘ito so, mārisā, ekanavutikappe yaṁ vipassī bhagavā araham sammāsambuddho loke udapādi. Vipassī, mārisā, bhagavā araham sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosi, khattiyakule udapādi. Vipassī, mārisā, bhagavā araham sammāsambuddho koṇḍañño gottena ahosi (2.0043). Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asītivassasahassāni āyuppamāṇam ahosi. Vipassī, mārisā, bhagavā araham sammāsambuddho pāṭaliyā mūle abhisambuddho. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa khaṇḍatissam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa tayo sāvakānam sannipātā ahesum. Eko sāvakānam sannipāto ahosi aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassam. Eko sāvakānam sannipāto ahosi bhikkhusatasahassam. Eko sāvakānam sannipāto ahosi asītibhikkhusahassāni. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ime tayo sāvakānam sannipātā ahesum sabbesamyeva khīṇāsavānam. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asoko

nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Vipassissa, mārisa, bhagavato arahato sammāsambuddhassa bandhumā nāma rājā pitā ahosi. Bandhumatī nāma devī mātā ahosi janetti. Bandhumassa rañño bandhumatī nāma nagaram rājadhānī ahosi. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa evam abhinikkhamanam ahosi evam pabbajā evam padhānam evam abhisambodhi evam dhammadakkappavattanam. Te mayam, mārisā, vipassimhi bhagavati brahmacariyam caritvā kāmesu kāmacchandam virājetvā idhūpapannā'ti ...pe...

"Tasmīmyeva kho, bhikkhave, devanikāye anekāni devatāsahassāni anekāni devatāsatasahassāni § yenāhaṁ tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam atṭham̄su. Ekamantam ṭhitā kho, bhikkhave, tā devatā maṁ etadavocum- 'imasmīmyeva kho, mārisā, bhaddakappe bhagavā etarahi araham sammāsambuddho loke uppanno. Bhagavā, mārisā, khattiyo jātiyā khatti�akule uppanno. Bhagavā, mārisā, gotamo gottena. Bhagavato, mārisā, appakam āyuppamāṇam parittam lahukam yo ciram jīvati, so vassasataṁ appam vā bhiyyo. Bhagavā, mārisā, assatthassa mūle abhisambuddho. Bhagavato, mārisā, sāriputtamoggallānam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam (2.0044). Bhagavato, mārisā, eko sāvakānam sannipāto ahosi addhateelasāni bhikkhusatāni. Bhagavato, mārisā, ayam eko sāvakānam sannipāto ahosi sabbesamyeva khīnāsavānam. Bhagavato, mārisā, ānando nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Bhagavato, mārisā, suddhodano nāma rājā pitā ahosi. Māyā nāma devī mātā ahosi janetti. Kapilavatthu nāma nagaram rājadhānī ahosi. Bhagavato, mārisā, evam abhinikkhamanam ahosi evam pabbajā evam padhānam evam abhisambodhi evam dhammadakkappavattanam. Te mayam, mārisā, bhagavati brahmacariyam caritvā kāmesu kāmacchandam virājetvā idhūpapannā'ti.

92. "Atha khvāhaṁ, bhikkhave, avihehi devehi saddhim yena atappā devā tenu-pasaṅkamim ...pe... atha khvāhaṁ, bhikkhave, avihehi ca devehi atappehi ca devehi saddhim yena sudassā devā tenupasaṅkamim. Atha khvāhaṁ, bhikkhave, avihehi ca devehi atappehi ca devehi sudassehi ca devehi saddhim yena sudassī devā tenupasaṅkamim. Atha khvāhaṁ, bhikkhave, avihehi ca devehi atappehi ca devehi sudassehi ca devehi sudassīhi ca devehi saddhim yena akaniṭṭhā devā tenupasaṅkamim. Tasmīm, bhikkhave, devanikāye anekāni devatāsahassāni anekāni devatāsatasahassāni yenāhaṁ tenupasaṅkamim̄su, upasaṅkamitvā maṁ abhivādetvā ekamantam atṭham̄su.

"Ekamantam ṭhitā kho, bhikkhave, tā devatā maṁ etadavocum- 'ito so, mārisā, ekanavutikappe yam vipassī bhagavā araham sammāsambuddho loke udapādi. Vipassī, mārisā, bhagavā araham sammāsambuddho khattiyo jātiyā ahosi. Khatti�akule udapādi. Vipassī, mārisā, bhagavā araham sammāsambuddho koṇḍañño gottena ahosi. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asītivassasahassāni āyuppamāṇam ahosi. Vipassī, mārisā, bhagavā araham sammāsambuddho pāṭaliyā mūle abhisambuddho. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa khanḍatissam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa

tayo sāvakānam sannipātā ahesum. Eko sāvakānam sannipāto ahosi atṭhasatṭhi-bhikkhusatasahassam. Eko sāvakānam sannipāto ahosi (2.0045) bhikkhusatasahassam. Eko sāvakānam sannipāto ahosi asītibhikkhusahassāni. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa ime tayo sāvakānam sannipātā ahesum sabbesamyeva khīṇāsavānam. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa asoko nāma bhikkhu upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa bandhumā nāma rājā pitā ahosi bandhumatī nāma devī mātā ahosi janetti. Bandhumassa rañño bandhumatī nāma nagaram rājadhānī ahosi. Vipassissa, mārisā, bhagavato arahato sammāsambuddhassa evam abhinikkhamanam ahosi evam pabbajjā evam padhānam evam abhisambodhi, evam dhammacakkappavattanam. Te mayam, mārisā, vipassimhi bhagavati brahmacariyam caritvā kāmesu kāmacchandam virājetvā idhūpapannā'ti. Tasmīmyeva kho, bhikkhave, devanikāye anekāni devatāsa-hassāni anekāni devatāsatasahassāni yenāham tenupasaṅkamim̄su; upasaṅka-mitvā mam abhivādetvā ekamantam atṭham̄su. Ekamantam ṭhitā kho, bhikkhave, tā devatā mam etadavocum- 'ito so, mārisā, ekatimse kappe yam sikhī bhagavā ...pe... te mayam, mārisā, sikhimhi bhagavati tasmīñneva kho mārisā, ekatimse kappe yam vessabhū bhagavā ...pe... te mayam, mārisā, vessabhumhi bhaga-vati ...pe... imasmiñmyeva kho, mārisā, bhaddakappe kakusandho koṇāgamanō kassapo bhagavā ...pe... te mayam, mārisā, kakusandhamhi koṇāgamanamhi kassapamhi bhagavati brahmacariyam caritvā kāmesu kāmacchandam virājetvā idhūpapannā'ti.

93. "Tasmīmyeva kho, bhikkhave, devanikāye anekāni devatāsahassāni anekāni devatāsatasahassāni yenāham tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā mam abhivādetvā ekamantam atṭham̄su. Ekamantam ṭhitā kho, bhikkhave, tā devatā mam etadavocum- 'imasmiñmyeva kho, mārisā, bhaddakappe bhagavā etarahi araham sammāsambuddho loke uppanno. Bhagavā, mārisā, khattiyo jātiyā, khatti-yakule uppanno. Bhagavā, mārisā, gotamo gottena. Bhagavato, mārisā, appakam āyuppamānam parittam lahukam yo ciram jīvati, so vassasataṁ appam vā bhiyyo. Bhagavā, mārisā, assatthassa mūle abhisambuddho. Bhagavato, mārisā, sāripu-ttamoggallānam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Bhagavato (2.004 mārisā, eko sāvakānam sannipāto ahosi addhate lasāni bhikkhusatāni. Bhagavato, mārisā, ayam eko sāvakānam sannipāto ahosi sabbesamyeva khīṇāsavānam. Bhagavato, mārisā, ānando nāma bhikkhu upaṭṭhāko aggupaṭṭhāko ahosi. Bhagavato, mārisā, suddhodano nāma rājā pitā ahosi. Māyā nāma devī mātā ahosi janetti.

Kapilavatthu nāma nagaram rājadhānī ahosi. Bhagavato, mārisā, evam abhinkhamanam ahosi, evam pabbajjā, evam padhānam, evam abhisambodhi, evam dhammadakkappavattanaṁ. Te mayam, mārisā, bhagavati brahmacariyam caritvā kāmesu kāmacchandaṁ virājetvā idhūpapannā'ti.

94. “Iti kho, bhikkhave, tathāgatassevesā dhammadhātu suppaṭividdhā, yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhātā tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum’ itipi. ‘Evamnāmā evamgottā evamṣilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimuttā te bhagavanto ahesum’ itipīti.

“Devatāpi tathāgatassa etamatthaṁ ārocesum, yena tathāgato atīte buddhe parinibbute chinnapapañce chinnavaṭume pariyādinnavaṭte sabbadukkhavītivatte jātitopi anussarati, nāmatopi anussarati, gottatopi anussarati, āyuppamāṇatopi anussarati, sāvakayugatopi anussarati, sāvakasannipātatopi anussarati ‘evamjaccā te bhagavanto ahesum’ itipi. ‘Evamnāmā evamgottā evamṣilā evamdharmā evampaññā evamvihārī evamvimuttā te bhagavanto ahesum’ itipīti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Mahāpadānasuttam niṭhitam paṭhamam.

2. Mahānidānasuttam

Paṭiccasamuppādo

95. Evam (2.0047) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā kurūsu viharati kammāsadhammam nāma § kurūnam nigamo. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva gambhīro cāyaṁ, bhante, paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso ca, atha ca pana me uttānakuttānako viya khāyatī”ti. “Mā hevam, ānanda, avaca, mā hevam, ānanda, avaca. Gambhīro cāyaṁ, ānanda, paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso ca. Etassa, ānanda, dhammassa ananubodhā appaṭivedhā evamayam pajā tantākulakajātā kulaganṭhikajātā § muñjapabbajabhbūtā apāyam duggatim vinipātam samsāram nātivattati.

96. “Atthi idappaccayā jarāmaraṇan’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kimpaccayā jarāmaraṇan’ti iti ce vadeyya, ‘jātipaccayā jarāmaraṇan’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā jāti’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kimpaccayā jāti’ti iti ce vadeyya, ‘bhavapaccayā jāti’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā bhavo’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā bhavo’ti iti ce vadeyya, ‘upādānapaccayā bhavo’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā upādānan’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā upādānan’ti iti ce vadeyya, ‘taṇhāpaccayā upādānan’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi (2.0048) idappaccayā taṇhā’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā taṇhā’ti iti ce vadeyya, ‘vedanāpaccayā taṇhā’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā vedanā’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā vedanā’ti iti ce vadeyya, ‘phassapaccayā vedanā’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā phasso’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā phasso’ti iti ce vadeyya, ‘nāmarūpapaccayā phasso’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā nāmarūpan’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā nāmarūpan’ti iti ce vadeyya, ‘viññāṇapaccayā nāmarūpan’ti iccassa vacanīyam.

“Atthi idappaccayā viññāṇan’ti iti puṭṭhena satā, ānanda, atthītissa vacanīyam. ‘Kiṃpaccayā viññāṇan’ti iti ce vadeyya, ‘nāmarūpapaccayā viññāṇan’ti iccassa vacanīyam.

97. “Iti kho, ānanda, nāmarūpapaccayā viññāṇam, viññāṇapaccayā nāmarūpam, nāmarūpapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

98. “Jātipaccayā jarāmaraṇan’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā jātipaccayā jarāmaraṇam. Jāti ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidam-devānam vā devattāya, gandhabbānam vā gandhabbattāya, yakkhānam vā yakkhattāya, bhūtānam vā bhūtattāya, manussānam vā manussattāya, catuppādānam vā catuppadattāya, pakkhīnam vā pakkhittāya, sarīsapānam vā sarīsapattāya §, tesam tesañca hi, ānanda, sattānam tadattāya (2.0049) jāti nābhavissa. Sabbaso jātiyā asati jātinirodhā api nu kho jarāmaraṇam paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo jarāmaraṇassa, yadidam jāti”.

99. “Bhavapaccayā jāti’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā bhavapaccayā jāti. Bhavo ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidam-kāmabhavo vā rūpabhavo vā arūpabhavo vā, sabbaso bhave asati bhavanirodhā api nu kho jāti paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo jātiyā, yadidam bhavo”.

100. “Upādānapaccayā bhavo’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam

pariyāyena veditabbam, yathā upādānapaccayā bhavo. Upādānañca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidam-kāmupādānam vā diṭṭhupādānam vā sīlabbatupādānam vā attavādupādānam vā, sabbaso upādāne asati upādānanirodhā api nu kho bhavo paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo bhavassa, yadidam upādānam”.

101. “Taṇhāpaccayā upādānan’ti iti kho panetam vuttam tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā taṇhāpaccayā upādānam. Taṇhā ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidam-rūpataṇhā saddataṇhā gandhatataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbatataṇhā dhammataṇhā, sabbaso taṇhāya asati taṇhānirodhā api nu kho upādānam paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo upādānassa, yadidam taṇhā”.

102. “Vedanāpaccayā taṇhā’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā vedanāpaccayā taṇhā. Vedanā (2.0050) ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidam-cakkhusamphassajā vedanā sotasamphassajā vedanā ghānasamphassajā vedanā jivhāsamphassajā vedanā kāyasamphassajā vedanā manosamphassajā vedanā, sabbaso vedanāya asati vedanānirodhā api nu kho taṇhā paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo taṇhāya, yadidam vedanā”.

103. “Iti kho panetam, ānanda, vedanam paṭicca taṇhā, taṇham paṭicca pariyesanā, pariyesanam paṭicca lābho, lābhā paṭicca vinicchayo, vinicchayaṁ paṭicca chandarāgo, chandarāgam paṭicca ajjhosānam, ajjhosānam paṭicca pariggaho, pariggaham paṭicca macchariyam, macchariyam paṭicca ārakkho. Ārakkhādhikaraṇam daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvam̄pesuññamusā-vādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti.

104. “Ārakkhādhikaraṇam § daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvam̄tuvam̄pesuññamusāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā ārakkhādhikaraṇam daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvam̄tuvam̄pesuññamusāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti. Ārakkho ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso ārakkhe asati ārakkhanirodhā api nu kho daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvam̄tuvam̄pesuññamusāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhaveyyun”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvam̄tuvam̄pesuññamusāvādānam anekesam pāpakānam akusalānam dhammānam sambhavāya yadidam ārakkho.

105. “Macchariyam paṭicca ārakkho’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā macchariyam paṭicca ārakkho. Macchariyāñca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci

kimhici (2.0051), sabbaso macchariye asati macchariyanirodhā api nu kho ārakkho paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo ārakkhassa, yadidam macchariyam”.

106. “Pariggahaṁ paṭicca macchariyan’ti iti kho panetam vuttaṁ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā pariggahaṁ paṭicca macchariyam. Pariggaho ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso pariggahe asati pariggahanirodhā api nu kho macchariyam paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo macchariyassa, yadidam pariggaho”.

107. “Ajjhosānam paṭicca pariggaho’ti iti kho panetam vuttaṁ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā ajjhosānam paṭicca pariggaho. Ajjhosānañca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso ajjhosāne asati ajjhosānanirodhā api nu kho pariggaho paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo pariggahassa- yadidam ajjhosānam”.

108. “Chandarāgam paṭicca ajjhosānan’ti iti kho panetam vuttaṁ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā chandarāgam paṭicca ajjhosānam. Chandarāgo ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso chandarāge asati chandarāganirodhā api nu kho ajjhosānam paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo ajjhosānassa, yadidam chandarāgo”.

109. “Vinicchayam paṭicca chandarāgo’ti iti kho panetam vuttaṁ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā vinicchayam paṭicca chandarāgo. Vinicchayo ca hi, ānanda,

nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso vini-chaye asati vinicchayanirodhā api nu kho chandarāgo paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo chandarāgassa, yadidam vinicchayo”.

110. “Lābhām (2.0052) paṭicca vinicchayo’ti iti kho panetam vuttaṃ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā lābhām paṭicca vinicchayo. Lābho ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso lābhe asati lābhanirodhā api nu kho vinicchayo paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo vinicchayassa, yadidam lābho”.

111. “Pariyesanam paṭicca lābho’ti iti kho panetam vuttaṃ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā pariyesanam paṭicca lābho. Pariyesanā ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, sabbaso pariyesanāya asati pariyesanānirodhā api nu kho lābho paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo lābhassa, yadidam pariyesanā”.

112. “Taṇham paṭicca pariyesanā’ti iti kho panetam vuttaṃ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā taṇham paṭicca pariyesanā. Taṇhā ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidaṃ- kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā, sabbaso taṇhāya asati taṇhānirodhā api nu kho pariyesanā paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo pariyesanāya, yadidam taṇhā. Iti kho, ānanda, ime dve dhammā § dvayena vedanāya ekasamo-saraṇā bhavanti”.

113. “Phassapaccayā vedanā’ti iti kho panetam vuttaṃ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā ‘phassapaccayā vedanā. Phasso ca hi, ānanda, nābhavissa sabbena sabbam sabbathā sabbam kassaci kimhici, seyyathidaṃ- cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso, sabbaso phasse asati phassanirodhā api nu kho vedanā paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda (2.0053), eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo vedanāya, yadidam phasso”.

114. “Nāmarūpapaccayā phasso’ti iti kho panetam vuttaṃ, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā nāmarūpapaccayā phasso. Yehi, ānanda, ākārehi yehi liṅgehi yehi nimittehi yehi uddesehi nāmakāyassa paññatti hoti, tesu ākāresu tesu liṅgesu tesu nimittesu tesu uddesusu asati api nu kho rūpakāye adhivacanasamphasso paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Yehi, ānanda, ākārehi yehi liṅgehi yehi nimittehi yehi uddesehi rūpakāyassa paññatti hoti, tesu ākāresu ...pe... tesu uddesusu asati api nu kho nāmakāye paṭighasamphasso paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Yehi, ānanda, ākārehi ...pe... yehi uddesehi nāmakāyassa ca rūpakāyassa ca paññatti hoti, tesu ākāresu ...pe... tesu uddesusu asati api nu kho adhivacanasamphasso vā paṭighasamphasso vā paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Yehi, ānanda, ākārehi ...pe... yehi uddesehi nāmarūpassa

paññatti hoti, tesu ākāresu ...pe... tesu uddesusu asati api nu kho phasso paññā-yethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo phassassa, yadidam nāmarūpam”.

115. “Viññāṇapaccayā nāmarūpan’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, iminā-petaṁ pariyāyena veditabbam, yathā viññāṇapaccayā nāmarūpam. Viññāṇañca hi, ānanda, mātukucchismiṁ na okkamissatha, api nu kho nāmarūpam mātukucchismiṁ samuccissathā”ti? “No hetam, bhante”. “Viññāṇañca hi, ānanda, mātukucchismiṁ okkamitvā vokkamissatha, api nu kho nāmarūpam itthattāya abhini-bbattissathā”ti? “No hetam, bhante”. “Viññāṇañca hi, ānanda, daharasseva sato vocchijjissatha kumārakassa vā kumārikāya vā, api nu kho nāmarūpam vuddhim virūḍhim vepullam āpajjissathā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo nāmarūpassa- yadidam viññāṇam”.

116. “Nāmarūpapaccayā (2.0054) viññāṇan’ti iti kho panetam vuttam, tadānanda, imināpetam pariyāyena veditabbam, yathā nāmarūpapaccayā viññāṇam. Viññāṇañca hi, ānanda, nāmarūpe patiṭṭham na labhissatha, api nu kho āyatim jātijarāmaraṇam dukkhasamudayasambhavo § paññāyethā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, eseva hetu etam nidānam esa samudayo esa paccayo viññāṇassa yadidam nāmarūpam. Ettāvatā kho, ānanda, jāyetha vā jīyetha § vā mīyetha § vā cavetha vā upapajjetha vā. Ettāvatā adhivacanapatho, ettāvatā niruttipatho, ettāvatā paññattipatho, ettāvatā paññāvacaram, ettāvatā vaṭṭam vattati itthattam paññāpanāya yadidam nāmarūpam saha viññāṇena añña-maññapaccayatā pavattati.

Attapaññatti

117. “Kittāvatā ca, ānanda, attānam paññapento paññapeti? Rūpiṁ vā hi, ānanda, parittam attānam paññapento paññapeti- ‘rūpi me paritto attā’ti. Rūpiṁ vā hi, ānanda, anantam attānam paññapento paññapeti- ‘rūpi me ananto attā’ti. Arūpiṁ vā hi, ānanda, parittam attānam paññapento paññapeti- ‘arūpi me paritto attā’ti. Arūpiṁ vā hi, ānanda, anantam attānam paññapento paññapeti- ‘arūpi me ananto attā’ti.

118. “Tatrānanda, yo so rūpiṁ parittam attānam paññapento paññapeti. Etarahi vā so rūpiṁ parittam attānam paññapento paññapeti, tattha bhāviṁ vā so rūpiṁ parittam attānam paññapento paññapeti, ‘atathaṁ vā pana santam tathāttāya upakappessāmī’ti iti vā panassa hoti. Evam santam kho, ānanda, rūpiṁ § parittattānudiṭṭhi anusetīti iccālam vacanāya.

“Tatrānanda, yo so rūpiṁ anantam attānam paññapento paññapeti. Etarahi vā so rūpiṁ anantam attānam paññapento paññapeti, tattha bhāviṁ vā so rūpiṁ anantam attānam paññapento paññapeti, ‘atathaṁ vā pana (2.0055) santam tathāttāya upakappessāmī’ti iti vā panassa hoti. Evam santam kho, ānanda, rūpiṁ § anantattānudiṭṭhi anusetīti iccālam vacanāya.

“Tatrānanda, yo so arūpiṁ parittam attānam paññapento paññapeti. Etarahi vā

so arūpiṁ parittam̄ attānam̄ paññapento paññapeti, tattha bhāvīṁ vā so arūpiṁ parittam̄ attānam̄ paññapento paññapeti, ‘atatham̄ vā pana santam̄ tathattāya upakappessāmī’ti iti vā panassa hoti. Evam̄ santam̄ kho, ānanda, arūpiṁ § parittattā-nudiṭṭhi anusetīti iccālam̄ vacanāya.

“Tatrānanda, yo so arūpiṁ anantam̄ attānam̄ paññapento paññapeti. Etarahi vā so arūpiṁ anantam̄ attānam̄ paññapento paññapeti, tattha bhāvīṁ vā so arūpiṁ anantam̄ attānam̄ paññapento paññapeti, ‘atatham̄ vā pana santam̄ tathattāya upakappessāmī’ti iti vā panassa hoti. Evam̄ santam̄ kho, ānanda, arūpiṁ § anantattā-nudiṭṭhi anusetīti iccālam̄ vacanāya. Ettāvatā kho, ānanda, attānam̄ paññapento paññapeti.

Na-attapaññatti

119. “Kittāvatā ca, ānanda, attānam̄ na paññapento na paññapeti? Rūpiṁ vā hi, ānanda, parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti- ‘rūpī me paritto attā’ti. Rūpiṁ vā hi, ānanda, anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti- ‘rūpī me ananto attā’ti. Arūpiṁ vā hi, ānanda, parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti- ‘arūpī me paritto attā’ti. Arūpiṁ vā hi, ānanda, anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti- ‘arūpī me ananto attā’ti.

120. “Tatrānanda, yo so rūpiṁ parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti. Etarahi vā so rūpiṁ parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, tattha bhāvīṁ vā so rūpiṁ parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, ‘atatham̄ vā pana santam̄ tathattāya upakappessāmī’ti iti vā panassa na hoti. Evam̄ santam̄ kho, ānanda, rūpiṁ parittattānudiṭṭhi nānusetīti iccālam̄ vacanāya.

“Tatrānanda (2.0056), yo so rūpiṁ anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti. Etarahi vā so rūpiṁ anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, tattha bhāvīṁ vā so rūpiṁ anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, ‘atatham̄ vā pana santam̄ tathattāya upakappessāmī’ti iti vā panassa na hoti. Evam̄ santam̄ kho, ānanda, rūpiṁ anantattānudiṭṭhi nānusetīti iccālam̄ vacanāya.

“Tatrānanda, yo so arūpiṁ parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti. Etarahi vā so arūpiṁ parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, tattha bhāvīṁ vā so arūpiṁ parittam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, ‘atatham̄ vā pana santam̄ tathattāya upakappessāmī’ti iti vā panassa na hoti. Evam̄ santam̄ kho, ānanda, arūpiṁ parittattānudiṭṭhi nānusetīti iccālam̄ vacanāya.

“Tatrānanda, yo so arūpiṁ anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti. Etarahi vā so arūpiṁ anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, tattha bhāvīṁ vā so arūpiṁ anantam̄ attānam̄ na paññapento na paññapeti, ‘atatham̄ vā pana santam̄ tathattāya upakappessāmī’ti iti vā panassa na hoti. Evam̄ santam̄ kho, ānanda, arūpiṁ anantattānudiṭṭhi nānusetīti iccālam̄ vacanāya. Ettāvatā kho, ānanda, attānam̄ na paññapento na paññapeti.

Attasamanupassanā

121. “Kittāvatā ca, ānanda, attānam samanupassamāno samanupassati? Vedanām vā hi, ānanda, attānam samanupassamāno samanupassati ‘vedanā me attā’ti. ‘Na heva kho me vedanā attā, appaṭisaṁvedano me attā’ti iti vā hi, ānanda, attānam samanupassamāno samanupassati. ‘Na heva kho me vedanā attā, nopi appaṭisaṁvedano me attā, attā me vediyati, vedanādhammo hi me attā’ti iti vā hi, ānanda, attānam samanupassamāno samanupassati.

122. “Tatrānanda, yo so evamāha- ‘vedanā me attā’ti, so evamassa vacanīyo-‘tisso kho imā, āvuso, vedanā- sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Imāsam kho tvām tissannam (2.0057) vedanānam katamam attato samanupassasi’ti? Yasmīm, ānanda, samaye sukham vedanām vedeti, neva tasmiṁ samaye dukkham vedanām vedeti, na adukkhamasukham vedanām vedeti; sukhamyeva tasmiṁ samaye vedanām vedeti. Yasmīm, ānanda, samaye dukkham vedanām vedeti, neva tasmiṁ samaye sukham vedanām vedeti, na adukkhamasukham vedanām vedeti; dukkhamyeva tasmiṁ samaye vedanām vedeti. Yasmīm, ānanda, samaye adukkhamasukham vedanām vedeti, neva tasmiṁ samaye sukham vedanām vedeti, na dukkham vedanām vedeti; adukkhamasukhamyeva tasmiṁ samaye vedanām vedeti.

123. “Sukhāpi kho, ānanda, vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Dukkhāpi kho, ānanda, vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Adukkhamasukhāpi kho, ānanda, vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Tassa sukham vedanām vediyamānassa ‘eso me attā’ti hoti. Tassāyeva sukhāya vedanāya nirodhā ‘byagā § me attā’ti hoti. Dukkham vedanām vediyamānassa ‘eso me attā’ti hoti. Tassāyeva dukkhāya vedanāya nirodhā ‘byagā me attā’ti hoti.

Adukkhamasukham vedanam vediyamānassa ‘eso me attā’ti hoti. Tassāyeva adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā ‘byagā me attā’ti hoti. Iti so dittheva dhamme aniccasukhadukkhavokiṇṇam uppādavayadhammam attānam samanupassamāno samanupassati, yo so evamāha- ‘vedanā me attā’ti. Tasmātihānanda, etena petam nakkhamati- ‘vedanā me attā’ti samanupassitum.

124. “Tatrānanda, yo so evamāha- ‘na heva kho me vedanā attā, appaṭisaṁvedano me attā’ti, so evamassa vacanīyo- ‘yattha panāvuso, sabbaso vedayitam natthi api nu kho, tattha “ayamahamasmi”ti siyā”ti? “No hetam, bhante”. “Tasmātihānanda, etena petam nakkhamati- ‘na heva kho me vedanā attā, appaṭisaṁvedano me attā’ti samanupassitum.

125. “Tatrānanda (2.0058), yo so evamāha- ‘na heva kho me vedanā attā, nopi appaṭisaṁvedano me attā, attā me vedyati, vedanādhammo hi me attā’ti. So evamassa vacanīyo- vedanā ca hi, āvuso, sabbena sabbam sabbathā sabbam apari-sesā nirujjheyyum. Sabbaso vedanāya asati vedanānirodhā api nu kho tattha ‘ayamahamasmi’ti siyā”ti? ‘No hetam, bhante’. “Tasmātihānanda, etena petam nakkhamati- “na heva kho me vedanā attā, nopi appaṭisaṁvedano me attā, attā me vedyati, vedanādhammo hi me attā’ti samanupassitum.

126. “Yato kho, ānanda, bhikkhu neva vedanam attānam samanupassati, nopi appaṭisaṁvedanam attānam samanupassati, nopi ‘attā me vedyati, vedanādhammo hi me attā’ti samanupassati. So evam na samanupassanto na ca kiñci loke upādiyati, anupādiyam na paritassati, aparitassam § paccattañneva parinibbāyati, ‘khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’-ti pajānāti. Evam vimuttacittam kho, ānanda, bhikkhum yo evam vadeyya- ‘hoti tathāgato param marañā itissa § ditthi’ti, tadakallam. ‘Na hoti tathāgato param marañā itissa ditthi’ti, tadakallam. ‘Hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā itissa ditthi’ti, tadakallam. ‘Neva hoti na na hoti tathāgato param marañā itissa ditthi’ti, tadakallam. Tam kissa hetu? Yāvatā, ānanda, adhivacanam yāvatā adhivacanapatho, yāvatā nirutti yāvatā niruttipatho, yāvatā paññatti yāvatā paññattipatho, yāvatā paññā yāvatā paññāvacaram, yāvatā vatṭam §, yāvatā vatṭati §, tadabhiññāvimutto bhikkhu, tadabhiññāvimuttam bhikkhum ‘na jānāti na passati itissa ditthi’ti, tadakallam.

Satta viññāṇaṭṭhitī

127. “Satta kho, ānanda §, viññāṇaṭṭhitīyo, dve āyatanāni. Katamā satta? Santānanda, sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā (2.0059), ekacce ca devā, ekacce ca vinipātikā. Ayam paṭhamā viññāṇaṭṭhitī. Santānanda, sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayam dutiyā viññāṇaṭṭhitī. Santānanda, sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā ābhassarā. Ayam tatiyā viññāṇaṭṭhitī. Santānanda, sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā subhakīṇhā. Ayam catutthī viññāṇaṭṭhitī. Santānanda, sattā sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam attha-

ṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanūpagā. Ayaṁ pañcamī viññāṇatṭhitī. Santānanda, sattā sabbaso ākāsānañcāyatanām samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanūpagā. Ayaṁ chaṭṭhī viññāṇatṭhitī. Santānanda, sattā sabbaso viññāṇañcāyatanām samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanūpagā. Ayaṁ sattamī viññāṇatṭhitī. Asaññasattāyatanām nevasaññānāsaññāyatanameva dutiyaṁ.

128. “Tatrānanda, yāyāṁ paṭhamā viññāṇatṭhitī nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā, ekacce ca devā, ekacce ca vinipātikā. Yo nu kho, ānanda, tañca pajānāti, tassā ca samudayam pajānāti, tassā ca atthaṅgamam pajānāti, tassā ca assādam pajānāti, tassā ca ādīnavam pajānāti, tassā ca nissaraṇam pajānāti, kallam nu tena tadabhinanditun”ti? “No hetam, bhante ...” pe... “tatrānanda, yamidaṁ asaññasattāyatanām. Yo nu kho, ānanda, tañca pajānāti, tassa ca samudayam pajānāti, tassa ca atthaṅgamam pajānāti, tassa ca assādam pajānāti, tassa ca ādīnavam pajānāti, tassa ca nissaraṇam pajānāti, kallam nu tena tadabhinanditun”ti? “No hetam, bhante”. “Tatrānanda, yamidaṁ nevasaññānāsaññāyatanām. Yo nu kho, ānanda, tañca pajānāti, tassa ca samudayam pajānāti, tassa ca atthaṅgamam pajānāti, tassa ca assādam pajānāti, tassa ca ādīnavam pajānāti, tassa ca nissaraṇam pajānāti, kallam nu tena tadabhinanditun”ti? “No hetam, bhante”. Yato kho, ānanda, bhikkhu imāsañca sattannam viññāṇatṭhitinam imesañca dvinnam āyatanānam samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam viditvā anupādā vimutto hoti, ayam vuccatānanda, bhikkhu paññāvimutto.

Aṭṭha vimokkhā

129. “Aṭṭha (2.0060) kho ime, ānanda, vimokkhā. Katame aṭṭha? Rūpī rūpāni passati ayam paṭhamo vimokkho. Ajjhattam arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, ayam dutiyo vimokkho. Subhanteva adhimutto hoti, ayam tatiyo vimokkho. Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanām upasampajja viharati, ayam catuttho vimokkho. Sabbaso ākāsānañcāyatanām samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanām upasampajja viharati, ayam pañcamo vimokkho. Sabbaso viññāṇañcāyatanām samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanām upasampajja viharati, ayam chaṭṭho vimokkho. Sabbaso ākiñcaññāyatanām samatikkamma ‘nevasaññānāsaññā’yatanām upasampajja viharati, ayam sattamo vimokkho. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanām samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati, ayam aṭṭhamo vimokkho. Ime kho, ānanda, aṭṭha vimokkhā.

130. “Yato kho, ānanda, bhikkhu ime aṭṭha vimokkhe anulomampi samāpajjati, paṭilomampi samāpajjati, anulomapatiṭilomampi samāpajjati, yathicchakam yadi-cchakam yāvaticchakam samāpajjatipi vuṭṭhātipi. Āsavānañca khayā anāsavaṇ cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasa-

mpajja viharati, ayam vuccatānanda, bhikkhu ubhatobhāgavimutto. Imāya ca ānanda ubhatobhāgavimuttiyā aññā ubhatobhāgavimutti uttaritarā vā pañitatarā vā natthī”ti. Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā ānando bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Mahānidānasuttam niṭhitam dutiyam.

3. Mahāparinibbānasuttam

131. Evam (2.0061) me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati gijhakūte pabbate. Tena kho pana samayena rājā māgadho ajātasattu vedehiputto vajjī abhiyātukāmo hoti. So evamāha- “aham hime vajjī evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve ucchecchāmi § vajjī, vināsessāmi vajjī, anayabyasanam āpādessāmi vajjī”ti §.

132. Atha kho rājā māgadho ajātasattu vedehiputto vassakāram brāhmaṇam magadhamahāmattam āmantesi- “ehi tvam, brāhmaṇa, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātaṅkam lahuṭhānam balam phāsuvihāram puccha- ‘rājā, bhante, māgadho ajātasattu vedehiputto bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭhānam balam phāsuvihāram pucchatīti. Evañca vadehi- ‘rājā, bhante, māgadho ajātasattu vedehiputto vajjī abhiyātukāmo. So evamāha- “aham hime vajjī evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve ucchecchāmi vajjī, vināsessāmi vajjī, anayabyasanam āpādessāmī”ti. Yathā te bhagavā byākaroti, tam sādhukam uggahetvā mama āroceyyāsi. Na hi tathāgatā vitatham bhaṇanti”ti.

Vassakārabrāhmaṇo

133. “Evam, bho”ti kho vassakāro brāhmaṇo magadhamahāmatto rañño māgadhassa ajātasattussa vedehiputtassa paṭissutvā bhaddāni bhaddāni yānāni yojetvā bhaddam bhaddam yānam abhiruhitvā bhaddehi bhaddehi yānehi rājagāhamhā niyyāsi, yena gijhakūṭo pabbato tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā, yānā paccorohitvā pattikova yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodaniyam kathaṁ sāraṇiyam vītisāretvā ekamantam (2.0062) nisidi. Ekamantam nisinno kho vassakāro brāhmaṇo magadhamahāmatto bhagavantam etadavoca- “rājā, bho gotama, māgadho ajātasattu vedehiputto bhotu gotamassa pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭhānam balam phāsuvihāram pucchatīti. Rājā §, bho gotama, māgadho ajātasattu vedehiputto vajjī abhiyātukāmo. So evamāha- ‘aham hime vajjī evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve ucchecchāmi vajjī, vināsessāmi vajjī, anayabyasanam āpādessāmī”ti.

Rāja-aparihāniyadhammā

134. Tena kho pana samayena āyasmā ānando bhagavato piṭhitō ṭhito hoti bhagavantaṁ bījayamāno §. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “kinti te, ānanda, sutam, ‘vajjī abhiñham sannipātā sannipātabahulā’ti? “Sutam metam, bhante- ‘vajjī abhiñham sannipātā sannipātabahulā’ti. “Yāvakīvañca, ānanda, vajjī abhiñham sannipātā sannipātabahulā bhavissanti, vuddhiyeva, ānanda, vajjīnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Kinti te, ānanda, sutam, ‘vajjī samaggā sannipatanti, samaggā vuṭṭhahanti, samaggā vajjikaraṇiyāni karonti’ti? “Sutam metam, bhante- ‘vajjī samaggā sannipatanti, samaggā vuṭṭhahanti, samaggā vajjikaraṇiyāni karonti’ti. “Yāvakīvañca, ānanda, vajjī samaggā sannipatissanti, samaggā vuṭṭhahissanti, samaggā vajjikaraṇiyāni karissanti, vuddhiyeva, ānanda, vajjīnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Kinti te, ānanda, sutam, ‘vajjī apaññattam na paññapenti, paññattam na samucchindanti, yathāpaññatte porāṇe vajjidhamme samādāya vattanti’ti? “Sutam metam, bhante- ‘vajjī apaññattam na paññapenti, paññattam na samucchindanti, yathāpaññatte porāṇe vajjidhamme samādāya vattanti’ti. “Yāvakīvañca, ānanda, “vajjī apaññattam na paññapessanti, paññattam na samucchindissanti, yathāpaññatte porāṇe vajjidhamme samādāya vattissanti, vuddhiyeva, ānanda, vajjīnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Kinti (2.0063) te, ānanda, sutam, ‘vajjī ye te vajjīnam vajjimahallakā, te sakkaronti garum karonti § mānenti pūjenti, tesañca sotabbam maññanti’ti? “Sutam metam, bhante- ‘vajjī ye te vajjīnam vajjimahallakā, te sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, tesañca sotabbam maññanti’ti. “Yāvakīvañca, ānanda, vajjī ye te vajjīnam vajjimahallakā, te sakkarissanti garum karissanti mānessanti pūjessanti, tesañca sotabbam maññissanti, vuddhiyeva, ānanda, vajjīnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Kinti te, ānanda, sutam, ‘vajjī yā tā kulitthiyo kulakumāriyo, tā na okkassa pasayha vāsentī’ti? “Sutam metam, bhante- ‘vajjī yā tā kulitthiyo kulakumāriyo tā na okkassa pasayha vāsentī’ti. “Yāvakīvañca, ānanda, vajjī yā tā kulitthiyo kulakumāriyo, tā na okkassa pasayha vāsessanti, vuddhiyeva, ānanda, vajjīnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Kinti te, ānanda, sutam, ‘vajjī yāni tāni

Vajjīnaṁ vajjicetiyāni abbhantarāni ceva bāhirāni ca, tāni sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, tesañca dinnapubbaṁ katapubbaṁ dhammikam̄ balim̄ no parihāpentī”ti? “Sutam̄ metaṁ, bhante- ‘vajjī yāni tāni vajjīnaṁ vajjicetiyāni abbhantarāni ceva bāhirāni ca, tāni sakkaronti garum̄ karonti mānenti pūjenti tesañca dinnapubbaṁ katapubbaṁ dhammikam̄ balim̄ no parihāpentī”ti. “Yāvakīvañca, ānanda, vajjī yāni tāni vajjīnaṁ vajjicetiyāni abbhantarāni ceva bāhirāni ca, tāni sakkarissanti garum̄ karissanti mānessanti pūjessanti, tesañca dinnapubbaṁ kata-pubbaṁ dhammikam̄ balim̄ no parihāpessanti, vuddhiyeva, ānanda, vajjīnaṁ pāti-kañkhā, no parihāni.

“Kinti te, ānanda, sutam̄, ‘vajjīnaṁ arahantesu dhammikā rakkhāvaraṇagutti susamvihitā, kinti anāgatā ca arahanto vijitam̄ āgaccheyyum̄, āgatā ca arahanto vijite phāsu vihareyyun”ti? “Sutam̄ metaṁ, bhante ‘vajjīnaṁ arahantesu dhammikā rakkhāvaraṇagutti susamvihitā kinti anāgatā ca arahanto vijitam̄ āga-ccheyyum̄, āgatā ca arahanto vijite phāsu vihareyyun”ti. “Yāvakīvañca, ānanda, vajjīnaṁ arahantesu dhammikā rakkhāvaraṇagutti susamvihitā bhavissati, kinti anāgatā ca arahanto vijitam̄ (2.0064) āgaccheyyum̄, āgatā ca arahanto vijite phāsu vihareyyunti. Vuddhiyeva, ānanda, vajjīnaṁ pāti-kañkhā, no parihānī”ti.

135. Atha kho bhagavā vassakāram̄ brāhmaṇam̄ magadhamahāmattam̄ āmantesi- “ekamidāhaṁ, brāhmaṇa, samayaṁ vesāliyaṁ viharāmi sārandade § cetiye. Tatrāhaṁ vajjīnaṁ ime satta aparihāniye dhamme desesiṁ. Yāvakīvañca, brāhmaṇa, ime satta aparihāniyā dhammā vajjīsu ṭhassanti, imesu ca sattasu aparihāniyesu dhammesu vajjī sandississanti, vuddhiyeva, brāhmaṇa, vajjīnaṁ pāti-kañkhā, no parihānī”ti.

Evam̄ vutte, vassakāro brāhmaṇo magadhamahāmatto bhagavantam̄ etada-voca- “ekamekenapi, bho gotama, aparihāniyena dhammena samannāgatānaṁ vajjīnaṁ vuddhiyeva pāti-kañkhā, no parihāni. Ko pana vādo sattahi aparihāniyehi dhammehi. Akaraṇiyāva §, bho gotama, vajjī § raññā māgadhena ajātasattunā vedehiputta yadidam̄ yuddhassa, aññatra upalāpanāya aññatra mithubhedā. Handa ca dāni mayam̄, bho gotama, gacchāma, bahukiccā mayam̄ bahukaraṇiyā”- ti. “Yassadāni tvam̄, brāhmaṇa, kālam̄ maññasī”ti. Atha kho vassakāro brāhmaṇo magadhamahāmatto bhagavato bhāsitam̄ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

Bhikkhu-aparihāniyadhammā

136. Atha kho bhagavā acirapakkante vassakāre brāhmaṇe magadhamahā-matte āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi- “gaccha tvam̄, ānanda, yāvatikā bhikkhū rājagahaṁ upanissāya viharanti, te sabbe upaṭṭhānasālāyam̄ sannipātehī”ti. “Evam̄, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā yāvatikā bhikkhū rāja-

gaham upanissaya viharanti, te sabbe upatthanasalayam sannipatetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam ṭhito kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “sannipatito, bhante, bhikkhusaṅgo, yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññati”ti.

Atha (2.0065) kho bhagavā utthāyāsanā yena upatthanasalā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi-“satta vo, bhikkhave, aparihāniye dhamme desessāmi, tam suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū abhiñham sannipātā sannipātabahulā bhavisanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū samaggā sannipatissanti, samaggā vuṭṭhahisanti, samaggā saṅghakaraṇiyāni karissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū apaññattam na paññapessanti, paññattam na samucchindissanti, yathāpaññattesu sikkhāpadesu samādāya vattissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā, te sakkarissanti garuṁ karissanti mānessanti pūjessanti, tesañca sotabbam maññissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū uppannāya taṇhāya ponobbhavikāya na vasam gacchissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū āraññakesu senāsanesu sāpekkhā bhavisanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū paccattaññeva satim upatthapessanti- ‘kinti anāgatā ca pesalā sabrahmacārī āgaccheyyum, āgatā ca pesalā sabrahmacārī phāsu § vihareyyun’ti. Vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, ime satta aparihāniyā dhammā bhikkhūsu ṭhassanti, imesu ca sattasu aparihāniyesu dhammesu bhikkhū sandississanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

137. “Aparepi (2.0066) vo, bhikkhave, satta aparihāniye dhamme desessāmi, tam suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na kammārāmā bhavissanti na kammaratā na kammārāmatamanuyuttā, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na bhassārāmā bhavissanti na bhassaratā na bhassārāmatamanuyuttā, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na niddārāmā bhavissanti na niddāratā na

niddārāmatamanuyuttā, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na saṅgaṇikārāmā bhavissanti na saṅgaṇikaratā na saṅgaṇikārāmatamanuyuttā, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na pāpicchā bhavissanti na pāpikānam icchānam vasaṁ gatā, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na pāpamittā bhavissanti na pāpasahāyā na pāpasampavaṅkā, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū na oramattakena visesādhigamena antarāvo-sānam āpajjissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, ime satta aparihāniyā dhammā bhikkhūsu ṭhassanti, imesu ca sattasu aparihāniyesu dhammesu bhikkhū sandississanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

138. “Aparepi vo, bhikkhave, satta aparihāniye dhamme desessāmi ...pe... “yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū saddhā bhavissanti ...pe... hirimanā bhavissanti... ottappī bhavissanti... bahussutā bhavissanti... āraddhavīriyā bhavissanti... upaṭhitassatī (2.0067) bhavissanti... paññavanto bhavissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni. Yāvakīvañca, bhikkhave, ime satta aparihāniyā dhammā bhikkhūsu ṭhassanti, imesu ca sattasu aparihāniyesu dhammesu bhikkhū sandississanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

139. “Aparepi vo, bhikkhave, satta aparihāniye dhamme desessāmi, tam suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhu satisambojjhaṅgam bhāvessanti ...pe... dhammadicayasambojjhaṅgam bhāvessanti... vīriyasambojjhaṅgam bhāvessanti... pītisambojjhaṅgam bhāvessanti... passaddhisambojjhaṅgam bhāvessanti... samādhisambojjhaṅgam bhāvessanti... upekkhāsambojjhaṅgam bhāvessanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, ime satta aparihāniyā dhammā bhikkhūsu ṭhassanti, imesu ca sattasu aparihāniyesu dhammesu bhikkhū sandississanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā no pariḥāni.

140. “Aparepi vo, bhikkhave, satta aparihāniye dhamme desessāmi, tam suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū aniccasaññam bhāvessanti ...pe... anatta-saññam bhāvessanti... asubhasaññam bhāvessanti... ādīnavasaññam bhāvessanti... pahānasaññam bhāvessanti... virāgasasaññam bhāvessanti... nirodhasaññam bhāvessanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no pariḥāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, ime satta aparihāniyā dhammā bhikkhūsu ṭhassanti,

imesu ca sattasu aparihāniyesu dhammesu bhikkhū sandississanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

141. “Cha, vo bhikkhave, aparihāniye dhamme desessāmi, tam suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

“Yāvakīvañca (2.0068), bhikkhave, bhikkhū mettam kāyakammaṁ paccupaṭṭhāpessanti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū mettam vacīkammaṁ paccupaṭṭhāpessanti ...pe... mettam manokammaṁ paccupaṭṭhāpessanti sabrahmacārīsu āvi ceva raho ca, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū, ye te lābhā dhammikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattampi tathārūpehi lābhehi appaṭivibhattabhogī bhavissanti sīlavantehi sabrahmacārīhi sādhāraṇabhogī, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnam pāṭikaṅkhā, no

parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū yāni kāni sīlāni akhaṇḍāni acciddāni asabālāni akammāsāni bhujissāni viññūpasatthāni § aparāmaṭṭhāni samādhisaṃvattanikāni tathārūpesu silesu sīlasāmaññaŋatā viharissanti sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnaṁ pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, bhikkhū yāyaṁ ditṭhi ariyā niyyānikā, niyyāti takkārassa sammā dukkhakkhayāya, tathārūpāya ditṭhiyā ditṭhisāmaññaŋatā viharissanti sabrahmacārīhi āvi ceva raho ca, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnaṁ pāṭikaṅkhā, no parihāni.

“Yāvakīvañca, bhikkhave, ime cha aparihāniyā dhammā bhikkhūsu ṭhassanti, imesu ca chasu aparihāniyesu dhammesu bhikkhū sandississanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnaṁ pāṭikaṅkhā, no parihāni”ti.

142. Tatra sudam bhagavā rājagahe viharanto gijjhakūṭe pabbate etadeva bahulaṁ bhikkhūnaṁ dhammim kathaṁ karoti- “iti sīlam, iti samādhi, iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhi mahapphalo hoti mahānisam̄so. Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisam̄sā. Paññāparibhāvitam cittam sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidam- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

143. Atha (2.0069) kho bhagavā rājagahe yathābhiringantam viharitvā āyasmantam ānandam āmantesi- “āyāmānanda, yena ambalaṭṭhikā tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena ambalaṭṭhikā tadavasari. Tatra sudam bhagavā ambalaṭṭhikāyam viharati rājāgārake. Tatrāpi sudam bhagavā ambalaṭṭhikāyam viharanto rājāgārake etadeva bahulaṁ bhikkhūnaṁ dhammim kathaṁ karoti- “iti sīlam iti samādhi iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhi mahapphalo hoti mahānisam̄so. Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisam̄sā. Paññāparibhāvitam cittam sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidam- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

144. Atha kho bhagavā ambalaṭṭhikāyam yathābhiringantam viharitvā āyasmantam ānandam āmantesi- “āyāmānanda, yena nālandā tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena nālandā tadavasari, tatra sudam bhagavā nālandāyam viharati pāvārikambavane.

Sāriputtasīhanādo

145. Atha kho āyasmā sāriputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā sāriputto bhagavantam etadavoca- “evam pasanno aham, bhante, bhagavati; na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidam sambodhiyan”ti. “Uṭārā kho te ayam, sāriputta, āsabhī vācā § bhāsitā, ekaṁso gahito, sīhanādo nadito- ‘evampasanno aham, bhante, bhagavati; na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo

vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidam sambodhiyan’ti.

“Kim (2.0070) te §, sāriputta, ye te ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto cetasā ceto paricca vidiṭā- ‘evam̄sīlā te bhagavanto ahesum itipi, evam̄dhammā evam̄paññā evam̄vihārī evam̄vimuttā te bhagavanto ahesum itipi”ti? “No hetam, bhante”.

“Kim pana te §, sāriputta, ye te bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto cetasā ceto paricca vidiṭā- ‘evam̄sīlā te bhagavanto bhavissanti itipi, evam̄dhammā evam̄paññā evam̄vihārī evam̄vimuttā te bhagavanto bhavissanti itipi”ti? “No hetam, bhante”.

“Kim pana te, sāriputta, aham etarahi araham sammāsambuddho cetasā ceto paricca vidito- “evam̄sīlo bhagavā itipi, evam̄dhammo evam̄pañño evam̄vihārī evam̄vimutto bhagavā itipi”ti? “No hetam, bhante”.

“Ettha ca hi te, sāriputta, atītānāgatapaccuppannesu arahantesu sammāsambuddhesu cetopariyaññānam § natthi. Atha kiñcarahi te ayam, sāriputta, uṭārā āsabhī vācā bhāsitā, ekamso gahito, sīhanādo nadito- ‘evam̄pasanno aham, bhante, bhagavati; na cāhu na ca bhavissati na cetarahi vijjati añño samaṇo vā brāhmaṇo vā bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidam sambodhiyan”ti?

146. “Na kho me, bhante, atītānāgatapaccuppannesu arahantesu sammāsambuddhesu cetopariyaññānam atthi, api ca me dhammanvayo vidito. Seyyathāpi, bhante, rañño paccantimam nagaram daļhuddhāpam daļhapākāratoraṇam eka-dvāram, tatrassa dovāriko pañđito viyatto medhāvī aññātānam nivāretā ñātānam pavesetā. So tassa nagarassa samantā anupariyāyapathaṁ § anukkamamāno na passeyya pākārasandhim vā pākāravivaram vā, antamaso biļāranikkhamanamattampi. Tassa evamassa §- ‘ye kho keci oļārikā pāñā imam nagaram pavisanti vā nikhamanti vā, sabbe te imināva dvārena pavisanti vā nikhamanti vā’ti. Evameva kho me, bhante, dhammanvayo vidito- ‘ye te, bhante, ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā (2.0071), sabbe te bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu supatiṭṭhitacittā sattabojjhānge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhimsu. Yepi te, bhante, bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, sabbe te bhagavanto pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu supatiṭṭhitacittā satta bojjhānge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhissanti. Bhagavāpi, bhante, etarahi araham sammāsambuddho pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe catūsu satipaṭṭhānesu supatiṭṭhitacitto satta bojjhānge yathābhūtam bhāvetvā anuttaram sammāsambodhim abhisambuddho”ti.

147. Tatrapi sudañ bhagavā nālandāyam viharanto pāvārikambavane etadeva bahulañ bhikkhūnam dhammiñ katham karoti- “iti sīlam, iti samādhi, iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhi mahapphalo hoti mahānisamsō. Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisamsā. Paññāparibhāvitam cittañ sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidam- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

Dussīla-ādīnavā

148. Atha kho bhagavā nālāndāyam yathābhiraṇtam viharitvā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “āyāmānanda, yena pāṭaligāmo tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena pāṭaligāmo tadavasari. Assosum kho pāṭaligāmikā upāsakā- “bhagavā kira pāṭaligāmaṁ anuppatto”ti. Atha kho pāṭaligāmikā upāsakā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho pāṭaligāmikā upāsakā bhagavantam etadavocum- “adhivāsetu no, bhante, bhagavā āvasathāgārañ”ti. Adhvāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho pāṭaligāmikā upāsakā bhagavato adhvāsanam viditvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena āvasathāgāram tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā sabbasantharim (2.0072) āvasathāgāram santharitvā āsanāni paññapetvā udakamaṇikam patiṭṭhāpetvā telapadipam āropetvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su, upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam attham̄su. Ekamantam ṭhitā kho pāṭaligāmikā upāsakā bhagavantam etadavocum- “sabbasantharisanthataṁ §, bhante, āvasathāgāram, āsanāni paññattāni, udakamaṇiko patiṭṭhāpito, telapadipo āropito; yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññatī”ti. Atha kho bhagavā sāyanhasamayam §. Nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena āvasathāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā majjhimaṁ thambham nissāya puratthābhīmukho § nisidi. Bhikkhusaṅghopī kho pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā pacchimaṁ bhittim nissāya puratthābhīmukho nisidi bhagavantameva purakkhatvā. Pāṭaligāmikāpi kho upāsakā pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā puratthimam bhittim nissāya pacchimābhīmukhā nisidim̄su bhagavantameva purakkhatvā.

149. Atha kho bhagavā pāṭaligāmike upāsake āmantesi- “pañcime, gahapatayo, ādīnavā dussīlassa sīlavipattiyā. Katame pañca? Idha, gahapatayo, dussīlo sīlavipanno pamādādhikaraṇam mahatiṁ bhogajānim nigacchati. Ayam paṭhamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussīlassa sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchati. Ayam dutiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussīlo sīlavipanno yaññadeva parisam upasaṅkamati- yadi khattiyparisam yadi brāhmaṇaparisam yadi gahapatiparisam yadi samaṇaparisam- avisārado upasaṅkamati mañkubhūto. Ayam tatiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussīlo sīlavipanno sammūlho kālaṅkaroti. Ayam catuttho ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

“Puna (2.0073) caparam, gahapatayo, dussīlo sīlavipanno kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatiṁ vinipātaṁ nirayam upapajjati. Ayam pañcamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Ime kho, gahapatayo, pañca ādīnavā dussīlassa

sīlavipattiyā.

Sīlavantta-ānisamsā

150. “Pañcime, gahapatayo, ānisamsā sīlavato sīlasampadāya. Katame pañca? Idha, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇam mahantaṁ bhogakkhandham adhigacchati. Ayam paṭhamo ānisamsō sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati. Ayam dutiyo ānisamsō sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisam upasaṅkamati- yadi khattiyaparisam yadi brāhmaṇaparisam yadi gahapatiparisam yadi samaṇaparisam visārado upasaṅkamati amāṇkubhūto. Ayam tatiyo ānisamsō sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno asammūlho kālaṅkaroti. Ayam catuttho ānisamsō sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjati. Ayam pañcamo ānisamsō sīlavato sīlasampadāya. Ime kho, gahapatayo, pañca ānisamsā sīlavato sīlasampadāyā”ti.

151. Atha kho bhagavā pāṭaligāmike upāsake bahudeva rattim dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahamsetvā uyyojesi-“abhikkantā kho, gahapatayo, ratti, yassadāni tumhe kālam maññathā”ti. “Evam, bhante”ti kho pāṭaligāmikā upāsakā bhagavato paṭissutvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamim̄su. Atha kho bhagavā

acirapakkantesu pāṭaligāmikesu upāsakesu suññāgāram pāvisi.

Pāṭaliputtanagaramāpanam

152. Tena (2.0074) kho pana samayena sunidhavassakārā § magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāya. Tena samayena sambahulā devatāyo sahasseva § pāṭaligāme vatthūni pariggāṇhanti. Yasmiṃ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggāṇhanti, mahesakkhānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṃ padese majjhimā devatā vatthūni pariggāṇhanti, majjhimānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṃ padese nīcā devatā vatthūni pariggāṇhanti, nīcānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Addasā kho bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tā devatāyo sahasseva pāṭaligāme vatthūni pariggāṇhantiyo. Atha kho bhagavā rattiyā paccūsasamayam paccuṭṭhāya āyasmantam ānandam āmantesi-“ke nu kho §, ānanda, pāṭaligāme nagaram māpenti”ti §? “Sunidhavassakārā, bhante, magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāyā”ti. “Seyyathāpi, ānanda, devehi tāvatimsehi saddhim mantetvā, evameva kho, ānanda, sunidhavassakārā magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāya. Idhāham, ānanda, addasam dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sambahulā devatāyo sahasseva pāṭaligāme vatthūni pariggāṇhantiyo. Yasmiṃ, ānanda, padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggāṇhanti, mahesakkhānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṃ padese majjhimā devatā vatthūni pariggāṇhanti, majjhimānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṃ padese nīcā devatā vatthūni pariggāṇhanti, nīcānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yāvatā, ānanda, ariyam āyatanaṃ yāvatā vaṇippatho idam agganagaram bhavissati pāṭaliputtam puṭabhedanam. Pāṭaliputtassa kho, ānanda, tayo antarāyā bhavissanti- aggo vā udakato vā mithubhedā vā”ti.

153. Atha (2.0075) kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodim̄su, sammodanīyam kathaṃ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam aṭṭham̄su, ekamantam ṭhitā kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavantam etadavocum- “adhibāsetu no bhavam gotamo ajjatanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Adhibāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavato adhibāsanam viditvā yena sako āvasatho tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā sake āvasathe pañītam khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā bhagavato kālam ārocāpesum- “kālo, bho gotama, niṭṭhitam bhattan”ti.

Atha kho bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhim bhikkhusaṅghena yena sunidhavassakārānam magadhamahāmattānam āvasatho tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho sunidhava-

ssakārā magadhamahāmattā buddhappamukham bhikkhusaṅgham paññitena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesum sampavāresum. Atha kho sunidhvassakārā magadhamahāmattā bhagavantaṁ bhuttāvīṁ onītapattapāṇīṁ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdīmsu. Ekamantam nisinne kho sunidhvassakāre magadhamahāmatte bhagavā imāhi gāthāhi anumodi-

“Yasmiṁ padese kappeti, vāsam paññitatjātiyo;
sīlavantettha bhojetvā, saññate brahmačārayo §.

“Yā tattha devatā āsum, tāsam dakkhiṇamādise;
tā pūjitā pūjayanti §, mānitā mānayanti naṁ.

“Tato naṁ anukampanti, mātā puttāmva orasam;
devatānukampito poso, sadā bhadrāni passati”ti.

Atha kho bhagavā sunidhvassakāre magadhamahāmatte imāhi gāthāhi anumoditvā utthāyāsanā pakkāmi.

154. Tena (2.0076) kho pana samayena sunidhvassakārā magadhamahāmattā bhagavantaṁ piṭhitō piṭhitō anubandhā honti— “yenajja samaṇo gotamo dvārena nikhamissati, tam gotamadvāram nāma bhavissati. Yena titthena gaṅgam nadīm tarissati, tam gotamatittham nāma bhavissatī”ti. Atha kho bhagavā yena dvārena nikhami, tam gotamadvāram nāma ahosi. Atha kho bhagavā yena gaṅgā nadī tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena gaṅgā nadī pūrā hoti sama-tittikā kākapeyyā. Appekacce manussā nāvam pariyesanti, appekacce uṭumpam pariyesanti, appekacce kullaṁ bandhanti apārā §, pāram gantukāmā. Atha kho bhagavā- seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva- gaṅgāya nadiyā orimatīre antarahito pārimatīre paccuṭṭhāsi saddhim bhikkhusaṅghena. Addasā kho bhagavā te manusse appekacce nāvam pariyesante appekacce uṭumpam pariyesante appekacce kullaṁ bandhante apārā pāram gantukāme. Atha kho bhagavā etamatham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Ye taranti aṇṇavam saram, setum katvāna visajja pallalāni;
kullañhi jano bandhati §, tiṇṇā § medhāvino janā”ti.

Pathamabhāṇavāro.

Ariyasaccakathā

155. Atha kho bhagavā āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi— “āyāmānanda, yena koṭigāmo tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena koṭigāmo tadavasari. Tatra sudam bhagavā koṭigāme viharati. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi—

“Catunnam (2.0077), bhikkhave, ariyasaccānam ananubodhā appaṭivedhā evamidam dīghamaddhānam sandhāvitam saṃsaritam mamañceva tumhākañca.

Katamesam̄ catunnam̄? Dukkhassa, bhikkhave, ariyasaccassa ananubodhā appatīvedhā evamidam̄ dīghamaddhānam̄ sandhāvitam̄ samsaritam̄ mamañceva tumhākañca. Dukkhasamudayassa, bhikkhave, ariyasaccassa ananubodhā appatīvedhā evamidam̄ dīghamaddhānam̄ sandhāvitam̄ samsaritam̄ mamañceva tumhākañca. Dukkhanirodhassa, bhikkhave, ariyasaccassa ananubodhā appatīvedhā evamidam̄ dīghamaddhānam̄ sandhāvitam̄ samsaritam̄ mamañceva tumhākañca. Dukkhanirodhagāminiyā pañipadāya, bhikkhave, ariyasaccassa ananubodhā appatīvedhā evamidam̄ dīghamaddhānam̄ sandhāvitam̄ samsaritam̄ mamañceva tumhākañca. Tayidam̄, bhikkhave, dukkham̄ ariyasaccam̄ anubuddham̄ pañividdham̄, dukkhasamudayam̄ § ariyasaccam̄ anubuddham̄ pañividdham̄, dukkhanirodhagāminī pañipadā ariyasaccam̄ anubuddham̄ pañividdham̄, ucchinnā bhavatañhā, khīñā bhavanetti, natthidāni punabbhavo”ti. Idamavoca bhagavā. Idam̄ vatvāna sugato athāparam̄ etadavoca satthā-

“Catunnam̄ ariyasaccānam̄, yathābhūtam̄ adassanā;
sañsitam̄ dīghamaddhānam̄, tāsu tāsveva jātisu.

Tāni etāni diññāni, bhavanetti samūhatā;
ucchinnam̄ mūlam̄ dukkhassa, natthi dāni punabbhavo”ti.

Tatrapi sudam̄ bhagavā koñigāme viharanto etadeva bahulam̄ bhikkhūnam̄ dhammiñ katham̄ karoti- “iti sīlam̄, iti samādhi, iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhi mahapphalo hoti mahānisam̄so. Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisam̄sā. Paññāparibhāvitam̄ cittam̄ sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidam̄- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

Anāvattidhammasambodhiparāyañā

156. Atha kho bhagavā koñigāme yathābhirantañ viharitvā āyasmantam̄ ānandañ āmantesi- “āyāmānanda, yena nātikā § tenupañkamissāmā”ti. “Evam̄, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato (2.0078) paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiñ yena nātikā tadavasari. Tatrapi sudam̄ bhagavā nātike viharati giñjakāvasathe. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisidi. Ekamantam̄ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam̄ etadavoca- “sālho nāma, bhante, bhikkhu nātike kālañkato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo? Nandā nāma, bhante, bhikkhuni nātike kālañkatā, tassā kā gati, ko abhisamparāyo? Sudatto nāma, bhante, upāsako nātike kālañkato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo? Sujātā nāma, bhante, upāsikā nātike kālañkatā, tassā kā gati, ko abhisamparāyo? Kukkuñño § nāma, bhante, upāsako nātike kālañkato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo? Kālimbo § nāma, bhante, upāsako ...pe... nikañño nāma, bhante, upāsako... kañissaho § nāma, bhante, upāsako... tutṭho nāma, bhante, upāsako... santutṭho nāma, bhante, upāsako... bhaddo § nāma, bhante, upāsako... subhaddo § nāma, bhante, upāsako nātike kālañkato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti?

157. “Sālho, ānanda, bhikkhu āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññā-vimuttiṁ dittheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. Nandā, ānanda, bhikkhunī pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pari-kkhayā opapātikā tathā parinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā. Sudatto, ānanda, upāsako tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantaṁ karissati. Sujātā, ānanda, upāsikā tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyaṇā §. Kukkuṭo, ānanda, upāsako pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Kālimbo, ānanda, upāsako ...pe... nikaṭo, ānanda, upāsako... kati-saho (2.0079), ānanda, upāsako... tuṭṭho, ānanda, upāsako ... santuṭṭho, ānanda, upāsako... bhaddo, ānanda, upāsako... subhaddo, ānanda, upāsako pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Paropaññāsam, ānanda, nātike upāsakā kālaṅkatā, pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā. Sādhikā navuti §, ānanda, nātike upāsakā kālaṅkatā tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmino sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantaṁ karissanti. Sātirekāni §, ānanda, pañcasatāni nātike upāsakā kālaṅkatā, tiṇṇam samyojanānam pari-kkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyaṇā.

Dhammādāsadhammapariyāyā

158. “Anacchariyam kho panetam, ānanda, yaṁ manussabhūto kālaṅkareyya. Tasmīmyeva § kālaṅkate tathāgataṁ upasaṅkamitvā etamattham pucchissatha, vihesā hesā, ānanda, tathāgatassa. Tasmātihānanda, dhammādāsam nāma dhammapariyāyam desessāmi, yena samannāgato ariyasāvako ākaṅkhamāno attanāva attānam byākareyya

- ‘khīṇanirayomhi khīṇatiracchānayoni khīṇapettivisayo khīṇāpāyaduggativinipāto, sotāpannohamasmi avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti.

159. “Katamo ca so, ānanda, dhammādāso dhammapariyāyo, yena samannāgato ariyasāvako ākaṇkhamāno attanāva attānaṁ byākareyya- ‘khīṇanirayomhi khīṇatiracchānayoni khīṇapettivisayo khīṇāpāyaduggativinipāto, sotāpannohamasmi avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti?

“Idhānanda (2.0080), ariyasāvako buddhe aveccappasādena samannāgato hoti- ‘itipi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānaṁ buddho bhagavā’-ti.

“Dhamme aveccappasādena samannāgato hoti- ‘svākkhāto bhagavatā dhammo sandīṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattam veditabbo viññūhi’-ti.

“Saṅge aveccappasādena samannāgato hoti- ‘suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, ujuppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, nāyappaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo, sāmīcippaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgo yadidam cattāri purisayugāni atṭha purisapuggalā, esa bhagavato sāvakasaṅgo āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaram puññakkhettam lokassā’ti.

“Ariyakantehi silehi samannāgato hoti akhaṇḍehi acchiddehi asabalehi akamāsehi bhujissehi viññūpasatthehi aparāmaṭhehi samādhisaṃvattanikehi.

“Ayam kho so, ānanda, dhammādāso dhammapariyāyo, yena samannāgato ariyasāvako ākaṇkhamāno attanāva attānaṁ byākareyya- ‘khīṇanirayomhi khīṇatiracchānayoni khīṇapettivisayo khīṇāpāyaduggativinipāto, sotāpannohamasmi avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’”ti.

Tatapi sudam bhagavā nātike viharanto giñjakāvasathe etadeva bahulaṁ bhikkhūnaṁ dhammīm katham karoti-

“Iti sīlam iti samādhi iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhi mahapphalo hoti mahānisamso. Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisamsā. Paññāparibhāvitam cittam sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidaṁ- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

160. Atha (2.0081) kho bhagavā nātike yathābhīrantam viharitvā āyasmantam ānandam āmantesi- “āyāmānanda, yena vesālī tenupasāṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena vesālī tadavasari. Tatra sudam bhagavā vesāliyam viharati ambapālivane. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi-

“Sato, bhikkhave, bhikkhu vihareyya sampajāno, ayam vo amhākaṁ anusāsanī. Kathañca, bhikkhave, bhikkhu sato hoti? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānu-passī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu vedanānupassī ...pe... citte cittānupassī ...pe... dhammesu dhammānu-passī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Evam kho, bhikkhave, bhikkhu sato hoti.

“Kathañca, bhikkhave, bhikkhu sampajāno hoti? Idha, bhikkhave, bhikkhu abhi-

kkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghātipattacīvaraḍhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Evam kho, bhikkhave, bhikkhu sampajāno hoti. Sato, bhikkhave, bhikkhu vihāreyya sampajāno, ayam vo amhākam anusāsanī”ti.

Ambapālīgaṇikā

161. Assosi kho ambapālī gaṇikā- “bhagavā kira vesālim anuppatto vesāliyam viharati mayham ambavane”ti. Atha kho ambapālī gaṇikā bhaddāni bhaddāni yānāni yojāpetvā bhaddam bhaddam yānam abhiruhitvā bhaddehi bhaddehi yānehi vesāliyā niyyāsi. Yena sako ārāmo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā, yānā paccorohitvā pattikāva yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam (2.0082) nisinnam kho ambapālīm gaṇikam bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampaham̄sesi. Atha kho ambapālī gaṇikā bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampaham̄sitā bhagavantam etadavoca- “adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Adhvāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho ambapālī gaṇikā bhagavato adhvāsanam viditvā utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Assosum kho vesālikā licchavī- “bhagavā kira vesālim anuppatto vesāliyam viharati ambapālivane”ti. Atha kho te licchavī bhaddāni bhaddāni yānāni yojāpetvā bhaddam bhaddam yānam abhiruhitvā bhaddehi bhaddehi yānehi vesāliyā niyyim̄su. Tatra ekacce licchavī nīlā honti nīlavāṇṇā nīlavatthā nīlālaṅkārā, ekacce licchavī pītā honti pītavaṇṇā pītavatthā pītālaṅkārā, ekacce licchavī lohitā honti lohitavaṇṇā lohitavatthā lohitālaṅkārā, ekacce licchavī odātā honti odātavaṇṇā odātavatthā odātālaṅkārā. Atha kho ambapālī gaṇikā daharānam daharānam licchavīnam akkhena akkham cakkena cakkam yugam paṭivat̄tesi §. Atha kho te licchavī ambapālīm gaṇikam etadavocum- “kim, je ambapāli, daharānam daharānam licchavīnam akkhena akkham cakkena cakkam yugam yugam paṭivat̄tesi”ti? “Tathā hi pana me, ayyaputtā, bhagavā nimantito svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. “Dehi, je ambapāli, etam § bhattam satasahassenā”- ti. “Sacepi me, ayyaputtā, vesālim sāhāram dassatha §, evamaham tam § bhattam na dassāmi”ti §. Atha kho te licchavī aṅgulim phoṭesum- “jitamha § vata bho ambakāya, jitamha vata bho ambakāyā”ti §.

Atha kho te licchavī yena ambapālivanaṁ tena pāyim̄su. Addasā kho bhagavā te licchavī dūratova āgacchante. Disvāna bhikkhū āmantesi- “yesam (2.0083) §, bhikkhave, bhikkhūnam devā tāvatiṁsā adiṭhapubbā, oloketha, bhikkhave, licchaviparisam; apaloketha, bhikkhave, licchaviparisam; upasamharatha, bhikkhave, licchaviparisam- tāvatiṁsasadisan”ti. Atha kho te licchavī yāvatikā yānassa

bhūmi, yānena gantvā, yānā paccorohitvā pattikāva yena bhagavā tenupasaṅkamīṣu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdiṁsu. Eka-
mantam nisinne kho te licchavī bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samāda-
pesi samuttejesi sampaham̄sesi. Atha kho te licchavī bhagavatā dhammiyā
kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampaham̄sitā bhagavantam etada-
vocum- “adhivāsetu no, bhante, bhagavā svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusa-
ṅghenā”ti. Atha kho bhagavā te licchavī etadavoca- “adhivuttham § kho me,
licchavī, svātanāya ambapāliyā gaṇikāya bhattan”ti. Atha kho te licchavī aṅgulim-
phoṭesum- “joramha vata bho ambakāya, joramha vata bho ambakāyā”ti. Atha kho
te licchavī bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utthāyāsanā bhaga-
vantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamiṣu.

162. Atha kho ambapālī gaṇikā tassā rattiyā accayena sake ārāme pañītam
khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā bhagavato kālam ārocāpesi- “kālo, bhante,
niṭṭhitam bhattan”ti. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvara-
mādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena ambapāliyā gaṇikāya nivesanam tenu-
pasāṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho ambapālī gaṇikā
buddhappamukham bhikkhusaṅgham pañītena khādanīyena bhojanīyena
sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho ambapālī gaṇikā bhagavantam
bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi.
Ekamantam nisinnā kho ambapālī gaṇikā bhagavantam etadavoca- “imāham,
bhante, ārāmaṁ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dammī”ti. Paṭiggahesi
bhagavā ārāmaṁ. Atha kho bhagavā ambapāliṁ gaṇikam dhammiyā kathāya
sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham̄setvā utthāyāsanā pakkāmi.
Tatraci sudam bhagavā vesāliyam viharanto ambapālivane etadeva bahulaṁ
bhikkhūnam dhammiṁ kathaṁ karoti (2.0084)- “iti sīlam, iti samādhī, iti paññā.
Sīlaparibhāvito samādhī mahapphalo hoti mahānisam̄so. Samādhiparibhāvitā
paññā mahapphalā hoti mahānisam̄sā. Paññāparibhāvitam cittam sammadeva
āsavehi vimuccati, seyyathidam- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

Veļuvagāmavassūpagamanam

163. Atha kho bhagavā ambapālivane yathābhīrantam viharitvā āyasmantam
ānandaṁ āmantesi- “āyāmānanda, yena veļuvagāmako § tenupasaṅkamissāmā”-
ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho
bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena veļuvagāmako tadavasari.
Tatra sudam bhagavā veļuvagāmake viharati. Tatra kho bhagavā bhikkhū āma-
ntesi- “etha tumhe, bhikkhave, samantā vesālim yathāmittam yathāsandittham
yathāsambhattam vassam upetha §. Aham pana idheva veļuvagāmake vassam
upagacchāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paṭissutvā samantā
vesālim yathāmittam yathāsandittham yathāsambhattam vassam upagacchiṁsu.
Bhagavā pana tattheva veļuvagāmake vassam upagacchi.

164. Atha kho bhagavato vassūpagatassa kharo ābādho uppajji, bālhā vedanā

vattanti māraṇantikā. Tā sudam̄ bhagavā sato sampajāno adhivāsesi avihaññamāno. Atha kho bhagavato etadahosi- “na kho metam̄ patirūpam̄, yvāham̄ anāmantetvā upatṭhāke anapaloketvā bhikkhusaṅgham̄ parinibbāyeyyam̄. Yaṁnūnāham̄ imaṁ ābādham̄ vīriyena paṭipāṇāmetvā jīvitasaṅkhāram̄ adhitṭhāya vihareyyan”ti. Atha kho bhagavā tam̄ ābādham̄ vīriyena paṭipāṇāmetvā jīvitasaṅkhāram̄ adhitṭhāya vihāsi. Atha kho bhagavato so ābādho paṭipassambhi. Atha kho bhagavā gilānā vuṭṭhito § aciravuṭṭhito gelaññā vihārā nikkhamma vihārapacchāyāyam̄ paññatte āsane nisīdi. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam̄ (2.0085) etadavoca- “ditṭho me, bhante, bhagavato phāsu; ditṭham̄ me, bhante, bhagavato khamaniyam̄, api ca me, bhante, madhurakajāto viya kāyo. Disāpi me na pakkhāyanti; dhammāpi maṁ na paṭibhanti bhagavato gelaññena, api ca me, bhante, ahosi kācideva assāsamattā- ‘na tāva bhagavā parinibbāyissati, na yāva bhagavā bhikkhusaṅgham̄ ārabbha kiñcideva udāharatī’ti.

165. “Kim̄ panānanda, bhikkhusaṅgho mayi paccāsīsatī §? Desito, ānanda, mayā dhammo anantaram̄ abāhiram̄ karitvā. Natthānanda, tathāgatassa dhammesu ācariyamuṭṭhi. Yassa nūna, ānanda, evamassa- ‘aham̄ bhikkhusaṅgham̄ parihaarissāmī’ti vā ‘mamuddesiko bhikkhusaṅgho’ti vā, so nūna, ānanda, bhikkhusaṅgham̄ ārabbha kiñcideva udāhareyya. Tathāgatassa kho, ānanda, na evam̄ hoti- ‘aham̄ bhikkhusaṅgham̄ parihaarissāmī’ti vā ‘mamuddesiko bhikkhusaṅgho’ti vā. Sakim̄ §, ānanda, tathāgato bhikkhusaṅgham̄ ārabbha kiñcideva udāharissati. Aham̄ kho panānanda, etarahi jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo-anuppatto. Āsītiko me vayo vattati. Seyyathāpi, ānanda, jajjarasakaṭam̄ veṭhamissakena § yāpeti, evameva kho, ānanda, veṭhamissakena maññe tathāgatassa kāyo yāpeti. Yasmiṁ, ānanda, samaye tathāgato sabbanimittānam̄

amanasikārā ekaccānaṁ vedanānaṁ nirodhā animittaṁ cetosamādhiṁ upasampajja viharati, phāsutaro, ānanda, tasmiṁ samaye tathāgatassa kāyo hoti. Tasmātihānanda, attadīpā viharatha attasaraṇā anaññasaraṇā, dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasaraṇā. Kathañcānanda, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo, dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo? Idhānanda, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati atāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam. Vedanāsu ...pe... citte ...pe... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam. Evam kho, ānanda, bhikkhu attadīpo viharati attasaraṇo anaññasaraṇo, dhammadīpo dhammasaraṇo anaññasaraṇo (2.0086). Ye hi keci, ānanda, etarahi vā mama vā accayena attadīpā viharissanti attasaraṇā anaññasaraṇā, dhammadīpā dhammasaraṇā anaññasaraṇā, tamatagge me te, ānanda, bhikkhū bhavissanti ye keci sikkhākāmā”ti.

Dutiyabhāṇavāro.

Nimittobhāṣakathā

166. Atha kho bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya vesālim piṇḍāya pāvisi. Vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto āyasmantaṁ ānandam āmantesi- “gaṇhāhi, ānanda, nisīdanam, yena cāpālam cetiyam § tenupasaṅkamissāma divā vihārāyā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā nisīdanam ādāya bhagavantam piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho bhagavā yena cāpālam cetiyam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Āyasmāpi kho ānando bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi.

167. Ekamantam nisinnam kho āyasmantaṁ ānandam bhagavā etadavoca-“ramaṇīyā, ānanda, vesālī, ramaṇīyam udenam cetiyam, ramaṇīyam gotamakam cetiyam, ramaṇīyam sattambam § cetiyam, ramaṇīyam bahuputtam cetiyam, ramaṇīyam sārandadam cetiyam, ramaṇīyam cāpālam cetiyam. Yassa cassaci, ānanda, cattāro idhipādā bhāvitā bahulikatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro idhipādā bhāvitā bahulikatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno §, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā”ti. Evampi kho āyasmā ānando bhagavatā olārike nimitte kayiramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhitum; na bhagavantam yāci- “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam, tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti, yathā tam mārena pariyoṭṭhitacitto. Dutiyampi (2.0087) kho bhagavā ...pe... tatiyampi kho bhagavā āyasmantaṁ ānandam āmantesi-“ramaṇīyā, ānanda, vesālī, ramaṇīyam udenam cetiyam, ramaṇīyam gotamakam cetiyam,

ramaṇīyam sattambam cetiyam, ramaṇīyam bahuputtam cetiyam, ramaṇīyam sāra-ndadam cetiyam, ramaṇīyam cāpālam cetiyam. Yassa kassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā pari-citā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā”ti. Evampi kho āyasmā ānando bhagavatā olārike nimitte kayi-ramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhitud; na bhagavantam yāci-“tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappaṁ, tiṭṭhatu sugato kappaṁ bahujanahitāya bahu-
nasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti, yathā tam mārena pariyuṭṭhitacitto. Atha kho bhagavā āyasmantaṁ ānandam āmantesi-“gaccha tvam, ānanda, yassadāni kālam maññasī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi.

Mārayācanakathā

168. Atha kho māro pāpimā acirapakkante āyasmante ānande yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho māro pāpimā bhagavantam etadavoca- “parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato. Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhū na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānu-dhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudhammacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānī § karissanti, uppānam parappavādaṁ sahadhammena sunigga-
hitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessanti’ti (2.0088). Etarahi kho pana, bhante, bhikkhū bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudhammacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppānam parappavādaṁ sahadhammena sunigga-
hitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhuniyo na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahu-
ssutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudha-
mmacāriniyo, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññape-
ssanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppānam para-
ppavādaṁ sahadhammena suniggahitam nigahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessanti’ti. Etarahi kho pana, bhante, bhikkhuniyo bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīci-
paṭipannā anudhammacāriniyo, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti

desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappātihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me upāsakā na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudhammacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappātihāriyam dhammaṁ desessanti’ti. Etarahi kho pana, bhante, upāsakā bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudhammacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappātihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātudāni (2.0089), bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima parinibbāyissāmi, yāva me upāsikā na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudhammacāriniyo, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappātihāriyam dhammaṁ desessanti’ti. Etarahi kho pana, bhante, upāsikā bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcipaṭipannā anudhammacāriniyo, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappātihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me idam brahmaṇariyam na iddham ceva bhavissati phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitan’ti. Etarahi kho pana, bhante, bhagavato brahmaṇariyam iddham ceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam, yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato”ti.

Evam vutte bhagavā māraṁ pāpimantam etadavoca- “apposukko tvam, pāpima, hohi, na ciram tathāgatassa parinibbānam bhavissati. Ito tiṇṇam māsānam accayena tathāgato parinibbāyissati”ti.

Āyusaṅkhāra-ossajjanam

169. Atha kho bhagavā cāpāle cetiyे sato sampajāno āyusaṅkhāram ossaji. Ossatthe ca bhagavatā āyusaṅkhāre mahābhūmicālo ahosi bhiṁsanako salomahamso §, devadundubhiyo § ca phalimṣu (2.0090). Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imam udānaṁ udānesi-

“Tulamatulañca sambhavam, bhavasaṅkhāramavassaji muni; ajjhatarato samāhito, abhindi kavacamivattasambhavan”ti.

Mahābhūmicālahetu

170. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi- “acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, mahā vatāyaṁ bhūmicālo; sumahā vatāyaṁ bhūmicālo bhiṁsanako salomahamso; devadundubhiyo ca phalimṣu. Ko nu kho hetu ko paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāyā”ti?

Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, mahā vatāyaṁ, bhante, bhūmicālo; sumahā vatāyaṁ, bhante, bhūmicālo bhiṁsanako salomahamso; devadundubhiyo ca phalimṣu. Ko nu kho, bhante, hetu ko paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāyā”ti?

171. “Aṭṭha kho ime, ānanda, hetū, aṭṭha paccayā mahato bhūmicālassa pātubhāvāya. Katame aṭṭha? Ayam, ānanda, mahāpathavī udake patiṭṭhitā, udakam vāte patiṭṭhitam, vāto ākāsatṭho. Hoti kho so, ānanda, samayo, yaṁ mahāvātā vāyanti. Mahāvātā vāyantā udakam kampenti. Udakam kampitam pathavim kampeti. Ayam paṭhamo hetu paṭhamo paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya.

“Puna caparam, ānanda, samaṇo vā hoti brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto, devo vā mahiddhiko mahānubhāvo, tassa parittā pathavisaññā bhāvitā hoti, appamāṇā āposaññā. So imam pathavim kampeti saṅkampeti sampakampeti sampavedheti. Ayam dutiyo hetu dutiyo paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya.

“Puna (2.0091) caparam, ānanda, yadā bodhisatto tusitakāyā cavitvā sato sampajāno mātukucchim okkamati, tadāyaṁ pathavī kampati saṅkampati sampakampati sampavedhati. Ayam tatiyo hetu tatiyo paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya.

“Puna caparam, ānanda, yadā bodhisatto sato sampajāno mātukucchismā nikhamati, tadāyaṁ pathavī kampati saṅkampati sampakampati sampavedhati. Ayam catuttho hetu catuttho paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya.

“Puna caparam, ānanda, yadā tathāgato anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhati, tadāyaṁ pathavī kampati saṅkampati sampakampati sampavedhati. Ayam pañcamo hetu pañcamo paccayo mahato bhūmicālassa

pātubhāvāya.

“Puna caparam, ānanda, yadā tathāgato anuttaram dhammacakkam pavatteti, tadāyam pathavī kampati saṅkampati sampakampati sampavedhati. Ayam chaṭṭho hetu chaṭṭho paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya.

“Puna caparam, ānanda, yadā tathāgato sato sampajāno āyusaṅkhāram ossajjati, tadāyam pathavī kampati saṅkampati sampakampati sampavedhati. Ayam sattamo hetu sattamo paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya.

“Puna caparam, ānanda, yadā tathāgato anupādisesāya nibbānadhātuyā pari-nibbāyati, tadāyam pathavī kampati saṅkampati sampakampati sampavedhati. Ayam aṭṭhamo hetu aṭṭhamo paccayo mahato bhūmicālassa pātubhāvāya. Ime kho, ānanda, aṭṭha hetū, aṭṭha paccayā mahato bhūmicālassa pātubhāvāyā”ti.

Aṭṭha parisā

172. “Aṭṭha kho imā, ānanda, parisā. Katamā aṭṭha? Khattiyaparisā, brāhmaṇaparisā, gahapatiparisā, samaṇaparisā, cātumahārājikaparisā §, tāvatiṁsaparisā, māraparisā, brahmaparisā. Abhijānāmi kho panāham, ānanda (2.0092), anekasataṁ khattiyaparisam upasaṅkamitā. Tatapi mayā sannisinnapubbam ceva sallapitapubbañca sākacchā ca samāpajjitapubbā. Tattha yādisako tesam vaṇṇo hoti, tādisako mayham vaṇṇo hoti. Yādisako tesam saro hoti, tādisako mayham saro hoti. Dhammiyā kathāya sandassemi samādapemi samuttejemi sampaham-semi. Bhāsamānañca mañ na jānanti- ‘ko nu kho ayam bhāsatī devo vā manusso vā’ti? Dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham-setvā antaradhāyāmi. Antarahitañca mañ na jānanti- ‘ko nu kho ayam antarahito devo vā manusso vā’ti? Abhijānāmi kho panāham, ānanda, anekasataṁ brāhmaṇaparisam ...pe... gahapatiparisam... samaṇaparisam... cātumahārājikaparisam... tāvatiṁsaparisam... māraparisam... brahmaparisam upasaṅkamitā. Tatapi mayā sannisinnapubbam ceva sallapitapubbañca sākacchā ca samāpajji-tapubbā. Tattha yādisako tesam vaṇṇo hoti, tādisako mayham vaṇṇo hoti. Yādisako tesam saro hoti, tādisako mayham saro hoti. Dhammiyā kathāya sandassemi samādapemi samuttejemi sampaham-semi. Bhāsamānañca mañ na jānanti- ‘ko nu kho ayam bhāsatī devo vā manusso vā’ti? Dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham-setvā antaradhāyāmi. Antarahitañca mañ na jānanti- ‘ko nu kho ayam antarahito devo vā manusso vā’ti? Imā kho, ānanda, aṭṭha parisā.

Aṭṭha abhibhāyatanāni

173. “Aṭṭha kho imāni, ānanda, abhibhāyatanāni. Katamāni aṭṭha? Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuya jānāmi passāmī’ti evamśaññī hoti. Idam paṭhamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubba-

ηηāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ dutiyam̄ abhibhāyatanam̄.

“Ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ tatiyam̄ abhibhāyatanam̄.

“Ajjhattam̄ (2.0093) arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ catuttham̄ abhibhāyatanam̄.

“Ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanida-ssanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpuppham̄ nīlam̄ nīlavāṇṇam̄ nīlanida-ssanam̄ nīlanibhāsam̄. Seyyathā vā pana tam̄ vattham̄ bārāṇaseyyakam̄ ubhatobhāgavimāṭṭham̄ nīlam̄ nīlavāṇṇam̄ nīlanidassanam̄ nīlanibhāsam̄. Evameva ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ pañcamam̄ abhibhāyatanam̄.

“Ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanida-ssanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapuppham̄ pītam̄ pītavaṇṇam̄ pītanidassanam̄ pītanibhāsam̄. Seyyathā vā pana tam̄ vattham̄ bārāṇaseyyakam̄ ubhatobhāgavimāṭṭham̄ pītam̄ pītavaṇṇam̄ pītanidassanam̄ pītanibhāsam̄. Evameva ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ chaṭṭham̄ abhibhāyatanam̄.

“Ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapuppham̄ lohitakam̄ lohitakavaṇṇam̄ lohitakanidassanam̄ lohitakanibhāsam̄. Seyyathā vā pana tam̄ vattham̄ bārāṇaseyyakam̄ ubhatobhāgavimāṭṭham̄ lohitakam̄ lohitakavaṇṇam̄ lohitakanidassanam̄ lohitakanibhāsam̄. Evameva ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ sattamam̄ abhibhāyatanam̄.

“Ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odāta-nidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā (2.0094) odātā odāta-vāṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā. Seyyathā vā pana tam̄ vattham̄ bārāṇaseyyakam̄ ubhatobhāgavimāṭṭham̄ odātam̄ odātavaṇṇam̄ odātanidassanam̄ odātanibhāsam̄. Evameva ajjhattam̄ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evam̄saññī hoti. Idam̄ aṭṭhamam̄ abhibhāyatanam̄. Imāni kho, ānanda, aṭṭha abhibhāyatanāni.

Aṭṭha vimokkhā

174. “Aṭṭha kho ime, ānanda, vimokkhā. Katame aṭṭha? Rūpī rūpāni passati,

ayaṁ paṭhamo vimokkho. Ajjhattam arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, ayam dutiyo vimokkho. Subhanteva adhimutto hoti, ayam tatiyo vimokkho. Sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam catuttho vimokkho. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇanti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam pañcamo vimokkho. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam chaṭṭho vimokkho. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam sattamo vimokkho. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayam aṭṭhamo vimokkho. Ime kho, ānanda, aṭṭha vimokkhā.

175. “Ekamidāhaṁ, ānanda, samayam uruvelāyam viharāmi najjā nerañjarāya tīre ajapālanigrodhe paṭhamābhisaṁbuddho. Atha kho, ānanda, māro pāpimā yenāhaṁ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho, ānanda, māro pāpimā maṁ etadavoca- ‘parinibbātudāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato’ti. Evaṁ vutte ahaṁ, ānanda, māraṁ pāpimantaṁ etadavocam-

“Na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhū na sāvakā bhavisanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā (2.0095) sāmīcippaṭipannā anudhammadacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessanti.

“Na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhuniyo na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammadacāriniyo, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessanti.

“Na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me upāsakā na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammadacārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessanti.

“Na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me upāsikā na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammadacāriniyo, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessanti.

“Na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi, yāva me idam brahmacariyam na iddhañceva bhavissati phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam”ti.

176. “Idāneva kho, ānanda, ajja cāpāle cetiyē māro pāpimā yenāhaṁ tenupasāṅkami; upasaṅkamitvā ekamantaṁ atṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho, ānanda, māro pāpimā maṁ etadavoca- ‘parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato. Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- “na tāvāhaṁ, pāpima (2.0096), parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhū na sāvakā bhavissanti ...pe... yāva me bhikkhuniyo na sāvikā bhavissanti ...pe... yāva me upāsakā na sāvakā bhavissanti ...pe... yāva me upāsikā na sāvikā bhavissanti ...pe... yāva me idam brahmacariyam na iddhañceva bhavissati phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam, yāva devamanussehi suppakāsitam”ti. Etarahi kho pana, bhante, bhagavato brahmacariyam iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam, yāva devamanussehi suppakāsitam. Parinibbātudāni, bhante, bhagavā, parinibbātu sugato, parinibbānakālodāni, bhante, bhagavato”ti.

177. “Evam vutte, aham, ānanda, māram pāpimantam etadavocam- ‘apposukko tvam, pāpima, hohi, naciram tathāgatassa parinibbānam bhavissati. Ito tiṇṇam māsānam accayena tathāgato parinibbāyissatī”ti. Idāneva kho, ānanda, ajja cāpāle cetiyē tathāgatena satena sampajānena āyusaṅkhāro ossaṭṭho”ti.

Ānandayācanakathā

178. Evam vutte āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappaṁ, tiṭṭhatu sugato kappaṁ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokā-nukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti.

“Alamdāni, ānanda. Mā tathāgataṁ yāci, akālodāni, ānanda, tathāgataṁ yācanāyā”ti. Dutiyampi kho āyasmā ānando ...pe... tatiyampi kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappaṁ, tiṭṭhatu sugato kappaṁ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokā-nukampāya atthāya hitāya sukhāya

devamanussānan”ti.

“Saddhasi tvam, ānanda, tathāgatassa bodhin”ti? “Evam, bhante”. “Atha kiñcarahi tvam, ānanda, tathāgatam yāvatatiyakam abhinippileśi”ti? “Sammukhā metam, bhante, bhagavato sutam sammukhā paṭiggahitam- ‘yassa kassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā. So (2.0097) ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā”ti. “Saddhasi tvam, ānandā”ti? “Evam, bhante”. “Tasmātihānanda, tuyhevetam dukkaṭam, tuyhevetam aparaddham, yam tvam tathāgatena evam olārike nimitte kayiramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhītum, na tathāgatam yāci- ‘tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam, tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti. Sace tvam, ānanda, tathāgatam yāceyyāsi, dveva te vācā tathāgato paṭikkhipeyya, atha tatiyakam adhivāseyya. Tasmātihānanda, tuyhevetam dukkaṭam, tuyhevetam aparaddham.

179. “Ekamidāham, ānanda, samayam rājagahe viharāmi gijjhakūṭe pabbate. Tatrāpi kho tāham, ānanda, āmantesim- ‘ramaṇiyam, ānanda, rājagahaṁ, ramaṇīyo, ānanda, gijjhakūṭo pabbato. Yassa kassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā”ti. Evampi kho tvam, ānanda, tathāgatena olārike nimitte kayiramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhītum, na tathāgatam yāci- ‘tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam, tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti. Sace tvam, ānanda, tathāgatam yāceyyāsi, dve te vācā tathāgato paṭikkhipeyya, atha tatiyakam adhivāseyya. Tasmātihānanda, tuyhevetam dukkaṭam, tuyhevetam aparaddham.

180. “Ekamidāham, ānanda, samayam tattheva rājagahe viharāmi gotamani-grodhe ... pe... tattheva rājagahe viharāmi corapapāte... tattheva rājagahe viharāmi vebhārapasse sattapaṇḍiguhāyam... tattheva rājagahe viharāmi isigilipasse kālasilāyam... tattheva rājagahe viharāmi sītavane sappasoṇḍikapabbhāre... tattheva rājagahe viharāmi tapodārāme... tattheva rājagahe viharāmi veļuvane kalandakanivāpe... tattheva rājagahe viharāmi jīvakambavane... tattheva rājagahe viharāmi maddakucchismim migadāye (2.0098) tatrāpi kho tāham, ānanda, āmantesim- ‘ramaṇiyam, ānanda, rājagahaṁ, ramaṇīyo gijjhakūṭo pabbato, ramaṇīyo gotamanigrodho, ramaṇīyo corapapāto, ramaṇīyā vebhārapasse sattapaṇḍiguhā, ramaṇīyā isigilipasse kālasilā, ramaṇīyo sītavane sappasoṇḍikapabbhāro, ramaṇīyo tapodārāmo, ramaṇīyo veļuvane kalandakanivāpo, ramaṇīyam jīvakambavanam, ramaṇīyo maddakucchismim migadāyo. Yassa kassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭhitā paricitā susamā-

raddhā ...pe... ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyā kappāva-sesam vā’ti. Evampi kho tvam, ānanda, tathāgatena olārike nimitte kayiramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhītum, na tathāgataṁ yāci- ‘tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam, tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti. Sace tvam, ānanda, tathāgataṁ yāceyyāsi, dveva te vācā tathāgato paṭikkhipeyya, atha tatiyakam adhivāseyya. Tasmātihānanda, tuyhevetam dukkaṭam, tuyhevetam aparaddham.

181. “Ekamidāhaṁ, ānanda, samayam idheva vesāliyam viharāmi udene cetiye. Tatrāpi kho tāham, ānanda, āmantesim- ‘ramaṇiyā, ānanda, vesālī, ramaṇiyam udenam cetiyam. Yassa cassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappam vā tiṭṭheyā kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyā kappāvasesam vā’ti. Evampi kho tvam, ānanda, tathāgatena olārike nimitte kayiramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhītum, na tathāgataṁ yāci- ‘tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam, tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti. Sace tvam, ānanda, tathāgataṁ yāceyyāsi, dveva te vācā tathāgato paṭikkhipeyya, atha tatiyakam adhivāseyya, tasmātihānanda, tuyhevetam dukkaṭam, tuyhevetam aparaddham.

182. “Ekamidāhaṁ (2.0099), ānanda, samayam idheva vesāliyam viharāmi gotamake cetiye ...pe... idheva vesāliyam viharāmi sattambe cetiye... idheva vesāliyam viharāmi bahuputte cetiye... idheva vesāliyam viharāmi sārandade cetiye... idāneva kho tāham, ānanda, ajja cāpāle cetiye āmantesim- ‘ramaṇiyā, ānanda, vesālī, ramaṇiyam udenam cetiyam, ramaṇiyam gotamakam cetiyam, ramaṇiyam sattambam cetiyam, ramaṇiyam bahuputtam cetiyam, ramaṇiyam sārandadam cetiyam, ramaṇiyam cāpālam cetiyam. Yassa cassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappam vā tiṭṭheyā kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyā kappāvasesam vā’ti. Evampi kho tvam, ānanda, tathāgatena olārike nimitte kayiramāne olārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhītum, na tathāgataṁ yāci- ‘tiṭṭhatu bhagavā kappam, tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti. Sace tvam, ānanda, tathāgataṁ yāceyyāsi, dveva te vācā tathāgato paṭikkhipeyya, atha tatiyakam adhivāseyya. Tasmātihānanda, tuyhevetam dukkaṭam, tuyhevetam aparaddham.

183. “Nanu etam §, ānanda, mayā paṭikacceva § akkhātam- ‘sabbeheva piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo. Tam kutettha, ānanda, labbhā, yam tam jātam bhūtam saṅkhataṁ palokadhammaṁ, tam vata mā palu-

jjīti netam ṭhānam vijjati'. Yam kho panetam, ānanda, tathāgatena cattam vantam muttam pahinam paṭinissattham ossattho āyusaṅkhāro, ekamseṇa vācā bhāsitā-'na ciram tathāgatassa parinibbānam bhavissati. Ito tiṇṇam māsānam accayena tathāgato parinibbāyissatīti. Tañca § tathāgato jīvitahetu puna paccāvamissatīti § netam ṭhānam vijjati. Āyāmānanda, yena mahāvanam kūṭāgārasālā tenupasaṅkamissāmā'ti. "Evam, bhante"ti kho (2.0100) āyasmā ānando bhagavato paccasosi.

Atha kho bhagavā āyasmatā ānandena saddhim yena mahāvanam kūṭāgārasālā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi- "gaccha tvam, ānanda, yāvatikā bhikkhū vesālim upanissāya viharanti, te sabbe upaṭṭhānasālāyam sannipātehī"ti. "Evam, bhante"ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭisutvā yāvatikā bhikkhū vesālim upanissāya viharanti, te sabbe upaṭṭhānasālāyam sannipātētvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- "sannipatito, bhante, bhikkhusaṅgho, yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññati"ti.

184. Atha kho bhagavā yenupaṭṭhānasālā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi- "tasmātiha, bhikkhave, ye te mayā dhammā abhiññā desitā, te vo sādhukam uggahetvā āsevitabbā bhāvetabbā bahulikātabbā, yathayidam brahma-cariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Katame ca te, bhikkhave, dhammā mayā abhiññā desitā, ye vo sādhukam uggahetvā āsevitabbā bhāvetabbā bahulikātabbā, yathayidam brahma-cariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Seyyathidam- cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro idhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Ime kho te, bhikkhave, dhammā mayā abhiññā desitā, ye vo sādhukam uggahetvā āsevitabbā bhāvetabbā bahulikātabbā, yathayidam brahma-cariyam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam, tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan"ti.

185. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- "handadāni, bhikkhave, āmanta-yāmi vo, vayadhammā saṅkhārā, appamādena sampādetha. Naciram tathāgatassa (2.0101) parinibbānam bhavissati. Ito tiṇṇam māsānam accayena tathāgato parinibbāyissatīti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā

“Paripakko vayo mayham, parittam mama jīvitam;
pahāya vo gamissāmi, kataṁ me saraṇamattano.
“Appamattā satīmanto, susīlā hotha bhikkhavo;
susamāhitasaṅkappā, sacittamanurakkhatha.
“Yo imasmim dhammadvinaye, appamatto vihassati;
pahāya jātisamsāram, dukkhassantaṁ karissatī”ti §.

Tatiyo bhāṇavāro.

Nāgāpalokitam

186. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya vesālim piṇḍāya pāvisi. Vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātappaṭikkanto nāgāpalokitam vesālim apaloketvā āyasmantam ānandaṁ āmantesi—“idam pacchimakam, ānanda, tathāgatassa vesāliyā dassanam bhavissati. Āyāmānanda, yena bhaṇḍagāmo § tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi.

Atha (2.0102) kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena bhaṇḍagāmo tadavasari. Tatra sudaṁ bhagavā bhaṇḍagāme viharati. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi—“catunnam, bhikkhave, dhammānam ananubodhā appaṭivedhā evamidam dīghamaddhānam sandhāvitam saṁsaritam mamañceva tumhākañca. Katamesam catunnam? Ariyassa, bhikkhave, sīlassa ananubodhā appaṭivedhā evamidam dīghamaddhānam sandhāvitam saṁsaritam mamañ ceva tumhākañca. Ariyassa, bhikkhave, samādhissa ananubodhā appaṭivedhā evamidam dīghamaddhānam sandhāvitam saṁsaritam mamañ ceva tumhākañca. Ariyāya, bhikkhave, paññāya ananubodhā appaṭivedhā evamidam dīghamaddhānam sandhāvitam saṁsaritam mamañ ceva tumhākañca. Ariyāya, bhikkhave, vimuttiyā ananubodhā appaṭivedhā evamidam dīghamaddhānam sandhāvitam saṁsaritam mamañ ceva tumhākañca. Tayidam, bhikkhave, ariyam sīlam anubuddham paṭividdham, ariyo samādhi anubuddho

paṭividdho, ariyā paññā anubuddhā paṭividdhā, ariyā vimutti anubuddhā paṭividdhā, ucchinna bhavataṇhā, khīṇā bhavanetti, natthi dāni punabbhavo”ti. Idamavoca bhagavā, idam vatvāna sugato athāparam etadavoca satthā-

“Silaṁ samādhi paññā ca, vimutti ca anuttarā;
anubuddhā ime dhammā, gotamena yasassinā.

“Iti buddho abhiññāya, dhammadakkhāsi bhikkhunam;
dukkhassantakaro satthā, cakkhumā parinibbuto”ti.

Tatrāpi sudaṁ bhagavā bhaṇḍagāme viharanto etadeva bahulaṁ bhikkhūnam dhammiṁ katham karoti- “iti sīlam, iti samādhi, iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhi mahapphalo hoti mahānisamso. Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisamsā. Paññāparibhāvitam cittam sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidam- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

Catumahāpadesakathā

187. Atha kho bhagavā bhaṇḍagāme yathābhiringatam viharitvā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “āyāmānanda, yena hatthigāmo, yena ambagāmo, yena jambugāmo, yena bhoganagaram tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho (2.0103) bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena bhoganagaram tadavasari. Tatra sudaṁ bhagavā bhoganagare viharati ānande § cetiye. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “cattārome, bhikkhave, mahāpadeṣe desessāmi, tam suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

188. “Idha, bhikkhave, bhikkhu evam vadeyya- ‘sammukhā metaṁ, āvuso, bhagavato sutam sammukhā paṭiggahitam, ayam dhammo ayam vinayo idam satthusāsanant’ti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno bhāsitam neva abhinanditabbam nappaṭikkositabbam. Anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukam uggahetvā sutte osāretabbāni §, vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte osāriyamānāni § vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte osaranti §, na ca vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam na ceva tassa bhagavato vacanam; imassa ca bhikkhuno duggahitan’ti. Itihetam, bhikkhave, chaddeyyātha. Tāni ce sutte osāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva osaranti, vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam tassa bhagavato vacanam; imassa ca bhikkhuno suggahitan’ti. Idam, bhikkhave, paṭhamam mahāpadesam dhāreyyātha.

“Idha pana, bhikkhave, bhikkhu evam vadeyya- ‘amukasmiṁ nāma āvāse saṅgho viharati sathero sapāmokkho. Tassa me saṅghassa sammukhā sutam sammukhā paṭiggahitam, ayam dhammo ayam vinayo idam satthusāsanant’ti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno bhāsitam neva abhinanditabbam nappaṭikkositabbam. Anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukam uggahetvā sutte osāretabbāni, vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte osāriyamānāni

vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte osaranti, na ca vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam na ceva tassa bhagavato vacanam; tassa ca saṅghassa duggahitan’ti. Itihetam, bhikkhave, chadḍeyyātha. Tāni ce sutte osāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva (2.0104) osaranti vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam tassa bhagavato vacanam; tassa ca saṅghassa suggahitan’ti. Idam, bhikkhave, dutiyam mahāpadesam dhāreyyātha.

“Idha pana, bhikkhave, bhikkhu evam vadeyya- ‘amukasmiṃ nāma āvāse sambahulā therā bhikkhū viharanti bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā. Tesam me therānam sammukhā sutam sammukhā paṭiggahitam- ayam dhammo ayam vinayo idam satthusāsanānti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno bhāsitam neva abhinanditabbam ...pe... na ca vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam na ceva tassa bhagavato vacanam; tesañca therānam duggahitan’ti. Itihetam, bhikkhave, chadḍeyyātha. Tāni ce sutte osāriyamānāni ...pe... vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam tassa bhagavato vacanam; tesañca therānam suggahitan’ti. Idam, bhikkhave, tatiyam mahāpadesam dhāreyyātha.

“Idha pana, bhikkhave, bhikkhu evam vadeyya- ‘amukasmiṃ nāma āvāse eko therero bhikkhu viharati bahussuto āgatāgamo dhammadharo vinayadharo mātikādharo. Tassa me therassa sammukhā sutam sammukhā paṭiggahitam- ayam dhammo ayam vinayo idam satthusāsanānti. Tassa, bhikkhave, bhikkhuno bhāsitam neva abhinanditabbam nappaṭikkositabbam. Anabhinanditvā appaṭikkositvā tāni padabyañjanāni sādhukam uggahetvā sutte osāritabbāni, vinaye sandassetabbāni. Tāni ce sutte osāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni na ceva sutte osaranti, na ca vinaye sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam na ceva tassa bhagavato vacanam; tassa ca therassa duggahitan’ti. Itihetam, bhikkhave, chadḍeyyātha. Tāni ca sutte osāriyamānāni vinaye sandassiyamānāni sutte ceva osaranti, vinaye ca sandissanti, niṭṭhamettha gantabbam- ‘addhā, idam tassa bhagavato vacanam; tassa ca therassa suggahitan’ti. Idam, bhikkhave, catuttham mahāpadesam dhāreyyātha. Ime kho, bhikkhave, cattāro mahāpadese dhāreyyāthā”ti.

Tatrapi sudam bhagavā bhoganagare viharanto ānande cetiye etadeva bahulam bhikkhūnam dhammiṃ kathaṃ karoti- “iti sīlam, iti samādhī, iti paññā. Sīlaparibhāvito samādhī mahapphalo hoti mahānisamso (2.0105). Samādhiparibhāvitā paññā mahapphalā hoti mahānisamsā. Paññāparibhāvitam cittam sammadeva āsavehi vimuccati, seyyathidaṃ- kāmāsavā, bhavāsavā, avijjāsavā”ti.

Kammāraputtacundavatthu

189. Atha kho bhagavā bhoganagare yathābhīrantam viharitvā āyasmantam ānandaṃ āmantesi- “āyāmānanda, yena pāvā tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā

bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena pāvā tadavasari. Tatra sudam bhagavā pāvāyam viharati cundassa kammāraputtassa ambavane. Assosi kho cundo kammāraputto—“bhagavā kira pāvam anuppatto, pāvāyam viharati mayhaṁ ambavane”ti. Atha kho cundo kammāraputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho cundam kammāraputtam bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho cundo kammāraputto bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito bhagavantam etadavoca—“adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusaṅghenā”—ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho cundo kammāraputto bhagavato adhivāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho cundo kammāraputto tassā rattiyā accayena sake nivesane pañītam khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā pahūtañca sūkaramaddavam bhagavato kālam ārocāpesi—“kālo, bhante, niṭhitam bhattan”ti. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena cundassa kammāraputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā cundam kammāraputtam āmantesi—“yam te, cunda, sūkaramaddavam paṭiyattam, tena mām parivisa. Yam panaññam khādanīyam bhojanīyam paṭiyattam, tena bhikkhusaṅgham parivisā”ti. “Evam, bhante”ti kho cundo kammāraputto bhagavato paṭissutvā yam ahosi sūkaramaddavam paṭiyattam, tena bhagavantam parivisi. Yam panaññam khādanīyam bhojanīyam paṭiyattam (2.0106), tena bhikkhusaṅgham parivisi. Atha kho bhagavā cundam kammāraputtam āmantesi—“yam te, cunda, sūkaramaddavam avasiṭṭham, tam sobbe nikhaṇāhi. Nāhaṁ tam, cunda, passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya, yassa tam paribhuttam sammā pariṇāmaṁ gaccheyya aññatra tathāgatassā”ti. “Evam, bhante”ti kho cundo kammāraputto bhagavato paṭissutvā yam ahosi sūkaramaddavam avasiṭṭham, tam sobbe nikhaṇitvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho cundam kammāraputtam bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

190. Atha kho bhagavato cundassa kammāraputtassa bhattam bhuttāvissa kharo ābādho uppajji, lohitapakkhandikā pabālīhā vedanā vattanti māraṇantikā. Tā sudam bhagavā sato sampajāno adhivāsesi avihaññamāno. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi—“āyāmānanda, yena kusinārā tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi.

Cundassa bhattam bhuñjitvā, kammārassāti me sutam;

ābādham samphusī dhīro, pabālīham māraṇantikam.

Bhuttassa ca sūkaramaddavena,

byādhippabālīho udapādi satthuno;

virecamāno § bhagavā avoca,

gacchāmaham kusināram nagaranti.

Pānīyāharaṇam

191. Atha kho bhagavā maggā okkamma yena aññataram rukkhamūlam tenupa-saṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “iṅgha me tvam, ānanda, catugguṇam saṅghāṭim paññapehi, kilantosmi, ānanda, nisīdissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā catugguṇam saṅghāṭim paññapesi. Nisīdi bhagavā pañnatte āsane. Nisajja kho bhagavā āyasmantam (2.0107) ānandam āmantesi- “iṅgha me tvam, ānanda, pānīyam āhara, pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti. Evam vutte āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “idāni, bhante, pañcamattāni sakāṭasatāni atikkantāni, tam cakkacchinnaṁ udakam parittam luṭitam āvilam sandati. Ayaṁ, bhante, kakudhā § nadī avidūre acchodakā sātodakā sītodakā setodakā § suppatitthā ramaṇīyā. Ettha bhagavā pānīyañca pivissati, gattāni ca sītī § karissati”ti.

Dutiyampi kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “iṅgha me tvam, ānanda, pānīyam āhara, pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti. Dutiyampi kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “idāni, bhante, pañcamattāni sakāṭasatāni atikkantāni, tam cakkacchinnaṁ udakam parittam luṭitam āvilam sandati. Ayaṁ, bhante, kakudhā nadī avidūre acchodakā sātodakā sītodakā setodakā suppatitthā ramaṇīyā. Ettha bhagavā pānīyañca pivissati, gattāni ca sītīkarissati”ti.

Tatiyampi kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “iṅgha me tvam, ānanda, pānīyam āhara, pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā pattaṁ gahetvā yena sā nadikā tenupasaṅkami. Atha kho sā nadikā cakkacchinnaṁ parittā luṭitā āvilā sandamānā, āyasmante ānande upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandittha §. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi- “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā. Ayañhi sā nadikā cakkacchinnaṁ parittā luṭitā āvilā sandamānā mayi upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandati”ti. Pattenā pānīyam ādāya yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam

etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā. Idāni sā bhante nadikā cakkacchinnā parittā lulitā āvilā sandamānā mayi upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandittha. Pivatu bhagavā pānīyam pivatu sugato pānīyan”ti. Atha kho bhagavā pānīyam apāyi.

Pukkusamallaputtavathu

192. Tena (2.0108) rokho pana samayena pukkuso mallaputto ālārassa kālāmassa sāvako kusinārāya pāvam addhānamaggappaṭippanno hoti. Addasā kho pukkuso mallaputto bhagavantam aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnam. Disvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho pukkuso mallaputto bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, santena vata, bhante, pabbajitā vihārena viharanti. Bhūtapubbam, bhante, ālāro kālāmo addhānamaggappaṭippanno maggā okkamma avidure aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisidi. Atha kho, bhante, pañcamattāni sakāṭasatāni ālāram kālāmam nissāya nissāya atikkamim̄su. Atha kho, bhante, aññataro puriso tassa sakāṭasatthassa § piṭhitō piṭhitō āgacchanto yena ālāro kālāmo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā ālāram kālāmam etadavoca- ‘api, bhante, pañcamattāni sakāṭasatāni atikkantāni addasā’ti? ‘Na kho aham, āvuso, addasan’ti. ‘Kim pana, bhante, saddam assosī’ti? ‘Na kho aham, āvuso, saddam assosin’ti. ‘Kim pana, bhante,utto ahosī’ti? ‘Na kho aham, āvuso,utto ahosin’ti. ‘Kim pana, bhante, saññī ahosī’ti? ‘Evamāvuso’ti. ‘So tvam, bhante, saññī samāno jāgaro pañcamattāni sakāṭasatāni nissāya nissāya atikkantāni neva addasa, na pana saddam assosi; apisu § te, bhante, sañghāti rajena okiṇñā’ti? ‘Evamāvuso’ti. Atha kho, bhante, tassa purisassa etadahosi- ‘acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, santena vata bho pabbajitā vihārena viharanti. Yatra hi nāma saññī samāno jāgaro pañcamattāni sakāṭasatāni nissāya nissāya atikkantāni neva dakkhati, na pana saddam sossati’ti! Ālāre kālāme ulāram pasādam pavedetvā pakkāmī’ti.

193. “Tam kim maññasi, pukkusa, katamam nu kho dukkarataram vā durabhisambhavataram vā- yo vā saññī samāno jāgaro pañcamattāni sakāṭasatāni nissāya nissāya atikkantāni neva passeyya, na pana saddam (2.0109) suṇeyya; yo vā saññī samāno jāgaro deve vassante deve gaṭagaṭāyante vijjullatāsu § niccharantīsu asaniyā phalantiyā neva passeyya, na pana saddam suṇeyyā’ti? “Kiñhi, bhante, karissanti pañca vā sakāṭasatāni cha vā sakāṭasatāni satta vā sakāṭasatāni aṭṭha vā sakāṭasatāni nava vā sakāṭasatāni §, sakāṭasahassam vā sakāṭasahassam vā. Atha kho etadeva dukkarataram ceva durabhisambhavatarañca yo saññī samāno jāgaro deve vassante deve gaṭagaṭāyante vijjullatāsu niccharantīsu asaniyā phalantiyā neva passeyya, na pana saddam suṇeyyā’ti.

“Ekamidāham, pukkusa, samayam ātumāyam viharāmi bhusāgāre. Tena kho pana samayena deve vassante deve gaṭagaṭāyante vijjullatāsu niccharantīsu asaniyā phalantiyā avidure bhusāgārassa dve kassakā bhātaro hatā cattāro ca bali-

baddā §. Atha kho, pukkusa, ātumāya mahājanakāyo nikkhamitvā yena te dve kassakā bhātaro hatā cattāro ca balibaddā tenupasaṅkami. Tena kho panāham, pukkusa, samayena bhusāgārā nikkhamitvā bhusāgāradvāre abbhokāse caṅkamāmi. Atha kho, pukkusa, aññataro puriso tamhā mahājanakāyā yenāhaṁ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mām abhivādetvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantam ṭhitam kho aham, pukkusa, tam purisam etadavocam- ‘kim nu kho eso, āvuso, mahājanakāyo sannipatito’ti? ‘Idāni, bhante, deve vassante deve gaṅgalāyante vijjullatāsu niccharantīsu asaniyā phalantiyā dve kassakā bhātaro hatā cattāro ca balibaddā. Ettheso mahājanakāyo sannipatito. Tvam pana, bhante, kva ahosi’ti? ‘Idheva kho aham, āvuso, ahosi’ti. ‘Kim pana, bhante, addasā’ti? ‘Na kho aham, āvuso, addasan’ti. ‘Kim pana, bhante, saddam assosi’ti? ‘Na kho aham, āvuso, saddam assosin’ti. ‘Kim pana, bhante,utto ahosi’ti? ‘Na kho aham, āvuso,utto ahosi’ti. ‘Kim pana, bhante, saññī ahosi’ti? ‘Evamāvuso’ti. ‘So tvam, bhante, saññī samāno jāgaro deve vassante deve gaṅgalāyante (2.0110) vijjullatāsu niccharantīsu asaniyā phalantiyā neva addasa, na pana saddam assosi’ti? “Eva-māvuso”ti?

“Atha kho, pukkusa, purisassa etadahosi- ‘acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, santena vata bho pabbajitā vihārena viharanti. Yatra hi nāma saññī samāno jāgaro deve vassante deve gaṅgalāyante vijjullatāsu niccharantīsu asaniyā phalantiyā neva dakkhati, na pana saddam sossati’ti §. Mayi uṭāram pasādam pave-detvā mām abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmī”ti.

Evam vutte pukkuso mallaputto bhagavantam etadavoca- “esāhaṁ, bhante, yo me ālāre kālāme pasādo tam mahāvāte vā ophuṇāmi sīghasotāya § vā nadiyā pavāhemī. Abhikkantam, bhante, abhikkantam, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikku-jjitatam vā ukkujeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam āci-kkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti; evamevam bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mām bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gatan”ti.

194. Atha kho pukkuso mallaputto aññataram purisam āmantesi- “iṅgha me tvam, bhanē, siṅgīvaṇṇam yugamattham dhāraṇiyam āharā”ti. “Evam, bhante”ti kho so puriso pukkusassa mallaputtassa paṭissutvā tam siṅgīvaṇṇam yuga-mattham dhāraṇiyam āhari §. Atha kho pukkuso mallaputto tam siṅgīvaṇṇam yugamattham dhāraṇiyam bhagavato upanāmesi- “idam, bhante, siṅgīvaṇṇam yugamattham dhāraṇiyam, tam me bhagavā paṭiggaṇhātu anukampam upādāyā”-ti. “Tena hi, pukkusa, ekena mām acchādehi, ekena ānandan”ti. “Evam, bhante”ti kho pukkuso mallaputto bhagavato paṭissutvā ekena bhagavantam acchādeti, ekena āyasmantam ānandaṁ. Atha kho bhagavā pukkusam mallaputtam dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahamsesi. Atha kho pukkuso mallaputto bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahamśito utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

195. Atha (2.0111) kho āyasmā ānando acirapakkante pukkuse mallaputte tam siṅgīvaṇṇam̄ yugamatṭham̄ dhāraṇīyam̄ bhagavato kāyam̄ upanāmesi. Tam bhagavato kāyam̄ upanāmitam̄ hataccikam̄ viya § khāyati. Atha kho āyasmā ānando bhagavantaṁ etadavoca- “acchariyam̄, bhante, abbhutaṁ, bhante, yāva parisuddho, bhante, tathāgatassa chavivaṇṇo pariyoḍāto. Idam̄, bhante, siṅgīvaṇṇam̄ yugamatṭham̄ dhāraṇīyam̄ bhagavato kāyam̄ upanāmitam̄ hataccikam̄ viya khāyati”ti. “Evametaṁ, ānanda, evametaṁ, ānanda dvīsu kālesu ativiya tathāgatassa kāyo parisuddho hoti chavivaṇṇo pariyoḍāto. Katamesu dvīsu? Yañca, ānanda, rattim̄ tathāgato anuttaram̄ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattim̄ anupādisesāya nibbānadhadhātuyā parinibbāyati. Imesu kho, ānanda, dvīsu kālesu ativiya tathāgatassa kāyo parisuddho hoti chavivaṇṇo pariyoḍāto. “Ajja kho, panānanda, rattiya pacchime yāme kusinārāyam̄ upavattane mallānam̄ sālavane antarena § yamakassālānam̄ tathāgatassa parinibbānam̄ bhavissati §. Āyāmānanda, yena kakudhā nadī tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi.

Siṅgīvaṇṇam̄ yugamatṭham̄, pukkuso abhihārayi;
tena acchādito satthā, hemavaṇṇo asobhathāti.

196. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena kakudhā nadī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā kakudhaṁ nadīm ajjhogāhetvā nhatvā ca pivitvā ca paccuttaritvā yena ambavanam̄ tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā āyasmantam cundakam̄ āmantesi- “iñgha me tvam̄, cundaka, catugguṇam̄ saṅghāṭim̄ pañña-pehi, kilantosmi, cundaka, nipajjissāmī”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā cundako bhagavato paṭissutvā catugguṇam̄ saṅghāṭim̄ paññaipesi. Atha kho bhagavā dakkhiṇena passena sīhaseyyam kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññam̄ manasikaritvā. Āyasmā pana cundako tattheva bhagavato purato nisīdi.

Gantvāna (2.0112) buddho nadikam̄ kakudhaṁ,
acchodakam̄ sātudakam̄ vippasannam̄;
ogāhi satthā akilantarūpo §,
tathāgato appaṭimo ca § loke.

Nhatvā ca pivitvā cudadāri satthā §,
purakkhato bhikkhuganassa majjhe;
vattā § pavattā bhagavā idha dhamme,
upāgami ambavanam̄ mahesi.

Āmantayi cundakam̄ nāma bhikkhum̄,
catugguṇam̄ santhara me nipajjam̄;
so codito bhāvitattena cundo,
catugguṇam̄ santhari khippameva.

Nipajji satthā akilantarūpo,
cundopi tattha pamukhe § nisidīti.

197. Atha kho bhagavā āyasmantam̄ ānandaṁ āmantesi- “siyā kho §, panānanda, cundassa kammāraputtassa koci vippaṭisāram̄ uppādeyya- ‘tassa te,

āvuso cunda, alābhā tassa te dulladdham, yassa te tathāgato pacchimam piṇḍapātam paribhuñjītvā parinibbuto’ti. Cundassa, ānanda, kammāraputtassa evam vippaṭisāro paṭivinetabbo- ‘tassa te, āvuso cunda, lābhā tassa te suladdham, yassa te tathāgato pacchimam piṇḍapātam paribhuñjītvā parinibbuto. Sammukhā metam, āvuso cunda, bhagavato sutam sammukhā paṭiggahitam- dve me piṇḍapātā samasamaphalā § samavipākā §, ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahānisam̄satarā ca. Katame dve? Yañca piṇḍapātam paribhuñjītvā tathāgato anuttaram sammāsambodhim abhisambujjhati, yañca piṇḍapātam paribhuñjītvā tathāgato anupādisesāya nibbānadhadhātuyā parinibbāyati. Ime dve piṇḍapātā samasamaphalā samavipākā (2.0113), ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahānisam̄satarā ca. Āyusamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtēna kammaṁ upacitam, vaṇṇasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtēna kammaṁ upacitam, sukhasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtēna kammaṁ upacitam, yasasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtēna kammaṁ upacitam, saggasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtēna kammaṁ upacitam, ādhipateyyasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtēna kammaṁ upacitan’ti. Cundassa, ānanda, kammāraputtassa evam vippaṭisāro paṭivinetabbo”ti. Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Dadato puññaṁ pavaḍḍhati,

saṁyamato veram na cīyati;
kusalo ca jahāti pāpakaṁ,
rāgadosamohakkhayā sanibbuto”ti.

Catuttho bhāṇavāro.

Yamakasālā

198. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “āyāmānanda, yena hiraññavatiyā nadiyā pārimaṁ tīraṁ, yena kusinārā upavattanam mallānam sālavanam tenupasaṅkamissāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena hiraññavatiyā nadiyā pārimaṁ tīraṁ, yena kusinārā upavattanam mallānam sālavanam tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “iṅgha me tvam, ānanda, antarena yamakasālānam uttarasīsakam mañcakam paññapehi, kilantosmi, ānanda, nipajjissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā antarena yamakasālānam uttarasīsakam mañcakam paññapesi. Atha kho bhagavā dakkhiṇena passena sīhaseyyam kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno.

Tena (2.0114) kho pana samayena yamakasālā sabbaphālipullā honti akālapupphēhi. Te tathāgatassa sarīram okiranti ajjhokiranti abhippakiranti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi mandāravapupphāni antalikkhā papatanti, tāni tathāgatassa sarīram okiranti ajjhokiranti abhippakiranti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi candanacūṇāni antalikkhā papatanti, tāni tathāgatassa sarīram okiranti ajjhokiranti abhippakiranti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi tūriyāni antalikkhe vajjanti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi saṅgītāni antalikkhe vattanti tathāgatassa pūjāya.

199. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “sabbaphālipullā kho, ānanda, yamakasālā akālapupphehi. Te tathāgatassa sarīram okiranti ajjhokiranti abhippakiranti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi mandāravapupphāni antalikkhā papatanti, tāni tathāgatassa sarīram okiranti ajjhokiranti abhippakiranti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi candanacūṇāni antalikkhā papatanti, tāni tathāgatassa sarīram okiranti ajjhokiranti abhippakiranti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi tūriyāni antalikkhe vajjanti tathāgatassa pūjāya. Dibbānipi saṅgītāni antalikkhe vattanti tathāgatassa pūjāya. Na kho, ānanda, ettāvatā tathāgato sakkato vā hoti garukato vā mānito vā pūjito vā apacito vā. Yo kho, ānanda, bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippati-panno anudhammadacārī, so tathāgataṁ sakkaroti garuṁ karoti māneti pūjeti apaciyati §, paramāya pūjāya. Tasmātihānanda, dhammānudhammappaṭipannā vihari-ssāma sāmīcippati-pannā anudhammadacārinoti. Evañhi vo, ānanda, sikkhitabban”ti.

Upavāṇatthero

200. Tena kho pana samayena āyasmā upavāṇo bhagavato purato ṭhito hoti bhagavantaṁ bijayamāno. Atha kho bhagavā āyasmantam upavāṇam apasāresi- “apehi, bhikkhu, mā me purato atṭhāsi”ti. Atha kho āyasmato ānandassa etada-hosi- “ayam kho (2.0115) āyasmā upavāṇo dīgharattam bhagavato upaṭṭhāko santikāvacaro samīpacārī. Atha ca pana bhagavā pacchime kāle āyasmantam upavāṇam apasāreti- ‘apehi bhikkhu, mā me purato atṭhāsi’ti. Ko nu kho hetu, ko paccayo, yam bhagavā āyasmantam upavāṇam apasāreti- ‘apehi, bhikkhu, mā me purato atṭhāsi’ti? Atha kho āyasmā ānando bhagavantaṁ etadavoca- ‘ayaṁ, bhante, āyasmā upavāṇo dīgharattam bhagavato upaṭṭhāko santikāvacaro samīpacārī. Atha ca pana bhagavā pacchime kāle āyasmantam upavāṇam apasāreti- ‘apehi, bhikkhu, mā me purato atṭhāsi’ti. Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo, yam bhagavā āyasmantam upavāṇam apasāreti- ‘apehi, bhikkhu, mā me purato atṭhāsi’ti? “Yebhuyyena, ānanda, dasasu lokadhātūsu devatā sannipatitā tathāgataṁ dassanāya. Yāvatā, ānanda, kusinārā upavattanam mallānam sālavanaṁ samantato dvādasa yojanāni, natthi so padeso vālaggakoṭinitudanamattopi mahesakkhāhi devatāhi apphuṭo. Devatā, ānanda, ujjhāyanti- ‘dūrā ca vatamha āgatā tathāgataṁ dassanāya. Kadāci karahaci tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā. Ajjeva rattiyā pacchime yāme tathāgatassa parinibbānam bhavissati. Ayañca mahesakkho bhikkhu bhagavato purato ṭhito ovārento, na mayam labhāma pacchime kāle tathāgataṁ dassanāyā”ti.

201. “Kathaṁbhūtā pana, bhante, bhagavā devatā manasikarotī”ti §? “Santānanda, devatā ākāse pathavīsaññiniyo kese pakiriya kandanti, bāhā paggayha kandanti, chinnapātam papatanti §, āvāṭṭanti, vivāṭṭanti- ‘atikhippam bhagavā parinibbāyissati, atikhippam sugato parinibbāyissati, atikhippam cakkhum § loke antaradhā-āyissati’ti.

“Santānanda, devatā pathaviyam pathavīsaññiniyo kese pakiriya kandanti, bāhā paggayha kandanti, chinnapātam papatanti, āvāṭṭanti, vivāṭṭanti- ‘atikhippam bhagavā parinibbāyissati, atikhippam sugato parinibbāyissati, atikhippam cakkhum loke antaradhāyissati”ti.

“Yā (2.0116) pana tā devatā vītarāgā, tā satā sampajānā adhivāsentī- ‘aniccā saṅkhārā, tam kutettha labbhā’ti.

Catusaṁvejanīyaṭṭhānāni

202. “Pubbe, bhante, disāsu vassam vuṭṭhā § bhikkhū āgacchanti tathāgataṁ dassanāya. Te mayam labhāma manobhāvanīye bhikkhū dassanāya, labhāma payirupāsanāya. Bhagavato pana mayam, bhante, accayena na labhissāma manobhāvanīye bhikkhū dassanāya, na labhissāma payirupāsanāyā”ti.

“Cattārimāni, ānanda, saddhassa kulaputtassa dassanīyāni samvejanīyāni ṭhānāni. Katamāni cattāri? ‘Idha tathāgato jāto’ti, ānanda, saddhassa kulaputtassa dassanīyam samvejanīyam ṭhānam. ‘Idha tathāgato anuttaram sammāsambodhim

abhisambuddho'ti, ānanda, saddhassa kulaputtassa dassanīyam saṃvejanīyam thānam. 'Idha tathāgatena anuttaram dhammacakkam pavattitan'ti, ānanda, saddhassa kulaputtassa dassanīyam saṃvejanīyam thānam. 'Idha tathāgato anupādisesāya nibbānadhadhātuyā parinibbuto'ti, ānanda, saddhassa kulaputtassa dassanīyam saṃvejanīyam thānam. Imāni kho, ānanda, cattāri saddhassa kulaputtassa dassanīyāni saṃvejanīyāni thānāni.

"Āgamissanti kho, ānanda, saddhā bhikkhū bhikkhuniyo upāsakā upāsikāyo-'idha tathāgato jāto'tipi, 'idha tathāgato anuttaram sammāsambodhim abhisambuddho'tipi, 'idha tathāgatena anuttaram dhammacakkam pavattitan'tipi, 'idha tathāgato anupādisesāya nibbānadhadhātuyā parinibbuto'tipi. Ye hi keci, ānanda, cetiyacārikam āhiṇḍantā pasannacittā kālaṅkarissanti, sabbe te kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjissanti"ti.

Ānandapucchākathā

203. "Kathaṁ mayaṁ, bhante, mātugāme paṭipajjāmā"ti? "Adassanam, ānandā"-ti. "Dassane, bhagavā, sati kathaṁ paṭipajjitabban"ti? "Anālāpo, ānandā"ti (2.0117). "Ālapantena pana, bhante, kathaṁ paṭipajjitabban"ti? "Sati, ānanda, upaṭṭhāpetabbā"ti.

204. "Kathaṁ mayaṁ, bhante, tathāgatassa sarīre paṭipajjāmā"ti? "Abyāvaṭā tumhe, ānanda, hotha tathāgatassa sarīrapūjāya. Ingha tumhe, ānanda, sāratthe ghaṭatha anuyuñjatha §, sāratthe appamattā ātāpino pahitattā viharatha. Santānanda, khattiyanapañditāpi brāhmaṇapañditāpi gahapatipapañditāpi tathāgate abhippasannā, te tathāgatassa sarīrapūjam karissanti"ti.

205. "Kathaṁ pana, bhante, tathāgatassa sarīre paṭipajjitabban"ti? "Yathā kho, ānanda, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti, evam tathāgatassa sarīre paṭipajjitabban"ti. "Kathaṁ pana, bhante, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti"ti? "Rañño, ānanda, cakkavattissa sarīram ahatena vatthena veṭhenti, ahatena vatthena veṭhetvā vihatena kappāsenā veṭhenti, vihatena kappāsenā veṭhetvā ahatena vatthena veṭhenti. Etenupāyena pañcahi yugasatehi rañño cakkavattissa sarīram § veṭhetvā āyasāya teladoṇiyā pakkipitvā aññissā āyasāya doṇiyā paṭikujjivā sabbagandhānam citakam karitvā rañño cakkavattissa sarīram jhāpenti. Cātumahāpathe § rañño cakkavattissa thūpam karonti. Evaṁ kho, ānanda, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti, evam tathāgatassa sarīre paṭipajjitabbaṁ. Cātumahāpathe tathāgatassa thūpo kātabbo. Tattha ye mālam vā gandham vā cuṇṇakam § vā ārope ssanti vā abhivādessanti vā cittam vā pasādessanti tesam tam bhavissati dīgha rattam hitāya sukhāya.

Thūpārahapuggalo

206. "Cattārome, ānanda, thūpārahā. Katame cattāro? Tathāgato araham

sammāsambuddho thūpāraho, paccekasambuddho thūpāraho, tathāgatassa sāvako thūpāraho, rājā cakkavattī § thūpārahoti.

“Kiñcānanda (2.0118), atthavasaṁ paṭicca tathāgato arahaṁ sammāsambuddho thūpāraho? ‘Ayam tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa thūpo’ti, ānanda, bahujanā cittam̄ pasādenti. Te tattha cittam̄ pasādetvā kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjanti. Idam̄ kho, ānanda, atthavasaṁ paṭicca tathāgato arahaṁ sammāsambuddho thūpāraho.

“Kiñcānanda, atthavasaṁ paṭicca paccekasambuddho thūpāraho? ‘Ayam tassa bhagavato paccekasambuddhassa thūpo’ti, ānanda, bahujanā cittam̄ pasādenti. Te tattha cittam̄ pasādetvā kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjanti. Idam̄ kho, ānanda, atthavasaṁ paṭicca paccekasambuddho thūpāraho.

“Kiñcānanda, atthavasaṁ paṭicca tathāgatassa sāvako thūpāraho? ‘Ayam tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa sāvakassa thūpo’ti ānanda, bahujanā cittam̄ pasādenti. Te tattha cittam̄ pasādetvā kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjanti. Idam̄ kho, ānanda, atthavasaṁ paṭicca tathāgatassa sāvako thūpāraho.

“Kiñcānanda, atthavasaṁ paṭicca rājā cakkavattī thūpāraho? ‘Ayam tassa dhammikassa dhammarañño thūpo’ti, ānanda, bahujanā cittam̄ pasādenti. Te tattha cittam̄ pasādetvā kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjanti. Idam̄ kho, ānanda, atthavasaṁ paṭicca rājā cakkavattī thūpāraho. Ime kho, ānanda cattāro thūpārahā”ti.

Ānanda-acchariyadhammo

207. Atha kho āyasmā ānando vihāram̄ pavisitvā kapisīsaṁ ālambitvā rodamāno aṭṭhāsi- “ahañca vatamhi sekho sakaraṇīyo, satthu ca me parinibbānam̄ bhavissati, yo mama anukampako”ti. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “kaham̄ nu kho, bhikkhave, ānando”ti? “Eso, bhante, āyasmā ānando vihāram̄ pavisitvā kapisīsaṁ ālambitvā rodamāno ṭhito- ‘ahañca vatamhi sekho sakaraṇīyo, satthu ca me parinibbānam̄ bhavissati, yo mama anukampako”ti. Atha kho bhagavā aññataram̄

bhikkhum āmantesi- “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena ānandaṁ āmantehi (2.011 ‘satthā tam, āvuso ānanda, āmanteti”ti. “Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandaṁ etadavoca- “satthā tam, āvuso ānanda, āmanteti”ti. “Evamāvuso”ti kho āyasmā ānando tassa bhikkhuno paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho āyasmantam ānandaṁ bhagavā etadavoca- “alam, ānanda, mā soci mā paridevi, nanu etam, ānanda, mayā paṭikacceva akkhātaṁ- ‘sabbeheva piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo’; tam kutettha, ānanda, labbhā. Yam tam jātam bhūtam saṅkhataṁ palokadhammaṁ, tam vata tathāgatassāpi sarīram mā palujji’ti netam ṭhānam vijjati. Dīgharattam kho te, ānanda, tathāgato paccupaṭṭhito mettena kāyakammaṇa hitena sukhena advayena appamāṇena, mettena vacīkammaṇa hitena sukhena advayena appamāṇena, mettena manokammaṇa hitena sukhena advayena appamāṇena. Katapuññosi tvam, ānanda, padhānamanuyuñja, khippam hohisi anāsavo”ti.

208. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “yepi te, bhikkhave, ahesum atītama-dhānam arahanto sammāsambuddhā, tesampi bhagavantānam etapparamāyeva upaṭṭhākā ahesum, seyyathāpi mayham ānando. Yopi te, bhikkhave, bhavisanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā, tesampi bhagavantānam etapparamāyeva upaṭṭhākā bhavissanti, seyyathāpi mayham ānando. Paṇḍito, bhikkhave, ānando; medhāvī, bhikkhave, ānando. Jānāti ‘ayam kālo tathāgataṁ dassanāya upasaṅkamitum bhikkhūnaṁ, ayam kālo bhikkhunīnaṁ, ayam kālo upāsakānaṁ, ayam kālo upāsikānaṁ, ayam kālo rañño rājamahāmattānam titthiyānam titthiyasāvakānan’ti.

209. “Cattārome, bhikkhave, acchariyā abbhutā dhammā § ānande. Katame cattāro? Sace, bhikkhave, bhikkhuparisā ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce ānando dhammam (2.0120) bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, bhikkhuparisā hoti, atha kho ānando tuṇhī hoti. Sace, bhikkhave, bhikkhunīparisā ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce ānando dhammam bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, bhikkhunīparisā hoti, atha kho ānando tuṇhī hoti. Sace, bhikkhave, upāsakaparisā ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce ānando dhammam bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, upāsakaparisā hoti, atha kho ānando tuṇhī hoti. Sace, bhikkhave, upāsikāparisā ānandaṁ dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce, ānando, dhammam bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, upāsikāparisā hoti, atha kho ānando tuṇhī hoti. Ime kho, bhikkhave, cattāro acchariyā abbhutā dhammā ānande.

“Cattārome, bhikkhave, acchariyā abbhutā dhammā raññe cakkavattimhi. Katame cattāro? Sace, bhikkhave, khattiyaparisā rājānam cakkavattī dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce rājā cakkavattī bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, khattiyaparisā hoti. Atha kho

rājā cakkavattī tuṇhī hoti. Sace bhikkhave, brāhmaṇaparisā ...pe... gahapatiparisā ...pe... samaṇaparisā rājānam cakkavattim dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce rājā cakkavattī bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, samaṇaparisā hoti, atha kho rājā cakkavattī tuṇhī hoti. Evameva kho, bhikkhave, cattārome acchariyā abbhutā dhammā ānande. Sace, bhikkhave, bhikkhuparisā ānandam dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā hoti. Tatra ce ānando dhammam bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, bhikkhuparisā hoti. Atha kho ānando tuṇhī hoti. Sace, bhikkhave bhikkhunīparisā ...pe... upāsakaparisā ...pe... upāsikāparisā ānandam dassanāya upasaṅkamati, dassanena sā attamanā (2.0121) hoti. Tatra ce ānando dhammam bhāsatī, bhāsitēnapi sā attamanā hoti. Atittāva, bhikkhave, upāsikāparisā hoti. Atha kho ānando tuṇhī hoti. Ime kho, bhikkhave, cattāro acchariyā abbhutā dhammā ānande”ti.

Mahāsudassanasuttadesanā

210. Evaṁ vutte āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “mā, bhante, bhagavā imasmim khuddakanagarake ujjāṅgalanagarake sākhānagarake parinibbāyi. Santi, bhante, aññāni mahānagarāni, seyyathidam- campā rājagahaṁ sāvattī sāketam kosambī bārāṇasī; ettha bhagavā parinibbāyatu. Ettha bahū khattiyamahāsālā, brāhmaṇamahāsālā gahapatimahāsālā tathāgate abhippasannā. Te tathāgatassa sarīrapūjaṁ karissantīti “māhevaṁ, ānanda, avaca; māhevaṁ, ānanda, avaca- ‘khuddakanagarakaṁ ujjāṅgalanagarakaṁ sākhānagarakan’ti.

“Bhūtapubbaṁ, ānanda, rājā mahāsudassano nāma ahosi cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janappadatthāvariyappatto sattaratana-samannāgato. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa ayam kusinārā kusāvatī nāma rājadhānī ahosi, puratthimena ca pacchimena ca dvādasayojanāni āyāmena; uttarena ca dakkhiṇena ca sattayojanāni vitthārena. Kusāvatī, ānanda, rājadhānī iddhā ceva ahosi phītā ca bahujanā ca ākiṇṭyanamanussā ca subhikkhā ca. Seyyathāpi, ānanda, devānam ālakamandā nāma rājadhānī iddhā ceva hoti phītā ca bahujanā ca ākiṇṭayakkhā ca subhikkhā ca; evameva kho, ānanda, kusāvatī rājadhānī iddhā ceva ahosi phītā ca bahujanā ca ākiṇṭyanamanussā ca subhikkhā ca. Kusāvatī, ānanda, rājadhānī dasahi saddehi avivittā ahosi divā ceva rattiñca, seyyathidam- hatthisaddena assasaddena rathasaddena bherisaddena mudingasaddena vīṇāsaddena gītasaddena saṅkhasaddena sammasaddena pāṇitālasaddena ‘asnātha pivatha khādathā’ti dasamena saddena.

“Gaccha tvam, ānanda, kusināram pavisitvā kosinārakānam mallānam ārocehi-‘ajja kho, vāsetṭhā, rattiyā pacchime yāme tathāgatassa parinibbānam (2.0122) bhavissati. Abhikkamatha vāsetṭhā, abhikkamatha vāsetṭhā. Mā pacchā vippatisārino ahuvattha- amhākañca no gāmakkhette tathāgatassa parinibbānam ahosi, na mayam labhimhā pacchime kāle tathāgataṁ dassanāyā”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho

āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā nivāsetvā pattacīvara mādāya attadutiyo kusināram pāvisi.

Mallānam vandanā

211. Tena kho pana samayena kosinārakā mallā sandhāgāre § sannipatitā honti kenacideva karaṇīyena. Atha kho āyasmā ānando yena kosinārakānaṁ mallānam sandhāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā kosinārakānaṁ mallānam ārocesi- “ajja kho, vāsetṭhā, rattiyā pacchime yāme tathāgatassa parinibbānaṁ bhavissati. Abhikkamatha vāsetṭhā abhikkamatha vāsetṭhā. Mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha- ‘amhākañca no gāmakkhette tathāgatassa parinibbānaṁ ahosi, na mayam labhimhā pacchime kāle tathāgataṁ dassanāyā”ti. Idamāyasmato ānandassa vacanam sutvā mallā ca mallaputtā ca mallasuṇisā ca mallapajāpatiyo ca aghāvino dummanā cetodukkhasamappitā appekacce kese pakiriya kandanti, bāhā paggayha kandanti, chinnapātaṁ papatanti, āvat̄tanti vivat̄tanti- ‘atikhippam bhagavā parinibbāyissati, atikhippam sugato parinibbāyissati, atikhippam cakkhum loke antaradhāyissatī’ti. Atha kho mallā ca mallaputtā ca mallasuṇisā ca mallapajāpatiyo ca aghāvino dummanā cetodukkhasamappitā yena upavattanam mallānam sālavanam yenāyasmā ānando tenupasaṅkamim̄su. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi- “sace kho aham kosinārake malle ekamekaṁ bhagavantam vandāpessāmi, avandito bhagavā kosinārakehi mallehi bhavissati, athāyam ratti vibhāyissati. Yaṁnūnāham kosinārake malle kulaparivattaso kulaparivattaso ṭhapetvā bhagavantam vandāpeyyam- ‘itthannāmo, bhante, mallo saputto sabhariyo sapariso sāmacco bhagavato pāde (2.0123) sirasā vandatī’ti. Atha kho āyasmā ānando kosinārake malle kulaparivattaso kulaparivattaso ṭhapetvā bhagavantam vandāpesi- ‘itthannāmo, bhante, mallo saputto sabhariyo sapariso sāmacco bhagavato pāde sirasā vandatī”ti. Atha kho āyasmā ānando etena upāyena paṭhameneva yāmena kosinārake malle bhagavantam vandāpesi.

Subhaddaparibbājakavatthu

212. Tena kho pana samayena subhaddo nāma paribbājako kusinārāyam paṭivasati. Assosi kho subhaddo paribbājako- “ajja kira rattiyā pacchime yāme samaṇassa gotamassa parinibbānaṁ bhavissati”ti. Atha kho subhaddassa paribbājakkassa etadahosi- “sutam̄ kho pana metaṁ paribbājakānaṁ vuḍḍhānaṁ mahalla-kānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ- ‘kadāci karahaci tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā’ti. Ajjeva rattiyā pacchime yāme samaṇassa gotamassa parinibbānaṁ bhavissati. Atthi ca me ayam kañkhādhammo uppanno, evam̄ pasanno aham̄ samaṇe gotame, ‘pahoti me samaṇo gotamo tathā dhammam̄ desetum̄, yathāham̄ imam̄ kañkhādhammam̄ pajaheyyan”ti. Atha kho subhaddo paribbājako yena upavattanam mallānam sālavanam, yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ ānandaṁ etadavoca-

“sutam̄ metaṁ, bho ānanda, paribbājakānaṁ vuḍḍhānaṁ mahallakānaṁ ācariyā-pācariyānaṁ bhāsamānānaṁ- ‘kadāci karahaci tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā’ti. Ajjeva rattiyā pacchime yāme samaṇassa gotamassa parinibbānaṁ bhavissati. Atthi ca me ayam̄ kañkhādhammo uppanno- evam̄ pasanno ahaṁ samaṇe gotame ‘pahoti me samaṇo gotamo tathā dhammam̄ desetum̄, yathāhaṁ imam̄ kañkhādhammam̄ pajaheyyan’ti. Sādhāhaṁ, bho ānanda, labheyyam̄ samaṇam̄ gotamam̄ dassanāyā”ti. Evam̄ vutte āyasmā ānando subhaddam̄ paribbājakam̄ etadavoca- “alam̄, āvuso subhadda, mā tathāgataṁ viheṭhesi, kilanto bhagavā”ti. Dutiyampi kho subhaddo paribbājako ...pe... tatiyampi kho subhaddo paribbājako āyasmantam̄ ānandam̄ etadavoca- “sutam̄ metaṁ, bho ānanda, paribbājakānaṁ vuḍḍhānaṁ mahallakānaṁ ācariyā-pācariyānaṁ bhāsamānānaṁ- ‘kadāci karahaci tathāgatā (2.0124) loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā’ti. Ajjeva rattiyā pacchime yāme samaṇassa gotamassa parinibbānaṁ bhavissati. Atthi ca me ayam̄ kañkhādhammo uppanno- evam̄ pasanno ahaṁ samaṇe gotame, ‘pahoti me samaṇo gotamo tathā dhammam̄ desetum̄, yathāhaṁ imam̄ kañkhādhammam̄ pajaheyyan’ti. Sādhāhaṁ, bho ānanda, labheyyam̄ samaṇam̄ gotamam̄ dassanāyā”ti. Tatiyampi kho āyasmā ānando subhaddam̄ paribbājakam̄ etadavoca- “alam̄, āvuso subhadda, mā tathāgataṁ viheṭhesi, kilanto bhagavā”ti.

213. Assosi kho bhagavā āyasmato ānandassa subhaddena paribbājakena saddhim̄ imam̄ kathāsallāpam̄. Atha kho bhagavā āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi- “alam̄, ānanda, mā subhaddam̄ vāresi, labhataṁ, ānanda, subhaddo tathāgataṁ dassanāya. Yam̄ kiñci mam̄ subhaddo pucchissati, sabbam̄ tam̄ aññāpekkhova pucchissati, no vihesāpekkhovo. Yam̄ cassāhaṁ puṭṭho byākarissāmi, tam̄ khippameva ājānissati”ti. Atha kho āyasmā ānando subhaddam̄ paribbājakam̄ etadavoca- “gacchāvuso subhadda, karoti te bhagavā okāsan”ti. Atha kho subhaddo paribbājako yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim̄ sammodi, sammodanīyam̄ katham̄ sāraṇīyam̄ vītisāretvā ekamantam̄ nisidi. Eka- mantam̄ nisinno kho subhaddo paribbājako bhagavantam̄ etadavoca- “yeme, bho gotama, samaṇabrahmaṇā saṅghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa, seyyathidam̄- pūraṇo kassapo, makkhali gosālo, ajito kesakambalo, pakudho kaccāyano, sañcayo belaṭṭhaputto, nigaṇṭho nāṭaputto, sabbete sakāya paṭiññāya abbhaññim̄su, sabbeva na abbhaññim̄su, udāhu ekacce abbhaññim̄su, ekacce na abbhaññim̄sū”ti? “Alam̄, subhadda, tiṭṭhatetaṁ- ‘sabbete sakāya paṭiññāya abbhaññim̄su, sabbeva na abbhaññim̄su, udāhu ekacce abbhaññim̄su, ekacce na abbhaññim̄sū’ti. Dhammam̄ te, subhadda, dese- ssāmi; tam̄ suṇāhi sādhukam̄ manasikarohi, bhāsissāmi”ti. “Evam̄, bhante”ti kho subhaddo paribbājako bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca-

214. “Yasmiṁ kho, subhadda, dhammadvinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo na upalabbhati, samaṇopi tattha na upalabbhati. Dutiyopi tattha samaṇo (2.0125) na upalabbhati. Tatiyopi tattha samaṇo na upalabbhati. Catutthopi tattha samaṇo na upalabbhati. Yasmiñca kho, subhadda, dhammadvinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upalabbhati, samaṇopi tattha upalabbhati, dutiyopi tattha samaṇo upalabbhati, tatiyopi tattha samaṇo upalabbhati, catutthopi tattha samaṇo upalabbhati. Imasmim̄ kho, subhadda, dhammadvinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upalabbhati, idheva, subhadda, samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇebhi aññehi §. Ime ca §, subhadda, bhikkhū sammā vihareyyum,asuñño loko arahantehi assāti.

“Ekūnatiṁso vayasā subhadda,
yaṁ pabbajim̄ kiṁkusalānu-esī;
vassāni paññāsa samādhikāni,
yato ahaṁ pabbajito subhadda.
Ñāyassa dhammassa padesavattī,
ito bahiddhā samaṇopi natthi.

“Dutiyopi samaṇo natthi. Tatiyopi samaṇo natthi. Catutthopi samaṇo natthi. Suññā parappavādā samaṇebhi aññehi. Ime ca, subhadda, bhikkhū sammā vihareyyum,asuñño loko arahantehi assā”ti.

215. Evam vutte subhaddo paribbājako bhagavantam̄ etadavoca- “abhikkantam̄, bhante, abhikkantam̄, bhante. Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam̄ vā ukkujjeyya, paṭicchannam̄ vā vivareyya, mūlhassa vā maggam̄ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam̄ dhāreyya, ‘cakkhumanto rūpāni dakkhanti’ti, evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ, bhante, bhagavantam̄ saraṇam̄ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Labheyyāhaṁ, bhante, bhagavato santike pabbajjam̄, labheyyam̄ upasampadan”ti. “Yo kho, subhadda, aññatitthiyapubbo imasmim̄ dhammadvinaye ākaṅkhati pabbajjam̄, ākaṅkhati upasampadam̄, so cattāro (2.0126) māse parivasati. Catunnam̄ māsānam̄ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya. Api ca mettha puggalavemattatā viditā”ti. “Sace, bhante, aññatitthiyapubbā imasmim̄ dhammadvinaye ākaṅkhantā pabbajjam̄ ākaṅkhantā upasampadam̄ cattāro māse parivasanti, catunnam̄ māsānam̄ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya. Ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnam̄ vassānam̄ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhubhāvāya”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantam̄ ānandaṁ āmantesi- “tenahānanda, subhaddam̄ pabbājehī”ti. “Evam̄, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho subhaddo paribbājako āyasmantam̄ ānandaṁ etadavoca- “lābhā vo, āvuso ānanda; suladdhaṁ vo, āvuso ānanda, ye ettha satthu § sammukhā antevāsikābhisekena abhisittā”ti. Alattha kho subhaddo paribbājako bhagavato santike pabbajjam̄, alattha upasampadam̄. Acirūpasampanno kho panāyasmā subhaddo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva- ‘yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti’ tadanuttaram̄ brahmaca-

riyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇiyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā subhaddo arahataṁ ahosi. So bhagavato pacchimo sakkhisāvako ahosīti.

Pañcamo bhāṇavāro.

Tathāgatapacchimavācā

216. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “siyā kho panānanda, tumhākam evamassa- ‘atītasatthukam pāvacanam, natthi no satthā’ti. Na kho panetam, ānanda, evam datthabbam. Yo vo, ānanda, mayā dhammo ca vinayo (2.01 ca desito paññatto, so vo mamaccayena satthā. Yathā kho panānanda, etarahi bhikkhū aññamaññam āvusovādena samudācaranti, na kho mamaccayena evam samudācaritabbam. Theratarena, ānanda, bhikkhunā navakataro bhikkhu nāmena vā gottena vā āvusovādena vā samudācaritabbo. Navakatarena bhikkhunā therataro bhikkhu ‘bhante’ti vā ‘āyasmā’ti vā samudācaritabbo. Ākañkhamāno, ānanda, saṅgho mamaccayena khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni samūhanatu. Channassa, ānanda, bhikkhuno mamaccayena brahmadaṇḍo dātabbo”ti. “Katamo pana, bhante, brahmadaṇḍo”ti? “Channo, ānanda, bhikkhu yam iccheyya, tam vadeyya. So bhikkhūhi neva vattabbo, na ovaditabbo, na anusāsita-bbo”ti.

217. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “siyā kho pana, bhikkhave, ekabhikkhussāpi kañkhā vā vimati vā buddhe vā dhamme vā saṅge vā magge vā paṭipadāya vā, pucchatha, bhikkhave, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha- ‘sammukhībhūto no satthā ahosi, na mayam sakkhimhā bhagavantam sammukhā paṭipucchitu” nti. Evam vutte te bhikkhū tuṇhī ahesum. Dutiyampi kho bhagavā ...pe... tatiyampi kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “siyā kho pana, bhikkhave, ekabhikkhussāpi kañkhā vā vimati vā buddhe vā dhamme vā saṅge vā magge vā paṭipadāya vā, pucchatha, bhikkhave, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha- ‘sammukhībhūto no satthā ahosi, na mayam sakkhimhā bhagavantam sammukhā paṭipucchitu” nti. Tatiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesum. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “siyā kho pana, bhikkhave, satthugāravenapi na puccheyyātha. Sahāyakopi, bhikkhave, sahāyakassa ārocetū”ti. Evam vutte te bhikkhū tuṇhī ahesum. Atha kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, evam pasanno aham, bhante, imasmim bhikkhusaṅge, ‘natthi ekabhikkhussāpi kañkhā vā vimati vā buddhe vā dhamme vā saṅge vā magge vā paṭipadāya vā’”ti. “Pasādā kho tvam, ānanda, vadesi, ūṇameva hettha, ānanda, tathāgatassa. Natthi imasmim bhikkhusaṅge ekabhikkhussāpi kañkhā vā vimati vā buddhe vā dhamme vā saṅge vā magge vā paṭipadāya vā. Imesañhi, ānanda, pañcannam bhikkhusatānam yo pacchimako bhikkhu, so sotā-

panno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo”ti.

218. Atha (2.0128) kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “handā dāni, bhikkhave, āmantayāmi vo, vayadhammā saṅkhārā appamādena sampādethā”ti. Ayam tathā-gatassa pacchimā vācā.

Parinibbutakathā

219. Atha kho bhagavā paṭhamam jhānam samāpajji, paṭhamajjhānā vuṭṭha-hitvā dutiyam jhānam samāpajji, dutiyajjhānā vuṭṭhahitvā tatiyam jhānam samā-pajji, tatiyajjhānā vuṭṭhahitvā catuttham jhānam samāpajji. Catutthajjhānā vuṭṭhahitvā ākāsānañcāyatanaṁ samāpajji, ākāsānañcāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā viññāṇañcāyatanaṁ samāpajji, viññāṇañcāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajji, ākiñcaññāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā nevasaññāna-saññāyatanaṁ samāpajji, nevasaññāna-saññāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā saññā-vedayitanirodham samāpajji.

Atha kho āyasmā ānando āyasmantam anuruddhaṁ etadavoca- “parinibbuto, bhante anuruddha, bhagavā”ti. “Nāvuso ānanda, bhagavā parinibbuto, saññāvedayitanirodham samāpanno”ti.

Atha kho bhagavā saññāvedayitanirodhasamāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā nevasaññāna-saññāyatanaṁ samāpajji, nevasaññāna-saññāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajji, ākiñcaññāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā viññāṇañcāyatanaṁ samāpajji, viññāṇañcāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā ākāsānañcāyatanaṁ samāpajji, ākāsānañcāyatanaṁ samāpattiyaṁ vuṭṭhahitvā catuttham jhānam samāpajji, catutthajjhānā vuṭṭhahitvā tatiyam jhānam samāpajji, tatiyajjhānā vuṭṭhahitvā dutiyam jhānam samāpajji, dutiyajjhānā vuṭṭhahitvā paṭhamam jhānam samāpajji, paṭhamajjhānā vuṭṭhahitvā dutiyam jhānam samāpajji, dutiyajjhānā vuṭṭhahitvā tatiyam jhānam samāpajji, tatiyajjhānā vuṭṭhahitvā catuttham jhānam samāpajji, catutthajjhānā vuṭṭhahitvā samanantarā bhagavā parinibbāyi.

220. Parinibbutे bhagavati saha parinibbānā mahābhūmicālo ahosi bhimṣanako salomahaṁso. Devadundubhiyo ca phaliṁsu. Parinibbutे bhagavati saha parinibbānā brahmāsaḥampati imam gātham abhāsi-

“Sabbeva (2.0129) nikkipissanti, bhūtā loke samussayaṁ;
yattha etādiso satthā, loke appaṭipuggalo;
tathāgato balappatto, sambuddho parinibbuto”ti.

221. Parinibbute bhagavati saha parinibbānā sakko devānamindo imam gātham abhāsi-

“Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino;
uppajjivā nirujjhanti, tesam vūpasamo sukho”ti.

222. Parinibbute bhagavati saha parinibbānā āyasmā anuruddho imā gāthāyo abhāsi-

“Nāhu assāsapassāso, ṭhitacittassa tādino;
anejo santimārabba, yaṁ kālamakarī muni.

“Asallīnena cittena, vedanām ajjhavāsayi;
pajjotasseva nibbānam, vimokkho cetaso ahū”ti.

223. Parinibbute bhagavati saha parinibbānā āyasmā ānando imam gātham abhāsi-

“Tadāsi yaṁ bhiṁsanakam, tadāsi lomahamṣanaṁ;
sabbākāravarūpete, sambuddhe parinibbute”ti.

224. Parinibbute bhagavati ye te tattha bhikkhū avītarāgā appekacce bāhā paggayha kandanti, chinnapātam papatanti, āvat̄anti vivaṭṭanti, “atikhippam bhagavā parinibbuto, atikhippam sugato parinibbuto, atikhippam cakkhum loke antarahito”ti. Ye pana te bhikkhū vītarāgā, te satā sampajānā adhivāsentī- “aniccā saṅkhārā, tam kutettha labbhā”ti.

225. Atha kho āyasmā anuruddho bhikkhū āmantesī- “alaṁ, āvuso, mā socittha mā paridevittha. Nanu etam, āvuso, bhagavatā paṭikacceva akkhātam- ‘sabbe heva piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo’. Tam kutettha, āvuso, labbhā. ‘Yaṁ tam jātam bhūtam saṅkhataṁ palokadhammaṁ, tam vata mā palujī’- ti, netam ṭhānam vijjati (2.0130). Devatā, āvuso, ujjhāyanti”ti. “Kathaṁbhūtā pana, bhante, āyasmā anuruddho devatā manasi karoti”ti §?

“Santāvuso ānanda, devatā ākāse pathavīsaññiniyo kese pakiriya kandanti, bāhā paggayha kandanti, chinnapātam papatanti, āvat̄anti, vivaṭṭanti- ‘atikhippam bhagavā parinibbuto, atikhippam sugato parinibbuto, atikhippam cakkhum loke antarahito’ti. Santāvuso ānanda, devatā pathaviyā pathavīsaññiniyo kese pakiriya kandanti, bāhā paggayha kandanti,

chinnapātām papantanti, āvatṭanti, vivatṭanti- ‘atikhippam bhagavā parinibbuto, atikhippam sugato parinibbuto, atikhippam cakkhum loke antarahito’ti. Yā pana tā devatā vītarāgā, tā satā sampajānā adhivāsentī- ‘aniccā saṅkhārā, tam kutettha labbhā’ti. Atha kho āyasmā ca anuruddho āyasmā ca ānando tam rattāvasesam dhammiyā kathāya vītināmesum.

226. Atha kho āyasmā anuruddho āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi- “gacchāvuso ānanda, kusināram pavisitvā kosinārakānam mallānam ārocehi- ‘parinibbuto, vāsetṭhā, bhagavā, yassadāni kālam maññathā’”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando āyasmato anuruddhassa paṭissutvā pubbaṇhasamayam nivāsetvā paccīvaramādāya attadutiyō kusināram pāvisi. Tena kho pana samayena kosinārakā mallā sandhāgāre sannipatitā honti teneva karaṇīyena. Atha kho āyasmā ānando yena kosinārakānam mallānam sandhāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā kosinārakānam mallānam ārocesi- ‘parinibbuto, vāsetṭhā, bhagavā, yassadāni kālam maññathā’ti. Idamāyasmato ānandassa vacanam sutvā mallā ca mallaputtā ca mallasuṇisā ca mallapajāpatiyo ca aghāvino dummanā cetodukkhasamappitā appekacce kese pakiriya kandanti, bāhā paggayha kandanti, chinnapātām papantanti, āvatṭanti, vivatṭanti- “atikhippam bhagavā parinibbuto, atikhippam sugato parinibbuto, atikhippam cakkhum loke antarahito”ti.

Buddhasarīrapūjā

227. Atha (2.0131) kho kosinārakā mallā purise āñāpesum- “tena hi, bhaṇe, kusinārāyam gandhamālañca sabbañca tālāvacaram sannipātethā”ti. Atha kho kosinārakā mallā gandhamālañca sabbañca tālāvacaram pañca ca dussayugastāni ādāya yena upavattanam mallānam sālavananam, yena bhagavato sarīram tenu-pasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavato sarīram naccehi gītehi vāditehi mālehi gandhehi sakkarontā garum karontā mānentā pūjentā celavitānāni karontā maṇḍalamāle paṭiyādentā ekadivasam vītināmesum.

Atha kho kosinārakānam mallānam etadahosi- “ativikālo kho aija bhagavato sarīram jhāpetum, sve dāni mayam bhagavato sarīram jhāpessāmā”ti. Atha kho kosinārakā mallā bhagavato sarīram naccehi gītehi vāditehi mālehi gandhehi sakkarontā garum karontā mānentā pūjentā celavitānāni karontā maṇḍalamāle paṭiyādentā dutiyampi divasam vītināmesum, tatiyampi divasam vītināmesum, catutthampi divasam vītināmesum, pañcamampi divasam vītināmesum, chaṭṭhampi divasam vītināmesum.

Atha kho sattamam divasam kosinārakānam mallānam etadahosi- “mayam bhagavato sarīram naccehi gītehi vāditehi mālehi gandhehi sakkarontā garum karontā mānentā pūjentā dakkhiṇena dakkhiṇam nagarassa haritvā bāhirena bāhiram dakkhiṇato nagarassa bhagavato sarīram jhāpessāmā”ti.

228. Tena kho pana samayena atṭha mallapāmokkhā sīsamñhātā ahatāni vatthāni nivatthā “mayam bhagavato sarīram uccāressāmā”ti na sakkonti uccāretum. Atha kho kosinārakā mallā āyasmantaṁ anuruddham etadavocum- “ko nu

kho, bhante anuruddha, hetu ko paccayo, yenime aṭṭha mallapāmokkhā sīsam-nhātā ahatāni vatthāni nivatthā ‘mayam bhagavato sarīram uccāressāmā’ti na sakkonti uccāretun”ti? “Aññathā kho, vāsetṭhā, tumhākam adhippāyo, aññathā devatānam adhippāyo”ti. “Kathaṁ pana, bhante, devatānam adhippāyo”ti? “Tumhākam kho, vāsetṭhā, adhippāyo-‘mayam bhagavato sarīram naccehi gītehi vāditehi mālehi gandhehi (2.0132) sakkarontā garum karontā mānentā pūjentā dakkhiṇena dakkhiṇam nagarassa haritvā bāhirena bāhiram dakkhiṇato nagarassa bhagavato sarīram jhāpessāmā’ti; devatānam kho, vāsetṭhā, adhippāyo-‘mayam bhagavato sarīram dibbehi naccehi gītehi vāditehi gandhehi sakkarontā garum karontā mānentā pūjentā uttarena uttaram nagarassa haritvā uttarena dvārena nagaram pavesetvā majjhena majjhām nagarassa haritvā puratthimena dvārena nikhamitvā puratthimato nagarassa makuṭabandhanam nāma mallānam cetiyam ettha bhagavato sarīram jhāpessāmā’ti. “Yathā, bhante, devatānam adhippāyo, tathā hotū”ti.

229. Tena kho pana samayena kusinārā yāva sandhisamalasamkaṭirā jaṇumattaṇa odhinā mandāravapupphēhi santhatā § hoti. Atha kho devatā ca kosinārakā ca mallā bhagavato sarīram dibbehi ca mānusakehi ca naccehi gītehi vāditehi mālehi gandhehi sakkarontā garum karontā mānentā pūjentā uttarena uttaram nagarassa haritvā uttarena dvārena nagaram pavesetvā majjhena majjhām nagarassa haritvā puratthimena dvārena nikhamitvā puratthimato nagarassa makuṭabandhanam nāma mallānam cetiyam ettha bhagavato sarīram nikhipiṁsu.

230. Atha kho kosinārakā mallā āyasmantam ānandam etadavocum-“kathaṁ mayam, bhante ānanda, tathāgatassa sarīre paṭipajjāmā”ti? “Yathā kho, vāsetṭhā, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti, evam tathāgatassa sarīre paṭipajjitan”ti. “Kathaṁ pana, bhante ānanda, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti”ti? “Rañño, vāsetṭhā, cakkavattissa sarīram ahatena vatthena veṭhenti, ahatena vatthena veṭhetvā vihatena kappāsenā veṭhenti, vihatena kappāsenā veṭhetvā ahatena vatthena veṭhenti. Etena upāyena pañcahi yugasatehi rañño cakkavattissa sarīram veṭhetvā āyasāya teladoṇiyā pakhipitvā aññissā āyasāya doṇiyā paṭikujjivtā sabbagandhānam citakam karitvā rañño cakkavattissa sarīram jhāpenti. Cātumahāpathe rañño cakkavattissa thūpam karonti (2.0133). Evam kho, vāsetṭhā, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti. Yathā kho, vāsetṭhā, rañño cakkavattissa sarīre paṭipajjanti, evam tathāgatassa sarīre paṭipajjitatbam. Cātumahāpathe tathāgatassa thūpo kātabbo. Tattha ye mālam vā gandham vā cuṇṇakam vā āropessanti vā abhivādessanti vā cittam vā pasādessanti, tesam tam bhavissati dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Atha kho kosinārakā mallā purise āṇāpesum-“tena hi, bhaṇe, mallānam vihataṁ kappāsaṁ sannipātethā”ti.

Atha kho kosinārakā mallā bhagavato sarīram ahatena vatthena veṭhetvā vihataṁ kappāsenā veṭhesum, vihataṁ kappāsenā veṭhetvā ahatena vatthena veṭhesum. Etena upāyena pañcahi yugasatehi bhagavato sarīram veṭhetvā āyasāya teladoṇiyā pakhipitvā aññissā āyasāya doṇiyā paṭikujjivtā sabbagandhānam citakam karitvā bhagavato sarīram citakam āropesum.

Mahākassapatheravatthu

231. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pāvāya kusināram addhānamaggappaṭippanno hoti mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Atha kho āyasmā mahākassapo maggā okkamma aññata-rasmiṁ rukkhamūle nisīdi. Tena kho pana samayena aññataro ājīvako kusinārāya mandāravapuppham gaheṭvā pāvaṭ addhānamaggappaṭippanno hoti. Addasā kho āyasmā mahākassapo tam ājīvakam dūratova āgacchantaṁ, disvā tam ājīvakam etadavoca- “apāvuso, amhākam satthāram jānāsi”ti? “Āmāvuso, jānāmi, ajja sattāhaparinibbuto samaṇo gotamo. Tato me idam mandāravapuppham gahitā”ti. Tattha ye te bhikkhū avitarāgā appekacce bāhā paggayha kandanti, chinna-pātam papatanti, āvatṭanti, vivatṭanti- “atikhippam bhagavā parinibbuto, atikhippam sugato parinibbuto, atikhippam cakkhum loke antarahito”ti. Ye pana te bhikkhū vitarāgā, te satā sampajānā adhivāsentī- “aniccā saṅkhārā, tam kutettha labbhā”ti.

232. Tena kho pana samayena subhaddo nāma vuddhapabbajito tassam pari-sāyam nisinno hoti. Atha kho subhaddo vuddhapabbajito te (2.0134) bhikkhū etadavoca- “alam, āvuso, mā socittha, mā paridevittha, sumuttā mayaṁ tena mahāsa-maṇena. Upaddutā ca homa- ‘idam vo kappati, idam vo na kappati’ti. Idāni pana mayaṁ yaṁ icchissāma, tam karissāma, yaṁ na icchissāma, na tam karissāmā”ti. Atha kho āyasmā mahākassapo bhikkhū āmantesī- “alam, āvuso, mā socittha, mā paridevittha. Nanu etam, āvuso, bhagavatā paṭikacceva akkhātam- ‘sabbeheva piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo’. Tam kutettha, āvuso, labbhā. ‘Yaṁ tam jātam bhūtam saṅkhataṁ palokadhammam, tam tathāgata-ssāpi sarīram mā palujji’ti, netam ṭhānam vijjati”ti.

233. Tena kho pana samayena cattāro mallapāmokkhā sīsaṁnhātā ahatāni vatthāni nivatthā- “mayaṁ bhagavato citakam ālīmpessāmā”ti na sakkonti ālīmpetum. Atha kho kosinārakā mallā āyasmantam anuruddham etadavocum- “ko nu kho, bhante anuruddha, hetu ko paccayo, yenime cattāro mallapāmokkhā sīsaṁnhātā ahatāni vatthāni nivatthā- ‘mayaṁ bhagavato citakam ālīmpessāmā’ti na sakkonti ālīmpetun”ti? “Aññathā kho, vāsetṭhā, devatānam adhippāyo”ti. “Katham pana, bhante, devatānam adhippāyo”ti? “Devatānam kho, vāsetṭhā, adhippāyo- ‘ayam āyasmā mahākassapo pāvāya kusināram addhānamaggappaṭippanno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Na tāva bhagavato citako pajjalissati, yāvāyasmā mahākassapo bhagavato pāde sirasā na vandissati”ti. “Yathā, bhante, devatānam adhippāyo, tathā hotū”ti.

234. Atha kho āyasmā mahākassapo yena kusinārā makuṭabandhanaṁ nāma mallānam cetiyam, yena bhagavato citako tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā ekamsam cīvaraṁ katvā añjaliṁ pañāmetvā tikkhattum citakam padakkhiṇam katvā bhagavato pāde sirasā vandi. Tānipi kho pañcabhikkhusatāni ekamsam cīvaraṁ katvā añjaliṁ pañāmetvā tikkhattum citakam padakkhiṇam katvā bhaga-

vato pāde sirasā vandim̄su. Vandite ca panāyasmatā mahākassapena tehi ca pañcahi bhikkhusatehi sayameva bhagavato citako pajjali.

235. Jhāyamānassa (2.0135) kho pana bhagavato sarīrassa yaṁ ahosi chavīti vā cammanti vā maṁsanti vā nhārūti vā lasikāti vā, tassa neva chārikā paññā-yittha, na masi; sarīrāneva avasissim̄su. Seyyathāpi nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa neva chārikā paññāyati, na masi; evameva bhagavato sarīrassa jhāyamānassa yaṁ ahosi chavīti vā cammanti vā maṁsanti vā nhārūti vā lasikāti vā, tassa neva chārikā paññāyittha, na masi; sarīrāneva avasissim̄su. Tesañca pañcannam̄ dussayugasatānam̄ dveva dussāni na ḫayim̄su yañca sabba-abbhantaram̄ yañca bāhiram̄. Daddhe ca kho pana bhagavato sarīre antalikkhā udaka-dhārā pātubhavitvā bhagavato citakam̄ nibbāpesi. Udakasālatopi § abbhunna-mitvā bhagavato citakam̄ nibbāpesi. Kosinārakāpi mallā sabbagandhodakena bhagavato citakam̄ nibbāpesum̄. Atha kho kosinārakā mallā bhagavato sarīrāni sattāham̄ sandhāgāre sattipañjaram̄ karitvā dhanupākāram̄ parikkhipāpetvā § naccehi gītehi vāditehi mālehi gandhehi sakkariṁsu garum̄ kariṁsu mānesum̄ pūjesum̄.

Sarīradhātu vibhājanam̄

236. Assosi kho rājā māgadho ajātasattu vedehiputto- “bhagavā kira kusinārāyam̄ parinibbuto”ti. Atha kho rājā māgadho ajātasattu vedehiputto kosinārakānam̄ mallānam̄ dūtam̄ pāhesi- “bhagavāpi khattiyo ahampi khattiyo, ahampi arahāmi bhagavato sarīrānam̄ bhāgam̄, ahampi bhagavato sarīrānam̄ thūpañca mahañca karissāmī”ti.

Assosum̄ kho vesālikā licchavī- “bhagavā kira kusinārāyam̄ parinibbuto”ti. Atha kho vesālikā licchavī kosinārakānam̄ mallānam̄ dūtam̄ pāhesum̄- “bhagavāpi khattiyo mayampi khattiyā, mayampi arahāma bhagavato sarīrānam̄ bhāgam̄, mayampi bhagavato sarīrānam̄ thūpañca mahañca karissāmā”ti.

Assosum̄ kho kapilavatthuvāsī sakyā- “bhagavā kira kusinārāyam̄ parinibbuto”ti. Atha kho kapilavatthuvāsī sakyā kosinārakānam̄ mallānam̄ (2.0136) dūtam̄ pāhesum̄- “bhagavā amhākam̄ ñātisetṭho, mayampi arahāma bhagavato sarīrānam̄ bhāgam̄, mayampi bhagavato sarīrānam̄ thūpañca mahañca karissāmā”ti.

Assosum kho allakappakā bulayo §- “bhagavā kira kusinārāyam parinibbuto”ti. Atha kho allakappakā bulayo kosinārakānam mallānam dūtam pāhesum- “bhagavāpi khattiyo mayampi khattiyā, mayampi arahāma bhagavato sarīrānam bhāgam, mayampi bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca karissāmā”ti.

Assosum kho rāmagāmakā koļiyā- “bhagavā kira kusinārāyam parinibbuto”ti. Atha kho rāmagāmakā koļiyā kosinārakānam mallānam dūtam pāhesum- “bhagavāpi khattiyo mayampi khattiyā, mayampi arahāma bhagavato sarīrānam bhāgam, mayampi bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca karissāmā”ti.

Assosi kho veṭṭhadīpako brāhmaṇo- “bhagavā kira kusinārāyam parinibbuto”ti. Atha kho veṭṭhadīpako brāhmaṇo kosinārakānam mallānam dūtam pāhesi- “bhagavāpi khattiyo ahaṁ pismi brāhmaṇo, ahampi arahāmi bhagavato sarīrānam bhāgam, ahampi bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca karissāmī”ti.

Assosum kho pāveyyakā mallā- “bhagavā kira kusinārāyam parinibbuto”ti. Atha kho pāveyyakā mallā kosinārakānam mallānam dūtam pāhesum- “bhagavāpi khattiyo mayampi khattiyā, mayampi arahāma bhagavato sarīrānam bhāgam, mayampi bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca karissāmā”ti.

Evam vutte kosinārakā mallā te saṅghe gaṇe etadavocum- “bhagavā amhākam gāmakkhette parinibbuto, na mayam dassāma bhagavato sarīrānam bhāgan”ti.

237. Evam vutte doño brāhmaṇo te saṅghe gaṇe etadavoca-

“Suṇantu (2.0137) bhonto mama ekavācam,
amhāka §. Buddho ahu khantivādo.
na hi sādhu yaṁ uttamatpuggalassa,
sarīrabhāge siyā sampahāro.
Sabbeva bhonto sahitā samaggā,
sammodamānā karomatiṭṭhabhāge;
vitthārikā hontu disāsu thūpā,
bahū janā cakkhumato pasannā”ti.

238. “Tena hi, brāhmaṇa, tvaññeva bhagavato sarīrāni aṭṭhadhā samam savi-bhattam vibhajāhī”ti. “Evam, bho”ti kho doño brāhmaṇo tesam saṅghānam gaṇānam paṭissutvā bhagavato sarīrāni aṭṭhadhā samam suvibhattam vibhajitvā te saṅghe gaṇe etadavoca- “imam me bhonto tumbam dadantu ahampi tumbassa thūpañca mahañca karissāmī”ti. Adamsu kho te doṇassa brāhmaṇassa tumbam.

Assosum kho pippalivaniyā § moriyā- “bhagavā kira kusinārāyam parinibbuto”- ti. Atha kho pippalivaniyā moriyā kosinārakānam mallānam dūtam pāhesum- “bhagavāpi khattiyo mayampi khattiyā, mayampi arahāma bhagavato sarīrānam bhāgam, mayampi bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca karissāmā”ti. “Natthi bhagavato sarīrānam bhāgo, vibhattāni bhagavato sarīrāni. Ito aṅgāram harathā”ti. Te tato aṅgāram hariṁsu §.

Dhātuthūpapūjā

239. Atha kho rājā māgadho ajātasattu vedehiputto rājagahe bhagavato sarī-

rānam thūpañca mahañca akāsi. Vesālikāpi licchavī vesāliyam bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca akāmsu. Kapilavatthuvāsīpi sakyā kapilavatthusmim bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca akāmsu. Allakappakāpi bulayo allakkape bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca akāmsu. Rāmagāmakāpi koļiyā rāmagāme bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca akāmsu. Vēt̄hadīpakopi brāhmaṇo vēt̄hadīpe bhagavato (2.0138) sarīrānam thūpañca mahañca akāsi. Pāveyyakāpi mallā pāvāyam bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca akāmsu. Kosinārakāpi mallā kusinārāyam bhagavato sarīrānam thūpañca mahañca akāmsu. Doṇopi brāhmaṇo tumbassa thūpañca mahañca akāsi. Pippalivaniyāpi moriyā pippalivane aṅgārānam thūpañca mahañca akāmsu. Iti attha sarīrathūpā navamo tumbathūpo dasamo aṅgārathūpo. Evametam bhūtapubbanti.

240. Aṭṭhadoṇam cakkhumato sarīram, sattadoṇam jambudīpe mahenti.
 ekañca doṇam purisavaruttamassa, rāmagāme nāgarājā maheti.
 Ekāhi dāṭhā tidivehi pūjītā, ekā pana gandhārapure mahīyati;
 kāliṅgarañño vijite punekam, ekaṁ pana nāgarājā maheti.
 Tasseva tejena ayaṁ vasundharā,
 āyāgaseṭṭhehi mahī alaṅkatā;
 evam imam cakkhumato sarīram,
 susakkataṁ sakkatasakkatehi.
 Devindanāgindanarindapūjito,
 manussindaseṭṭhehi tatheva pūjito;
 taṁ vandatha § pañjalikā labhitvā,
 buddho have kappasatehi dullabhoti.
 Cattālīsa samā dantā, kesā lomā ca sabbaso;
 devā hariṁsu ekekam, cakkavālāparamparāti.

Mahāparinibbānasuttaṁ niṭṭhitam tatiyam.

4. Mahāsudassanasuttaṁ

241. Evaṁ (2.0139) me sutam- ekam samayam bhagavā kusinārāyam viharati upavattane mallānam sālavane antarena yamakasālānam parinibbānasamaye. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “mā, bhante, bhagavā imasmiṁ khuddakanagarake ujjāṅgalanagarake sākhānagarake parinibbāyi. Santi, bhante, aññāni mahānagarāni. Seyyathidam- campā, rājagahaṁ, sāvatthi, sāketam, kosambi, bārāṇasī; ettha bhagavā parinibbāyatu. Ettha bahū khattiyamahāsālā brāhmaṇamahāsālā gahapatimahāsālā tathāgate abhippasannā, te tathāgatassa sarīrapūjam karissantī”ti.

242. “Mā hevaṁ, ānanda, avaca; mā hevaṁ, ānanda, avaca- khuddakanagarakam ujjāṅgalanagarakam sākhānagarakan”ti.

Kusāvatīrājadhānī

“Bhūtapubbaṁ, ānanda, rājā mahāsudassano nāma ahosi khattiyo muddhāvasitto § cāturanto vijitāvī janapadathāvariyyappatto. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa ayam kusinārā kusāvatī nāma rājadhānī ahosi. Puratthimena ca pacchimena ca dvādasayojanāni āyāmena, uttarena ca dakkhiṇena ca sattayojanāni vitthārena. Kusāvatī, ānanda, rājadhānī iddhā ceva ahosi phītā ca bahujanā ca ākiṇṇamanussā ca subhikkhā ca. Seyyathāpi, ānanda, devānam ālakamandā nāma rājadhānī iddhā ceva hoti phītā ca § bahujanā ca ākiṇṇayakkhā ca subhikkhā ca; evameva kho, ānanda, kusāvatī rājadhānī iddhā ceva ahosi phītā ca bahujanā ca ākiṇṇamanussā ca subhikkhā ca. Kusāvatī, ānanda, rājadhānī dasahi saddehi avivittā ahosi divā ceva rattiñca, seyyathidam- hatthisaddena assaddena rathasaddena bherisaddena mudiṅgasaddena vīṇāsaddena gītasaddena saṅkhasaddena (2.0140) sammasaddena pāṇītālasaddena ‘asnātha pivatha khādathā’ti dasamena saddena.

“Kusāvatī, ānanda, rājadhānī sattahi pākārehi parikkhittā ahosi. Eko pākāro sovaṇṇamayo, eko rūpiyamayo, eko veļuriyamayo, eko phalikamayo, eko lohitānkamayo §, eko masāragallamayo, eko sabbaratanamayo. Kusāvatiyā, ānanda, rājadhāniyā catunnam vaṇṇānam dvārāni ahesum. Ekam dvāram sovaṇṇamayam, ekam rūpiyamayam, ekam veļuriyamayam, ekam phalikamayam. Ekekasmim dvāre satta satta esikā nikhātā ahesum tiporisaṅgā tiporisanikhātā dvādasaporisā ubbedhena. Ekā esikā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veļuriyamayā, ekā phalikamayā, ekā lohitānkamayā, ekā masāragallamayā, ekā sabbaratanamayā. Kusāvatī, ānanda, rājadhānī sattahi tālapantīhi parikkhittā ahosi. Ekā tālapanti sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veļuriyamayā, ekā phalikamayā, ekā lohitānkamayā, ekā masāragallamayā, ekā sabbaratanamayā. Sovaṇṇamayassa tālassa sovaṇṇamayo khandho ahosi, rūpiyamayāni pattāni ca phalāni ca. Rūpiyamayassa tālassa rūpiyamayo khandho ahosi, sovaṇṇamayāni pattāni ca phalāni ca. Veļuriyamayassa tālassa veļuriyamayo khandho ahosi, phalikamayāni pattāni ca phalāni ca. Phalikamayassa tālassa phalikamayo khandho ahosi, veļuriyamayāni pattāni ca phalāni ca. Lohitaṅkamayassa tālassa lohitānkamayo khandho ahosi, masāragallamayāni pattāni ca phalāni ca. Masāragallamayassa tālassa masāragallamayo khandho ahosi, lohitānkamayāni pattāni ca phalāni ca. Sabbaratanamayassa tālassa sabbaratanamayo khandho ahosi, sabbaratanamayāni pattāni ca phalāni ca. Tāsam kho panānanda, tālapantīnam vāteritānam saddo ahosi vaggu ca rajaṇīyo ca khamanīyo § ca madanīyo ca. Seyyathāpi, ānanda, pañcaṅgikassa tūriyassa suvinītassa suppaṇītālitassa sukusalehi samannāhatassa saddo hoti vaggu ca (2.0141) rajaṇīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca, evameva kho, ānanda, tāsam tālapantīnam vāteritānam saddo ahosi vaggu ca rajaṇīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca. Ye kho panānanda, tena samayena kusāvatiyā rājadhāniyā dhuttā ahesum sonḍā pipāsā, te tāsam tālapantīnam vāteritānam

saddena paricāresum.

Cakkaratanaṁ

243. “Rājā, ānanda, mahāsudassano sattahi ratanehi samannāgato ahosi catūhi ca iddhīhi. Katamehi sattahi? Idhānanda, rañño mahāsudassanassa tadahuposathe pannarase sīsamñhātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pāturahosi sahassāram sanemikam̄ sanābhikam̄ sabbākāraparipūram. Disvā rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘sutam̄ kho panetam̄ “yassa rañño khattiyassa muddhāvasittassa tadahuposathe pannarase sīsamñhātassa uposathikassa uparipāsādavaragatassa dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhavati sahassāram sanemikam̄ sanābhikam̄ sabbākāraparipūram, so hoti rājā cakkavattī”ti. Assam̄ nu kho aham̄ rājā cakkavattī”ti.

244. “Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano utṭhāyāsanā ekamṣam uttarā-saṅgam karitvā vāmena hatthena suvaṇṇabhiṅkāram gahetvā dakkhiṇena hatthena cakkaratanam abbhukkiri- ‘pavattatu bhavaṁ cakkaratanam, abhivijinātu bhavaṁ cakkaratanan’ti. Atha kho tam, ānanda, cakkaratanam puratthimam disam pavatti §, anvadeva § rājā mahāsudassano saddhiṁ caturaṅginiyā senāya, yasmīm kho panānanda, padese cakkaratanam patiṭṭhāsi, tattha rājā mahāsudassano vāsam upagacchi saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho panānanda, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāhaṁsu- ‘ehi kho mahārāja, svāgataṁ te mahārāja, sakam te mahārāja, anusāsa mahārājā’ti. Rājā mahāsudassano evamāha- ‘pāṇo na hantabbo, adinnam na ādātabbam, kāmesu micchā na caritabbā, musā na bhaṇitabbā, majjam na pātabbam, yathābhuttañca bhuñjathā’ti (2.0142). Ye kho panānanda, puratthimāya disāya paṭirājāno, te rañño mahāsudassanassa anuyantā ahesum. Atha kho tam, ānanda, cakkaratanam puratthimam samuddam ajjhogāhetvā paccuttaritvā dakkhiṇam disam pavatti ...pe... dakkhiṇam samuddam ajjhogāhetvā paccuttaritvā pacchimam disam pavatti ...pe... pacchimam samuddam ajjhogāhetvā paccuttaritvā uttaram disam pavatti, anvadeva rājā mahāsudassano saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Yasmīm kho panānanda, padese cakkaratanam patiṭṭhāsi, tattha rājā mahāsudassano vāsam upagacchi saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Ye kho panānanda, uttarāya disāya paṭirājāno, te rājānaṁ mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāhaṁsu- ‘ehi kho mahārāja, svāgataṁ te mahārāja, sakam te mahārāja, anusāsa mahārājā’ti. Rājā mahāsudassano evamāha- ‘pāṇo na hantabbo, adinnam na ādātabbam, kāmesu micchā na caritabbā, musā na bhaṇitabbā, majjam na pātabbam, yathābhuttañca bhuñjathā’ti. Ye kho panānanda, uttarāya disāya paṭirājāno, te rañño mahāsudassanassa anuyantā ahesum.

245. “Atha kho tam, ānanda, cakkaratanam samuddapariyantam pathavim abhivijinitvā kusāvatim rājadhānim paccāgantvā rañño mahāsudassanassa antepuradvare atthakaraṇapamukhe akkhāhatam maññe aṭṭhāsi rañño mahāsudassanassa antepuram upasobhayamānam. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam cakkaratanam pāturahosi.

Hatthiratanam

246. “Puna caparam, ānanda, rañño mahāsudassanassa hathhiratanam pāturahosi sabbaseto sattappatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo uposatho nāma nāgarājā. Tam disvā rañño mahāsudassanassa cittam pasidi- ‘bhaddakam vata bho hathiyānam, sace damatham upeyyā’ti. Atha kho tam, ānanda, hathiratanam- seyyathāpi nāma gandhahatthājāniyo dīgharattam suparidanto, evameva damatham upagacchi. Bhūtapubbam, ānanda, rājā mahāsudassano tameva hathiratanam vīmamsamāno pubbaṇhasamayam abhiruhitvā samuddapariyantam pathavim anuyāyitvā kusāvatim rājadhānim paccāgantvā pātarāsamakāsi. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam hathiratanam pāturahosi.

Assaratanam

247. “Puna (2.0143) caparam, ānanda, rañño mahāsudassanassa assaratanam pāturahosi sabbaseto kālasīso muñjakeso iddhimā vehāsaṅgamo valāhako nāma assarājā. Tam disvā rañño mahāsudassanassa cittam pasidi- ‘bhaddakam vata bho assayānam sacce damathaṁ upeyyā’ti. Atha kho tam, ānanda, assaratanam seyyathāpi nāma bhaddo assājāniyo dīgharattam suparidanto, evameva damathaṁ upagacchi. Bhūtapubbaṁ, ānanda, rājā mahāsudassano tameva assaratanam vīmaṁsamāno pubbañhasamayam abhiruhitvā samuddapariyantam pathavim anuyāyitvā kusāvatim rājadhānim paccāgantvā pātarāsamakāsi. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam assaratanam pāturahosi.

Maṇiratanam

248. “Puna caparam, ānanda, rañño mahāsudassanassa maṇiratanam pāturahosi. So ahosi maṇi veļuriyo subho jātimā atṭhamso suparikammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasampanno. Tassa kho panānanda, maṇiratanassa ābhā samantā yojanam phuṭā ahosi. Bhūtapubbaṁ, ānanda, rājā mahāsudassano tameva maṇiratanam vīmaṁsamāno caturānginim senam sannayhitvā maṇim dhajaggam āropetvā rattandhakāratimisāya pāyāsi. Ye kho panānanda, samantā gāmā ahesum, te tenobhāsenā kammante payojesum divāti maññamānā. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam maṇiratanam pāturahosi.

Itthiratanam

249. “Puna caparam, ānanda, rañño mahāsudassanassa itthiratanam pāturahosi abhirūpā dassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā nātidīghā nātirassā nātikisā nātithūlā nātikālikā nāccodātā atikkantā mānusi-vaṇṇam § appattā dibbavaṇṇam. Tassa kho panānanda, itthiratanassa evarūpo kāyasamphasso hoti, seyyathāpi (2.0144) nāma tūlapicuno vā kappāsapicuno vā. Tassa kho panānanda, itthiratanassa sīte uṇhāni gattāni honti, uṇhe sītāni. Tassa kho panānanda, itthiratanassa kāyato candanagandho vāyati, mukhato uppala-gandho. Tam kho panānanda, itthiratanam rañño mahāsudassanassa pubbutṭhāyinī ahosi pacchānipātinī kiñkārapaṭissāvinī manāpacārinī piyavādinī. Tam kho panānanda, itthiratanam rājānam mahāsudassanam manasāpi no aticari §, kuto pana kāyena. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam itthiratanam pāturahosi.

Gahapatiratanam

250. “Puna caparam, ānanda, rañño mahāsudassanassa gahapatiratanam pātu-

rahosi. Tassa kammavipākajam dibbacakkhu pāturaḥosi yena nidhiṁ passati sassāmikampi assāmikampi. So rājānam mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāha- ‘apposukko tvam, deva, hohi, aham te dhanena dhanakaraṇiyam karissāmīti. Bhūtapubbaṁ, ānanda, rājā mahāsudassano tameva gahapatiratanam vīmaṇsamāno nāvam abhiruhitvā majhe gaṅgāya nadiyā sotam ogāhitvā gahapatiratanam etadavoca- ‘attho me, gahapati, hiraññasuvanṇenā’ti. ‘Tena hi, mahārāja, ekaṁ tīraṁ nāvā upetū’ti. ‘Idheva me, gahapati, attho hiraññasuvanṇenā’ti. Atha kho tam, ānanda, gahapatiratanam ubhohi hatthehi udakam omasitvā pūram hiraññasuvanṇassa kumbhim uddharitvā rājānam mahāsudassanam etadavoca- ‘alamettāvatā mahārāja, katamettāvatā mahārāja, pūjitamettāvatā mahārājā’ti? Rājā mahāsudassano evamāha- ‘alamettāvatā gahapati, katamettāvatā gahapati, pūjitamettāvatā gahapati’ti. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam gahapatiratanam pāturaḥosi.

Pariṇāyakaratanaṁ

251. “Puna caparam, ānanda, rañño mahāsudassanassa pariṇāyakaratanaṁ pāturaḥosi paṇḍito viyatto medhāvī paṭibalo rājānam mahāsudassanam (2.0145) upayāpetabbam upayāpetum, apayāpetabbam apayāpetum, ṭhapetabbam ṭhapetum. So rājānam mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāha- ‘apposukko tvam, deva, hohi, ahamānusāsissāmīti. Rañño, ānanda, mahāsudassanassa evarūpam pariṇāyakaratanaṁ pāturaḥosi.

“Rājā, ānanda, mahāsudassano imehi sattahi ratanehi samannāgato ahosi.

Catu-iddhisamannāgato

252. “Rājā, ānanda, mahāsudassano catūhi iddhīhi samannāgato ahosi. Kata-māhi catūhi iddhīhi? Idhānanda, rājā mahāsudassano abhirūpo ahosi dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato ativiya aññehi manussehi. Rājā, ānanda, mahāsudassano imāya paṭhamāya iddhiyā samannāgato ahosi.

“Puna caparam, ānanda, rājā mahāsudassano dīghāyuko ahosi ciraṭṭhitiko ativiya aññehi manussehi. Rājā, ānanda, mahāsudassano imāya dutiyāya iddhiyā samannāgato ahosi.

“Puna caparam, ānanda, rājā mahāsudassano appābādho ahosi appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya ativiya aññehi manussehi. Rājā, ānanda, mahāsudassano imāya tatiyāya iddhiyā samannāgato ahosi.

“Puna caparam, ānanda, rājā mahāsudassano brāhmaṇagahapatikānam piyo ahosi manāpo. Seyyathāpi, ānanda, pitā puttānam piyo hoti manāpo, evameva kho, ānanda, rājā mahāsudassano brāhmaṇagahapatikānam piyo ahosi manāpo. Raññopi, ānanda, mahāsudassanassa brāhmaṇagahapatikā piyā ahesum manāpā. Seyyathāpi, ānanda, pitu puttā piyā honti manāpā, evameva kho, ānanda,

rañño mahāsudassanassa brāhmaṇagahapatikā piyā ahesum manapā.

“Bhūtapubbaṁ, ānanda, rājā mahāsudassano caturaṅginiyā senāya uyyāna-bhūmim niyyāsi. Atha kho, ānanda, brāhmaṇagahapatikā rājānam mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāhaṁsu- ‘ataramāno, deva, yāhi, yathā (2.0146) tam mayam cirataram passeyyāmā’ti. Rājāpi, ānanda, mahāsudassano sārathiṁ āmantesi- ‘ataramāno, sārathi, rathaṁ pesehi, yathā aham brāhmaṇagahapatike cira-taram passeyyan’ti. Rājā, ānanda, mahāsudassano imāya catutthiyā § iddhiyā samannāgato ahosi. Rājā, ānanda, mahāsudassano imāhi catūhi iddhihi samannāgato ahosi.

Dhammapāsādapokkharaṇī

253. “Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘yamnūnāham imāsu tālantarikāsu dhanusate dhanusate pokkharaṇiyo māpeyyan’ti.

“Māpesi kho, ānanda, rājā mahāsudassano tāsu tālantarikāsu dhanusate dhanusate pokkharaṇiyo. Tā kho panānanda, pokkharaṇiyo catunnam vaṇṇānam itṭhakāhi citā ahesum- ekā itṭhakā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veļuriyamayā, ekā phalikamayā.

“Tāsu kho panānanda, pokkharaṇisu cattāri cattāri sopānāni ahesum catunnam vaṇṇānam, ekam sopānam sovaṇṇamayam ekam rūpiyamayam ekam veļuriyamayam ekam phalikamayam. Sovaṇṇamayassa sopānassa sovaṇṇamayā thambhā ahesum, rūpiyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Rūpiyamayassa sopānassa rūpiyamayā thambhā ahesum, sovaṇṇamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Veļuriyamayassa sopānassa veļuriyamayā thambhā ahesum, phalikamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Phalikamayassa sopānassa phalikamayā thambhā ahesum, veļuriyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Tā kho panānanda, pokkharaṇiyo dvīhi vedikāhi parikkhittā ahesum ekā vedikā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā. Sovaṇṇamayāya vedikāya sovaṇṇamayā thambhā ahesum, rūpiyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Rūpiyamayāya vedikāya rūpiyamayā thambhā ahesum, sovaṇṇamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘yamnūnāham imāsu pokkharaṇisu evarūpaṁ mālaṁ ropāpeyyam uppalam padumam kumudam puṇḍarīkaṁ sabbotukam sabbajanassa anāvaṭan’ti. Ropāpesi kho (2.0147), ānanda, rājā mahāsudassano tāsu pokkharaṇisu evarūpaṁ mālaṁ uppalam padumam kumudam puṇḍarīkaṁ sabbotukam sabbajanassa anāvaṭam.

254. “Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘yamnūnāham imāsam pokkharaṇinam tīre nhāpake purise ṭhapeyyam, ye āgatāgataṁ janam nhāpessantī’ti. Thapesi kho, ānanda, rājā mahāsudassano tāsam pokkharaṇinam tīre nhāpake purise, ye āgatāgataṁ janam nhāpesum.

“Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘yamnūnāham imāsam pokkharaṇinam tīre evarūpaṁ dānam paṭṭhapeyyam- annam annaṭṭhikassa §, pānam pānaṭṭhikassa, vattham vatthaṭṭhikassa, yānam yānaṭṭhikassa, sayanam sayanaṭṭhikassa, itthim itthiṭṭhikassa, hiraññam hiraññaṭṭhikassa,

suvāṇam suvāṇatthikassā'ti. Paṭṭhapesi kho, ānanda,

rājā mahāsudassano tāsam pokkharaṇīnam tīre evarūpam dānam- annam annatthikassa, pānam pānatthikassa, vattham vatthaṭṭhikassa, yānam yānatthikassa, sayanam sayanaṭṭhikassa, itthim itthiṭṭhikassa, hiraññam hiraññaṭṭhikassa, suvaññam suvaññaṭṭhikassa.

255. “Atha kho, ānanda, brāhmaṇagahapatikā pahūtam sāpateyyam ādāya rājānam mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāhamsu- ‘idam, deva, pahūtam sāpateyyam devaññeva uddissa ābhataṁ, tam devo paṭiggaṇhatū’ti. ‘Alam bho, mamapidam pahūtam sāpateyyam dhammikena balinā abhisāṅkhataṁ, tañca vo hotu, ito ca bhiyyo harathā’ti. Te raññā paṭikkhittā ekamantaṁ apakkamma evam samacintesum- ‘na kho etam amhākam patirūpam, yam mayam imāni sāpateyyāni punadeva sakāni gharāni paṭihareyyāma. Yamnūna mayam rañño mahāsudassanassa nivesanam māpeyyāmā’ti. Te rājānam mahāsudassanam upasaṅkamitvā evamāhamsu- ‘nivesanam te deva, māpessāmā’ti. Adhivāsesi kho, ānanda, rājā mahāsudassano tuṇhībhāvena.

256. “Atha kho, ānanda, sakko devānamindo rañño mahāsudassanassa cetasā cetoparivitakkamaññāya vissakammam § devaputtam āmantesi- ‘ehi (2.0148) tvam, samma vissakamma, rañño mahāsudassanassa nivesanam māpehi dhammam nāma pāsādan’ti. ‘Evam bhaddantavā’ti kho, ānanda, vissakammo devaputto sakkassa devānamindassa paṭissutvā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya, evameva devesu tāvatiṁsesu antarahito rañño mahāsudassanassa purato pāturaḥosi. Atha kho, ānanda, vissakammo devaputto rājānam mahāsudassanam etadavoca- ‘nivesanam te deva, māpessāmi dhammam nāma pāsādan’ti. Adhivāsesi kho, ānanda, rājā mahāsudassano tuṇhībhāvena.

“Māpesi kho, ānanda, vissakammo devaputto rañño mahāsudassanassa nivesanam dhammam nāma pāsādaṁ. Dhammo, ānanda, pāsādo puratthimena pacchimena ca yojanam āyāmena ahosi. Uttarena dakkhiṇena ca addhayojanam vitthārena. Dhammassa, ānanda, pāsādassa tiporisam uccatarena vatthu citam ahosi catunnam vaṇṇānam iṭṭhakāhi- ekā iṭṭhakā sovaññamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veṇuriyamayā, ekā phalikamayā.

“Dhammassa, ānanda, pāsādassa caturāsīti thambhasahassāni ahesum catunnam vaṇṇānam- eko thambho sovaññamayo, eko rūpiyamayo, eko veṇuriyamayo, eko phalikamayo. Dhammo, ānanda, pāsādo catunnam vaṇṇānam phalakehi santhato ahosi- ekam phalakam sovaññamayam, ekam rūpiyamayam, ekam veṇuriyamayam, ekam phalikamayam.

“Dhammassa, ānanda, pāsādassa catuvīsatī sopānāni ahesum catunnam vaṇṇānam- ekam sopānam sovaññamayam, ekam rūpiyamayam, ekam veṇuriyamayam, ekam phalikamayam. Sovaññamayassa sopānassa sovaññamayā thambhā ahesum rūpiyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Rūpiyamayassa sopānassa rūpiyamayā thambhā ahesum sovaññamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Veṇuriyamayassa sopānassa veṇuriyamayā thambhā ahesum phalikamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Phalikamayassa sopānassa phalikamayā thambhā ahesum veṇuriyamayā

sūciyo ca uṇhīsañca.

“Dhamme, ānanda, pāsāde caturāsīti kūṭāgārasahassāni ahesum catunnam vaṇṇānam- ekam kūṭāgāram sovaṇṇamayam, ekam rūpiyamayam, ekam veṇuriyamayam (2.0149), ekam phalikamayam. Sovaṇṇamaye kūṭāgāre rūpiyamayo pallaṅko paññatto ahosi, rūpiyamaye kūṭāgāre sovaṇṇamayo pallaṅko paññatto ahosi, veṇuriyamaye kūṭāgāre dantamayo pallaṅko paññatto ahosi, phalikamaye kūṭāgāre sāramayo pallaṅko paññatto ahosi. Sovaṇṇamayassa kūṭāgārassa dvāre rūpiyamayo tālo ṭhito ahosi, tassa rūpiyamayo khandho sovaṇṇamayāni pattāni ca phalāni ca. Rūpiyamayassa kūṭāgārassa dvāre sovaṇṇamayo tālo ṭhito ahosi, tassa sovaṇṇamayo khandho, rūpiyamayāni pattāni ca phalāni ca. Veṇuriyamayassa kūṭāgārassa dvāre phalikamayo tālo ṭhito ahosi, tassa phalikamayo khandho, veṇuriyamayāni pattāni ca phalāni ca. Phalikamayassa kūṭāgārassa dvāre veṇuriyamayo tālo ṭhito ahosi, tassa veṇuriyamayo khandho, phalikamayāni pattāni ca phalāni ca.

257. “Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘yamnūnāham mahāviyūhassa kūṭāgārassa dvāre sabbasovaṇṇamayam tālavanam māpeyyam, yattha divāvihāram nisīdissāmī’ti. Māpesi kho, ānanda, rājā mahāsudassano mahāviyūhassa kūṭāgārassa dvāre sabbasovaṇṇamayam tālavanam, yattha divāvihāram nisīdi. Dhammo, ānanda, pāsādo dvīhi vedikāhi parikkhitto ahosi, ekā vedikā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā. Sovaṇṇamayāya vedikāya sovaṇṇamayā thambhā ahesum, rūpiyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Rūpiyamayāya vedikāya rūpiyamayā thambhā ahesum, sovaṇṇamayā sūciyo ca uṇhīsañca.

258. “Dhammo, ānanda, pāsādo dvīhi kiñkiṇikajālehi § parikkhitto ahosi- ekam jālam sovaṇṇamayam ekam rūpiyamayam. Sovaṇṇamayassa jālassa rūpiyamayā kiñkiṇikā ahesum, rūpiyamayassa jālassa sovaṇṇamayā kiñkiṇikā ahesum. Tesam kho panānanda, kiñkiṇikajālānam vāteritānam saddo ahosi vaggu ca rajaṇīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca. Seyyathāpi, ānanda, pañcaṅgikassa tūriyassa suvinītassa suppaṭitālitassa (2.0150) sukusalehi § samannāhatassa saddo hoti, vaggu ca rajaṇīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca, evameva kho, ānanda, tesam kiñkiṇikajālānam vāteritānam saddo ahosi vaggu ca rajaṇīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca. Ye kho panānanda, tena samayena kusāvatiyā rājadhāniyā dhuttā ahesum sondā pipāsā, te tesam kiñkiṇikajālānam vāteritānam saddena paricāresum. Niṭṭhito kho panānanda, dhammo pāsādo duddikkho ahosi musati cakkhūni. Seyyathāpi, ānanda, vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve ādicco nabham abbhussakkamāno § duddikkho § hoti musati cakkhūni; evameva kho, ānanda, dhammo pāsādo duddikkho ahosi musati cakkhūni.

259. “Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘yamnūnāham dhammadassa pāsādassa purato dhammadam nāma pokkharaṇīm māpeyyan’ti. Māpesi kho, ānanda, rājā mahāsudassano dhammadassa pāsādassa purato dhammadam nāma pokkharaṇīm. Dhammā, ānanda, pokkharaṇī puratthimena pacchimena ca yojanam āyāmena ahosi, uttarena dakkhiṇena ca adḍhayojanam

vitthārena. Dhammā, ānanda, pokkharaṇī catunnam vaṇṇānam iṭṭhakāhi citā ahosi- ekā iṭṭhakā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veļuriyamayā, ekā phalikamayā.

“Dhammāya, ānanda, pokkharaṇīyā catuvīsatī sopānāni ahesum catunnam vaṇṇānam- ekaṁ sopānaṁ sovaṇṇamayaṁ, ekaṁ rūpiyamayaṁ, ekaṁ veluriyamayam, ekaṁ phalikamayaṁ. Sovaṇṇamayassa sopānassa sovaṇṇamayā thambhā ahesum rūpiyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Rūpiyamayassa sopānassa rūpiyamayā thambhā ahesum sovaṇṇamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Veļuriyamayassa sopānassa veļuriyamayā thambhā ahesum phalikamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Phalikamayassa sopānassa phalikamayā thambhā ahesum veļuriyamayā sūciyo ca uṇhīsañca.

“Dhammā, ānanda, pokkharaṇī dvīhi vedikāhi parikkhittā ahosi- ekā vedikā sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā. Sovaṇṇamayāya vedikāya sovaṇṇamayā (2.0151) thambhā ahesum rūpiyamayā sūciyo ca uṇhīsañca. Rūpiyamayāya vedikāya rūpiyamayā thambhā ahesum sovaṇṇamayā sūciyo ca uṇhīsañca.

“Dhammā, ānanda, pokkharaṇī sattahi tālapantīhi parikkhittā ahosi- ekā tālapanti sovaṇṇamayā, ekā rūpiyamayā, ekā veļuriyamayā, ekā phalikamayā, ekā lohitaṇkamayā, ekā masāragallamayā, ekā sabbaratanamayā. Sovaṇṇamayassa tālassa sovaṇṇamayo khandho ahosi rūpiyamayāni pattāni ca phalāni ca. Rūpiyamayassa tālassa rūpiyamayo khandho ahosi sovaṇṇamayāni pattāni ca phalāni ca. Veļuriyamayassa tālassa veļuriyamayo khandho ahosi phalikamayāni pattāni ca phalāni ca. Phalikamayassa tālassa phalikamayo khandho ahosi veļuriyamayāni pattāni ca phalāni ca. Lohitaṇkamayassa tālassa lohitaṇkamayo khandho ahosi masāragallamayāni pattāni ca phalāni ca. Masāragallamayassa tālassa masāragallamayo khandho ahosi lohitaṇkamayāni pattāni ca phalāni ca. Sabbaratanamayassa tālassa sabbaratanamayo khandho ahosi, sabbaratanamayāni pattāni ca phalāni ca. Tāsam kho panānanda, tālapantīnam vāteritānam saddo ahosi, vaggu ca rajanīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca. Seyyathāpi, ānanda, pañcaṅgikassa tūriyassa suvinītassa suppaṭitālitassa sukusalehi samannāhatassa saddo hoti vaggu ca rajanīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca, evameva kho, ānanda, tāsam tālapantīnam vāteritānam saddo ahosi vaggu ca rajanīyo ca khamanīyo ca madanīyo ca. Ye kho panānanda, tena samayena kusāvatiyā rājadhāniyā dhuttā ahesum sonḍā pipāsā, te tāsam tālapantīnam vāteritānam saddena paricāresum.

“Niṭṭhite kho panānanda, dhamme pāsāde niṭṭhitāya dhammāya ca pokkharaṇīyā rājā mahāsudassano ‘ye § tena samayena samaṇesu vā samaṇasammata brāhmaṇesu vā brāhmaṇasammata’, te sabbakāmehi santappetvā dhammam pāsādaṁ abhiruhi.

Paṭhamabhāṇavāro.

Jhānasampatti

260. “Atha (2.0152) kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘kissa nu kho me idam kammasa phalam kissa kammasa vipāko, yenāham etarahi evam̄mahiddhiko evam̄mahānubhāvo’ti? Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘tiṇṇam̄ kho me idam kammānam̄ phalam tiṇṇam̄ kammānam̄ vipāko, yenāham etarahi evam̄mahiddhiko evam̄mahānubhāvo, seyyathidam dānassa damassa samyamassā’ti.

“Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano yena mahāviyūham kūṭagāram tenupa-saṅkami; upasaṅkamitvā mahāviyūhassa kūṭagārassa dvāre tīto udānam udānesi- ‘tiṭṭha, kāmavitakka, tiṭṭha, byāpādavitaṭṭha, vihiṁsāvitaṭṭha. Ettāvatā kāmavitakka, ettāvatā byāpādavitaṭṭha, ettāvatā vihiṁsāvitaṭṭha’ti.

261. “Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano mahāviyūham kūṭagāram pavisitvā sovaṇṇamaye pallaṅke nisinno vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja vihāsi. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso eko-dibhāvam avitakkaṁ avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja vihāsi. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca vihāsi, sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisamvedesi, yam tam ariyā ācikkhanti- ‘upekkhako satimā sukhavihāri’- ti tatiyam jhānam upasampajja vihāsi. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā adukkhamasukham upekkhāsa-tipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja vihāsi.

262. “Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano mahāviyūhā kūṭagārā nikkhāmitvā sovaṇṇamayam kūṭagāram pavisitvā rūpiyamaye pallaṅke nisinno mettāsa-hagatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi. Tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsa-hagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā vihāsi. Karuṇāsa-hagatena (2.0153) cetasā ... pe... muditāsa-hagatena cetasā ... pe... upekkhāsa-hagatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsa-hagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā vihāsi.

Caturāśīti nagarasahassādi

263. “Rañño, ānanda, mahāsudassanassa caturāsīti nagarasahassāni ahesum kusāvatirājadhānippamukhāni; caturāsīti pāsādasahassāni ahesum dhammapāsādappamukhāni; caturāsīti kūṭagārasahassāni ahesum mahāviyūhakūṭagārappamukhāni; caturāsīti pallaṅkasahassāni ahesum sovaṇṇamayāni rūpiyamayāni dantamayāni sāramayāni gonakatthatāni paṭikatthatāni paṭalikatthatāni kadalim-gapavarapaccattharaṇāni sa-uttaracchadāni ubhatolohitakūpadhānāni; caturāsīti nāgasahassāni ahesum sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhajāni hemajālapaṭicchannāni uposathanāgarājappamukhāni; caturāsīti assasahassāni ahesum sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhajāni hemajālapaṭicchannāni valāhaka-assarājappamukhāni; caturāsīti rathasahassāni ahesum sīhacammaparivārāni byagghacammaparivārāni dīpicammaparivārāni paṇḍukambalaparivārāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhajāni hemajālapaṭicchannāni vejayantarathappamukhāni; caturāsīti maṇisahassāni ahesum maṇiratanappamukhāni; caturāsīti itthisahassāni ahesum subhaddādevippamukhāni; caturāsīti gahapatisahassāni ahesum gahapatiratanappamukhāni; caturāsīti khattiyasahassāni ahesum anuyantāni pariṇāyakaratanaappamukhāni; caturāsīti dhenusahassāni ahesum duhasandanāni § dukūlasandānāni § kāmsūpadhāraṇāni; caturāsīti vatthakoṭisahassāni ahesum khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam; (rañño, ānanda, mahāsudassanassa) § caturāsīti thālipākasahassāni ahesum sāyam pātam bhattābhīhāro abhihariyittha.

264. “Tena (2.0154) kho panānanda, samayena rañño mahāsudassanassa caturāsīti nāgasahassāni sāyam pātam upaṭṭhānam āgacchanti. Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa etadahosi- ‘imāni kho me caturāsīti nāgasahassāni sāyam pātam upaṭṭhānam āgacchanti, yaṁnūna vassasatassa vassasatassa accayena dvecattālīsaṁ dvecattālīsaṁ nāgasahassāni sakīm sakīm upaṭṭhānam āgaccheyyun’ti. Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano pariṇāyakaratanaṁ āmantesi- ‘imāni kho me, samma pariṇāyakaratana, caturāsīti nāgasahassāni sāyam pātam upaṭṭhānam āgacchanti, tena hi, samma pariṇāyakaratana, vassasatassa vassasatassa accayena dvecattālīsaṁ dvecattālīsaṁ nāgasahassāni sakīm sakīm upaṭṭhānam āgacchantū’ti. ‘Evam, devā’ti kho, ānanda, pariṇāyakaratanaṁ rañño mahāsudassanassa paccassosi. Atha kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa aparena samayena vassasatassa vassasatassa accayena dvecattālīsaṁ dvecattālīsaṁ nāgasahassāni sakīm sakīm upaṭṭhānam āgamaṁsu.

Subhaddādevi-upasaṅkamanam

265. “Atha kho, ānanda, subhaddāya deviyā bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena etadahosi- ‘ciram diṭṭho kho me rājā mahāsudassano. Yaṁnūnāhaṁ rājānam mahāsudassanam dassanāya upasaṅkameyyan’ti. Atha kho, ānanda, subhaddā devī itthāgāram āmantesi- ‘etha tumhe sīsāni nhāyatha pītāni vatthāni pārupatha. Ciram diṭṭho no rājā mahāsudassano, rājānam mahāsudassanam dassanāya upasaṅkamissāmā’ti. ‘Evam,

ayye'ti kho, ānanda, itthāgāram subhaddāya deviyā paṭissutvā sīsāni nhāyitvā pītāni vatthāni pārupitvā yena subhaddā devī tenupasaṅkami. Atha kho, ānanda, subhaddā devī pariṇāyakaratanaṁ āmantesi- 'kappehi, samma pariṇāyakaratana, caturaṅginim senaṁ, ciram diṭṭho no rājā mahāsudassano, rājānaṁ mahāsudassanam dassanāya upasaṅkamissāmā'ti. 'Evam, devī'ti kho, ānanda, pariṇāyakaratanaṁ subhaddāya deviyā paṭissutvā caturaṅginim senaṁ kappāpetvā subhaddāya deviyā paṭivedesi- 'kappitā kho, devi, caturaṅginī senā, yassadāni kālam maññasī'ti. Atha kho, ānanda, subhaddā (2.0155) devī caturaṅginiyā senāya saddhim itthāgārena yena dhammo pāsādo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā dhammam pāsādam abhiruhitvā yena mahāviyūham kūṭagāram tenupasaṅkami. Upasaṅkamitvā mahāviyūhassa kūṭagārassa dvārabāham ālambitvā aṭṭhāsi. Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano saddam sutvā- 'kim nu kho mahato viya janakāyassa saddo'ti mahāviyūhā kūṭagārā nikkhamanto addasa subhaddam devim dvārabāham ālambitvā ṭhitam, disvāna subhaddam devim etadavoca- 'ettheva, devi, tiṭṭha mā pāvisi'ti. Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano aññataram purisam āmantesi- 'ehi tvam, ambho purisa, mahāviyūhā kūṭagārā sovaṇṇamayaṁ pallaṅkaṁ nīharitvā sabbasovaṇṇamaye tālavane paññapehī'ti. 'Evam, devā'ti kho, ānanda, so puriso rañño mahāsudassanassa paṭissutvā mahāviyūhā kūṭagārā sovaṇṇamayaṁ pallaṅkaṁ nīharitvā sabbasovaṇṇamaye tālavane paññapesi. Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano dakkhiṇena passena sīhaseyyam kappesi pāde pādam accādhāya sato sampajāno.

266. "Atha kho, ānanda, subhaddāya deviyā etadahosi- 'vippasannāni kho rañño mahāsudassanassa indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto, mā heva kho rājā mahāsudassano kālamakāsī'ti rājānaṁ mahāsudassanam etadavoca- 'Imāni te, deva, caturāsīti nagarasahassāni kusāvatīrājadhānipampukhāni. Ettha, deva, chandam janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti pāsādasahassāni dhammapāsādappamukhāni. Ettha, deva, chandam janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti kūṭagārasahassāni mahāviyūhakūṭagārappamukhāni. Ettha, deva, chandam janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti pallaṅkasahassāni sovaṇṇamayāni rūpiyamayāni dantamayāni sāramayāni gonakatthatāni paṭikatthatāni paṭalikatthatāni kadalimigapavarapaccatttharanāni sa-uttaracchadāni ubhatolohitakūpadhānāni. Ettha, deva, chandam janehi, jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti nāgasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhajāni hemajālapaṭicchannāni uposathanāgarājappamukhāni. Ettha, deva (2.0156), chandam janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti assasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhajāni hemajālapaṭicchannāni valāhaka-assarājappamukhāni. Ettha, deva, chandam janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva caturāsīti rathasahassāni sīhacammaparivārāni byagghacammmaparivārāni dīpicammaparivārāni paṇḍukambalaparivārāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhajāni hemajālapaṭicchannāni vejayantarathappamukhāni. Ettha, deva, chandam janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti maṇisahassāni maṇiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandam janehi jīvite apekkham karohi.

Imāni te, deva, caturāsīti itthisahassāni itthiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandam Janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti gahapatisahassāni gahapatiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandam Janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti khattiyasahassāni anuyantāni pariṇāyakaratanaappamukhāni. Ettha, deva, chandam Janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti dhenusahassāni duhasandanāni kamṣūpadhāraṇāni. Ettha, deva, chandam Janehi jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti vatthakoṭisahassāni khomasukhumānam kappāsikasukhumānam koseyyasukhumānam kambalasukhumānam. Ettha, deva, chandam Janehi, jīvite apekkham karohi. Imāni te, deva, caturāsīti thālipākasahassāni sāyam pātam bhattābhīhāro abhihariyati. Ettha, deva, chandam Janehi jīvite apekkham karohīti.

267. “Evam vutte, ānanda, rājā mahāsudassano subhaddam devim etadavoca—
‘Dīgharattam kho mām tvam, devi, iṭṭhehi kantehi piyehi manāpehi samudācarittha; atha ca pana mām tvam pacchime kāle aniṭṭhehi akantehi appiyehi amanāpehi samudācarasi’ti. ‘Katham carahi tam, deva, samudācarāmī’ti? ‘Evam kho mām tvam, devi, samudācara— “sabbeheva, deva, piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo, mā kho tvam, deva, sāpekkho kālamakāsi, dukkhā sāpekkhassa kālaṅkiryā, garahitā ca sāpekkhassa kālaṅkiryā. Imāni te, deva, caturāsīti nagarasahassāni (2.0157) kusāvatīrājadhānipampamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti pāsādasahassāni dhammapāsādappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti kūṭāgārasahassāni mahāviyūhakūṭāgārappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti pallaṅkasahassāni sovaṇṇamayāni rūpiyamayāni dantamayāni sāramayāni gonakatthatāni paṭikatthatāni paṭalikatthatāni kadalimigapavarapaccattharaṇāni sa-uttaracchadāni ubhatolohitakūpadhānāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti nāgasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhadhājāni hemajālapaṭicchannāni uposathanāgarājappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti assasa-hassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhadhājāni hemajālapaṭicchannāni valāhaka-assarājappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti rathasahassāni sīhacammaparivārāni byagghacammaparivārāni dīpicammaparivārāni paṇḍukambalaparivārāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhadhājāni hemajālapaṭicchannāni vejayantarathappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti maṇisahassāni maṇirata-nappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti itthisahassāni subhaddādevippamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti gahapatisahassāni gahapatiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti khattiyasahassāni anuyantāni pariṇāyakaratanaappamukhāni. Ettha, deva, chandam pajaha jīvite apekkham mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti dhenusahassāni duhasandanāni kamṣūpadhāraṇāni. Ettha deva, chandam

pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti vatthakoṭisahassāni khomasukhumānam̄ kappāsikasukhumānam̄ koseyyasukhumānam̄ kambalasukhumānam̄. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te deva caturāsīti thālipākasahassāni sāyaṁ pātaṁ bhattābhihāro abhihariyati. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi”ti.

268. “Evam̄ (2.0158) vutte, ānanda, subhaddā devī parodi assūni pavattesi. Atha kho, ānanda, subhaddā devī assūni puñchitvā § rājānaṁ mahāsudassanam̄ etadavoca-

‘Sabbeheva, deva, piyehi manāpehi nānābhāvo vinābhāvo aññathābhāvo, mā kho tvam̄, deva, sāpekkho kālamakāsi, dukkhā sāpekkhassa kālaṅkiryā, garahitā ca sāpekkhassa kālaṅkiryā. Imāni te, deva, caturāsīti nagarasahassāni kusāvatīrā-jadhānippamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti pāsādasahassāni dhammapāsādappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti kūṭāgārasaha-ssāni mahāviyūhakūṭāgārappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti pallāṅkasahassāni sovaṇṇamayāni rūpiyamayāni dantamayāni sāramayāni gonakatthatāni paṭikatthatāni paṭalikattha-tāni kadalimigapavarapaccattharanāni sa-uttaracchadāni ubhatolohitakūpadhā-nāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti nāgasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhadhajāni hemajālapaṭicchannāni upo-sathanāgarājappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti assasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhadhajāni hemajālapaṭicchannāni valāhaka-assarājappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha, jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti rathasahassāni sīhacammapari-vārāni byagghacammaparivārāni dīpicammaparivārāni pañḍukambalaparivārāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇadhadhajāni hemajālapaṭicchannāni vejayantarathappamu-khāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, catu-rāsīti maṇisahassāni maṇiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti itthisahassāni itthiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha, jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te (2.0159), deva, caturāsīti gahapatisahassāni gahapatiratanappamukhāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkham̄ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti khattiyasahassāni anuya-ntāni pariṇāyakaratanaappamukhāni. Ettha,

deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkhaṁ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti dhenusa-hassāni duhasandanāni kamṣūpadhāraṇāni. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkhaṁ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti vatthakoṭisahassāni khomasukhu-mānaṁ kappāsikasukhumānaṁ koseyyasukhumānaṁ kambalasukhumānaṁ. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkhaṁ mākāsi. Imāni te, deva, caturāsīti thālipākasahassāni sāyam pātam bhattābhihāro abhihariyati. Ettha, deva, chandaṁ pajaha jīvite apekkhaṁ mākāsi’ti.

Brahmalokūpagamam

269. “Atha kho, ānanda, rājā mahāsudassano nacirasseva kālamakāsi. Seyya-thāpi, ānanda, gahapatissa vā gahapatiputtassa vā manuññaṁ bhojanam bhuttā-vissa bhattasammado hoti, evameva kho, ānanda, rañño mahāsudassanassa māraṇantikā vedanā ahosi. Kālaṅkato ca, ānanda, rājā mahāsudassano sugatim brahmalokam upapajji. Rājā, ānanda, mahāsudassano caturāsīti vassasahassāni kumārakīlam § kīli. Caturāsīti vassasahassāni oparajjaṁ kāresi. Caturāsīti vassasahassāni rajjam kāresi. Caturāsīti vassasahassāni gihibhūto § dhamme pāsāde brahmacariyam cari §. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañā brahmalokūpago ahosi.

270. “Siyā kho panānanda, evamassa- ‘añño nūna tena samayena rājā mahāsudassano ahosīti, na kho panetam, ānanda, evam daṭṭhabbam. Aham tena samayena rājā mahāsudassano ahosim. Mama tāni caturāsīti nagarasahassāni kusāvatīrājadhānipampamukhāni, mama tāni caturāsīti pāsādasahassāni dhammapāsāda-pampamukhāni, mama tāni caturāsīti kūṭāgārasahassāni mahāviyūhakūṭārapampamukhāni, mama tāni caturāsīti pallaṅkasahassāni sovaṇṇamayāni rūpiyamayāni dantamayāni sāramayāni gonakatthatāni paṭikatthatāni paṭalikatthatāni kadalimi-gapavarapaccattharaṇāni sa-uttaracchadāni (2.0160) ubhatolohitakūpadhānāni, mama tāni caturāsīti nāgasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇādhajāni hemajālapaṭicchannāni uposathanāgarājappamukhāni, mama tāni caturāsīti assasahassāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇādhajāni hemajālapaṭicchannāni valāhaka-assarājappamukhāni, mama tāni caturāsīti rathasahassāni sīhacammaparivārāni byagghacammaparivārāni dīpicammaparivārāni paṇḍukambalaparivārāni sovaṇṇālaṅkārāni sovaṇṇādhajāni hemajālapaṭicchannāni vejayantarathappamukhāni, mama tāni caturāsīti maṇisahassāni maṇiratanappamukhāni, mama tāni caturāsīti itthisahassāni subhaddādevippamukhāni, mama tāni caturāsīti gahapatisahassāni gahapatiratanappamukhāni, mama tāni caturāsīti khattiyasahassāni anuyantāni pariṇāyakaratanaappamukhāni, mama tāni caturāsīti dhenusahassāni duhasandanāni kamṣūpadhāraṇāni, mama tāni caturāsīti vatthakoṭisahassāni khomasukhumānaṁ kappāsikasukhumānaṁ koseyyasukhumānaṁ kambalasukhumānaṁ, mama tāni caturāsīti thālipākasahassāni sāyam pātam bhattābhihāro abhihariyittha.

271. “Tesam kho panānanda, caturāsītinagarasahassānam ekaññeva tam

nagaram hoti, yaṁ tena samayena ajjhāvasāmi yadidam kusāvatī rājadhānī. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītipāsādasahassānam̄ ekoyeva so pāsādo hoti, yaṁ tena samayena ajjhāvasāmi yadidam dhammo pāsādo. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītikūṭārasahassānam̄ ekaññeva tam̄ kūṭāgāram̄ hoti, yaṁ tena samayena ajjhāvasāmi yadidam mahāviyūhaṁ kūṭāgāram̄. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītipallaṅkasahassānam̄ ekoyeva so pallaṅko hoti, yaṁ tena samayena paribhuñjāmi yadidam sovaṇṇamayo vā rūpiyamayo vā dantamayo vā sāramayo vā. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītināgasahassānam̄ ekoyeva so nāgo hoti, yaṁ tena samayena abhiruhāmi yadidam uposatho nāgarājā. Tesam̄ kho panānanda, caturāsīti-assasahassānam̄ ekoyeva so asso hoti, yaṁ tena samayena abhiruhāmi yadidam valāhako assarājā. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītirathasahassānam̄ ekoyeva so ratho hoti, yaṁ tena samayena abhiruhāmi yadidam vejayantaratho. Tesam̄ kho panānanda, caturāsīti-itthisahassānam̄ ekāyeva (2.0161) sā itthī hoti, yā tena samayena paccupaṭṭhāti khattiyānī vā vessinī § vā. Tesam̄ kho panānanda, vā. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītivatthakoṭisahassānam̄ ekam̄yeva tam̄ dussayugam̄ hoti, yaṁ tena samayena paridahāmi khomasukhumam̄ vā kappāsikasukhumam̄ vā koseyyasukhumam̄ vā kambalasukhumam̄ vā. Tesam̄ kho panānanda, caturāsītithālipākasahassānam̄ ekoyeva so thālipāko hoti, yato nālikodanaparamam̄ bhuñjāmi tadupiyañca sūpeyyam̄.

272. “Passānanda, sabbete saṅkhārā atītā niruddhā vipariṇatā. Evam̄ aniccā kho, ānanda, saṅkhārā; evam̄ addhuvā kho, ānanda, saṅkhārā; evam̄ anassāsikā kho, ānanda, saṅkhārā! Yāvañcidam̄, ānanda, alameva sabbasaṅkhāresu nibbinditum̄, alam̄ virajjitum̄, alam̄ vimuccitum̄.

“Chakkhattum̄ kho panāhaṁ, ānanda, abhijānāmi imasmim̄ padese sarīram̄ nikhipitam̄, tañca kho rājāva samāno cakkavattī dhammiko dhammarājā cātranto vijitāvī janapadatthāvariyapatto sattaratanasamannāgato, ayam̄ sattamo sarīranikkhepo. Na kho panāhaṁ, ānanda, tam̄ padesam̄ samanupassāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yattha tathāgato atṭhamam̄ sarīram̄ nikhippeyyā”ti. Idamavoca bhagavā, idam̄ vatvāna sugato athāparam̄ etadavoca satthā-

“Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino;
uppajjtvā nirujjhanti, tesam̄ vūpasamo sukho”ti.

Mahāsudassanasuttaṁ niṭṭhitam̄ catuttham̄.

5. Janavasabhasuttam̄

Nātikiyādibyākaraṇam̄

273. Evam̄ (2.0162) me sutam̄- ekam̄ samayaṁ bhagavā nātike § viharati giñja-

kāvasathe. Tena kho pana samayena bhagavā parito parito janapadesu paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti kāsikosalesu vajjimallesu cetivam-
sesu § kurupañcālesu majjhasūrasenesu §- “asu amutra upapanno, asu amutra
upapanno §. Paropaññāsa nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā pañcannam
orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anā-
vattidhammā tasmā lokā. Sādhikā navuti nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā
tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmino,
sakideva § imam lokam āgantvā dukkhassantam karissanti. Sātirekāni pañcasatāni
nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā tiṇṇam samyojanānam parikkhayā
sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā”ti.

274. Assosum kho nātikiyā paricārakā- “bhagavā kira parito parito janapadesu
paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti kāsikosalesu vajjimallesu
cetivam-
sesu kurupañcālesu majjhasūrasenesu- ‘asu amutra upapanno, asu
amutra upapanno. Paropaññāsa nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā
pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parini-
bbāyino anāvattidhammā tasmā lokā. Sādhikā navuti nātikiyā paricārakā abbha-
tītā kālaṅkatā tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmino
sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissanti. Sātirekāni pañcasatāni
nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā tiṇṇam samyojanānam parikkhayā (2.0163)
sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā’ti. Tena ca nātikiyā paricārakā
attamanā ahesum pamuditā pītisomanassajātā bhagavato pañhaveyyākaraṇam § sutvā.

275. Assosi kho āyasmā ānando- “bhagavā kira parito parito janapadesu paricā-
rake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti kāsikosalesu vajjimallesu cetivam-
sesu kurupañcālesu majjhasūrasenesu- ‘asu amutra upapanno, asu amutra upa-
panno. Paropaññāsa nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā pañcannam ora-
mbhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anāvatti-
dhammā tasmā lokā. Sādhikā navuti nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā
tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmino
sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissanti. Sātirekāni pañcasatāni
nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotā-
pannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā’ti. Tena ca nātikiyā paricārakā
attamanā ahesum pamuditā pītisomanassajātā bhagavato pañhaveyyākaraṇam
sutvā”ti.

Ānandaparikathā

276. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi- “ime kho panāpi ahesum māga-
dhakā paricārakā bahū ceva rattaññū ca abbhatītā kālaṅkatā. Suññā maññe aṅga-
magadhā aṅgamāgadhakehi § paricārakehi abbhatītehi kālaṅkatehi. Te kho
panāpi § ahesum buddhe pasannā dhamme pasannā saṅghe pasannā sīlesu
paripūrakārino. Te abbhatītā kālaṅkatā bhagavatā abyākatā; tesampissa sādhu

veyyākaraṇam, bahujano pasīdeyya, tato gaccheyya sugatim. Ayam kho panāpi ahosi rājā māgadho seniyo bimbisāro dhammiko dhammarājā hito brāhmaṇagaha-patikānam negamānañceva jānapadānañca. Apissudam manussā kittayamāna-rūpā viharanti- ‘evam no so dhammiko dhammarājā sukhāpetvā (2.0164) kālaṅkato, evam mayam tassa dhammikassa dhammarañño vijite phāsu § viharimhā’-ti. So kho panāpi ahosi buddhe pasanno dhamme pasanno saṅghe pasanno sīlesu paripūrakārī. Apissudam manussā evamāhamṣu- ‘yāva marañakālāpi rājā māgadho seniyo bimbisāro bhagavantam kittayamānarūpo kālaṅkato’ti. So abbhatīto kālaṅkato bhagavatā abyākato. Tassapissa sādhu veyyākaraṇam bahujano pasīdeyya, tato gaccheyya sugatim. Bhagavato kho pana sambodhi magadhesu. Yattha kho pana bhagavato sambodhi magadhesu, katham tatra bhagavā māgadhake paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu na byākareyya. Bhagavā ce kho pana māgadhake paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu na byākareyya, dīnamanā § tenassu māgadhakā paricārakā; yena kho panassu dīnamanā māgadhakā paricārakā katham te bhagavā na byākareyyā”ti?

277. Idamāyasmā ānando māgadhake paricārake ārabbha eko raho anuvicintetvā rattiyā paccūsasamayañ paccuṭṭhāya yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “sutam̄ metam̄, bhante- ‘bhagavā kira parito parito janapadesu paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti kāsikosalesu vajjimallesu cetivamsesu kurupañcālesu majjhāsūrasenesu- “asu amutra upapanno, asu amutra upapanno. Paropaññāsa nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā pañcannam̄ orambhāgiyānam̄ samyojanānam̄ parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā. Sādhikā navuti nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā tiṇñam̄ samyojanānam̄ parikkhayā rāgadosamohānam̄ tanuttā sakadāgāmino, sakideva imam̄ lokañ āgantvā dukkhassantam̄ karissanti. Sātirekāni pañcasatāni nātikiyā paricārakā abbhatītā kālaṅkatā tiṇñam̄ samyojanānam̄ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyañātī. Tena ca nātikiyā paricārakā attamanā ahesum̄ pamuditā pītisomanassajātā bhagavato pañhaveyyākaraṇam̄ sutvā”ti (2.0165). Ime kho panāpi, bhante, ahesum̄ māgadhakā paricārakā bahū ceva rattaññū ca abbhatītā kālaṅkatā. Suññā maññe aṅgamagadhā aṅgamāgadhakehi paricārakehi abbhatītehi kālaṅkatehi. Te kho panāpi, bhante, ahesum̄ buddhe pasannā dhamme pasannā saṅghe pasannā sīlesu paripūrakārino, te abbhatītā kālaṅkatā bhagavatā abyākatā. Tesampissa sādhu veyyākaraṇam, bahujano

pasīdeyya, tato gaccheyya sugatim. Ayaṁ kho panāpi, bhante, ahosi rājā māgadho seniyo bimbisāro dhammiko dhammarājā hito brāhmaṇagahapatikānam negamānañceva jānapadānañca. Apissudam manussā kittayamānarūpā viharanti- ‘evam no so dhammiko dhammarājā sukhāpetvā kālaṅkato. Evaṁ mayaṁ tassa dhammikassa dhammarañño vijite phāsu viharimhā’ti. So kho panāpi, bhante, ahosi buddhe pasanno dhamme pasanno saṅghe pasanno sīlesu paripūrakārī. Apissudam manussā evamāhaṁsu- ‘yāva maraṇakālāpi rājā māgadho seniyo bimbisāro bhagavantam kittayamānarūpo kālaṅkato’ti. So abbhatīto kālaṅkato bhagavatā abyākato; tassapissa sādhu veyyākaraṇam, bahujano pasīdeyya, tato gaccheyya sugatim. Bhagavato kho pana, bhante, sambodhi magadhesu. Yattha kho pana, bhante, bhagavato sambodhi magadhesu, kathaṁ tatra bhagavā māgadhake paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu na byākareyya? Bhagavā ce kho pana, bhante, māgadhake paricārake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu na byākareyya dīnamanā tenassu māgadhakā paricārakā; yena kho panassu dīnamanā māgadhakā paricārakā kathaṁ te bhagavā na byākareyyā”ti. Idamāyasmā ānando māgadhake paricārake ārabbha bhagavato sammukhā parikatham katvā utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

278. Atha kho bhagavā acirapakkante āyasmante ānande pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya nātikam piṇḍāya pāvisi. Nātike piṇḍāya caritvā pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto pāde pakkhāletvā giñjakāvasatham pavisitvā māgadhake paricārake ārabbha atṭhim katvā § manasikatvā sabbam cetasā § samannāharitvā paññatte āsane (2.0166) nisīdi- “gatiṁ nesam jāniṣāmi abhisamparāyam, yaṁgatikā te bhavanto yaṁ-abhisamparāyā”ti. Addasā kho bhagavā māgadhake paricārake “yaṁgatikā te bhavanto yaṁ-abhisamparāyā”ti. Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito giñjakāvasathā nikhamitvā vihārapacchāyāyam paññatte āsane nisīdi.

279. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “upasantapadisso § bhante bhagavā bhātiriva bhagavato mukhavaṇṇo vippasannattā indriyānam. Santena nūnajja bhante bhagavā vihārena vihāsī”ti? “Yadeva kho me tvam, ānanda, māgadhake paricārake ārabbha sammukhā parikatham katvā utṭhāyāsanā pakkanto, tadevāham nātike piṇḍāya caritvā pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto pāde pakkhāletvā giñjakāvasatham pavisitvā māgadhake paricārake ārabbha atṭhim katvā manasikatvā sabbam cetasā samannāharitvā paññatte āsane nisīdim- ‘gatiṁ nesam jāniṣāmi abhisamparāyam, yaṁgatikā te bhavanto yaṁ-abhisamparāyā’ti. Addasam kho aham, ānanda, māgadhake paricārake ‘yaṁgatikā te bhavanto yaṁ-abhisamparāyā’ti.

Janavasabhayakkho

280. “Atha kho, ānanda, antarahito yakkho saddamanussāvesi- ‘janavasabho

aham bhagavā; janavasabho aham sugatā'ti. Abhijānāsi no tvam, ānanda, ito pubbe evarūpam nāmadheyyam sutam § yadidam janavasabho"ti?

"Na kho aham, bhante, abhijānāmi ito pubbe evarūpam nāmadheyyam sutam yadidam janavasabhoti, api ca me, bhante, lomāni haṭṭhāni 'janavasabho'ti nāmadheyyam sutvā. Tassa mayham, bhante, etadahosi- 'na hi nūna so orako yakkho bhavissati yadidam evarūpam nāmadheyyam supaññattam yadidam janavasabho"-ti. "Anantarā kho, ānanda, saddapātubhāvā uṭāravaṇo (2.0167) me yakkho sammukhe pāturahosi. Dutiyampi saddamanussāvesi- 'bimbisāro aham bhagavā; bimbisāro aham sugatāti. Idam sattamam kho aham, bhante, vessavanassā mahārājassa sahabyataṁ upapajjāmi, so tato cuto manussarājā bhavitum pahomi §.

Ito satta tato satta, samsārāni catuddasa;
nivāsamabhijānāmi, yattha me vusitam pure.

281. 'Dīgharattam kho aham, bhante, avinipāto avinipātam sañjānāmi, āsā ca pana me santiṭhati sakadāgāmitāyā'ti. 'Acchariyamidam āyasmato janavasa-bhassa yakkhassa, abbhutamidam āyasmato janavasabhassa yakkhassa. "Dīgharattam kho aham, bhante, avinipāto avinipātam sañjānāmī"ti ca vadesi, "āsā ca pana me santiṭhati sakadāgāmitāyā"ti ca vadesi, kutonidānam panāyasmā janavasabho yakkho evarūpam uṭāram visesādhigamam sañjānātī? Na aññatra, bhagavā, tava sāsanā, na aññatra §, sugata, tava sāsanā; yadagge aham, bhante, bhagavati ekantikato § abhippasanno, tadagge aham, bhante, dīgharattam avini-pāto avinipātam sañjānāmi, āsā ca pana me santiṭhati sakadāgāmitāya. Idhāham, bhante, vessavanena mahārājena pesito virūlhakassa mahārājassa santike kena-cideva karaṇiyena addasam bhagavantaṁ antarāmagge giñjakāvasatham pavisitvā māgadhake paricārake ārabbha atṭhim katvā manasikatvā sabbam cetasā samannāharitvā nisinnam- "gatiṁ nesam jānissāmi abhisamparāyam, yaṁgatikā te bhavanto yaṁ-abhisamparāyā"ti. Anacchariyam kho panetam, bhante, yaṁ vessavanassā mahārājassa tassam parisāyam bhāsato sammukhā sutam sammukhā paṭiggahitam- "yaṁgatikā te bhavanto yaṁ-abhisamparāyā"ti. Tassa mayham, bhante, etadahosi- bhagavantañca dakkhāmi, idañca bhagavato āroce-ssāmīti. Ime kho me, bhante, dvepaccayā bhagavantaṁ dassanāya upasaṅka-mitum'.

Devasabhā

282. 'Purimāni (2.0168), bhante, divasāni purimatarāni tadahuposathe panna-rase vassūpanāyikāya puṇyāya puṇyamāya rattiyā kevalakappā ca devā tāva-tiṁsā sudhammāyam sabhāyam sannisinnā honti sannipatitā. Mahatī ca dibbapa-risā § samantato nisinnā honti §, cattāro ca mahārājāno catuddisā nisinnā honti. Purathimāya disāya dhataraṭṭho mahārājā pacchimābhīmukho § nisinno hoti deve purakkhatvā; dakkhiṇāya disāya virūlhako mahārājā uttarābhīmukho nisinno hoti deve purakkhatvā; pacchimāya disāya virūpakkho mahārājā puraththābhī-mukho nisinno hoti deve purakkhatvā; uttarāya disāya vessavaṇo mahārājā

dakkhiṇābhīmukho nisinno hoti deve purakkhatvā. Yadā, bhante, kevalakappā ca devā tāvatīmsā sudhammāyam sabhāyam sannisinnā honti sannipatitā, mahatī ca dibbaparisā samantato nisinna honti, cattāro ca mahārājāno catuddisā nisinna honti. Idam nesaṁ hoti āsanasmim; atha pacchā amhākam āsanam hoti. Ye te, bhante, devā bhagavati brahmacariyam caritvā adhunūpapannā tāvatīmsakāyam, te aññe deve atirocanti vaṇṇena ceva yasasā ca. Tena sudaṁ, bhante, devā tāvatīmsā attamanā honti pamuditā pītisomanassajātā “dibbā vata bho kāyā paripūrenti, hāyanti asurakāyā”ti. Atha kho, bhante, sakko devānamindo devānam tāvatīmsānam sampasādaṁ viditvā imāhi gāthāhi anumodi-

“Modanti vata bho devā, tāvatīmsā sahindakā §;
tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammatam.

Nave deve ca passantā, vaṇṇavante yasassine §;
sugatasmiṁ brahmacariyam, caritvāna idhāgate.

Te aññe atirocanti, vaṇṇena yasasāyunā;
sāvakā bhūripaññassa, visesūpagatā idha.

Idam (2.0169) disvāna nandanti, tāvatīmsā sahindakā;
tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammatan”ti.

‘Tena sudaṁ, bhante, devā tāvatīmsā bhiyyosomattāya attamanā honti pamuditā pītisomanassajātā “dibbā vata, bho, kāyā paripūrenti, hāyanti asurakāyā”ti. Atha kho, bhante, yenatthena devā tāvatīmsā sudhammāyam sabhāyam sannisinnā honti sannipatitā, tam attham cintayitvā tam attham mantayitvā vuttavacanāpi tam § cattāro mahārājāno tasmiṁ atthe honti. Paccānusitthavacanāpi tam § cattāro mahārājāno tasmiṁ atthe honti, sakesu sakesu āsanesu ṭhitā avipakkantā §.

Te vuttavākyā rājāno, paṭiggayhānusāsanim;
vippasannamanā santā, aṭṭhamsu samhi āsaneti.

283. ‘Atha kho, bhante, uttarāya disāya uṭāro āloko sañjāyi, obhāso pāturahosi atikkammeva devānam devānubhāvam. Atha kho, bhante, sakko devānamindo deve tāvatīmse āmantesi- “yathā kho, mārisā, nimittāni dissanti, uṭāro āloko sañjāyati, obhāso pātubhavati, brahmā pātubhavissati. Brahmuno hetam pubbanimittam pātubhāvāya yadidam āloko sañjāyati obhāso pātubhavatīti.

“Yathā nimittā dissanti, brahmā pātubhavissati;
brahmuno hetam nimittam, obhāso vipulo mahā”ti.

Sanaṅkumārakathā

284. ‘Atha kho, bhante, devā tāvatīmsā yathāsakesu āsanesu nisīdimusu- “obhāsametaṁ ñassāma, yaṁvipāko bhavissati, sacchikatvāva naṁ gamissāmā”ti. Cattāropi mahārājāno yathāsakesu āsanesu nisīdimusu- “obhāsametam ñassāma yaṁvipāko bhavissati, sacchikatvāva (2.0170) naṁ gamissāmā”ti. Idam sutvā devā tāvatīmsā ekaggā samāpajjimusu- “obhāsametam ñassāma, yaṁvipāko bhavissati, sacchikatvāva naṁ gamissāmā”ti.

‘Yadā, bhante, brahmā sanañkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, oḷārikam attabhāvam abhinimminitvā pātubhavati. Yo kho pana, bhante, brahmuno pakativalṇo anabhisambhavanīyo so devānam tāvatiṁsānam cakkhupathasmiṁ. Yadā, bhante, brahmā sanañkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, so aññe deve atirocati vaṇṇena ceva yasasā ca. Seyyathāpi, bhante, sovaṇṇo viggaho mānusam viggaham atirocati; evameva kho, bhante, yadā brahmā sanañkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, so aññe deve atirocati vaṇṇena ceva yasasā ca. Yadā, bhante, brahmā sanañkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, na tassam parisāyam koci devo abhivādeti vā paccuṭheti vā āsanna vā nimanteti. Sabbeva tuṇhībhūtā pañjalikā pallañkena nisīdanti—“yassādāni devassa pallañkam icchissati brahmā sanañkumāro, tassa devassa pallañke nisīdissatī”ti.

‘Yassa kho pana, bhante, devassa brahmā sanañkumāro pallañke nisīdati, uṭāram so labhati devo vedapaṭilābhām; uṭāram so labhati devo somanassapaṭilābhām. Seyyathāpi, bhante, rājā khattiyo muddhāvasitto adhunābhisisitto rajjena, uṭāram so labhati vedapaṭilābhām, uṭāram so labhati somanassapaṭilābhām. Evameva kho, bhante, yassa devassa brahmā sanañkumāro pallañke nisīdati, uṭāram so labhati devo vedapaṭilābhām, uṭāram so labhati devo somanassapaṭilābhām. Atha, bhante, brahmā sanañkumāro oḷārikam attabhāvam abhinimminitvā kumāravaṇī § hutvā pañcasikho devānam tāvatiṁsānam pāturahosī. So vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīdi. Seyyathāpi, bhante, balavā puriso supaccatthate vā pallañke same vā bhūmibhāge pallañkena nisīdeyya; evameva kho, bhante, brahmā sanañkumāro vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā devānam tāvatiṁsānam sampasādaṁ vīditvā imāhi gāthāhi anumodi—

“Modanti (2.0171) vata bho devā, tāvatiṁsā sahindakā; tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammadatam.

“Nave deve ca passantā, vaṇṇavante yasassine; sugatasmiṁ brahmacariyam, caritvāna idhāgate.

“Te aññe atirocanti, vaṇṇena yasasāyunā; sāvakā bhūripaññassa, visesūpagatā idha.

“Idam disvāna nandanti, tāvatiṁsā sahindakā; tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammadatam”ti.

285. ‘Imamatthaṁ, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsittha; imamatthaṁ, bhante, brahmuno sanañkumārassa bhāsato atṭhaṅgasamannāgato saro hoti vissaṭṭho ca viññeyyo ca mañju ca savanīyo ca bindu ca avissārī ca gambhīro ca ninnādī ca. Yathāparisaṁ kho pana, bhante, brahmā sanañkumāro sarena viññāpeti; na cassa bahiddhā parisāya ghoso niccharati. Yassa kho pana, bhante, evam atṭhaṅgasamannāgato saro hoti, so vuccati “brahmassaro”ti.

‘Atha kho, bhante, brahmā sanañkumāro tettimse attabhāve abhinimminitvā devānam tāvatiṁsānam paccekapallañkesu pallañkena § nisīditvā deve tāvatiṁse āmantesi- “tam kiṁ maññanti, bhonto devā tāvatiṁsā, yāvañca so bhagavā bahujanahitāya paṭipanno bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Ye hi keci, bho, buddham saraṇam gatā dhammam saraṇam gatā saṅgham saraṇam gatā sīlesu paripūrakārino te kāyassa bhedā param marañā appekacce paranimmitavasavattinam devānam sahabyatam upapajjanti, appekacce nimmānaratīnam devānam sahabyatam upapajjanti, appekacce tusitānam devānam sahabyatam upapajjanti, appekacce yāmānam devānam sahabyatam upapajjanti, appekacce cātumahārājikānam devānam sahabyatam upapajjanti. Ye sabbanihīnam kāyam paripūrenti, te gandhabbakāyam paripūrenti”ti.

286. ‘Imamatthaṁ (2.0172), bhante, brahmā sanañkumāro bhāsittha; imamatthaṁ, bhante, brahmuno sanañkumārassa bhāsato ghosoyeva devā maññanti- “yvāyam mama pallañke svāyam ekova bhāsatī”ti.

Ekasmiṁ bhāsamānasmiṁ, sabbe bhāsanti nimmitā; ekasmiṁ tuṇhimāsīne, sabbe tuṇhī bhavanti te.

Tadāsu devā maññanti, tāvatiṁsā sahindakā; yvāyam mama pallañkasmiṁ, svāyam ekova bhāsatīti.

‘Atha kho, bhante, brahmā sanañkumāro ekattena attānam upasamharati, ekaattena attānam upasamharitvā sakkassa devānamindassa pallañke pallañkena nisīditvā deve tāvatiṁse āmantesi-

Bhāvita-iddhipādo

287. “Tam kiṁ maññanti, bhonto devā tāvatiṁsā, yāva supaññattā cime tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro iddhipādā paññattā iddhipahutāya § iddhivisavitāya § iddhivikubbanatāya. Katame cattāro?

Idha bho bhikkhu chandasamādhippadhbānasāñkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīriyasamādhippadhbānasāñkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Cittasamādhippadhbānasāñkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Vīmamsāsamādhippadhbānasāñkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Ime kho, bho, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro iddhipāda paññattā iddhipahutāya iddhivisavitāya iddhivikubbanatāya.

“Ye hi keci bho atītamaddhānam samañā vā brāhmaṇā vā anekavihitam iddhibidham paccanubhosum, sabbe te imesamyeva catunnam iddhipādānam bhāvitattā bahulikatattā. Yepi hi keci bho anāgatamaddhānam samañā vā brāhmaṇā vā anekavihitam iddhibidham paccanubhossanti, sabbe te imesamyeva catunnam iddhipādānam bhāvitattā bahulikatattā. Yepi hi keci bho etarahi samañā vā brāhmaṇā vā anekavihitam iddhibidham paccanubhonti, sabbe te imesamyeva catunnam iddhipādānam bhāvitattā bahulikatattā. Passanti no bhonto devā tāvatiṁsā mamapimam (2.0173) evarūpaṁ iddhānubhāvan”ti? “Evam mahābrahme”ti. “Ahampi kho bho imesamyeva catunnañca iddhipādānam bhāvitattā bahulikatattā evam mahiddhiko evam mahānubhāvo”ti. Imamattham, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsittha. Imamattham, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsitvā deve tāvatiṁse āmantesi-

Tividho okāsādhigamo

288. “Taṁ kiṁ maññanti, bhonto devā tāvatiṁsā, yāvañcidam tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tayo okāsādhigamā anubuddhā sukhassādhigamāya. Katame tayo? Idha bho ekacco saṁsaṭṭho viharati kāmehi saṁsaṭṭho akusalehi dhammehi. So aparena samayena ariyadhammam suñāti, yoniso manasi karoti, dhammānudhammam paṭipajjati. So ariyadhammassavanam āgamma yonisomanasikāram dhammānudhammappaṭipattiṁ asaṁsaṭṭho viharati kāmehi asaṁsaṭṭho akusalehi dhammehi. Tassa asaṁsaṭṭhassa kāmehi asaṁsaṭṭhassa akusalehi dhammehi uppajjati sukham, sukhā bhiyyo somanassam. Seyyathāpi, bho, pamudā pāmojjam § jāyetha, evameva kho, bho, asaṁsaṭṭhassa kāmehi asaṁsaṭṭhassa akusalehi dhammehi uppajjati sukham, sukhā bhiyyo somanassam. Ayaṁ kho, bho, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo okāsādhigamo anubuddho sukhassādhigamāya.

“Puna caparam, bho, idhekaccassa oḷārikā kāyasañkhārā appaṭippassaddhā honti, oḷārikā vacisañkhārā appaṭippassaddhā honti, oḷārikā cittasañkhārā appaṭippassaddhā honti. So aparena samayena ariyadhammam suñāti, yoniso manasi karoti, dhammānudhammam paṭipajjati. Tassa ariyadhammassavanam āgamma yonisomanasikāram dhammānudhammappaṭipattiṁ oḷārikā kāyasañkhārā paṭippassambanti, oḷārikā vacisañkhārā paṭippassambanti, oḷārikā cittasañkhārā paṭippassambanti. Tassa oḷārikānam kāyasañkhārānam paṭippassaddhiyā oḷārikānam vacisañkhārānam paṭippassaddhiyā oḷārikānam cittasañkhārānam (2.0174) paṭippassaddhiyā uppajjati sukham, sukhā bhiyyo somanassam. Seyyathāpi, bho,

pamudā pāmojjam jāyetha, evameva kho bho oḷārikānam kāyasaṅkhārānam paṭipassaddhiyā oḷārikānam vacīsaṅkhārānam paṭipassaddhiyā oḷārikānam cittasaṅkhārānam paṭipassaddhiyā uppajjati sukham, sukhā bhiyyo somanassam. Ayam kho, bho, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo okāsādhigamo anubuddho sukhassādhigamāya.

“Puna caparam, bho, idhekacco ‘idam kusalan’ti yathābhūtam nappajānāti, ‘idam akusalan’ti yathābhūtam nappajānāti. ‘Idam sāvajjam idam anavajjam, idam sevitabbam idam na sevitabbam, idam hīnam idam pañitam, idam kaṇhasukkasappaṭibhāgan’ti yathābhūtam nappajānāti. So aparena samayena ariyadhammam suñāti, yoniso manasi karoti, dhammānudhammam paṭipajjati. So ariyadhammasavananāgama yonisomanasikāram dhammānudhammappaṭipattim, ‘idam kusalan’ti yathābhūtam pajānāti, ‘idam akusalan’ti yathābhūtam pajānāti. Idam sāvajjam idam anavajjam, idam sevitabbam idam na sevitabbam, idam hīnam idam pañitam, idam kaṇhasukkasappaṭibhāgan’ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato avijjā pahiyati, vijjā uppajjati. Tassa avijjāvirāgā vijjuppādā uppajjati sukhā, sukhā bhiyyo somanassam. Seyyathāpi, bho, pamudā pāmojjam jāyetha, evameva kho, bho, avijjāvirāgā vijjuppādā uppajjati sukhā, sukhā bhiyyo somanassam. Ayam kho, bho, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo okāsādhigamo anubuddho sukhassādhigamāya. Ime kho, bho, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tayo okāsādhigamā anubuddhā sukhassādhigamāyā”ti. Imamatham, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsittha, imamattham, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsitvā deve tāvatimse āmantesi-

Catusatipaṭṭhānam

289. “Tām kim maññanti, bhonto devā tāvatimśā, yāva supaññattā cime tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro satipaṭṭhāna paññattā kusalassādhigamāya. Katame cattāro? Idha (2.0175), bho, bhikkhu ajjhattam kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Ajjhattam kāye kāyānupassī viharanto tattha sammā samādhiyati, sammā vippasīdati. So tattha sammā samāhito sammā vippasanno bahiddhā parakāye ñāṇadassanam abhinibbatteti. Ajjhattam vedanāsu vedanānupassī viharati ...pe... bahiddhā paravedanāsu ñāṇadassanam abhinibbatteti. Ajjhattam citte cittānupassī viharati ...pe... bahiddhā paracitte ñāṇadassanam abhinibbatteti. Ajjhattam dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Ajjhattam dhammesu dhammānupassī viharanto tattha sammā samādhiyati, sammā vippasīdati. So tattha sammā samāhito sammā vippasanno bahiddhā paradhammesu ñāṇadassanam abhinibbatteti. Ime kho, bho, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro satipaṭṭhāna paññattā kusalassādhigamāyā”ti. Imamatham, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsittha. Imamatham, bhante, brahmā sanañkumāro bhāsitvā deve tāvatimse

āmantesi-

Satta samādhiparikkhārā

290. “Tam kiṁ maññanti, bhonto devā tāvatimsā, yāva supaññattā cime tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena satta samādhiparikkhārā sammāsamādhissa paribhāvanāya sammāsamādhissa pāripūriyā. Katame satta? Sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsatī. Yā kho, bho, imehi sattahaṅgehi cittassa ekaggatā parikkhatā, ayam vuccati, bho, ariyo sammāsamādhi sa-upaniso itipi saparikkhāro itipi. Sammādiṭṭhissa bho, sammāsaṅkappo pahoti, sammāsaṅkappassa sammāvācā pahoti, sammāvācassa sammākammanto pahoti. Sammākammantassa sammā-ājīvo pahoti, sammā-ājīvassa sammāvāyāmo pahoti, sammāvāyāmassa sammāsatī pahoti, sammāsatissa sammāsamādhi pahoti, sammāsamādhissa sammāñāṇaṁ pahoti, sammāñāṇassa sammāvimutti pahoti. Yañhi tam, bho, sammā vadāmāno vadeyya- ‘svākkhāto bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattam veditabbo viññūhi apārutā amatassa (2.0176) dvārā’ti idameva tam sammā vadāmāno vadeyya. Svākkhāto hi, bho, bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko, akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattam veditabbo viññūhi apārutā amatassa dvārā §.

“Ye hi keci, bho, buddhe aveccappasādena samannāgatā, dhamme aveccappasādena samannāgatā, saṅghe aveccappasādena samannāgatā, ariyakante hi silehi samannāgatā, ye cime opapātikā dhammavinitā sātirekāni catuvīsatisatasahassāni māgadhakā paricārakā abbhatitā kālaṅkata tīṇyaṁ samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyaṇā. Athi cevettha sakadāgāmino.

“Atthāyaṁ § itarā pajā, puññābhāgāti me mano;
saṅkhātum no pi sakkomi, musāvādassa ottappan”ti.

291. ‘Imamattham, bhante, brahmā sanaṅkumāro bhāsittha, imamattham, bhante, brahmuno sanaṅkumārassa bhāsato vessavaṇassa mahārājassa evam cetaso parivitakko udapādi- “acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, evarūpopi nāma uṭāro satthā bhavissati, evarūpaṁ uṭāram dhammakkhānam, evarūpā uṭārā visesādhigamā paññāyissanti”ti. Atha, bhante, brahmā sanaṅkumāro vessavaṇassa

mahārājassa cetasā cetoparivitakkamaññāya vessavaṇam̄ mahārājānam̄ etadavoca- “tam̄ kiṁ maññati bhavam̄ vessavaṇo mahārājā atītampi addhānam̄ eva- rūpo uṭāro satthā ahosi, evarūpam̄ uṭāram̄ dhammakkhānam̄, evarūpā uṭārā vise- sādhigamā paññāyim̄su. Anāgatampi addhānam̄ evarūpo uṭāro satthā bhavissati, evarūpam̄ uṭāram̄ dhammakkhānam̄, evarūpā uṭārā visesādhigamā paññāyissa- ntī”ti.

292. “Imamattham̄, bhante, brahmā sanañkumāro devānam̄ tāvatiṁsānam̄ abhāsi, imamattham̄ vessavaṇo mahārājā brahmuno sanañkumārassa devānam̄ (2.0177) tāvatiṁsānam̄ bhāsato sammukhā sutam̄ § sammukhā paṭiggahitam̄ sayam̄ parisāyam̄ ārocesi”.

Imamattham̄ janavasabho yakkho vessavaṇassa mahārājassa sayam̄ pari- sāyam̄ bhāsato sammukhā sutam̄ sammukhā paṭiggahitam̄ § bhagavato ārocesi. Imamattham̄ bhagavā janavasabhassa yakkhassa sammukhā sutvā sammukhā paṭiggahetvā sāmañca abhiññāya āyasmato ānandassa ārocesi, imamatthamā- yasmā ānando bhagavato sammukhā sutvā sammukhā paṭiggahetvā ārocesi bhikkhūnam̄ bhikkhunīnam̄ upāsakānam̄ upāsikānam̄. Tayidam̄ brahmacariyam̄ idhañceva phītañca vitthārikam̄ bāhujaññam̄ puthubhūtam̄ yāva devamanussehi suppakāsitanti.

Janavasabhasuttam̄ niṭṭhitam̄ pañcamam̄.

6. Mahāgovindasuttam̄

293. Evam̄ (2.0178) me sutam̄- ekam̄ samayam̄ bhagavā rājagahe viharati gjjhakūṭe pabbate. Atha kho pañcasikho gandhabbatto abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇo kevalakappam̄ gjjhakūṭam̄ pabbataṁ obhāsetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ aṭṭhāsi. Ekamantam̄ ṣhito kho pañcasikho gandhabbatto bhagavantam̄ etadavoca- “yam̄ kho me, bhante, devānam̄ tāvatiṁsānam̄ sammukhā sutam̄ sammukhā paṭiggahitam̄, ārocemi tam̄ bhagavato”ti. “Ārocehi me tvam̄, pañcasikhā”ti bhagavā avoca.

Devasabhā

294. “Purimāni, bhante, divasāni purimatarāni tadahuposathe pannarase pavā- raṇāya puṇṇāya puṇṇamāya rattiyā kevalakappā ca devā tāvatiṁsā sudha- mmāyam̄ sabhāyam̄ sannisinnā honti sannipatitā; mahatī ca dibbaparisā sama- ntato nisinnā honti, cattāro ca mahārājāno catuddisā nisinnā honti; puratthimāya disāya dhataraṭṭho mahārājā pacchimābhīmukho nisinno hoti deve purakkhatvā; dakkhiṇāya disāya virūlhako mahārājā uttarābhīmukho nisinno hoti deve pura- kkhatvā; pacchimāya disāya virūpakkho mahārājā puratthābhīmukho nisinno hoti deve purakkhatvā; uttarāya disāya vessavaṇo mahārājā dakkhiṇābhīmukho

nisinno hoti deve purakkhatvā. Yadā bhante, kevalakappā ca devā tāvatīmsā sudhammāyam sabhāyam sannisinnā honti sannipatitā, mahatī ca dibbaparisā samantato nisinnā honti, cattāro ca mahārājāno catuddisā nisinnā honti, idam nesam̄ hoti āsanasmīm; atha pacchā amhākaṁ āsanam̄ hoti.

“Ye te, bhante, devā bhagavati brahmacariyam̄ caritvā adhunūpapannā tāvatīmsakāyam, te aññe deve atirocanti vaṇṇena ceva yasasā ca. Tena sudam̄, bhante, devā tāvatīmsā attamanā honti pamuditā (2.0179) pītisomanassajātā; ‘dibbā vata, bho, kāyā paripūrenti, hāyanti asurakāyā’ti.

295. “Atha kho, bhante, sakko devānamindo devānam̄ tāvatīmsānaṁ sampāsādam̄ viditvā imāhi gāthāhi anumodi-

‘Modanti vata bho devā, tāvatīmsā sahindakā;
tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammatam̄.
Nave deve ca passantā, vaṇṇavante yasassine;
sugatasmiṁ brahmacariyam̄, caritvāna idhāgate.
Te aññe atirocanti, vaṇṇena yasasāyunā;
sāvakā bhūripaññassa, visesūpagatā idha.
Idam̄ disvāna nandanti, tāvatīmsā sahindakā;
tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammatan’ti.

“Tena sudam̄, bhante, devā tāvatīmsā bhiyyoso mattāya attamanā honti pamuditā pītisomanassajātā; ‘dibbā vata, bho, kāyā paripūrenti, hāyanti asurakāyā’ti.

Aṭṭha yathābhuccavaṇṇā

296. “Atha kho, bhante, sakko devānamindo devānam̄ tāvatīmsānaṁ sampāsādam̄ viditvā deve tāvatīmse āmantesi- ‘iccheyyātha no tumhe, mārisā, tassa bhagavato aṭṭha yathābhucce vaṇṇe sotun’ti? ‘Icchāma mayam̄, mārisa, tassa bhagavato aṭṭha yathābhucce vaṇṇe sotun’ti. Atha kho, bhante, sakko devānamindo devānam̄ tāvatīmsānaṁ bhagavato aṭṭha yathābhucce vaṇṇe payirudāhāsi-tam̄ kiṁ maññanti, bhonto devā tāvatīmsā? Yāvañca so bhagavā bahujanahitāya paṭipanno bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam̄. Evam̄ bahujanahitāya paṭipannam̄ bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam̄ imināpañgena samannāgataṁ satthāram̄ neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Svākkhāto (2.0180) kho pana tena bhagavatā dhammo sandiṭṭhiko akāliko ehi-passiko opaneyyiko paccattam̄ veditabbo viññūhi. Evam̄ opaneyyikassa dhammassa desetāram̄ imināpañgena samannāgataṁ satthāram̄ neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Idam̄ kusalanti kho pana tena bhagavatā supaññattam̄, idam̄ akusalanti supaññattam̄. Idam̄ sāvajjam̄ idam̄ anavajjam̄, idam̄ sevitabbam̄ idam̄ na sevitabbam̄, idam̄ hīnam̄ idam̄ pañītam̄, idam̄ kañhasukkasappaṭibhāganti supaññattam̄. Evam̄ kusalākusalasāvajjānavajjasevitabbāsevitabbahīna-pañītakañhasukkasappaṭibhā-

gānam dhammānam paññapetāram imināpañgena samannāgataṁ satthāram neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Supaññattā kho pana tena bhagavatā sāvakānaṁ nibbānagāminī paṭipadā, saṃsandati nibbānañca paṭipadā ca. Seyyathāpi nāma gaṅgodakam yamunodakena saṃsandati sameti, evameva supaññattā tena bhagavatā sāvakānaṁ nibbānagāminī paṭipadā, saṃsandati nibbānañca paṭipadā ca. Evaṁ nibbānagāminiyā paṭipadāya paññapetāram imināpañgena samannāgataṁ satthāram neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Abhinippanno § kho pana tassa bhagavato lābho abhinippanno siloko, yāva maññe khattiyā sampiyāyamānarūpā viharanti, vigatamado kho pana so bhagavā āhāram āhāreti. Evaṁ vigatamadam āhāram āharayamānam imināpañgena samannāgataṁ satthāram neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Laddhasahāyo kho pana so bhagavā sekhānañceva paṭipannānam khīṇāsavānañca vusitavataṁ. Te bhagavā apanujja ekārāmatam anuyutto viharati. Evaṁ ekārāmatam anuyuttam imināpañgena samannāgataṁ satthāram neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Yathāvādī kho pana so bhagavā tathākārī, yathākārī tathāvādī, iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Evaṁ dhammānudhammappaṭipannam imināpañgena samannāgataṁ satthāram neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Tiṇṇavicikiccho (2.0181) kho pana so bhagavā vigatakathām katho pariyo-sita-saṅkappo ajjhāsayam ādibrahmacariyam. Evaṁ tiṇṇavicikicchaṁ vigatakathām kathām pariyo-sita-saṅkappam ajjhāsayam ādibrahmacariyam imināpañgena samannāgataṁ satthāram neva atītamse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā’ti.

297. “Ime kho, bhante, sakko devānamindo devānam tāvatiṁsānam bhagavato atṭha yathābhucce vanne payirudāhāsi. Tena sudam, bhante, devā tāvatiṁsā bhiyyoso mattāya attamanā honti pamuditā pītisomanassajātā bhagavato atṭha yathābhucce vanne sutvā. Tatra, bhante, ekacce devā evamāhaṁsu- ‘aho vata, mārisā, cattāro sammāsambuddhā loke uppajjeyyum dhammañca deseyyum yathariva bhagavā. Tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti. Ekacce devā evamāhaṁsu- ‘tiṭṭhantu, mārisā, cattāro sammāsambuddhā, aho vata, mārisā, tayo sammāsambuddhā loke uppajjeyyum dhammañca deseyyum yathariva bhagavā. Tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti. Ekacce devā evamāhaṁsu- ‘tiṭṭhantu, mārisā, tayo sammāsambuddhā, aho vata, mārisā, dve sammāsambuddhā loke uppajjeyyum dhammañca deseyyum yathariva bhagavā. Tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti.

298. “Evaṁ vutte, bhante, sakko devānamindo deve tāvatiṁse etadavoca- ‘atṭhānam kho etaṁ, mārisā, anavakāso, yam ekissā lokadhātuyā dve arahanto

sammāsambuddhā apubbam acarimam uppajjeyyum, netam thānam vijjati. Aho vata, mārisā, so bhagavā appābādho appātañko ciram dīghamaddhānam tiṭṭheyya. Tadassa bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan’ti. Atha kho, bhante, yenatthena devā tāvatiṁsā sudhammāyam sabhāyam sannisinnā honti sannipatitā, tam attham cintayitvā tam attham mantayitvā vuttavacanāpi tam cattāro mahārājāno tasmiṁ atthe honti. Paccānusīṭhavacanāpi (2.0182) tam cattāro mahārājāno tasmiṁ atthe honti, sakesu sakesu āsanesu ṭhitā avipakkantā.

Te vuttavākyā rājāno, paṭiggayhānusāsanim;
vippasannamanā santā, aṭṭhamsu samhi āsaneti.

299. “Atha kho, bhante, uttarāya disāya uṭāro āloko sañjāyi, obhāso pāturahosi atikkammeva devānam devānubhāvam. Atha kho, bhante, sakko devānamindo deve tāvatiṁse āmantesi- ‘yathā kho, mārisā, nimittāni dissanti, uṭāro āloko sañjāyati, obhāso pātubhavati, brahmā pātubhavissati; brahmuno hetam pubbanimittaṁ pātubhāvāya, yadidam āloko sañjāyati obhāso pātubhavatīti.

‘Yathā nimittā dissanti, brahmā pātubhavissati;
brahmuno hetam nimittam, obhāso vipulo mahā’ti.

Sanaṅkumārakathā

300. “Atha kho, bhante, devā tāvatiṁsā yathāsakesu āsanesu nisīdiṁsu- ‘obhāsametaṁ ñassāma, yaṁvipāko bhavissati, sacchikatvā naṁ gamissāmā’ti. Cattāropi mahārājāno yathāsakesu āsanesu nisīdiṁsu- ‘obhāsametam ñassāma, yaṁvipāko bhavissati, sacchikatvā naṁ gamissāmā’ti. Idam sutvā devā tāvatiṁsā ekaggā samāpajjim- ‘obhāsametam ñassāma, yaṁvipāko bhavissati, sacchikatvā naṁ gamissāmā’ti.

“Yadā, bhante, brahmā sanaṅkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, oḷārikam attabhāvam abhinimminitvā pātubhavati. Yo kho pana, bhante, brahmuno pakativāṇo, anabhisambhavanīyo so devānam tāvatiṁsānam cakkhupathasmīm. Yadā, bhante, brahmā sanaṅkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, so aññe deve atirocati vaṇṇena ceva

yasasā ca. Seyyathāpi, bhante, sovaṇṇo viggaho mānusam viggaham atirocati, evameva kho, bhante, yadā brahmā sanañkumāro devānam (2.0183) tāvatiṁsānam pātubhavati, so aññe deve atirocati vaṇṇena ceva yasasā ca. Yadā, bhante, brahmā sanañkumāro devānam tāvatiṁsānam pātubhavati, na tassam parisāyam koci devo abhivādeti vā pacuṭṭheti vā āsanena vā nimanteti. Sabbeva tuṇhibhūtā pañjalikā pallañkena nisīdanti- ‘yassadāni devassa pallañkaṁ icchissati brahmā sanañkumāro, tassa devassa pallañke nisīdissati’ti. Yassa kho pana, bhante, devassa brahmā sanañkumāro pallañke nisīdati, uṭāram so labhati devo vedapaṭilābhām, uṭāram so labhati devo somanassapaṭilābhām. Seyyathāpi, bhante, rājā khattiyo muddhāvasitto adhunābhisissto rajjena, **uṭāram so labhati vedapaṭilābhām, uṭāram so labhati somanassapaṭilābhām**, evameva kho, bhante, yassa devassa brahmā sanañkumāro pallañke nisīdati, uṭāram so labhati devo vedapaṭilābhām, uṭāram so labhati devo somanassapaṭilābhām. Atha, bhante, brahmā sanañkumāro devānam tāvatiṁsānam sampasādaṁ viditvā antarahito imāhi gāthāhi anumodi-

‘Modanti vata bho devā, tāvatiṁsā sahindakā;
tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammatam.
‘Nave deve ca passantā, vaṇṇavante yasassine;
sugatasmiṁ brahmacariyam, caritvāna idhāgate.
‘Te aññe atirocanti, vaṇṇena yasasāyunā;
sāvakā bhūripaññassa, visesūpagatā idha.
‘Idam disvāna nandanti, tāvatiṁsā sahindakā;
tathāgataṁ namassantā, dhammassa ca sudhammatan’ti.

301. “Imamatthaṁ, bhante, brahmā sanañkumāro abhāsittha. Imamatthaṁ, bhante, brahmuno sanañkumārassa bhāsato aṭṭhaṅgasamannāgato saro hoti vissaṭṭho ca viññeyyo ca mañju ca savanīyo ca bindu ca avisārī ca gambhīro ca ninnādī ca. Yathāparisaṁ kho pana, bhante, brahmā sanañkumāro sarena viññāpeti, na cassa bahiddhā parisāya ghoso niccharati. Yassa kho pana, bhante, evam aṭṭhaṅgasamannāgato saro hoti, so vuccati ‘brahmassaro’ti. Atha kho, bhante, devā tāvatiṁsā brahmānam sanañkumāram etadavocum (2.0184)- ‘sādhu, mahābrahme, etadeva mayam sañkhāya modāma; atthi ca sakkena devānamindena tassa bhagavato aṭṭha yathābhuccā vaṇṇā bhāsitā; te ca mayam sañkhāya modāmā’ti.

Aṭṭha yathābhuccavaṇṇā

302. “Atha, bhante, brahmā sanañkumāro sakkam devānamindam etadavoca- ‘sādhu, devānaminda, mayampi tassa bhagavato aṭṭha yathābhucce vaṇṇe suṇeyyāmā’ti. ‘Evam mahābrahme’ti kho, bhante, sakko devānamindo brahmuno sanañkumārassa bhagavato aṭṭha yathābhucce vaṇṇe payirudāhāsi.

“Tām kim maññati, bhavam mahābrahmā? Yāvañca so bhagavā bahujanahitāya paṭipanno bahujanasukhāya lokānukampāya athāya hitāya sukhāya devama-

nussānam. Evam bahujanahitāya paṭipannam bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Svākkhāto kho pana tena bhagavatā dhammo sanditthiko akāliko ehipassiko opaneyyiko paccattam veditabbo viññūhi. Evam opaneyyikassa dhammassa desetāram imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Idam kusalan’ti kho pana tena bhagavatā supaññattam, ‘idam akusalan’ti supaññattam, ‘idam sāvajjam idam anavajjam, idam sevitabbam idam na sevitabbam, idam hīnam idam pañitam, idam kaṇhasukkasappaṭibhāgan’ti supaññattam. Evam kusalākusalasāvajjānavajjasevitabbāsevitabbahīnapañitakaṇhasukkasappaṭibhāgānam dhammānam paññāpetāram. Imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Supaññattā kho pana tena bhagavatā sāvakānam nibbānagāminī paṭipadā samsandati nibbānañca paṭipadā ca. Seyyathāpi nāma gaṅgodakam yamunodakena samsandati (2.0185) sameti, evameva supaññattā tena bhagavatā sāvakānam nibbānagāminī paṭipadā samsandati nibbānañca paṭipadā ca. Evam nibbānagāminiyā paṭipadāya paññāpetāram imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Abhinippanno kho pana tassa bhagavato lābho abhinippanno siloko, yāva maññe khattiyā sampiyāyamānarūpā viharanti. Vigatamado kho pana so bhagavā āhāram āhāreti. Evam vigatamadam āhāram āharayamānam imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Laddhasahāyo kho pana so bhagavā sekhānañceva paṭipannānam khīṇāsavānañca vusitavataṁ, te bhagavā apanujja ekārāmatam anuyutto viharati. Evam ekārāmatam anuyuttam imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Yathāvādī kho pana so bhagavā tathākārī, yathākārī tathāvādī; iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Evam dhammānudhammappaṭippannam imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā.

“Tiṇṇavicikiccho kho pana so bhagavā vigatakathāmkatho pariyośitasaṅkappo ajjhāsayam ādibrahmacariyam. Evam tiṇṇavicikiccham vigatakathāmkatham pariyośitasaṅkappam ajjhāsayam ādibrahmacariyam. Imināpaṅgena samannāgataṁ satthāram neva atītaṁse samanupassāma, na panetarahi, aññatra tena bhagavatā’ti.

303. “Ime kho, bhante, sakko devānamindo brahmuno sanaṅkumārassa bhagavato attha yathābhucce vaṇṇe payirudāhāsi. Tena sudam, bhante, brahmā sanaṅkumāro attamano hoti pamuditō pītisomanassajāto bhagavato attha yathābhucce vaṇṇe sutvā. Atha, bhante, brahmā sanaṅkumāro oḷārikam attabhāvam abhini-

mminitvā kumāravaṇī hutvā pañcasikho devānaṁ tāvatimṣānam pāturahosi. So vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīdi. Seyyathāpi, bhante, balavā (2.0186) puriso supaccatthate vā pallañke same vā bhūmibhāge pallañkena nisīdeyya, evameva kho, bhante, brahmā sanañkumāro vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā deve tāvatimse āmantesi-

Govindabrahmaṇavatthu

304. “Tam kiṁ maññanti, bhonto devā tāvatimṣā, yāva dīgharattam mahāpañnova so bhagavā ahosi. Bhūtapubbam, bho, rājā disampati nāma ahosi. Disampatissa rañño govindo nāma brāhmaṇo purohito ahosi. Disampatissa rañño reṇu nāma kumāro putto ahosi. Govindassa brāhmaṇassa jotipālo nāma māṇavo putto ahosi. Iti reṇu ca rājaputto jotipālo ca māṇavo aññe ca cha khattiyā iccete atṭha sahāyā ahesuṁ. Atha kho, bho, ahorattānam accayena govindo brāhmaṇo kālamakāsi. Govinde brāhmaṇe kālañkate rājā disampati paridevesi- “yasmīm vata, bho, mayam samaye govinde brāhmaṇe sabbakiccāni sammā vossajjitvā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricārema, tasmiṁ no samaye govindo brāhmaṇo kālañkato”ti. Evam vutte bho reṇu rājaputto rājānam disampatiṁ etadavoca- “mā kho tvam, deva, govinde brāhmaṇe kālañkate atibālham paridevesi. Atthi, deva, govindassa brāhmaṇassa jotipālo nāma māṇavo putto pañditataro ceva pitarā, alamatthadasataro ceva pitarā; yepissa pitā atthe anusāsi, tepi jotipālasseva māṇavassa anusāsaniyā”ti. “Evam kumārā”ti? “Evam devā”ti.

Mahāgovindavatthu

305. “Atha kho, bho, rājā disampati aññataram purisam āmantesi- “ehi tvam, ambho purisa, yena jotipālo nāma māṇavo tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā joti-pālam māṇavam evam vadehi- ‘bhavamatthu bhavantam jotipālam, rājā disampati bhavantam jotipālam māṇavam āmantayati, rājā disampati bhojojotipālassa māṇavassa dassanakāmo”ti. “Evam, devā”ti kho, bho, so puriso disampatissa rañño paṭissutvā yena (2.0187) jotipālo māṇavo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā joti-pālam māṇavam etadavoca- “bhavamatthu bhavantam jotipālam, rājā disampati bhavantam jotipālam māṇavam āmantayati, rājā disampati bhojojotipālassa māṇavassa dassanakāmo”ti. “Evam, bho”ti kho bho jotipālo māṇavo tassa purisassa paṭissutvā yena rājā disampati tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā disampati raññā saddhiṁ sammodi; sammodaniyam katham sāraṇiyam vītisāretvā eka-mantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho, bho, jotipālam māṇavam rājā disampati etadavoca- “anusāsatu no bhavam joti-pālo, mā no bhavam joti-pālo anusāsaniyā paccabyāhāsi. Pettike tam ṭhāne ṭhapessāmi, govindiye abhisīñcissāmi”ti. “Evam, bho”ti kho, bho, so joti-pālo māṇavo disampatissa rañño paccassosi. Atha kho, bho, rājā disampati joti-pālam māṇavam govindiye abhisīñci, tam pettike ṭhāne

ṭhapesi. Abhisitto jotipālo māṇavo govindiye pettike ṭhāne ṭhapito yepissa pitā atthe anusāsi tepi atthe anusāsatī, yepissa pitā atthe nānusāsi, tepi atthe anusāsatī; yepissa pitā kammante abhisambhosī, tepi kammante abhisambhotī, yepissa pitā kammante nābhīsambhosī, tepi kammante abhisambhotī. Tamenām manussā evamāhaṁsu- “govindo vata, bho, brāhmaṇo, mahāgovindo vata, bho, brāhmaṇo”- ti. Iminā kho evam, bho, pariyāyena jotipālassa māṇavassa govindo mahāgovindotveva samaññā udapādi.

Rajjasamvibhajanam

306. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena te cha khattiyā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te cha khattiye etadavoca- “disampati kho, bho, rājā jiṇo vuddho mahallako addhagato vayo-anuppatto, ko nu kho pana, bho, jānāti jīvitam? Ṭhānam kho panetam vijjati, yaṁ disampatimhi raññe kālaṅkate rājakattāro reñum rājaputtaṁ rajje abhisiñceyyum. Āyantu, bhonto, yena reñu rājaputto tenupasaṅkamatha; upasaṅkamitvā reñum rājaputtaṁ evam vadetha- “mayam kho bho reñussa sahāyā piyā manāpā appaṭikūlā, yaṁsukho bhavam (2.0188) tamṣukhā mayam, yaṁdukkho bhavam tamdukkhā mayam. Disampati kho, bho, rājā jiṇo vuddho mahallako addhagato vayo-anuppatto, ko nu kho pana, bho, jānāti jīvitam? Ṭhānam kho panetam vijjati, yaṁ disampatimhi raññe kālaṅkate rājakattāro bhavantam reñum rajje abhisiñceyyum. Sace bhavam reñu rajjam labhetha, samvibhajetha no rajjenā”ti. “Evam bho”ti kho, bho, te cha khattiyā mahāgovindassa brāhmaṇassa paṭissutvā yena reñu rājaputto tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā reñum rājaputtaṁ etadavocum- “mayam kho bho reñussa sahāyā piyā manāpā appaṭikūlā; yaṁsukho bhavam tamṣukhā mayam, yaṁdukkho bhavam tamdukkhā mayam. Disampati kho, bho, rājā jiṇo vuddho mahallako addhagato vayo-anuppatto, ko nu kho pana bho jānāti jīvitam? Ṭhānam kho panetam vijjati, yaṁ disampatimhi raññe kālaṅkate rājakattāro bhavantam reñum rajje abhisiñceyyum. Sace bhavam reñu rajjam labhetha, samvibhajetha no rajjenā”ti. “Ko nu kho, bho, añño mama vijite sukho bhavetha §, añnatra bhavantebhi? Sacāham, bho, rajjam labhissāmi, samvibhajissāmi vo rajjenā”ti.

307. “Atha kho, bho, ahorattānam accayena rājā disampati kālamakāsi. Disampatimhi raññe kālaṅkate rājakattāro reñum rājaputtaṁ rajje abhisiñcim̄su. Abhisitto reñu rajjena pañcahi

kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti. Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena te cha khattiyā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te cha khattiye etadavoca- “disampati kho, bho, rājā kālaṅkato. Abhisitto reṇu rajjena pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti. Ko nu kho pana, bho, jānāti, madanīyā kāmā? Āyantu, bhonto, yena reṇu rājā tenupasaṅkamatha; upasaṅkamitvā reṇum rājānaṁ evam vadetha- disampati kho, bho, rājā kālaṅkato, abhisitto bhavam reṇu rajjena, sarati bhavam tam vacanan”ti?

308. “Evam (2.0189), bho”ti kho, bho, te cha khattiyā mahāgovindassa brāhmaṇassa paṭissutvā yena reṇu rājā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā reṇum rājānaṁ etadavocum- “disampati kho, bho, rājā kālaṅkato, abhisitto bhavam reṇu rajjena, sarati bhavam tam vacanan”ti? “Sarāmaham, bho, tam vacanam §. Ko nu kho, bho, pahoti imam mahāpathavim uttarena āyatam dakkhiṇena sakātamukham sattadhā samam suvibhattam vibhajitun”ti? “Ko nu kho, bho, añño pahoti, aññatra mahāgovindena brāhmaṇenā”ti? Atha kho, bho, reṇu rājā aññataram purisam āmantesi- “ehi tvam, ambho purisa, yena mahāgovindo brāhmaṇo tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mahāgovindam brāhmaṇam evam vadehi- ‘rājā tam, bhante, reṇu āmanteti”ti. “Evam devā”ti kho, bho, so puriso reṇussa rañño paṭissutvā yena mahāgovindo brāhmaṇo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mahāgovindam brāhmaṇam etadavoca- “rājā tam, bhante, reṇu āmanteti”ti. “Evam, bho”ti kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo tassa purisassa paṭissutvā yena reṇu rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā reṇunā raññā saddhim sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinnam kho, bho, mahāgovindam brāhmaṇam reṇu rājā etadavoca- “etu, bhavam govindo, imam mahāpathavim uttarena āyatam dakkhiṇena sakātamukham sattadhā samam suvibhattam vibhajatū”ti. “Evam, bho”ti kho mahāgovindo brāhmaṇo reṇussa rañño paṭissutvā imam mahāpathavim uttarena āyatam dakkhiṇena sakātamukham sattadhā samam suvibhattam vibhaji. Sabbāni sakātamukhāni paṭhpesi §. Tatra sudam majhe reṇussa rañño janapado hoti.

309. Dantapuram kaliṅgānam §, assakānañca potanam.
mahesayam § avantinam, sovīrānañca rorukam.
Mithilā ca videhānam, campā aṅgesu māpitā;
bārāṇasī ca kāśinam, ete govindamāpitāti.

310. “Atha (2.0190) kho, bho, te cha khattiyā yathāsakena lābhena attamanā ahesum paripuṇṇasaṅkappā- “yam vata no ahosi icchitam, yam ākaṅkhitam, yam adhippetam, yam abhipatthitam, tam no laddhan”ti.

“Sattabhū brahmadatto ca, vessabhū bharato saha;
reṇu dve dhataratḥā ca, tadāsum satta bhāradhā’ti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Kittisadda-abbhuggamanam

311. “Atha kho, bho, te cha khattiyā yena mahāgovindo brāhmaṇo tenupasaṅkamīṣu; upasaṅkamitvā mahāgovindam brāhmaṇam etadavocum- “yathā kho bhavam govindo reñussa rañño sahāyo piyo manāpo appaṭikūlo. Evameva kho bhavam govindo amhākampi sahāyo piyo manāpo appaṭikūlo, anusāsatu no bhavam govindo; mā no bhavam govindo anusāsaniyā paccabyāhāsi”ti. “Evam, bho”ti kho mahāgovindo brāhmaṇo tesam channam khattiyānam paccassosi. Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo satta ca rājāno khattiye muddhāvasitte rajje § anusāsi, satta ca brāhmaṇamahāsāle satta ca nhātakasatāni mante vācesi.

312. “Atha kho, bho, mahāgovindassa brāhmaṇassa aparena samayena evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchi §- “sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam passati, sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati manteti”ti. Atha kho, bho, mahāgovindassa brāhmaṇassa etadahosi- “mayham kho evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- ‘sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam passati, sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati manteti’ti. Na kho panāham brahmānam passāmi, na brahmunā sākacchemi, na brahmunā sallapāmi (2.0191), na brahmunā mantemi. Sutam kho pana metam brāhmaṇānam vuddhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam- ‘yo vassike cattāro māse paṭisallīyati, karuṇam jhānam jhāyati, so brahmānam passati brahmunā sākaccheti brahmunā sallapati brahmunā manteti’ti. Yamnūnāham vassike cattāro māse paṭisallīyeyyam, karuṇam jhānam jhāyeyyan”ti.

313. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena reñu rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā reñum rājānam etadavoca- “mayham kho, bho, evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- ‘sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam passati, sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati manteti’ti. Na kho panāham, bho, brahmānam passāmi, na brahmunā sākacchemi, na brahmunā sallapāmi, na brahmunā mantemi. Sutam kho pana metam brāhmaṇānam vuddhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam- ‘yo vassike cattāro māse paṭisallīyati, karuṇam jhānam jhāyati, so brahmānam passati, brahmunā sākaccheti brahmunā sallapati brahmunā manteti’ti. Icchāmahām, bho, vassike cattāro māse paṭisallīyitum, karuṇam jhānam jhāyitum; namhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena bhattābhihārenā”ti. “Yassadāni bhavam govindo kālam maññati”ti.

314. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena te cha khattiyā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te cha khattiye etadavoca- “mayham kho, bho, evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- ‘sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam passati, sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati manteti’ti. Na kho panāham, bho, brahmānam passāmi, na brahmunā sākacchemi, na brahmunā sallapāmi, na brahmunā mantemi. Sutam kho pana metam brāhmaṇānam vuddhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam, ‘yo vassike cattāro māse paṭisallīyati, karuṇam jhānam jhāyati, so brahmānam

passati brahmunā sākaccheti brahmunā sallapati brahmunā manteti'ti. Icchā-maham, bho, vassike cattāro māse paṭisallīyitum, karuṇam jhānam jhāyitum; namhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena bhattābhihārenā"ti. "Yassadāni bhavam govindo kālam maññati"ti.

315. "Atha (2.0192) kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena te satta ca brāhmaṇamahāsālā satta ca nhātakasatāni tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te satta ca brāhmaṇamahāsāle satta ca nhātakasatāni etadavoca- "mayham kho, bho, evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- 'sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam passati, sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati manteti'ti. Na kho panāham, bho, brahmānam passāmi, na brahmunā sākacchemi, na brahmunā sallapāmi, na brahmunā mantemi. Sutam kho pana metaṁ brāhmaṇānam vuddhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam- 'yo vassike cattāro māse paṭisallīyati, karuṇam jhānam jhāyati, so brahmānam passati, brahmunā sākaccheti, brahmunā sallapati, brahmunā manteti'ti. Tena hi, bho, yathāsute yathāpariyatte mante vitthārena sajjhāyaṁ karotha, aññamaññañca mante vācetha; icchāmaham, bho, vassike cattāro māse paṭisallīyitum, karuṇam jhānam jhāyitum; namhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena bhattābhihārenā"ti. "Yassa dāni bhavam govindo kālam maññati"ti.

316. "Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena cattārīsā bhariyā sādisiyo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā cattārīsā bhariyā sādisiyo etadavoca- "mayham kho, bhotī, evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- 'sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam passati, sakkhi mahāgovindo brāhmaṇo brahmunā sākaccheti sallapati manteti'ti. Na kho panāham, bhotī, brahmānam passāmi, na brahmunā sākacchemi, na brahmunā sallapāmi, na brahmunā mantemi. Sutam kho pana metaṁ brāhmaṇānam vuddhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam 'yo vassike cattāro māse paṭisallīyati, karuṇam jhānam jhāyati, so brahmānam passati, brahmunā sākaccheti, brahmunā sallapati, brahmunā manteti'ti, icchāmaham, bhotī, vassike cattāro māse paṭisallīyitum, karuṇam jhānam jhāyitum; namhi kenaci upasaṅkamitabbo aññatra ekena bhattābhihārenā"ti. "Yassa dāni bhavam govindo kālam maññati"ti.

317. "Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo puratthimena nagarassa navam sandhāgāram kārāpetvā vassike cattāro māse paṭisallīyi, karuṇam (2.0193) jhānam jhāyi; nāssudha koci upasaṅkamati § aññatra ekena bhattābhihārena. Atha kho, bho, mahāgovindassa brāhmaṇassa catunnam māsānam accayena ahudeva ukkaṇṭhanā ahu paritassanā- "sutam kho pana metaṁ brāhmaṇānam vuddhānam mahallakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam- 'yo vassike cattāro māse paṭisallīyati, karuṇam jhānam jhāyati, so brahmānam passati, brahmunā sākaccheti brahmunā sallapati brahmunā manteti'ti. Na kho panāham brahmānam passāmi, na brahmunā sākacchemi na brahmunā sallapāmi na brahmunā mantemī"ti.

Brahmunā sākacchā

318. “Atha kho, bho, brahmā sanañkumāro mahāgovindassa brāhmaṇassa cetasā cetoparivitakkamaññāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya, evameva, brahmaloke antara-hito mahāgovindassa brāhmaṇassa sammukhe pāturaḥosi. Atha kho, bho, mahāgovindassa brāhmaṇassa ahudeva bhayaṁ ahu chambhitattam ahu lomahaṁso yathā tam adiṭhapubbaṁ rūpaṁ disvā. Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo bhīto saṃviggo lomahaṭṭhajāto brahmānam sanañkumāram gāthāya ajjhabhāsi-

“Vaṇṇavā yasavā sirimā, ko nu tvamasi mārisa;
ajānantā tam pucchāma, kathaṁ jānemu tam mayan”ti.

“Maṁ ve kumāram jānanti, brahmaloke sanantanaṁ §;
sabbe jānanti maṁ devā, evam govinda jānahi”.

“Āsanam udakam pajam, madhusākañca § brahmuno;
agghe bhavantam pucchāma, aggham kurutu no bhavaṁ”.

“Paṭiggaṇhāma te aggham, yaṁ tvam govinda bhāsasi;
diṭṭhadhammahitatthāya, samparāya sukhāya ca;
katāvakāso pucchassu, yaṁ kiñci abhipathitan”ti.

319. “Atha kho, bho, mahāgovindassa brāhmaṇassa etadahosi- “katāvakāso khomhi brahmunā sanañkumārena. Kiṁ nu kho ahaṁ brahmānam sanañkumāram (2.0194) puccheyyam diṭṭhadhammikam vā attham samparāyikam vā’ti? Atha kho, bho, mahāgovindassa brāhmaṇassa etadahosi- ‘kusalo kho ahaṁ diṭṭhadhammikānam atthānam, aññepi maṁ diṭṭhadhammikam attham pucchanti. Yaṁnūnāham brahmānam sanañkumāram samparāyikaññeva attham puccheyyan’ti. Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo brahmānam sanañkumāram gāthāya ajjhabhāsi-

“Pucchāmi brahmānam sanañkumāram,
kaṇkhī akaṇkhī paravediyesu;
katthaṭṭhito kimhi ca sikkhamāno,
pappoti macco amataṁ brahmalokan”ti.

“Hitvā mamattam manujesu brahme,

ekodibhūto karuṇedhimutto §.
nirāmagandho virato methunasmā,
etthaṭṭhito ettha ca sikkhamāno;
pappoti macco amataṁ brahmalokan”ti.

320. “Hitvā mamattan’ti ahaṁ bhoṭo ājānāmi. Idhekacco appam vā bhogakkhandham pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandham pahāya appam vā nātipari-vatṭam pahāya mahantaṁ vā nātiparivatṭam pahāya kesamassum ohāretvā kāsā-yāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati, ‘iti hitvā mamattan’ti ahaṁ bhoṭo ājānāmi. ‘Ekodibhūto’ti ahaṁ bhoṭo ājānāmi. Idhekacco vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbataṁ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam, iti ekodibhūto’ti ahaṁ bhoṭo ājānāmi. ‘Karuṇedhimutto’ti ahaṁ bhoṭo ājānāmi. Idhekacco karuṇāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham. Iti uddhamadhotiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam karuṇāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyāpajjena pharitvā viharati. Iti ‘karuṇedhimutto’ti ahaṁ bhoṭo ājānāmi. Āmagandhe ca kho ahaṁ bhoṭo bhāsamānassa na ājānāmi.

“Ke (2.0195) āmagandhā manujesu brahme,
ete avidvā idha brūhi dhīra;
kenāvaṭā § vāti pajā kurutu §,
āpāyikā nivutabrahmalokā”ti.

“Kodho mosavajjaṁ nikati ca dubbho,
kadariyatā atimāno usūyā;
icchā vivicchā paraheṭhanā ca,
lobho ca doso ca mado ca moho;
etesu yuttā anirāmagandhā,
āpāyikā nivutabrahmalokā”ti.

“Yathā kho ahaṁ bhoṭo āmagandhe bhāsamānassa ājānāmi. Te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā. Pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”ti.
“Yassadāni bhavaṁ govindo kālam maññatī”ti.

Reṇurāja-āmantanā

321. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena reṇu rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā reṇum rājānaṁ etadavoca- “aññam dāni bhavaṁ purohitam pariyesatu, yo bhoṭo rajjam anusāsissati. Icchāmaham, bho, agārasmā anagāriyam pabbajitum. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā. Pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”ti.

“Āmantayāmi rājānaṁ, reṇum bhūmipatim ahaṁ;
tvam pajānassu rajjena, nāhaṁ porohicce rame”.
“Sace te ūnaṁ kāmehi, ahaṁ paripūrayāmi te;

yo tam hiṁsati vāremi, bhūmisenāpati aham;
tuvam pitā ahamutto, mā no govinda pājahi” §.

“Namatthi ūnaṁ kāmehi, hiṁsitā me na vijjati;
amanussavaco sutvā, tasmāham na gahe rame”.

“Amanusso (2.0196) kathaṁvaṇo, kiṁ te attham abhāsatha;
yañca sutvā jahāsi no, gehe amhe ca kevali”.

“Upavutthassa me pubbe, yiṭṭhukāmassa me sato;
aggi pajjalito āsi, kusapattaparitthato”.

“Tato me brahmā pāturaḥu, brahmaṇalokā sanantano;
so me pañham viyākāsi, tam sutvā na gahe rame”.

“Saddahāmi aham bhotto, yaṁ tvam govinda bhāsasi;
amanussavaco sutvā, kathaṁ vattetha aññathā.

“Te tam anuvattissāma, satthā govinda no bhavam;
maṇi yathā veṭuriyo, akāco vimalo subho;
evaṁ suddhā carissāma, govindassānusāsane”ti.

“Sace bhavam govindo agārasmā anagāriyam pabbajissati, mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma. Atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

Cha khattiya-āmantanā

322. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena te cha khattiya tenupasāṅkami; upasaṅkamitvā te cha khattiye etadavoca- “aññam dāni bhavanto purohitam pariyesantu, yo bhavantānam rajje anusāsissati. Icchāmaham, bho, agārasmā anagāriyam pabbajitum. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā. Pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”ti. Atha kho, bho, te cha khattiya ekamantaṁ apakkamma evam samacintesum- “ime kho brāhmaṇā nāma dhanaluddhā; yaṁnūna mayam mahāgovindam brāhmaṇam dhanena sikkheyāmā”ti. Te mahāgovindam brāhmaṇam upasaṅkamitvā evamāhamsu- “saṁvijjati kho, bho, imesu sattasu rajjesu pahūtam sāpateyyam, tato bhotto yāvatakena attho, tāvatakaṁ āharīyatā”ti. “Alam, bho, mamapidam pahūtam sāpateyyam bhavantānamyeva vāhasā. Tamaham sabbam pahāya agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram (2.01 ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”ti. Atha kho, bho, te cha khattiya ekamantaṁ apakkamma evam samacintesum- “ime kho brāhmaṇā nāma itthiluddhā; yaṁnūna mayam mahāgovindam brāhmaṇam itthīhi sikkheyāmā”ti. Te mahāgovindam brāhmaṇam upasaṅkamitvā evamāhamsu- “saṁvijjanti kho, bho, imesu sattasu rajjesu pahūtā ithiyo, tato bhotto yāvatikāhi attho, tāvatikā ānīyatā”ti. “Alam, bho, mamapimā § cattārīsā bhariyā sādisiyo. Tāpāham sabbā pahāya agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyanti”.

323. “Sace bhavaṁ govindo agārasmā anagāriyam pabbajissati, mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissatī.

“Sace jahatha kāmāni, yattha satto puthujjano;

ārambhavho dalhā hotha, khantibalasamāhitā.

“Esa maggo ujumaggo, esa maggo anuttaro;

saddhammo sabbhi rakkhito, brahmalokūpapattiyāti.

“Tena hi bhavaṁ govindo satta vassāni āgametu. Sattannam vassānam accayena mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

“Aticiram kho, bho, satta vassāni, nāhaṁ sakkomi, bhavante, satta vassāni āgametum. Ko nu kho pana, bho, jānāti jīvitānam! Gamanīyo samparāyo, mantāyam § boddhabbam, kattabbam kusalam, caritabbam brahmacariyam, natthi jātassa amraṇam. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”-ti. “Tena hi bhavaṁ govindo chabbassāni āgametu …pe… pañca vassāni āgametu… cattāri vassāni āgametu… tīṇi vassāni āgametu… dve vassāni āgametu… ekam vassam (2.0198) āgametu, ekassa vassassa accayena mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

“Aticiram kho, bho, ekam vassam, nāhaṁ sakkomi bhavante ekam vassam āgametum. Ko nu kho pana, bho, jānāti jīvitānam! Gamanīyo samparāyo, mantāyam boddhabbam, kattabbam kusalam, caritabbam brahmacariyam, natthi jātassa amraṇam. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”-ti. “Tena hi bhavaṁ govindo satta māsāni āgametu, sattannam māsānam accayena mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

“Aticiram kho, bho, satta māsāni, nāhaṁ sakkomi bhavante satta māsāni āgametum. Ko nu kho pana, bho, jānāti jīvitānam. Gamanīyo samparāyo, mantāyam boddhabbam, kattabbam kusalam, caritabbam brahmacariyam, natthi jātassa amraṇam. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”-ti.

“Tena hi bhavaṁ govindo cha māsāni āgametu …pe… pañca māsāni āgametu… cattāri māsāni āgametu… tīṇi māsāni āgametu… dve māsāni āgametu… ekam māsam āgametu… addhamāsam āgametu, addhamāsassa accayena mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

“Aticiram kho, bho, addhamāso, nāhaṁ sakkomi bhavante addhamāsam āgametum. Ko nu kho pana, bho, jānāti jīvitānam! Gamanīyo samparāyo, mantāyam boddhabbam, kattabbam kusalam, caritabbam brahmacariyam, natthi jātassa amraṇam. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”-ti.

ti. “Tena hi bhavaṁ govindo sattāhaṁ āgametu, yāva mayaṁ sake puttabhātaro rajjena § anusāsissāma, sattāhassa (2.0199) accayena mayampi agārasmā ana-gāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissatī”ti. “Na ciram kho, bho, sattāhaṁ, āgamessāmahaṁ bhavante sattāhan”ti.

Brāhmaṇamahāsālādīnaṁ āmantanā

324. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena te satta ca brāhmaṇamahā-sālā satta ca nhātakasatāni tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te satta ca brāhmaṇamahāsāle satta ca nhātakasatāni etadavoca- “aññaṁ dāni bhavanto ācariyam pariyesantu, yo bhavantānam mante vācessati. Icchāmaham, bho, agārasmā ana-gāriyam pabbajitum. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamā-nassa.

Te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā, pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”ti. “Mā bhavam govindo agārasmā anagāriyam pabbaji. Pabbajjā, bho, appesakkhā ca appalābhā ca; brahmaññam mahesakkhañca mahālābhañcā”ti. “Mā bhavanto evam avacuttha- “pabbajjā appesakkhā ca appalābhā ca, brahmaññam mahesakkhañca mahālābhañcā”ti. Ko nu kho, bho, aññatra mayā mahesakkhataro vā mahālābhataro vā! Ahañhi, bho, etarahi rājāva raññam brahmāva brāhmaññam § devatāva gahapatikānam. Tamaham sabbam pahāya agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā. Pabbajissāmaham, bho, agārasmā anagāriyan”ti. “Sace bhavam govindo agārasmā anagāriyam pabbajissati, mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

Bhariyānam āmantanā

325. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo yena cattārīsā bhariyā sādisiyo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā cattārīsā bhariyā sādisiyo etadavoca- “yā bhotīnam icchatī, sakāni vā ñātikulāni gacchatu aññam vā bhattāram pariyesatu. Icchāmaham, bhotī, agārasmā (2.0200) anagāriyam pabbajitum. Yathā kho pana me sutam brahmuno āmagandhe bhāsamānassa, te na sunimmadayā agāram ajjhāvasatā. Pabbajissāmaham, bhotī, agārasmā anagāriyan”ti. “Tvaññeva no ñāti ñātikāmānam, tvam pana bhattā bhattukāmānam. Sace bhavam govindo agārasmā anagāriyam pabbajissati, mayampi agārasmā anagāriyam pabbajissāma, atha yā te gati, sā no gati bhavissati”ti.

Mahāgovindapabbajjā

326. “Atha kho, bho, mahāgovindo brāhmaṇo tassa sattāhassa accayena kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. Pabbajitam pana mahāgovindam brāhmaññam satta ca rājāno khattiyā muddhāvassittā satta ca brāhmañnamahāsālā satta ca nhātakasatāni cattārīsā ca bhariyā sādisiyo anekāni ca khattiyasahassāni anekāni ca brāhmaññasahassāni anekāni ca gahapatisahassāni anekehi ca itthāgārehi itthiyo kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā mahāgovindam brāhmaññam agārasmā anagāriyam pabbajitam anupabbajīmsu. Tāya sudam, bho, parisāya parivuto mahāgovindo brāhmaṇo gāmanigamarājadhānīsu cārikaṇ carati. Yam kho pana, bho, tena samayena mahāgovindo brāhmaṇo gāmaṇ vā nigamaṇ vā upasaṅkamati, tattha rājāva hoti raññam, brahmāva brāhmaññam, devatāva gahapatikānam. Tena kho pana samayena manussā khipanti vā upakkhalanti vā te evamāhamṣu-“namatthu mahāgovindassa brāhmañnassa, namatthu satta purohitassā”ti.

327. “Mahāgovindo, bho, brāhmaṇo mettāsahagatena cetasā ekaṇ disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham. Iti uddhamadho

tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā vihāsi. Karuṇāsa-hagatena cetasā ...pe... muditāsahagatena cetasā ...pe... upekkhāsahagatena cetasā ...pe... abyāpajjena pharitvā vihāsi sāvakānañca brahmalokasahabyatāya maggam desesi.

328. “Ye (2.0201) kho pana, bho, tena samayena mahāgovindassa brāhmaṇassa sāvakā sabbena sabbam sāsanam ājāniṁsu. Te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ brahmalokam upapajjiṁsu. Ye na sabbena sabbam sāsanam ājāniṁsu, te kāyassa bhedā param maraṇā appekacce paranimmitavasavattinam devānam sahabyatam upapajjiṁsu; appekacce nimmānaratinam devānam sahabyatam upapajjiṁsu; appekacce tusitānam devānam sahabyatam upapajjiṁsu; appekacce yāmānam devānam sahabyatam upapajjiṁsu; appekacce tāvatim-sānam devānam sahabyatam upapajjiṁsu; appekacce cātumahārājikānam devānam sahabyatam upapajjiṁsu; ye sabbanihīnam kāyam paripūresum te gandhabbakāyam paripūresum. Iti kho, bho §, sabbesamyeva tesam kulaputtānam amoghā pabbajā ahosi avañjhā saphalā sa-udrayā”ti.

329. “Sarati tam bhagavā”ti? “Sarāmahā, pañcasikha. Aham tena samayena mahāgovindo brāhmaṇo ahosim. Aham tesam sāvakānam brahmalokasahabyatāya maggam desesim. Tam kho pana me, pañcasikha, brahmacariyam na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati, yāvadeva brahmalokūpapattiyyā.

Idam kho pana me, pañcasikha, brahmacariyam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Katamañca tam, pañcasikha, brahmacariyam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati? Ayameva ariyo atṭhaṅgiko maggo. Seyyathidam- sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsatī sammāsamādhi. Idam kho tam, pañcasikha, brahmacariyam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati.

330. “Ye kho pana me, pañcasikha, sāvakā sabbena sabbam sāsanam ājānanti, te āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti; ye na sabbena sabbam sāsanam ājānanti, te pañcannaṁ orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā (2.0202) opapātikā honti tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā. Ye na sabbena sabbam sāsanam ājānanti, appekacce tiṇḍam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmino honti sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissanti §. Ye na sabbena sabbam sāsanam ājānanti, appekacce tiṇḍam samyojanānam parikkhayā sotāpannā honti avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā. Iti kho, pañcasikha, sabbesamyeva imesam kulaputtānam amoghā pabbajā § avañjhā saphalā sa-udrayā”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano pañcasikho gandhabbatutto bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam

katvā tatthevantaradhāyīti.

Mahāgovindasuttam niṭhitam chaṭṭham.

7. Mahāsamayasuttam

331. Evam (2.0203) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā sakkesu viharati kapilavatthusmim mahāvane mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi sabbeheva arahantehi; dasahi ca lokadhātūhi devatā yebhuyyena sannipatitā honti bhagavantam dassanāya bhikkhusaṅghañca. Atha kho catunnam suddhāvāsakāyikānam devatānam § etadahosi- “ayam kho bhagavā sakkesu viharati kapilavatthusmim mahāvane mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi sabbeheva arahantehi; dasahi ca lokadhātūhi devatā yebhuyyena sannipatitā honti bhagavantam dassanāya bhikkhusaṅghañca. Yaṁnūna mayampi yena bhagavā tenupasaṅkameyyāma; upasaṅkamitvā bhagavato santike paccekam gātham § bhāseyyāmā”ti.

332. Atha kho tā devatā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva suddhāvāsesu devesu antarahitā bhagavato purato pāturaḥesum. Atha kho tā devatā bhagavantam abhivādetvā ekamantam atṭhamsu. Ekamantam ṣhitā kho ekā devatā bhagavato santike imam gātham abhāsi-

“Mahāsamayo pavanasmim, devakāyā samāgatā;
āgatamha imam dhammasamayaṁ, dakkhitāye aparājitasaṅghan”ti.

Atha kho aparā devatā bhagavato santike imam gātham abhāsi-

“Tatra bhikkhavo samādahamsu, cittamattano ujukam akamṣu §.
sārathīva nettāni gahetvā, indriyāni rakkhanti paṇḍitā”ti.

Atha kho aparā devatā bhagavato santike imam gātham abhāsi-

“Chetvā khilam chetvā paligham, indakhilam ūhacca § manejā;
te caranti suddhā vimalā, cakkhumatā sudantā susunāgā”ti.

Atha (2.0204) kho aparā devatā bhagavato santike imam gātham abhāsi-

“Yekeci buddham saraṇam gatāse, na te gamissanti apāyabhūmim;
pahāya mānusam deham, devakāyam paripūressanti”ti.

Devatāsannipatā

333. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “yebhuyyena, bhikkhave, dasasu lokadhātūsu devatā sannipatitā honti §, tathāgataṁ dassanāya bhikkhusaṅghañca. Yopi te, bhikkhave, ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsaṁbuddhā, tesampi bhagavantānam etamparamāyeva § devatā sannipatitā ahesum seyyathāpi mayham etarahi. Yopi te, bhikkhave, bhavissanti anāgatama- ddhānam arahanto sammāsambuddhā, tesampi bhagavantānam etamparamā-

yeva devatā sannipatitā bhavissanti seyyathāpi mayham etarahi. Ācikkhissāmi, bhikkhave, devakāyānam nāmāni; kittayissāmi, bhikkhave, devakāyānam nāmāni; desessāmi, bhikkhave, devakāyānam nāmāni. Taṁ suṇātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum.

334. Bhagavā etadavoca-

“Silokamanukassāmi, yattha bhummā tadassitā;
ye sitā girigabbharaṁ, pahitattā samāhitā.

“Puthūsīhāva sallīnā, lomahamṣābhisaṁbhuno;
odātamanaśā suddhā, vippasannamanāvilā” §.
Bhiyyo pañcasate ḡnatvā, vane kāpilavatthave;
tato āmantayī satthā, sāvake sāsane rate.

“Devakāyā abhikkantā, te vijānātha bhikkhavo”;
te ca ātappamakarum, sutvā buddhassa sāsanam.

Tesam pāturahu ḡnānam, amanussānadassanam;
appeke satamaddakkhum, sahassam atha sattariṁ.

Sataṁ (2.0205) eke sahassānam, amanussānamaddasum;
appekenantamaddakkhum, disā sabbā phuṭā ahum.

Tañca sabbam abhiññāya, vavatthitvāna § cakkhumā.

tato āmantayī satthā, sāvake sāsane rate.

“Devakāyā abhikkantā, te vijānātha bhikkhavo;

ye voham kittayissāmi, girāhi anupubbaso.

335.“Sattasahassā te yakkhā, bhummā kāpilavatthavā.

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Chasahassā hemavatā, yakkhā nānattavaṇṇino;

iddhimanto jutīmanto §, vaṇṇavanto yasassino.

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Sātāgirā tisahassā, yakkhā nānattavaṇṇino;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Iccete soļasasahassā, yakkhā nānattavaṇṇino;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Vessāmittā pañcasatā, yakkhā nānattavaṇṇino;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Kumbhīro rājagahiko, vepullassa nivesanam;

bhiyyo naṁ satasahassam, yakkhānaṁ payirupāsati;

kumbhīro rājagahiko, sopāgā samitiṁ vanam.

336.“Purimañca disam rājā, dhatarattho pasāsati.

gandhabbānam adhipati, mahārājā yasassiso.

“Puttāpi (2.0206) tassa bahavo, indanāmā mahabbalā;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Dakkhiṇañca disam rājā, virūlho tam pasāsati §.

kumbhaṇḍānam adhipati, mahārājā yasassiso.

“Puttāpi tassa bahavo, indanāmā mahabbalā;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Pacchimañca disam rājā, virūpakkho pasāsati;

nāgānañca adhipati, mahārājā yasassiso.

“Puttāpi tassa bahavo, indanāmā mahabbalā;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Uttarañca disam rājā, kuvero tam pasāsati;

yakkhānañca adhipati, mahārājā yasassiso.

“Puttāpi tassa bahavo, indanāmā mahabbalā;

iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Purimam disam dhatarattho, dakkhiṇena virūlhako;

pacchimena virūpakkho, kuvero uttaram disam.

“Cattāro te mahārājā, samantā caturo disā;

daddallamānā § aṭṭhamsu, vane kāpilavatthave.

337.“Tesaṁ māyāvino dāsā, āgum § vañcanikā saṭhā.

māyā kuṭeṇdu viṭeṇdu §, viṭucca § viṭuṭo saha.

“Candano kāmasetṭho ca, kinnighaṇdu § nighaṇdu ca;

panādo opamañño ca, devasūto ca mātali.

“Cittaseno (2.0207) ca gandhabbo, nañorājā janesabho §.

āgā pañcasikho ceva, timbarū sūriyavaccasā §.

“Ete caññe ca rājāno, gandhabbā saha rājubhi;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

338.“Athāgum nāgasā nāgā, vesālā sahatacchakā.

kambalassatarā āgum, pāyāgā saha ḥātibhi.

“Yāmunā dhataratṭhā ca, āgū nāgā yasassino;

erāvaṇo mahānāgo, sopāgā samitiṁ vanam.

“Ye nāgarāje sahasā haranti, dibbā dijā pakkhi visuddhacakkhū;

vehāyasā § te vanamajjhappattā, citrā supaṇṇā iti tesa nāmaṁ.

“Abhayam tadā nāgarājānamāsi, supaṇṇato khemamakāsi buddho;

sañhāhi vācāhi upavhayantā, nāgā supaṇṇā saraṇamakamṣu buddham.

339.“Jitā vajirahatthena, samuddam asurāsītā.

bhātaro vāsavassete, iddhimanto yasassino.

“Kālakañcā mahābhismā §, asurā dānaveghasā;

vepacitti sucitti ca, pahārādo namucī saha.

“Satañca baliputtānam, sabbe verocanāmakā;

sannayhitvā balisenaṁ §, rāhubhaddamupāgamum.

samayodāni bhaddante, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

340.“Āpo ca devā pathavī, tejo vāyo tadāgamum.

varuṇā vāraṇā § devā, somo ca yasasā saha.

“Mettā karuṇā kāyikā, āgum devā yasassino;

dasete dasadhā kāyā, sabbe nānattavaṇṇino.

“Iddhimanto (2.0208) jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Veṇḍudevā sahali ca §, asamā ca duve yamā.

candassūpanisā devā, candamāgum purakkhatvā.

“Sūriyassūpanisā § devā, sūriyamāgum purakkhatvā;

nakkhattāni purakkhatvā, āgum mandavalāhakā.

“Vasūnam vāsavo setṭho, sakkopāgā purindado;

dasete dasadhā kāyā, sabbe nānattavaṇṇino.

“Iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Athāgum sahabhū devā, jalāmaggisikhāriva;

ariṭṭhakā ca rojā ca, umāpupphanibhāsino.

“Varuṇā sahadhammā ca, accutā ca anejakā;
sūleyyarucirā āgum, āgum vāsavanesino;
dasete dasadhā kāyā, sabbe nānattavaṇṇino.
“Iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;
modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.
“Samānā mahāsamanā, mānusā mānusuttamā;
khiḍḍāpadosikā āgum, āgum manopadosikā.
“Athāgum harayo devā, ye ca lohitavāsino;
pāragā mahāpāragā, āgum devā yasassino;
dasete dasadhā kāyā, sabbe nānattavaṇṇino.
“Iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;

modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Sukkā karambhā § arunā, āgum veghanasā saha;
odātagayhā pāmokkhā, āgum devā vicakkhaṇā.

“Sadāmattā (2.0209) hāragajā, missakā ca yasassino;
thanayaṁ āga pajjunno, yo disā abhivassati.

“Dasete dasadhā kāyā, sabbe nānattavaṇṇino;
iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;
modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Khemiyā tusitā yāmā, kaṭṭhakā ca yasassino;
lambītakā lāmasetṭhā, jotināmā ca āsavā;
nimmānaratino āgum, athāgum paranimmitā.

“Dasete dasadhā kāyā, sabbe nānattavaṇṇino;
iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino;
modamānā abhikkāmum, bhikkhūnam samitiṁ vanam.

“Saṭṭhete devanikāyā, sabbe nānattavaṇṇino;
nāmanvayena āgacchum §, ye caññe sadisā saha.

“Pavuṭṭhajātimakhilam §, oghatiṇṇamanāsavam;
dakkhemoghataram nāgam, candamva asitātigam’.

341. “Subrahmā paramatto ca §, puttā iddhimato saha.
sanaṅkumāro tisso ca, sopāga samitiṁ vanam.

“Sahassam brahma lokānam, mahābrahmābhitiṭṭhati;
upapanno jutimanto, bhismākāyo yasassiso.

“Dasettha issarā āgum, paccekavasavattino;
tesañca majjhato āga, hārito parivārito.

342. “Te ca sabbe abhikkante, sa-inde § deve sabrahmake.
mārasenā abhikkāmi, passa kaṇhassa mandiyam.

“Etha gaṇhatha bandhatha, rāgena baddhamatthu vo;
samantā parivāretha, mā vo muñcitha koci nam’.

“Iti (2.0210) tattha mahāseno, kaṇho senam apesayi;
pāṇinā talamāhacca, saram katvāna bheravam.

“Yathā pāvussako megho, thanayanto savijjuko; +
tadā so paccudāvatti, saṅkuddho asayaṁvase §.

343. Tañca sabbam abhiññāya, vavatthitvāna cakkhumā.
tato āmantayī satthā, sāvake sāsane rate.

“Mārasenā abhikkantā, te vijānātha bhikkhavo;
te ca ātappamakarum, sutvā buddhassa sāsanam;
vītarāgehi pakkāmum, nesam lomāpi iñjayum.

“Sabbe vijitasaṅgāmā, bhayātītā yasassino;
modanti saha bhūtehi, sāvakā te janestutā”ti.

Mahāsamayasuttam niṭṭhitam sattamam.

8. Sakkapañhasuttam

344. Evam (2.0211) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā magadhesu viharati, pācīnato rājagahassa ambasañdā nāma brāhmaṇagāmo, tassuttarato vediyake pabbate indasālaguhāyaṁ. Tena kho pana samayena sakkassa devānamindassa ussukkam udapādi bhagavantaṁ dassanāya. Atha kho sakkassa devānamindassa etadahosi- “kahaṁ nu kho bhagavā etarahi viharati araham sammāsambuddho”ti? Addasā kho sakko devānamindo bhagavantaṁ magadhesu viharantam pācīnato rājagahassa ambasañdā nāma brāhmaṇagāmo, tassuttarato vediyake pabbate indasālaguhāyaṁ. Disvāna deve tāvatimse āmantesi- “ayaṁ, mārisā, bhagavā magadhesu viharati, pācīnato rājagahassa ambasañdā nāma brāhmaṇagāmo, tassuttarato vediyake pabbate indasālaguhāyaṁ. Yadi pana, mārisā, mayam tam bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkameyyāma arahantam sammāsambuddhan”ti? “Evam bhaddantavā”ti kho devā tāvatimse sakkassa devānamindassa paccassosum.

345. Atha kho sakko devānamindo pañcasikhaṁ gandhabbadevaputtam § āmantesi- “ayam, tāta pañcasikha, bhagavā magadhesu viharati pācīnato rājagahassa ambasañdā nāma brāhmaṇagāmo, tassuttarato vediyake pabbate indasālaguhāyaṁ. Yadi pana, tāta pañcasikha, mayam tam bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkameyyāma arahantam sammāsambuddhan”ti? “Evam bhaddantavā”ti kho pañcasikho gandhabbadevaputto sakkassa devānamindassa paṭissutvā beluvapanḍuvīṇam ādāya sakkassa devānamindassa anucariyam upāgami.

346. Atha kho sakko devānamindo devehi tāvatimsehi parivuto pañcasikhena gandhabbadevaputtena purakkhato seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya; evameva devesu tāvatimsesu antarahito magadhesu pācīnato rājagahassa ambasañdā nāma brāhmaṇagāmo, tassuttarato vediyake pabbate paccuṭṭhāsi. Tena kho pana samayena vediyako pabbato (2.0212) atiriva obhāsajāto hoti ambasañdā ca brāhmaṇagāmo yathā tam devānam devānubhāvena. Apissudam parito gāmesu manussā evamāhamsu- “ādittassu nāmajja vediyako pabbato jhāyatisu § nāmajja vediyako pabbato jalatisu § nāmajja vediyako pabbato kiṁsu nāmajja vediyako pabbato atiriva obhāsajāto ambasañdā ca brāhmaṇagāmo”ti samviggā lomahaṭṭhajātā ahesum.

347. Atha kho sakko devānamindo pañcasikhaṁ gandhabbadevaputtam āmantesi- “durupasaṅkamā kho, tāta pañcasikha, tathāgatā mādisena, jhāyī jhānaratā, tadantaram § paṭisallīnā. Yadi pana tvam, tāta pañcasikha, bhagavantaṁ paṭhamam pasādeyyāsi, tayā, tāta, paṭhamam pasāditam pacchā mayam tam bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkameyyāma arahantam sammāsambuddhan”ti. “Evam bhaddantavā”ti kho pañcasikho gandhabbadevaputto sakkassa devānamindassa paṭissutvā beluvapanḍuvīṇam ādāya yena indasālaguhā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā “ettāvatā me bhagavā neva atidūre bhavissati nāccāsanne, saddañca me sossati”ti ekamantam aṭṭhāsi.

Pañcasikhagītagāthā

348. Ekamantaṁ ṭhito kho pañcasikho gandhabbadevaputto beluvapaṇḍuvīṇam
§ assāvesi, imā ca gāthā abhāsi buddhūpasañhitā dhammūpasañhitā saṅghupa-
sañhitā arahantūpasañhitā kāmūpasañhitā-

“Vande te pitaram bhadde, timbarum sūriyavacchase;
yena jātāsi kalyāṇī, ānandajananī mama.

“Vātova sedataṁ kanto, pānīyaṁva pipāsato;
aṅgirasi piyāmesi, dhammo arahatāmiva.

“Āturasseva bhesajjaṁ, bhojanāṁva jighacchato;
parinibbāpaya maṁ bhadde, jalantamiva vārinā.

“Sītodakam (2.0213) pokkharaṇīṁ, yuttaṁ kiñjakkhareṇunā;
nāgo ghammābhittattova, ogāhe te thanūdaram.

“Accaṅkusova nāgova, jitam me tuttatomaram;
kāraṇam nappajānāmi, sammatto lakkhaṇūruyā.

“Tayi gedhitacittosmi, cittam vipariṇāmitam;
paṭigantum na sakkomi, vaṇkaghastova ambujo.

“Vāmūru saja maṁ bhadde, saja maṁ mandalocane;
palissaja maṁ kalyāṇī, etaṁ me abhipatthitam.

“Appako vata me santo, kāmo vellitakesiyā;
anekabhāvo samuppādi, arahanteva dakkhiṇā.

“Yaṁ me atthi kataṁ puññaṁ, arahantesu tādisu;
taṁ me sabbaṅgakalyāṇī, tayā saddhiṁ vipaccataṁ.

“Yaṁ me atthi kataṁ puññaṁ, asmiṁ pathavimāṇdale;
taṁ me sabbaṅgakalyāṇī, tayā saddhiṁ vipaccataṁ.

“Sakyaputtova jhānena, ekodi nipako sato;
amataṁ muni jigīsāno §, tamaham sūriyavacchase.

“Yathāpi muni nandeyya, patvā sambodhimuttamam;
evam nandeyyam kalyāṇī, missībhāvam gato tayā.

“Sakko ce me varam dajjā, tāvatimśānamissaro;
tāham bhadde vareyyāhe, evam kāmo daļho mama.

“Sālamva na ciram phullam, pitaram te sumedhase;
vandamāno namassāmi, yassā setādisī pajā”ti.

349. Evam vutte bhagavā pañcasikham gandhabbadevaputtam

etadavoca- “saṃsandati kho te, pañcasikha, tantissaro gītassarena, gītassaro ca tantissarena; na ca pana § te pañcasikha, tantissaro gītassaram ativattati, gītassaro ca tantissaram. Kadā saṃyūlhā pana te, pañcasikha, imā gāthā buddhūpa-sañhitā dhammūpasañhitā (2.0214) saṅghūpasañhitā arahantūpasañhitā kāmūpa-sañhitā”ti? “Ekamidaṃ, bhante, samayam bhagavā uruvelāyaṃ viharati najjā neranjarāya tīre ajapālanigrodhe paṭhamābhisaṃbuddho. Tena kho panāhaṃ, bhante, samayena bhaddā nāma sūriyavacchā timbaruno gandhabbarañño dhītā, tamabhikaṅkhāmi. Sā kho pana, bhante, bhaginī parakāminī hoti; sikhaṇḍī nāma mātālissa saṅgāhakassa putto, tamabhikaṅkhati. Yato kho aham, bhante, tam bhaginim nālattham kenaci pariyyena. Athāhaṃ beluvapaṇḍuvīṇam ādāya yena timbaruno gandhabbarañño nivesanam tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā beluvapaṇḍuvīṇam assāvesim, imā ca gāthā abhāsim buddhūpasañhitā dhammūpasañhitā saṅghūpasañhitā arahantūpasañhitā kāmūpasañhitā-

“Vande te pitaram bhadde, timbarum sūriyavacchase;
yena jātāsi kalyāṇī, ānandajananī mama. ...pe...
Sālamva na ciram phullam, pitaram te sumedhase;
vandamāno namassāmi, yassā setādisī pajā”ti.

“Evam vutte, bhante, bhaddā sūriyavacchā mam etadavoca- ‘na kho me, mārisa, so bhagavā sammukhā diṭṭho api ca sutoyeva me so bhagavā devānam tāvatimśānam sudhammāyam sabhāyam upanaccantiyā. Yato kho tvam, mārisa, tam bhagavantam kittesi, hotu no ajja samāgamo’ti. Soyeva no, bhante, tassā bhaginiyā saddhim samāgamo ahosi. Na ca dāni tato pacchā”ti.

Sakkūpasaṅkama

350. Atha kho sakkassa devānamindassa etadahosi- “paṭisammodati pañcasikho gandhabbadevaputto bhagavatā, bhagavā ca pañcasikhenā”ti. Atha kho sakko devānamindo pañcasikhaṃ gandhabbadevaputtam āmantesi- “abhibhādehi me tvam, tāta pañcasikha, bhagavantam- ‘sakko, bhante, devānamindo sāmacco saparijano bhagavato pāde sirasā vandatī’ti”. “Evam bhaddantavā”ti kho pañcasikho gandhabbadevaputto sakkassa devānamindassa paṭissutvā bhagavantam abhibhādeti- “sakko, bhante, devānamindo sāmacco saparijano bhagavato (2.0215) pāde sirasā vandatī”ti. “Evam sukhī hotu, pañcasikha, sakko devānamindo sāmacco saparijano; sukhakāmā hi devā manussā asurā nāgā gandhabbā ye caññe santi puthukāyā”ti.

351. Evañca pana tathāgatā evarūpe mahesakkhe yakkhe abhivadanti. Abhivadito sakko devānamindo bhagavato indasālaguhām pavisitvā bhagavantam abhibhādetvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Devāpi tāvatimśā indasālaguhām pavisitvā bhagavantam abhibhādetvā ekamantaṃ aṭṭhamsu. Pañcasikhopi gandhabbadevaputto indasālaguhām pavisitvā bhagavantam abhibhādetvā ekamantaṃ aṭṭhāsi.

Tena kho pana samayena indasālaguhā visamā santī samā samapādi, sambādhā santī urundā § samapādi, andhakāro guhāyam antaradhāyi, āloko uda-

pādi yathā tam devānam devānubhāvena.

352. Atha kho bhagavā sakkam devānamindam etadavoca- “acchariyamidam āyasmato kosiyassa, abbhutamidam āyasmato kosiyassa tāva bahukiccassa bahukaraṇiyassa yadidaṁ idhāgamanan”ti. “Cirapaṭikāhaṁ, bhante, bhagavantam dassanāya upasaṅkamitukāmo; api ca devānam tāvatimśānam kehici kehici § kiccakaraṇiyehi byāvaṭo; evāhaṁ nāsakkhiṁ bhagavantam dassanāya upasaṅkamitum. Ekamidam, bhante, samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati salaṅgārake. Atha khvāhaṁ, bhante, sāvatthim agamāsim bhagavantam dassanāya. Tena kho pana, bhante, samayena bhagavā aññatarena samādhinā nisinno hoti, bhūjati § ca nāma vessavaṇassa mahārājassa paricārikā bhagavantam paccupatṭhitā hoti, pañjalikā namassamānā tiṭṭhati. Atha khvāhaṁ, bhante, bhūjatim etadavocam- ‘abhibhādehi me tvam, bhagini, bhagavantam- “sakko, bhante, devānamindo sāmacco saparijano bhagavato pāde sirasā vandati”ti. Evam vutte, bhante, sā bhūjati mām etadavoca- ‘akālo kho, mārisa, bhagavantam dassanāya; paṭisallīno bhagavā’ti. ‘Tena hī, bhagini, yadā bhagavā tamhā samādhimhā vuṭṭhito hoti, atha mama vacanena bhagavantam abhibhādehi- “sakko, bhante, devānamindo (2.0216) sāmacco saparijano bhagavato pāde sirasā vandati”ti. Kacci me sā, bhante, bhaginī bhagavantam abhibhādesi? Sarati bhagavā tassā bhaginiyā vacanan”ti? “Abhibhādesi mām sā, devānaminda, bhaginī, sarāmahaṁ tassā bhaginiyā vacanam. Api cāhaṁ āyasmato nemisaddena § tamhā samādhimhā vuṭṭhito”ti. “Ye te, bhante, devā amhehi paṭhamataram tāvatimśakāyam upapannā, tesam me sammukhā sutam sammukhā paṭiggahitam- ‘yadā tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā, dibbā kāyā paripūrenti, hāyanti asurakāyā’ti. Tam me idam, bhante, sakkhidiṭṭham yato tathāgato loke uppanno araham sammāsambuddho, dibbā kāyā paripūrenti, hāyanti asurakāyāti.

Gopakavathu

353. “Idheva, bhante, kapilavatthusmīm gopikā nāma sakyadhītā ahosi buddhe pasannā dhamme pasannā saṅghe pasannā sīlesu paripūrakārinī. Sā itthittam § virājetvā purisattam § bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannā. Devānam tāvatimśānam sahabyatam amhākam puttattam ajjhupagatā. Tatrapi naṁ evam jānanti- ‘gopako devaputto, gopako devaputto’ti. Aññepi, bhante, tayo bhikkhū bhagavati brahmacariyam caritvā hīnaṁ gandhabba-kāyam upapannā. Te pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā paricārayamānā amhākam upaṭṭhānam āgacchanti amhākam pāricariyam. Te amhākam upaṭṭhānam āgate amhākam pāricariyam gopako devaputto paṭicodesi- ‘kutomukhā nāma tumhe, mārisā, tassa bhagavato dhammaṁ assuttha §- ahañhi nāma itthikā samānā buddhe pasannā dhamme pasannā saṅghe pasannā sīlesu paripūrakārinī itthittam virājetvā purisattam bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannā, devānam tāvatimśānam sahabyatam sakkassa devānamindassa puttattam ajjhupagatā. Idhāpi mām evam jānanti “gopako devaputto

gopako devaputto'ti. Tumhe pana, mārisā, bhagavati brahmacariyam caritvā hīnam gandhabbakāyam upapannā. Duddittharūpam vata, bho, addasāma, ye mayam addasāma (2.0217) sahadhammike hīnam gandhabbakāyam upapanne'ti. Tesam, bhante, gopakena devaputtena paṭicoditānam dve devā diṭṭheva dhamme satim paṭilabhimṣu kāyam brahmapurohitam, eko pana devo kāme ajjhāvasi.

354.“Upāsikā cakkhumato ahosim,

nāmampi mayham ahu ‘gopikā’ti;
buddhe ca dhamme ca abhippasannā,
saṅghañcupaṭṭhāsim pasannacittā.

“Tasseva buddhassa sudhammatāya,
sakkassa puttomhi mahānubhāvo;
mahājutiko tidivūpapanno,
jānanti mam idhāpi ‘gopako’ti.

“Athaddasam bhikkhavo diṭṭhapubbe,
gandhabbakāyūpagate vasīne;
imehi te gotamasāvakāse,
ye ca mayam pubbe manussabhūtā.

“Annena pānena upatṭhahimhā,
pādūpasaṅgayha sake nivesane;
kutomukhā nāma ime bhavanto,
buddhassa dhammāni paṭiggahesum §.

“Paccattam veditabbo hi dhammo,
sudesito cakkhumatānubuddho;
ahañhi tumheva upāsamāno,
sutvāna ariyāna subhāsitāni.

“Sakkassa puttomhi mahānubhāvo,
mahājutiko tidivūpapanno;
tumhe pana seṭṭhamupāsamānā,
anuttaram brahmacariyam caritvā.

“Hīnam (2.0218) kāyam upapannā bhavanto,
anānulomā bhavatūpapatti;
duddittharūpam vata addasāma,
sahadhammike hīnakāyūpapanne.

“Gandhabbakāyūpagatā bhavanto,
devānamāgacchatha pāricariyam;
agāre vasato mayham,
imam passa visesataṁ.

“Itthī hutvā svajja pumomhi devo,
dibbehi kāmehi samaṅgibhūto’;
te coditā gotamasāvakena,
saṁvegamāpādu samecca gopakam.

“Handa viyāyāma § byāyāma §,

mā no mayam̄ parapessā ahumhā’;
tesam̄ duve vīriyamārabhiṁsu,
anussaram̄ gotamasāsanāni.

“Idheva cittāni virājayitvā,
kāmesu ādīnavamaddasam̄su;
te kāmasamyojanabandhanāni,
pāpimayogāni duraccayāni.

“Nāgova sannāni guṇāni § chetvā,
deve tāvatimse atikkamim̄su;
sa-indā devā sapajāpatikā,
sabbe sudhammāya sabhāyupavīt̄hā.

“Tesam̄ nisinnānam̄ abhikkamim̄su,
vīrā virāgā virajam̄ karontā;
te disvā sam̄vegamakāsi vāsavō,
devābhībhū devagaṇassa majjhe.

“Imehi (2.0219) te hīnakāyūpapanñā,
deve tāvatimse abhikkamanti’;
sam̄vegajātassa vaco nisamma,
so gopako vāsavamajjhahbāsi.

“Buddho janindatthi manussaloke,
kāmābhībhū sakyamunīti ñāyati;
tasseeva te puttā satiyā vihīnā,
coditā mayā te satimajjhalaṭṭhum̄.

“Tiṇṇam̄ tesam̄ āvasinettha § eko,
gandhabbakāyūpagato vasīno;
dve ca sambodhipathānusārino,
devepi hīlenti samāhitattā.

“Etādisī dhammappakāsaneththa,
na tattha kiṃkaṇkhati koci sāvako;
nitiṇṇa-ogham̄ vicikicchachinnam̄,
buddham̄ namassāma jinam̄ janindam̄’.

“Yam̄ te dhammam̄ idhaññāya,
visesam̄ ajjhagam̄su § te.
kāyam̄ brahmapurohitam̄,
duve tesam̄ visesagū.
“Tassa dhammassa pattiyyā,
āgatamhāsi mārisa;
katāvakāsā bhagavatā,
pañham̄ pucchemu mārisā”ti.

355. Atha kho bhagavato etadahosi- “dīgharattam̄ visuddho kho ayam̄ yakkho §, yam̄ kiñci mam̄ pañham̄ pucchissati, sabbam̄ tam̄ athasañhitam̄yeva pucchissati, no anatthasañhitam̄. Yañcassāham̄ puṭṭho byākarissāmi, tam̄ khippameva ājāni-ssatī”ti.

356. Atha (2.0220) kho bhagavā sakkam̄ devānamindam̄ gāthāya ajjhabhāsi-
“Puccha vāsava mam̄ pañham̄, yam̄ kiñci manasicchasi;
tassa tasseeva pañhassa, aham̄ antam̄ karomi te”ti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

357. Katāvakāso sakko devānamindo bhagavatā imam bhagavantam § paṭhamam pañham apucchi-

“Kim samyojanā nu kho, mārisa, devā manussā asurā nāgā gandhabbā ye caññe santi puthukāyā, te- ‘averā adaṇḍā asapattā abyāpajjā viharemu averino’ti iti ca nesam hoti, atha ca pana saverā sadaṇḍā sasapattā sabyāpajjā viharanti saverino”ti? Ittham sakko devānamindo bhagavantam pañham § apucchi. Tassa bhagavā pañham puṭho byākāsi-

“Issāmacchariyasamyojanā kho, devānaminda, devā manussā asurā nāgā gandhabbā ye caññe santi puthukāyā, te- ‘averā adaṇḍā asapattā abyāpajjā viharemu averino’ti iti ca nesam hoti, atha ca pana saverā sadaṇḍā sasapattā sabyāpajjā viharanti saverino”ti. Ittham bhagavā sakkassa devānamindassa pañham puṭho byākāsi. Attamano sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinandi anumodi- “evametam, bhagavā, evametam, sugata. Tiṇā mettha kañkhā vigatā kathākathā bhagavato pañhaveyyākaraṇam sutvā”ti.

358. Itiha sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā bhagavantam uttarim § pañham apucchi-

“Issāmacchariyam pana, mārisa, kiṃnidānam kiṃsamudayam kiṃjātikam kiṃpabhavam; kismim sati issāmacchariyam hoti; kismim asati issāmacchariyam na hoti”ti? “Issāmacchariyam kho, devānaminda, piyāppiyānidānam piyāppiyāmudayam piyāppiyajātikam piyāppiyapabhavam; piyāppiye sati issāmacchariyam hoti, piyāppiye asati issāmacchariyam na hoti”ti.

“Piyāppiyam (2.0221) kho pana, mārisa, kiṃnidānam kiṃsamudayam kiṃjātikam kiṃpabhavam; kismim sati piyāppiyam hoti; kismim asati piyāppiyam na hoti”ti? “Piyāppiyam kho, devānaminda, chandanidānam chandasamudayam chandajātikam chandapabhavam; chande sati piyāppiyam hoti; chande asati piyāppiyam na hoti”ti.

“Chando kho pana, mārisa, kiṃnidāno kiṃsamudayo kiṃjātiko kiṃpabhavo; kismim sati chando hoti; kismim asati chando na hoti”ti? “Chando kho, devānaminda, vitakkanidāno vitakkasamudayo vitakkajātiko vitakkapabhavo; vitakke sati chando hoti; vitakke asati chando na hoti”ti.

“Vitakko kho pana, mārisa, kiṃnidāno kiṃsamudayo kiṃjātiko kiṃpabhavo; kismim sati vitakko hoti; kismim asati vitakko na hoti”ti? “Vitakko kho, devānaminda, papañcasaññāsaṅkhānidāno papañcasaññāsaṅkhāsamudayo papañcasaññāsaṅkhājātiko papañcasaññāsaṅkhāpabhavo; papañcasaññāsaṅkhāya sati vitakko hoti; papañcasaññāsaṅkhāya asati vitakko na hoti”ti.

“Kathām paṭipanno pana, mārisa, bhikkhu papañcasaññāsaṅkhānirodhasāru- ppagāminim paṭipadam paṭipanno hoti”ti?

Vedanākammaṭṭhānam

359. “Somanassampāham §, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Domanassampāham, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevi-

bbampi, asevitabbampi. Upekkhāmpāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampi.

360. “Somanassampāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampīti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Tattha yam jaññā somanassam ‘imam kho me somanassam sevato akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti’ti, evarūpam somanassam na sevitabbam. Tattha yam jaññā somanassam ‘imam kho me somanassam sevato (2.0222) akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti’ti, evarūpam somanassam sevitabbam. Tattha yam ce savitakkam savicāram, yam ce avitakkam avicāram, ye avitakke avicāre, te § pañitatare. Somanassampāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampīti. Iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttam.

361. “Domanassampāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampīti. Iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Tattha yam jaññā domanassam ‘imam kho me domanassam sevato akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti’ti, evarūpam domanassam na sevitabbam. Tattha yam jaññā domanassam ‘imam kho me domanassam sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti’ti, evarūpam domanassam sevitabbam. Tattha yam ce savitakkam savicāram, yam ce avitakkam avicāram, ye avitakke avicāre, te pañitatare. Domanassampāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampīti iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttam.

362. “Upekkhāmpāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampīti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Tattha yam jaññā upekkham ‘imam kho me upekkham sevato akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti’ti, evarūpā upekkhā na sevitabbā. Tattha yam jaññā upekkham ‘imam kho me upekkham sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti’ti, evarūpā upekkhā sevitabbā. Tattha yam ce savitakkam savicāram, yam ce avitakkam avicāram, ye avitakke avicāre, te pañitatare. Upekkhāmpāham, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi, asevitabbampīti iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttam.

363. “Evam paṭipanno kho, devānaminda, bhikkhu papañcasāññāsaṅkhānirodhasāruppagāminim paṭipadam paṭipanno hoti”ti. Ittham bhagavā sakkassa devānamindassa pañham puṭho byākāsi. Attamano sakko devānamindo bhagavato bhāsitam (2.0223) abhinandi anumodi—“evametam, bhagavā, evametam, sugata, tiṇīñā mettha kaṅkhā vigatā kathāmkathā bhagavato pañhaveyyākaraṇam sutvā”ti.

Pātimokkhasaṁvaro

364. Itiha sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā bhagavantam uttarim pañham apucchi-

“Katham paṭipanno pana, mārisa, bhikkhu pātimokkhasaṃvarāya paṭipanno hotī”ti? “Kāyasamācāraṃpāhaṃ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Vacīsamācāraṃpāhaṃ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Pariyesanāmpāhaṃ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbam”pi.

“Kāyasamācāraṃpāhaṃ, devānaminda, duvidhena vadāmi sevitabbampi asevitabbampīti iti kho panetaṃ vuttam, kiñcetaṃ paṭicca vuttam? Tattha yam jaññā kāyasamācāraṃ ‘imam kho me kāyasamācāraṃ

sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti’ti, evarūpo kāyasamācāro na sevitabbo. Tattha yam jaññā kāyasamācāram ‘imam kho me kāyasamācāram sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti’ti, evarūpo kāyasamācāro sevitabbo. Kāyasamācāram pāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampīti iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttam.

“Vacīsamācāram pāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampīti. Iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Tattha yam jaññā vacīsamācāram ‘imam kho me vacīsamācāram sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti’ti, evarūpo vacīsamācāro na sevitabbo. Tattha yam jaññā vacīsamācāram ‘imam kho me vacīsamācāram sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti’ti, evarūpo vacīsamācāro sevitabbo. Vacīsamācāram pāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampīti iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttam.

“Pariyesanāmpāhaṁ (2.0224), devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampīti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Tattha yam jaññā pariyesanam ‘imam kho me pariyesanam sevato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti’ti, evarūpā pariyesanā na sevitabbā. Tattha yam jaññā pariyesanam ‘imam kho me pariyesanam sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti’ti, evarūpā pariyesanā sevitabbā. Pariyesanāmpāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampīti iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttam.

“Evam paṭipanno kho, devānaminda, bhikkhu pātimokkhasaṁvaraṁ paṭipanno hoti”ti. Ittham bhagavā sakkassa devānamindassa pañham puṭho byākāsi. Attamano sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinandi anumodi- “evametaṁ, bhagavā, evametaṁ, sugata. Tiṇṇā mettha kañkhā vigatā kathāmpāhaṁ bhagavato pañhaveyyākaraṇam sutvā”ti.

Indriyasamvaro

365. Itiha sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā bhagavantam uttarim pañham apucchi-

“Kathaṁ paṭipanno pana, mārisa, bhikkhu indriyasamvaraṁ paṭipanno hoti”ti? “Cakkhuviññeyyaṁ rūpampāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Sotaviññeyyaṁ saddampāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Ghānaviññeyyaṁ gandhampāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Jivhāviññeyyaṁ rasampāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Kāyaviññeyyaṁ phoṭhabbampāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampi. Manoviññeyyaṁ dhammampāhaṁ, devānaminda, duvidhena vadāmi- sevitabbampi, asevitabbampīti.

Evam vutte, sakko devānamindo bhagavantam etadavoca-

“Imassa kho aham, bhante, bhagavatā sañkhittena bhāsitassa evam vitthārena attham ājānāmi. Yathārūpam, bhante, cakkhuviññeyyam rūpam sevato akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, evarūpam cakkhuviññeyyam rūpam (2.0225) na sevitabbam. Yathārūpañca kho, bhante, cakkhuviññeyyam rūpam sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti, evarūpam cakkhuviññeyyam rūpam sevitabbam. Yathārūpañca kho, bhante, sotaviññeyyam saddam sevato ...pe... ghānaviññeyyam gandham sevato... jivhāviññeyyam rasaṁ sevato... kāyaviññeyyam phoṭhabbam sevato... manoviññeyyam dhammaṁ sevato akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, evarūpo manoviññeyyo dhammo na sevitabbo. Yathārūpañca kho, bhante, manoviññeyyam dhammaṁ sevato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti, evarūpo manoviññeyyo dhammo sevitabbo.

“Imassa kho me, bhante, bhagavatā sañkhittena bhāsitassa evam vitthārena attham ājānato tiṇṭā mettha kañkhā vigatā kathaṃkathā bhagavato pañhaveyyākaraṇam sutvā”ti.

366. Itiha sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā bhagavantam uttarim pañham apucchi-

“Sabbeva nu kho, mārisa, samaṇabrāhmaṇā ekantavādā ekantasīlā ekantachandā ekanta-ajjhosānā”ti? “Na kho, devānaminda, sabbe samaṇabrāhmaṇā ekantavādā ekantasīlā ekantachandā ekanta-ajjhosānā”ti.

“Kasmā pana, mārisa, na sabbe samaṇabrāhmaṇā ekantavādā ekantasīlā ekantachandā ekanta-ajjhosānā”ti? “Anekadhātu nānādhātu kho, devānaminda, loko. Tasmim anekadhātunānādhātusmim loke yaṁ yadeva sattā dhātum abhinivisanti, taṁ tadeva thāmasā parāmāsā abhinivissa voharanti- ‘idameva saccam mogha-maññan’ti. Tasmā na sabbe samaṇabrāhmaṇā ekantavādā ekantasīlā ekantachandā ekanta-ajjhosānā”ti.

“Sabbeva nu kho, mārisa, samaṇabrāhmaṇā accantaniṭṭhā accantayoga-kkhemī accantabrahmacārī accantapariyosānā”ti? “Na kho, devānaminda, sabbe samaṇabrāhmaṇā accantaniṭṭhā accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosānā”ti.

“Kasmā (2.0226) pana, mārisa, na sabbe samaṇabrāhmaṇā accantaniṭṭhā accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosānā”ti? “Ye kho, devānaminda, bhikkhū taṇhāsaṅkhayavimuttā te accantaniṭṭhā accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosānā. Tasmā na sabbe samaṇabrāhmaṇā accantaniṭṭhā accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapariyosānā”ti.

Ittham bhagavā sakkassa devānamindassa pañham puṭho byākāsi. Attamano sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinandi anumodi- “evametam, bhagavā, evametam, sugata. Tiṇṭā mettha kañkhā vigatā kathaṃkathā bhagavato pañhaveyyākaraṇam sutvā”ti.

367. Itiha sakko devānamindo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā bhagavantam etadavoca-

“Ejā, bhante, rogo, ejā gaṇḍo, ejā sallam, ejā imam purisam parikadḍhati tassa

tasseva bhavassa abhinibbattiyā. Tasmā ayam puriso uccāvacamāpajjati. Yesāham, bhante, pañhānam ito bahiddhā aññesu samañabrāhmañesu okāsakammampi nālattham, te me bhagavatā byākatā. Dīgharattānusayitañca pana § me vicikicchākathaṁkathāsallaṁ, tañca bhagavatā abbuñhan”ti.

“Abhijānāsi no tvam, devānaminda, ime pañhe aññe samañabrāhmañe pucchitā”ti? “Abhijānāmaham, bhante, ime pañhe aññe samañabrāhmañe pucchitā”ti. “Yathā kathaṁ pana te, devānaminda, byākaṁsu? Sace te agaru bhāsassū”ti. “Na kho me, bhante, garu yathassa bhagavā nisinno bhagavantarūpo vā”ti. “Tena hi, devānaminda, bhāsassū”ti. “Yesvāham §, bhante, maññāmi samañabrāhmañā āraññikā pantasenāsanāti, tyāham upasañkamitvā ime pañhe pucchāmi, te mayā puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā mamaṁyeva paṭipucchanti- ‘ko nāmo āyasmā’ti? Tesāham puṭṭho byākaromi- ‘aham kho, mārisa, sakko devānamindo’ti. Te mamaṁyeva uttari paṭipucchanti- ‘kim panāyasmā, devānaminda §, kammaṁ katvā imam ṭhānam patto’ti? Tesāham yathāsutam yathāpariyattam dhammaṁ desemi. Te tāvatakena attamanā (2.0227) honti- ‘sakko ca no devānamindo dittho, yañca no apucchimhā, tañca no byākāsi’ti. Te aññadatthu mamaṁyeva sāvakā sampajjanti, na cāham tesam. Aham kho pana, bhante, bhagavato sāvako sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaño”ti.

Somanassapaṭilābhakathā

368. “Abhijānāsi no tvam, devānaminda, ito pubbe evarūpaṁ vedapaṭilābhām somanassapaṭilābhān”ti? “Abhijānāmaham, bhante, ito pubbe evarūpaṁ vedapaṭilābhām somanassapaṭilābhān”ti. “Yathā kathaṁ pana tvam, devānaminda, abhijānāsi ito pubbe evarūpaṁ vedapaṭilābhām somanassapaṭilābhān”ti?

“Bhūtapubbaṁ, bhante, devāsurasaṅgāmo samupabyūlho § ahosi. Tasmiṁ kho pana, bhante, saṅgāme devā jiniṁsu, asurā parājayiṁsu §. Tassa mayham, bhante, tam saṅgāmaṁ abhivijinitvā vijitasaṅgāmassa etadahosi- ‘yā ceva dāni dibbā ojā yā ca asurā ojā, ubhayametam § devā paribhuñjissanti’ti. So kho pana me, bhante, vedapaṭilābho somanassapaṭilābho sadaṇḍāvacaro sasatthāvacaro na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati. Yo kho pana me ayam, bhante, bhagavato dhammaṁ sutvā vedapaṭilābho somanassapaṭilābho, so adaṇḍāvacaro asatthāvacaro ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati”ti.

369. “Kim pana tvam, devānaminda, atthavasam sampassamāno evarūpaṁ vedapaṭilābhām somanassapaṭilābhām pavedesi”ti? “Cha kho aham, bhante, atthavase sampassamāno evarūpaṁ vedapaṭilābhām somanassapaṭilābhām pavedemi.

“Idheva tiṭṭhamānassa, devabhūtassa me sato;
punarāyu ca me laddho, evam jānāhi mārisa.

“Imam (2.0228) kho aham, bhante, paṭhamam atthavasam sampassamāno eva-

rūpam vedapaṭilābhām somanassapaṭilābhām pavedemi.

“Cutāham̄ diviyā kāyā, āyum̄ hitvā amānusam̄;

amūlho gabbhamessāmi, yattha me ramatī mano.

“Imam̄ kho ahaṁ, bhante, dutiyam̄ atthavasam̄ sampassamāno evarūpam̄ vedapaṭilābhām̄ somanassapaṭilābhām̄ pavedemi.

“Svāham̄ amūlhapaññassa §, viharaṁ sāsane rato;

ñāyena viharissāmi, sampajāno paṭissato.

“Imam̄ kho ahaṁ, bhante, tatiyam̄ atthavasam̄ sampassamāno evarūpam̄ vedapaṭilābhām̄ somanassapaṭilābhām̄ pavedemi.

“Ñāyena me carato ca, sambodhi ce bhavissati;

aññātā viharissāmi, sveva anto bhavissati.

“Imam̄ kho ahaṁ, bhante, catuttham̄ atthavasam̄ sampassamāno evarūpam̄ vedapaṭilābhām̄ somanassapaṭilābhām̄ pavedemi.

“Cutāham̄ mānusā kāyā, āyum̄ hitvāna mānusam̄;

puna devo bhavissāmi, devalokamhi uttamo.

“Imam̄ kho ahaṁ, bhante, pañcamam̄ atthavasam̄ sampassamāno evarūpam̄ vedapaṭilābhām̄ somanassapaṭilābhām̄ pavedemi.

“Te § pañitatarā devā, akaniṭṭhā yasassino;

antime vattamānamhi, so nivāso bhavissati.

“Imam̄ kho aham̄, bhante, chaṭṭham̄ atthavasam̄ sampassamāno evarūpam̄ vedapaṭilābhām̄ somanassapaṭilābhām̄ pavedemi.

“Ime kho aham̄, bhante, cha atthavase sampassamāno evarūpam̄ vedapaṭilābhām̄ somanassapaṭilābhām̄ pavedemi.

370. “Apariyositasaṅkappo (2.0229), vicikiccho katham̄kathī.

vicarim̄ dīghamaddhānaṁ, anvesanto tathāgataṁ.

“Yassu maññāmi samaṇe, pavivittavihārino;
sambuddhā iti maññāno, gacchāmi te upāsitum̄.

“Katham̄ ārādhanā hoti, katham̄ hoti virādhanā’;
iti puṭṭhā na sampāyanti §, magge paṭipadāsu ca.

“Tyassu yadā mam̄ jānanti, sakko devānamāgato;
tyassu mameva pucchanti, ‘kim̄ katvā pāpuṇī idam̄’.

“Tesam̄ yathāsutam̄ dhammam̄, desayāmi jane sutam̄ §;
tena attamanā honti, ‘diṭṭho no vāsavoti ca’.

“Yadā ca buddhamaddakkhim̄, vicikicchāvitāraṇam̄;
somhi vītabhayo aija, sambuddhām̄ payirupāsiya §.

“Taṇhāsallassa hantāram̄, buddhām̄ appaṭipuggalam̄;
aham̄ vande mahāvīram̄, buddhamādiccabandhunam̄.

“Yam̄ karomasi brahmuno, samaṇ devehi mārisa;
tadajja tuyham̄ kassāma §, handa sāmāṇ karoma te.

“Tvameva asi § sambuddho, tuvam̄ satthā anuttaro;
sadevakasmim̄ lokasmim̄, natthi te paṭipuggalo”ti.

371. Atha kho sakko devānamindo pañcasikhaṁ gandhabbatām̄ āmantesi-
“bahūpakāro kho mesi tvam̄, tāta pañcasikha, yam̄ tvam̄ bhagavantām̄ paṭhamām̄
pasādesi. Tayā, tāta, paṭhamām̄ pasāditām̄ pacchā mayam̄ tam̄ bhagavantām̄
dassanāya upasaṅkamimhā arahantām̄ sammāsambuddhām̄. Pettike vā ṭhāne
ṭhapayissāmi (2.0230), gandhabbarājā bhavissasi, bhaddañca te sūriyavacchasam̄
dammi, sā hi te abhipathitā”ti.

Atha kho sakko devānamindo pāṇinā pathavim̄ parāmasitvā tikkhattum̄ udānam̄
udānesi- “Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassā”ti.

Imasmiñca pana veyyākaraṇasmiñ bhaññamāne sakkassa devānamindassa
virajam̄ vītamalam̄ dhammacakkhum̄ udapādi- “yam̄ kiñci samudayadhammam̄,
sabbam̄ tam̄ nirodhadhamman”ti. Aññesañca asītiyā devatāsaḥassānam̄, iti ye
sakkena devānamindena ajjhīṭṭhapañhā puṭṭhā, te bhagavatā byākatā. Tasmā
imassa veyyākaraṇassa sakkapañhātveva adhivacananti.

Sakkapañhasuttam̄ niṭṭhitam̄ atṭhamām̄.

9. Mahāsatipaṭṭhānasuttam̄

372. Evam̄ (2.0231) me sutam̄- ekam̄ samayaṁ bhagavā kurūsu viharati

kammāsadhammam nāma kurūnam nigamo. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “bhikkhavo”ti. “Bhaddante”ti § te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

Uddeso

373. “Ekāyano ayam, bhikkhave, maggo sattānam visuddhiyā, sokaparidevānam samatikkamāya dukkhadomanassānam atthaṅgamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, yadidam cattāro satipatṭhānā.

“Katame cattāro? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam, vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam, citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam, dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam.

Uddeso niṭṭhito.

Kāyānupassanā ānāpānapabbam

374. “Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyam pañidhāya parimukham satim upatṭhapetvā. So satova assasati, satova passasati. Dīgham vā assasanto ‘dīgham assasāmī’ti pajānāti, dīgham vā passasanto ‘dīgham passasāmī’ti pajānāti. Rassam vā assasanto ‘rassam assasāmī’ti pajānāti, rassam vā passasanto ‘rassam passasāmī’ti pajānāti. ‘Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmī’ti sikkhati (2.0232), ‘sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmī’ti sikkhati. ‘Passambhayam kāyasaṅkhāram assasissāmī’ti sikkhati, ‘passambhayam kāyasaṅkhāram passasissāmī’ti sikkhati.

“Seyyathāpi, bhikkhave, dakkho bhamakāro vā bhamakārantevāsī vā dīgham vā añchanto ‘dīgham añchāmī’ti pajānāti, rassam vā añchanto ‘rassam añchāmī’ti pajānāti evameva kho, bhikkhave, bhikkhu dīgham vā assasanto ‘dīgham assasāmī’ti pajānāti, dīgham vā passasanto ‘dīgham passasāmī’ti pajānāti, rassam vā assasanto ‘rassam assasāmī’ti pajānāti, rassam vā passasanto ‘rassam passasāmī’ti pajānāti. ‘Sabbakāyapaṭisaṁvedī assasissāmī’ti sikkhati, ‘sabbakāyapaṭisaṁvedī passasissāmī’ti sikkhati, ‘passambhayam kāyasaṅkhāram assasissāmī’ti sikkhati, ‘passambhayam kāyasaṅkhāram passasissāmī’ti sikkhati. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati, bahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā kāyasmīm viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmīm viharati, samudayavayadhammānu-passī vā kāyasmīm viharati. ‘Atthi kāyo’ti vā panassa sati paccupaṭhitā hoti yāva-

deva ñāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho §, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Ānāpānapabbam niṭhitam.

Kāyānupassanā iriyāpathapabbam

375. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu gacchanto vā ‘gacchāmī’ti pajānāti, ṭhito vā ‘ṭhitomhī’ti pajānāti, nisinno vā ‘nisinnomhī’ti pajānāti, sayāno vā ‘sayānomhī’ti pajānāti, yathā yathā vā panassa kāyo pañihito hoti, tathā tathā nam pajānāti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati, bahiddhā vā kāye kāyānupassī (2.023) viharati, ajjhattabahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati. Samudayadhammānu-passī vā kāyasmiṃ viharati, vayadhammānu-passī vā kāyasmiṃ viharati, samudayavayadhammānu-passī vā kāyasmiṃ viharati. ‘Atthi kāyo’ti vā panassa sati paccupaṭhitā hoti yāvadeva ñāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Iriyāpathapabbam niṭhitam.

Kāyānupassanā sampajānapabbam

376. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghāṭipattacīvaraḍhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Iti ajjhattam vā ...pe... evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Sampajānapabbam niṭhitam.

Kāyānupassanā paṭikūlamanasikārapabbam

377. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu imameva kāyam uddham pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūram nānappakārassa asucino paccavekkhati- ‘atthi imasmiṃ kāye kesā lomā nakhā dantā taco, maṃsaṃ nhāru aṭṭhi aṭṭhimiñjam vakkam, hadayaṃ yakanaṃ kilomakam pihakam papphāsam, antam antaguṇam (2.0234) udariyam karīsam §, pittam semham pubbo lohitam sedo medo, assu vasā kheļo siṅghāṇikā lasikā muttan’ti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, ubhatomukhā putoļi § pūrā nānāvihitassa dhaññassa,

seyyathidam sālinam vīhīnam muggānam māsānam tilānam taṇḍulānam. Tamenam cakkhumā puriso muñcitvā paccavekkheyya- ‘ime sālī, ime vīhī ime muggā ime māsā ime tilā ime taṇḍulā’ti. Evameva kho, bhikkhave, bhikkhu imameva kāyam uddham pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūram nānappakārassa asucino paccavekkhati- ‘atthi imasmiṁ kāye kesā lomā ...pe... muttan’ti.

Iti ajjhattam vā ...pe... evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Paṭikūlamanasikārapabbam niṭṭhitam.

Kāyānupassanā dhātumanasikārapabbam

378. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu imameva kāyam yathāṭhitam yathāpaṇihitam dhātuso paccavekkhati- ‘atthi imasmiṁ kāye pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū’ti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, dakkho goghātako vā goghātakantevāsi vā gāvīm vadhitvā catumahāpathe bilaso vibhajitvā nisinno assa, evameva kho, bhikkhave, bhikkhu imameva kāyam yathāṭhitam yathāpaṇihitam dhātuso paccavekkhati- ‘atthi imasmiṁ kāye pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū’ti.

“Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati ...pe... evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Dhātumanasikārapabbam niṭṭhitam.

Kāyānupassanā navasivathikapabbam

379. “Puna (2.0235) caparam, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīram sivathikāya chadditam ekāhamatam vā dvīhamatam vā tīhamataṁ vā uddhumātakam vinilakam vipubbakajātam. So imameva kāyam upasamharati- ‘ayampi kho kāyo evam̄dhammo evam̄bhāvī evam̄-anatīto’ti.

“Iti ajjhattam vā ...pe... evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

“Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīram sivathikāya chadditam kākehi vā khajjamānam kulalehi vā khajjamānam gijjhehi vā khajjamānam kañkehi vā khajjamānam sunakhehi vā khajjamānam byagghehi vā khajjamānam dīpīhi vā khajjamānam siṅgalehi vā § khajjamānam vividhehi vā pāṇakajātehi khajjamānam. So imameva kāyam upasamharati- ‘ayampi kho kāyo evam̄dhammo evam̄bhāvī evam̄-anatīto’ti.

“Iti ajjhattam vā ...pe... evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

“Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīram sivathikāya chadditam atṭhikasañkhalikam samam̄salohitam nhārusambandham ...pe... atṭhikasañkhalikam nimam̄salohitamakkhitam nhārusambandham ...pe... atṭhikasañkhalikam apagatamam̄salohitam nhārusambandham ...pe... atṭhikāni apagatasambandhāni § disā vidisā vikkhittāni, aññena hatthaṭṭhikam aññena pādaṭṭhikam aññena goppakaṭṭhikam § aññena jaṅghaṭṭhikam aññena ūruṭṭhikam aññena kaṭṭhikam § aññena phāsukaṭṭhikam aññena piṭṭhitṭhikam aññena khandhaṭṭhikam § aññena gīvaṭṭhikam aññena hanukaṭṭhikam aññena dantaṭṭhikam aññena sisakaṭāham. So imameva kāyam upasamharati- ‘ayampi kho kāyo evam̄dhammo evam̄bhāvī evam̄-anatīto’ti.

“Iti ajjhattam vā ...pe... viharati.

“Puna (2.0236) caparam, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīram sivathikāya chadditam atṭhikāni setāni saṅkhavaṇṇapaṭibhāgāni ...pe... atṭhikāni puñjakitāni terovassikāni ...pe... atṭhikāni pūtīni cuṇṇakajātāni. So imameva kāyam upasamharati- ‘ayampi kho kāyo evam̄dhammo evam̄bhāvī evam̄-anatīto’ti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati, bahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati, samudayavayadhammānupassī vā kāyasmiṁ viharati. ‘Atthi kāyo’ti vā panassa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvadeva ñāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Navasivathikapabbam niṭṭhitam.

Cuddasa kāyānupassanā niṭṭhitā.

Vedanānupassanā

380. “Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu vedanāsu vedanānupassī viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhu sukham vā vedanam vedayamāno ‘sukham vedanam vedayāmīti pajānāti. Dukkham vā vedanam vedayamāno ‘dukkham vedanam vedayāmīti pajānāti. Adukkhamasukham vā vedanam vedayamāno ‘adukkhamasukham vedanam vedayāmīti pajānāti. Sāmisam vā sukham vedanam vedayamāno ‘sāmisam sukham vedanam vedayāmīti pajānāti, nirāmisam vā sukham vedanam vedayamāno ‘nirāmisam sukham vedanam vedayāmīti pajānāti. Sāmisam vā dukkham vedanam vedayamāno ‘sāmisam dukkham vedanam vedayāmīti pajānāti, nirāmisam vā dukkham vedanam vedayamāno ‘nirāmisam dukkham vedanam vedayāmīti pajānāti. Sāmisam vā adukkhamasukham vedanam vedayamāno ‘sāmisam adukkhamasukham vedanam vedayāmīti pajānāti, nirāmisam vā adukkhamasukham vedanam vedayamāno ‘nirāmisam adukkhamasukham vedanam vedayāmīti pajānāti. Iti ajjhattam vā vedanāsu vedanānupassī viharati, bahiddhā vā vedanāsu (2.0237) vedanānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā vedanāsu vedanānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā vedanāsu viharati, vayadhammānupassī vā vedanāsu viharati, samudayavayadhammānupassī vā vedanāsu viharati. ‘Atthi vedanā’ti vā panassa sati paccupatthitā hoti yāvadeva nānamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu vedanāsu vedanānupassī viharati.

Vedanānupassanā niṭṭhitā.

Cittānupassanā

381. “Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu citte cittānupassī viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhu sarāgam vā cittam ‘sarāgam citta’ti pajānāti, vītarāgam vā cittam ‘vītarāgam citta’ti pajānāti. Sadosam vā cittam ‘sadosam citta’ti pajānāti, vītadosam vā cittam ‘vītadosam citta’ti pajānāti. Samoham vā cittam ‘samoham citta’ti pajānāti, vītamoham vā cittam ‘vītamoham citta’ti pajānāti. Sañkhittam vā cittam ‘sañkhittam citta’ti pajānāti, vikkhittam vā cittam ‘vikkhittam citta’ti pajānāti. Mahaggatam vā cittam ‘mahaggatam citta’ti pajānāti, amahaggatam vā cittam ‘amahaggatam citta’ti pajānāti. Sa-uttaram vā cittam ‘sa-uttaram citta’ti pajānāti, anuttaram vā cittam ‘anuttaram citta’ti pajānāti. Samāhitam vā cittam ‘samāhitam citta’ti pajānāti, asamāhitam vā cittam ‘asamāhitam citta’ti pajānāti. Vimuttam vā cittam ‘vimuttam citta’ti pajānāti. Avimuttam vā cittam ‘avimuttam citta’ti pajānāti. Iti ajjhattam vā citte cittānupassī viharati, bahiddhā vā citte cittānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā citte cittānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā cittasmīm viharati, vayadhammānupassī vā cittasmīm viharati, samudayavayadhammānupassī vā cittasmīm viharati, ‘atthi citta’ti vā panassa sati paccu-

paṭhitā hoti yāvadeva nāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu citte cittānupassī viharati.

Cittānupassanā niṭhitā.

Dhammānupassanā nīvaraṇapabbam

382. “Kathañca (2.0238) pana, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānu-passī viharati? Idha, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānu-passī viharati pañcasu nīvaraṇesu?

“Idha, bhikkhave, bhikkhu santam vā ajjhattam kāmacchandam ‘atthi me ajjhattam kāmacchando’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam kāmacchandam ‘natthi me ajjhattam kāmacchando’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa kāmacchandassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa kāmacchandassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahinassa kāmacchandassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam byāpādam ‘atthi me ajjhattam byāpādo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam byāpādam ‘natthi me ajjhattam byāpādo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa byāpādassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa byāpādassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahinassa byāpādassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam thinamiddham ‘atthi me ajjhattam thinamiddhan’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam thinamiddham ‘natthi me ajjhattam thinamiddhan’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa thinamiddhassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa thinamiddhassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahinassa thinamiddhassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam uddhaccakukkuccam ‘atthi me ajjhattam uddhaccakukkuccan’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam uddhaccakukkuccam ‘natthi me ajjhattam uddhaccakukkuccan’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa uddhaccakukkuccassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa uddhaccakukkuccassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahinassa uddhaccakukkuccassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam vicikiccham ‘atthi me ajjhattam vicikicchā’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam vicikiccham ‘natthi me ajjhattam vicikicchā’ti pajānāti, yathā ca anuppannāya vicikicchāya uppādo hoti tañca pajānāti, yathā (2.0239) ca uppannāya vicikicchāya pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahināya vicikicchāya āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati, ajjhatabahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā

dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati ‘atthi dhammā’ti vā panassa sati paccupatṭhitā hoti yāvadeva ñāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu.

Nīvaraṇapabbam niṭṭhitam.

Dhammānupassanā khandhapabbam

383. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu upādānakkhandhesu. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu upādānakkhandhesu? Idha, bhikkhave, bhikkhu-‘iti rūpam, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo; iti vedanā, iti vedanāya samudayo, iti vedanāya atthaṅgamo; iti saññā, iti saññāya samudayo, iti saññāya atthaṅgamo; iti saṅkhārā, iti saṅkhārānaṁ samudayo, iti saṅkhārānaṁ atthaṅgamo, iti viññāṇam, iti viññāṇassa samudayo, iti viññāṇassa atthaṅgamo’ti, iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati. ‘Atthi dhammā’ti vā panassa sati paccupatṭhitā hoti yāvadeva ñāṇamattāya paṭissatimattāya, anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu upādānakkhandhesu.

Khandhapabbam niṭṭhitam.

Dhammānupassanā āyatana pabbam

384. “Puna (2.0240) caparam, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu?

“Idha, bhikkhave, bhikkhu cakkhuñca pajānāti, rūpe ca pajānāti, yañca tadubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañca pajānāti,

yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Sotañca pajānāti, sadde ca pajānāti, yañca tadubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Ghānañca pajānāti, gandhe ca pajānāti, yañca tadubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Jivhañca pajānāti, rase ca pajānāti, yañca tadubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Kāyañca pajānāti, phoṭhabbe ca pajānāti, yañca tadubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Manañca (2.0241) pajānāti, dhamme ca pajānāti, yañca tadubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañca pajānāti, yathā ca pahīnassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañca pajānāti.

“Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati. ‘Atthi dhammā’ti vā panassa sati paccupaṭhitā hoti yāvadeva nāṇamattāya paṭissatimatāya, anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu.

Āyatanapabbam niṭhitam.

Dhammānupassanā bojjhaṅgapabbam

385. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu? Idha, bhikkhave, bhikkhu santam vā ajjhattam satisambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam satisambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam satisambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam satisambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa satisambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā

ca uppannassa satisambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam dhammavicasambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam dhammavicasambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam dhammavicasambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam dhammavicasambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa dhammavicasambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa (2.0242) dhammavicasambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam vīriyasambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam vīriyasambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam vīriyasambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam vīriyasambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa vīriyasambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa vīriyasambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam pītisambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam pītisambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam pītisambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam pītisambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa pītisambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa pītisambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam passaddhisambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam passaddhisambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam passaddhisambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam passaddhisambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa passaddhisambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa passaddhisambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam samādhisambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam samādhisambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam samādhisambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam samādhisambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa samādhisambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa samādhisambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Santam vā ajjhattam upekkhāsambojjhaṅgam ‘atthi me ajjhattam upekkhāsambojjhaṅgo’ti pajānāti, asantam vā ajjhattam upekkhāsambojjhaṅgam ‘natthi me ajjhattam upekkhāsambojjhaṅgo’ti pajānāti, yathā ca anuppannassa upekkhāsambojjhaṅgassa uppādo hoti tañca pajānāti, yathā ca uppannassa upekkhāsambojjhaṅgassa bhāvanāya pāripūrī hoti tañca pajānāti.

“Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayadhammānupassī (2.0243) vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati ‘atthi dhammā’ti vā panassa sati paccupatṭhitā hoti yāvadeva ñāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu.

Bojjhaṅgapabbam niṭṭhitam. §

Dhammānupassanā saccapabbam

386. “Puna caparam, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassi viharati catūsu ariyasaccesu. Kathañca pana, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassi viharati catūsu ariyasaccesu? Idha, bhikkhave, bhikkhu ‘idam dukkhan’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhanirodho’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti.

Paṭhamabhāṇavāro niṭṭhito.

Dukkhasaccaniddeso

387. “Katamañca, bhikkhave, dukkham ariyasaccam? Jātipi dukkhā, jarāpi dukkhā, maraṇampi dukkham, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāpi dukkhā, appiyehi sampayogopi dukkho, piyehi vippayogopi dukkho §, yampiccham na labhati tampi dukkham, saṅkhittena pañcupādānakkhandhā § dukkhā.

388. “Katamā ca, bhikkhave, jāti? Yā tesam tesam sattānam tamhi tamhi sattanikāye jāti sañjāti okkanti abhinibbatti khandhānam pātubhāvo āyatanānam paṭilābho, ayam vuccati, bhikkhave, jāti.

389. “Katamā (2.0244) ca, bhikkhave, jarā? Yā tesam tesam sattānam tamhi tamhi sattanikāye jarā jīraṇatā khaṇḍiccam pāliccam valittacatā āyuno saṃhāni indriyānam paripāko, ayam vuccati, bhikkhave, jarā.

390. “Katamañca, bhikkhave, maraṇam? Yam § tesam tesam sattānam tamhā tamhā sattanikāyā cuti cavanatā bhedo antaradhānam maccu maraṇam kālakiriyā khandhānam bhedo kaṇevarassa nikhepo jīvitindriyassupacchedo, idam vuccati, bhikkhave, maraṇam.

391. “Katamo ca, bhikkhave, soko? Yo kho, bhikkhave, aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa soko socanā socitattam antosoko antoparisoko, ayam vuccati, bhikkhave, soko.

392. “Katamo ca, bhikkhave, paridevo? Yo kho, bhikkhave, aññataraññatarena byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa ādevo paridevo ādevanā paridevanā ādevitattam paridevitattam, ayam vuccati, bhikkhave paridevo.

393. “Katamañca, bhikkhave, dukkham? Yam kho, bhikkhave, kāyikam dukkham kāyikam asātam kāyasamphassajam dukkham asātam vedayitam, idam vuccati, bhikkhave, dukkham.

394. “Katamañca, bhikkhave, domanassam? Yam kho, bhikkhave, cetasikam dukkham cetasikam asātam manosamphassajam dukkham asātam vedayitam, idam vuccati, bhikkhave, domanassam.

395. “Katamo ca, bhikkhave, upāyāso? Yo kho, bhikkhave, aññataraññatarena

byasanena samannāgatassa aññataraññatarena dukkhadhammena phuṭṭhassa āyāso upāyāso āyāsitattam upāyāsitattam, ayam vuccati, bhikkhave, upāyāso.

396. “Katamo (2.0245) ca, bhikkhave, appiyehi sampayogo dukkho? Idha yassa te honti aniṭṭhā akantā amanāpā rūpā saddā gandhā rasā phoṭṭhabbā dhammā, ye vā panassa te honti anatthakāmā ahitakāmā aphāsukakāmā ayogakkhemakāmā, yā tehi saddhim saṅgati samāgamo samodhānam missībhāvo, ayam vuccati, bhikkhave, appiyehi sampayogo dukkho.

397. “Katamo ca, bhikkhave, piyehi vippayogo dukkho? Idha yassa te honti iṭṭhā kantā manāpā rūpā saddā gandhā rasā phoṭṭhabbā dhammā, ye vā panassa te honti atthakāmā hitakāmā phāsukakāmā yogakkhemakāmā mātā vā pitā vā bhātā vā bhaginī vā mittā vā amaccā vā ñātisālohitā vā, yā tehi saddhim asaṅgati asamāgamo asamodhānam amissībhāvo, ayam vuccati, bhikkhave, piyehi vippayogo dukkho.

398. “Katamañca, bhikkhave, yampiccham na labhati tampi dukkham? Jātidhammānam, bhikkhave, sattānam evam icchā uppajjati- ‘aho vata mayam na jātidhammā assāma, na ca vata no jāti āgaccheyyā’ti. Na kho panetam icchāya pattabbaṁ, idampi yampiccham na labhati tampi dukkham. Jarādhammānam, bhikkhave, sattānam evam icchā uppajjati- ‘aho vata mayam na jarādhammā assāma, na ca vata no jarā āgaccheyyā’ti. Na kho panetam icchāya pattabbaṁ, idampi yampiccham na labhati tampi dukkham. Byādhidhammānam, bhikkhave, sattānam evam icchā uppajjati ‘aho vata mayam na byādhidhammā assāma, na ca vata no byādhi āgaccheyyā’ti. Na kho panetam icchāya pattabbaṁ, idampi yampiccham na labhati tampi dukkham. Maraṇadhammānam, bhikkhave, sattānam evam icchā uppajjati ‘aho vata mayam na maraṇadhammā assāma, na ca vata no maraṇam āgaccheyyā’ti. Na kho panetam icchāya pattabbaṁ, idampi yampiccham na labhati tampi dukkham. Sokaparidevadukkhadomanassupāyāsdhammānam, bhikkhave, sattānam evam icchā uppajjati ‘aho vata mayam na

sokaparidevadukkhadomanassupāyāsadhammā assāma, na ca vata no sokapari-devadukkhadomanassupāyāsadhammā āgaccheyyun'ti. Na kho panetam icchāya pattaṭṭbam, idampi yampiccham na labhati tami dukkham.

399. “Katame (2.0246) ca, bhikkhave, sañkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā? Seyyathidam- rūpupādānakkhandho, vedanupādānakkhandho, saññupādānakkhandho, sañkhārupādānakkhandho, viññāṇupādānakkhandho. Ime vuccanti, bhikkhave, sañkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā. Idam vuccati, bhikkhave, dukkham ariyasaccam.

Samudayasaccaniddeso

400. “Katamañca, bhikkhave, dukkhasamudayam § ariyasaccam? Yāyam taṇhā ponobbhavikā § nandīrāgasahagatā § tatrataotrābhinandinī, seyyathidam-kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā.

“Sā kho panesā, bhikkhave, taṇhā kattha uppajjamānā uppajjati, kattha nivisamānā nivisati? Yam loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Kiñca loke piyarūpam sātarūpam? Cakkhu loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati. Sotam loke ...pe... ghānam loke... jivhā loke... kāyo loke... mano loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Rūpā loke... saddā loke... gandhā loke... rasā loke... phoṭṭhabbā loke... dhammā loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Cakkhuviññāṇam loke... sotaviññāṇam loke... ghānaviññāṇam loke... jivhāviññāṇam loke... kāyaviññāṇam loke... manoviññāṇam loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Cakkhusamphasso loke... sotasamphasso loke... ghānasamphasso loke... jivhāsamphasso loke... kāyasamphasso loke... manosamphasso loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Cakkhusamphassajā (2.0247) vedanā loke... sotasamphassajā vedanā loke... ghānasamphassajā vedanā loke... jivhāsamphassajā vedanā loke... kāyasamphassajā vedanā loke... manosamphassajā vedanā loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Rūpasaññā loke... saddasaññā loke... gandhasaññā loke... rasasaññā loke... phoṭṭhabbasaññā loke... dhammasaññā loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Rūpasañcetanā loke... saddasañcetanā loke... gandhasañcetanā loke... rasañcetanā loke... phoṭṭhabbasañcetanā loke... dhammasañcetanā loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Rūpatāṇhā loke... saddataṇhā loke... gandhataṇhā loke... rasataṇhā loke... phoṭṭhabbataṇhā loke... dhammadataṇhā loke piyarūpam sātarūpam, etthesā taṇhā

uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Rūpavita^kko loke... saddavitakko loke... gandavitakko loke... rasavitakko loke... phoṭṭhabavitakko loke... dhammavitakko loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati.

“Rūpavicāro loke... saddavicāro loke... gandhavicāro loke... rasavicāro loke... phoṭṭhabavicāro loke... dhammavicāro loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjati, ettha nivisamānā nivisati. Idam vuccati, bhikkhave, dukkhasamudayam ariyasaccam.

Nirodhasaccaniddeso

401. “Katamañca, bhikkhave, dukkhanirodhaṁ § ariyasaccam? Yo tassāyeva taṇhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo.

“Sā (2.0248) kho panesā, bhikkhave, taṇhā kattha pahīyamānā pahīyati, kattha nirujjhāmānā nirujjhāti? Yam loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Kiñca loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ? Cakkhu loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti. Sotam loke ...pe... ghānam loke... jivhā loke... kāyo loke... mano loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Rūpā loke... saddā loke... gandhā loke... rasā loke... phoṭṭhabbā loke... dhammā loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Cakkhuvīññāṇam loke... sotaviññāṇam loke... ghānaviññāṇam loke... jivhāviññāṇam loke... kāyaviññāṇam loke... manoviññāṇam loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Cakkhusamphasso loke... sotasamphasso loke... ghānasamphasso loke... jivhāsamphasso loke... kāyasamphasso loke... manosamphasso loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Cakkhusamphassajā vedanā loke... sotasamphassajā vedanā loke ... ghānasamphassajā vedanā loke... jivhāsamphassajā vedanā loke... kāyasamphassajā vedanā loke... manosamphassajā vedanā loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Rūpasaññā loke... saddasaññā loke... gandhasaññā loke... rasasaññā loke... phoṭṭhabbasaññā loke... dhammasaññā loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Rūpasañcetanā (2.0249) loke... saddasañcetanā loke... gandhasañcetanā loke... rasasañcetanā loke... phoṭṭhabbasañcetanā loke... dhammasañcetanā loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Rūpatāṇhā loke... saddataṇhā loke... gandhatāṇhā loke... rasataṇhā loke... phoṭṭhabbatāṇhā loke... dhammadataṇhā loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā

pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Rūpavita^kko loke... saddavita^kko loke... gandhavita^kko loke... rasavita^kko loke... phoṭhabba^vita^kko loke... dhamma^vita^kko loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti.

“Rūpavicāro loke... saddavicāro loke... gandhavicāro loke... rasavicāro loke... phoṭhabbavicāro loke... dhammavicāro loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati, ettha nirujjhāmānā nirujjhāti. Idam vuccati, bhikkhave, dukkhanirodhāriyasaccam.

Maggasaccaniddeso

402. “Katamañca, bhikkhave, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccam? Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo seyyathidam- sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi.

“Katamā ca, bhikkhave, sammādiṭṭhi? Yaṁ kho, bhikkhave, dukkhe ūnāmaṁ, dukkhasamudaye ūnāmaṁ, dukkhanirodhe ūnāmaṁ, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ūnāmaṁ, ayam vuccati, bhikkhave, sammādiṭṭhi.

“Katamo ca, bhikkhave, sammāsaṅkappo? Nekkhammasaṅkappo abyāpādasaṅkappo avihim̄sāsaṅkappo, ayam vuccati bhikkhave, sammāsaṅkappo.

“Katamā (2.0250) ca, bhikkhave, sammāvācā? Musāvādā veramaṇī § pisuṇāya vācāya veramaṇī pharusāya vācāya veramaṇī samphappalāpā veramaṇī, ayam vuccati, bhikkhave, sammāvācā.

“Katamo ca, bhikkhave, sammākammanto? Pāṇātipātā veramaṇī adinnādānā veramaṇī kāmesumicchācārā veramaṇī, ayam vuccati, bhikkhave, sammākammanto.

“Katamo ca, bhikkhave, sammā-ājīvo? Idha, bhikkhave, ariyasāvako micchā-ājīvam pahāya sammā-ājīvena jīvitam kappeti, ayam vuccati, bhikkhave, sammā-ājīvo.

“Katamo ca, bhikkhave, sammāvāyāmo? Idha, bhikkhave, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, sammāvāyāmo.

“Katamā ca, bhikkhave, sammāsati? Idha, bhikkhave, bhikkhu kāye kāyānu-passī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam; vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam; citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhā-

domanassam; dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Ayam vuccati, bhikkhave, sammāsatī.

“Katamo ca, bhikkhave, sammāsamādhi? Idha, bhikkhave, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam̄ savicāram̄ vivekajam̄ pītisukham̄ paṭhamam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattam̄ (2.0 sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvam̄ avitakkam̄ avicāram̄ samādhijam̄ pītisukham̄ dutiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati, sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ tam̄ ariyā ācikkhanti ‘upekkhako satimā sukhavihāri’ti tatiyam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam̄ atthaṅgamā **adukkhamasukham̄ upekkhāsatipārisuddhim̄** catuttham̄ jhānam̄ upasampajja viharati. Ayam vuccati, bhikkhave, sammāsamādhi. Idam̄ vuccati, bhikkhave,

dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccam.

403. “Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati. Samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati. ‘Atthi dhammāti vā panassa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvadeva nāṇamattāya paṭissatimattāya anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho, bhikkhave, bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catūsu ariyasaccesu.

Saccapabbam niṭṭhitam.

Dhammānupassanā niṭṭhitā.

404. “Yo hi koci, bhikkhave, ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya sattava-ssāni, tassa dvinnam phalānam aññataram phalam pāṭikaṅkham diṭṭheva dhamme aññā; sati vā upādisese anāgāmitā.

“Tiṭṭhantu, bhikkhave, sattavassāni. Yo hi koci, bhikkhave, ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya cha vassāni ...pe... pañca vassāni... cattāri vassāni... tīni vassāni... dve vassāni... ekam vassam... tiṭṭhatu, bhikkhave, ekam vassam. Yo hi koci, bhikkhave, ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya sattamāsāni, tassa dvinnam phalānam aññataram phalam pāṭikaṅkham diṭṭheva dhamme aññā; sati vā upādisese anāgāmitā.

“Tiṭṭhantu (2.0252), bhikkhave, satta māsāni. Yo hi koci, bhikkhave, ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya cha māsāni ...pe... pañca māsāni... cattāri māsāni... tīni māsāni ... dve māsāni... ekam māsam... addhamāsam... tiṭṭhatu, bhikkhave, addhamāso. Yo hi koci, bhikkhave, ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya sattāham, tassa dvinnam phalānam aññataram phalam pāṭikaṅkham diṭṭheva dhamme aññā; sati vā upādisese anāgāmitāti.

405. “Ekāyano ayam, bhikkhave, maggo sattānam visuddhiyā sokaparidevānam samatikkamāya dukkhadomanassānam atthaṅgamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya yadidam cattāro satipaṭṭhānāti. Iti yam tam vuttam, idametam paṭicca vuttan”ti. Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Mahāsatipaṭṭhānasuttaṁ niṭṭhitam navamam.

10. Pāyāsisuttam

406. Evam (2.0253) me sutam- ekam samayaṁ āyasmā kumārakassapo kosalēsu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi yena setabyā nāma kosalānam nagaram tadavasari. Tatra sudaṁ āyasmā kumārakassapo setabyāyam viharati uttarena setabyam siṁsapāvane §. Tena

kho pana samayena pāyāsi rājañño setabyam ajjhāvasati sattussadām satiñakatthodakam sadhaññam rājabhoggam raññā pasenadinā kosalena dinnam rājadāyam brahmadeyyam.

Pāyāsirājaññavatthu

407. Tena kho pana samayena pāyāsissa rājaññassa evarūpam pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti- “itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam § kammānam phalaṁ vipāko”ti. Assosum kho setabyakā brāhmaṇagahapatikā- “samaṇo khalu bho kumārakassapo samaṇassa gotamassa sāvako kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi setabyam anuppatto setabyāyaṁ viharati uttarena setabyam simṣapāvane. Tam kho pana bhavantam kumārakassapam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- ‘pañḍito byatto medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno vuddho § ceva arahā ca. Sādhu kho pana tathārūpānam arahataṁ dassanam hotī”ti. Atha kho setabyakā brāhmaṇagahapatikā setabyāya nikhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā uttarenamukhā gacchanti yena simṣapāvanam §.

408. Tena kho pana samayena pāyāsi rājañño upariपासादे divāseyyaṁ upagato hoti. Addasā kho pāyāsi rājañño setabyake brāhmaṇagahapatike setabyāya nikhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūte uttarenamukhe gacchante yena simṣapāvanam §, disvā khattam āmantesi (2.0254)- “kim nu kho, bho khatte, setabyakā brāhmaṇagahapatikā setabyāya nikhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā uttarenamukhā gacchanti yena simṣapāvanan”ti §?

“Atthi kho, bho, samaṇo kumārakassapo, samaṇassa gotamassa sāvako kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi setabyam anuppatto setabyāyaṁ viharati uttarena setabyam simṣapāvane. Tam kho pana bhavantam kumārakassapam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato- ‘pañḍito byatto medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno vuddho ceva arahā cā’ti §. Tamete § bhavantam kumārakassapam dassanāya upasaṅkamantī”ti. “Tena hi, bho khatte, yena setabyakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā setabyake brāhmaṇagahapatike evam vadehi- ‘pāyāsi, bho, rājañño evamāha- āgamentu kira bhavanto, pāyāsipi rājañño samaṇam kumārakassapam dassanāya upasaṅkamissatī”ti. Purā samaṇo kumārakassapo setabyake brāhmaṇagahapatike bāle abyatte saññāpeti- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkaṭānam kammānam phalaṁ vipāko’ti. Natthi hi, bho khatte, paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalaṁ vipāko”ti. “Evam bho”ti kho so khattā pāyāsissa rājaññassa paṭissutvā yena setabyakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā setabyake brāhmaṇagahapatike etadavoca- “pāyāsi, bho, rājañño evamāha, āgamentu kira bhavanto, pāyāsipi rājañño samaṇam kumārakassapam dassanāya upasaṅkamissatī”ti.

409. Atha kho pāyāsi rājañño setabyakehi brāhmaṇagahapatikehi parivuto yena siṁsapāvanam yenāyasmā kumārakassapo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmatā kumārakassapena saddhiṁ (2.0255) sammodi, sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Setabyakāpi kho brāhmaṇagahapatikā appekacce āyasmantaṁ kumārakassapam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdimṣu; appekacce āyasmatā kumārakassapena saddhiṁ sammodimṣu; sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdimṣu. Appekacce yenāyasmā kumārakassapo tenañjaliṁ pañāmetvā ekamantaṁ nisīdimṣu. Appekacce nāmagottam sāvetvā ekamantaṁ nisīdimṣu. Appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdimṣu.

Natthikavādo

410. Ekamantaṁ nisinno kho pāyāsi rājañño āyasmantaṁ kumārakassapam etadavoca- “ahañhi, bho kassapa, evamvādī evamditṭhī- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko’ti. “Nāham, rājañña, evamvādīm evamditṭhīm addasam vā assosiṁ vā. Kathañhi nāma evam vadeyya- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko’ti?

Candimasūriya-upamā

411. “Tena hi, rājañña, taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Tam kiṁ maññasi, rājañña, ime candimasūriyā imasmim vā loke parasmim vā, devā vā te manussā vā”ti? “Ime, bho kassapa, candimasūriyā parasmim loke, na imasmim; devā te na manussā”ti. “Imināpi kho te, rājañña, pariyāyena evam hotu- itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti.

412. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho evam me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko’ti. “Atthi pana, rājañña, pariyāyo, yena te pariyāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko’ti? “Atthi (2.0256), bho kassapa, pariyāyo, yena me pariyāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti. “Yathā kathaṁ viya, rājaññā”ti? “Idha me, bho kassapa, mittāmaccā ḡātisālohitā pāñātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavācā pharusavācā samphappalāpī abhijjhālū byāpannacittā micchāditṭhī. Te aparena samayena ābādhikā honti dukkhitā bālhagilānā. Yadāham jānāmi- ‘na dānime imamhā ābādhā vuṭṭhahissantīti tyāham upasaṅkamitvā evam vadāmi- ‘santi kho, bho, eke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamditṭhino- ye te pāñātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavācā pharusavācā samphappalāpī abhijjhālū byāpannacittā micchāditṭhī, te kāyassa bhedā param

maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjantīti. Bhavanto kho pāṇāti-pātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisūṇavācā pharusavācā samphappalāpī abhijjhālū byāpannacittā micchādiṭṭhi. Sace tesam bhavataṁ samaṇabrahmaṇānam saccam vacanam, bhavanto kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjissanti. Sace, bho, kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjeyyātha, yena me āgantvā āroceyyātha- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko’ti. Bhavanto kho pana me saddhāyikā paccayikā, yam bhavantehi diṭṭham, yathā sāmam diṭṭham evametam bhavissati’ti. Te me ‘sādhū’ti paṭissutvā neva āgantvā āroceni, na pana dūtam pahiṇanti. Ayampi kho, bho kassapa, paryāyo, yena me paryāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

Cora-upamā

413. “Tena hi, rājañña, taññevettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā nam byākareyyāsi. Tam kiṁ maññasi, rājañña, idha te purisā coram āgucārim gahetvā dasseyyum- ‘ayam te, bhante, coro āgucārī; imassa yam icchasi, tam daṇḍam pañehi’ti. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, imam purisam daļhāya rajjuyā pacchābāham gāļhabandhanaṁ bandhitvā (2.0257) khuramuṇḍam karitvā § kharassarena pañavena rathikāya rathikam § siṅghātakena siṅghātakam parinetvā dakkhiṇena dvārena nikhamitvā dakkhiṇato nagarassa āghātane sīsam chindathā’ti. Te ‘sādhū’ti paṭissutvā tam purisam daļhāya rajjuyā pacchābāham gāļhabandhanaṁ bandhitvā khuramuṇḍam karitvā kharassarena pañavena rathikāya rathikam siṅghātakena siṅghātakam parinetvā dakkhiṇena dvārena nikhamitvā dakkhiṇato nagarassa āghātane nisidāpeyyum. Labheyya nu kho so coro coraghātesu- ‘āgamentu tāva bhavanto coraghātā, amukasmiṁ me gāme vā nigame vā mittāmaccā ūtisālohitā, yāvāham tesam uddisitvā āgacchāmī’ti, udāhu vippalapantasseva coraghātā sīsam chindeyyun”ti? “Na hi so, bho kassapa, coro labheyya coraghātesu- ‘āgamentu tāva bhavanto coraghātā amukasmiṁ me gāme vā nigame vā mittāmaccā ūtisālohitā, yāvāham tesam uddisitvā āgacchāmī’ti. Atha kho nam vippalapantasseva coraghātā sīsam chindeyyun”ti. “So hi nāma, rājañña, coro manusso manussabhūtesu coraghātesu na labhissati- ‘āgamentu tāva bhavanto coraghātā, amukasmiṁ me gāme vā nigame vā mittāmaccā

ñātisālohitā, yāvāham tesam uddisitvā āgacchāmīti. Kīm pana te mittāmaccā ñātisālohitā pāñātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavācā pharusa-vācā samphappalāpī abhijjhālū byāpannacittā micchādiṭṭhī, te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ upapannā labhissanti niraya-pālesu- ‘āgamentu tāva bhavanto nirayapālā, yāva mayam pāyāsissa rājaññassa gantvā ārocema- “itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti? Imināpi kho te, rājañña, pariyyāyena evam hotu- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

414. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho evam me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam (2.0258) kammānam phalam vipāko”ti. “Atthi pana, rājañña, pariyyāyo yena te pariyyāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti? “Atthi, bho kassapa, pariyyāyo, yena me pariyyāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti. “Yathā kathaṁ viya, rājaññā”ti? “Idha me, bho kassapa, mittāmaccā ñātisālohitā pāñātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuṇāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū abyāpannacittā sammādiṭṭhī. Te aparena samayena ābādhikā honti dukkhitā bālhagilānā. Yadāham jānāmi- ‘na dānime imamhā ābādhā vuṭṭhahissanti’ti tyāham upasaṅka-mitvā evam vadāmi- ‘santi kho, bho, eke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdi-ṭṭhino- ye te pāñātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuṇāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū abyāpannacittā sammādiṭṭhī te kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjantīti. Bhavanto kho pāñātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuṇāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū abyāpannacittā sammādiṭṭhī. Sace tesam bhavataṁ samaṇabrahmaṇānam saccam vacanam, bhavanto kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjissanti. Sace, bho, kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjeyyātha, yena me āgantvā āroceyyātha- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko’ti. Bhavanto kho pana me saddhāyikā paccayikā, yam bhavantehi diṭṭham, yathā sāmaṁ diṭṭham evametam bhavissati’ti. Te me ‘sādhū’ti paṭissutvā neva āgantvā ārocenti, na pana dūtam pahiṇanti. Ayampi kho, bho kassapa, pariyyāyo, yena me pariyyāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

Gūthakūpapurisa-upamā

415. “Tena (2.0259) hi, rājañña, upamam te karissāmi. Upamāya midhekacce §

viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Seyyathāpi, rājañña, puriso gūthakūpe sasīsakam § nimuggo assa. Atha tvam purise āñāpeyyāsi- ‘tena hi, bho, tam purisam tamhā gūthakūpā uddharathā’ti. Te ‘sādhū’ti paṭissutvā tam purisam tamhā gūthakūpā uddhareyyum. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, tassa purisassa kāyā veļupesikāhi gūtham sunimmajjitaṁ nimmajjathā’ti. Te ‘sādhū’ti paṭissutvā tassa purisassa kāyā veļupesikāhi gūtham sunimmajjitaṁ nimmajjeyyum. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, tassa purisassa kāyam pañdumattikāya tikkhattum subbaṭṭitam ubbaṭṭethā’ti §. Te tassa purisassa kāyam pañdumattikāya tikkhattum subbaṭṭitam ubbaṭṭeyyum. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, tam purisam telena abbhañjitvā sukhumena cuṇṇena tikkhattum suppādhotam karothā’ti. Te tam purisam telena abbhañjitvā sukhumena cuṇṇena tikkhattum suppādhotam kareyyum. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, tassa purisassa kesamassum kappethā’ti. Te tassa purisassa kesamassum kappeyyum. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, tassa purisassa mahaghañca mālam mahaghañca vilepanam mahagghāni ca vatthāni upaharathā’ti. Te tassa purisassa mahaghañca mālam mahaghañca vilepanam mahagghāni ca vatthāni upahareyyum. Te tvam evam vadeyyāsi- ‘tena hi, bho, tam purisam pāsādam āropetvā pañcakāmaguṇāni upaṭṭhāpethā’ti. Te tam purisam pāsādam āropetvā pañcakāmaguṇāni upaṭṭhāpeyyum.

“Tam kiṁ maññasi, rājañña, api nu tassa purisassa sunhātassa suvilittassa sukappitakesamassussa āmukkamālābharaṇassa odātavatthavasanassa uparipāsādavaragatassa pañcahi kāmaguṇehi samappitassa samaṅgībhūtassa paricāryamānassa punadeva tasmiṁ gūthakūpe nimujjituṁ kāmatā § assā”ti? “No hidam, bho kassapa”. “Tam kissa hetu”? “Asuci, bho kassapa, gūthakūpo asuci ceva asucisaṅkhāto ca duggandho ca duggandhasaṅkhāto ca jeguccho ca jegucchasaṅkhāto (2.0260) ca paṭikūlo ca paṭikūlasaṅkhāto cā”ti. “Evameva kho, rājañña, manussā devānam asuci ceva asucisaṅkhātā ca, duggandhā ca duggandhasaṅkhātā ca, jegucchā ca jegucchasaṅkhātā ca, paṭikūlā ca paṭikūlasaṅkhātā ca. Yojanasatam kho, rājañña, manussagandho deve ubbādhati. Kiṁ pana te mittāmaccā ñātisālohitā pāññātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuñāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū abyāpannacittā sammādiṭṭhī, kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapannā te āgantvā ārocessanti- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko’ti? Imināpi kho te, rājañña, pariyāyena evam hotu-‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

416. “Kiñcāpi bhavaṁ kassapo evamāha, atha kho evam me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti. “Atthi pana, rājañña, pariyāyo …pe… “atthi, bho kassapa, pariyāyo …pe… yathā kathaṁ viya, rājaññāti? “Idha me, bho kassapa, mittāmaccā ñātisālohitā pāññātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭivi-

ratā musāvādā paṭiviratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā, te aparena samayena ābādhikā honti dukkhitā bālhagilānā. Yadāhaṁ jānāmi- ‘na dānime imamhā ābādhā vuṭṭhahissanti’ti tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi- ‘santi kho, bho, eke samaṇabrahmaṇā evaṁvādino evamdiṭṭhino- ye te pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjanti devānam tāvatimśānam sahabyatanti. Bhavanto kho pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā. Sace tesam bhavataṁ samaṇabrahmaṇānam saccam vacanam, bhavanto kāyassa bhedā param (2.0261) maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjissanti, devānam tāvatimśānam sahabyatam. Sace, bho, kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjeyyātha devānam tāvatimśānam sahabyatam, yena me āgantvā āroceyyātha- itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipākoti. Bhavanto kho pana me saddhāyikā paccayikā, yaṁ bhavantehi diṭṭham, yathā sāmaṁ diṭṭham evametam bhavissatīti. Te me ‘sādhū’ti paṭissutvā neva āgantvā āroceni, na pana dūtam pahiṇanti. Ayampi kho, bho kassapa, pariyāyo, yena me pariyyayena evaṁ hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

Tāvatimśadeva-upamā

417. “Tena hi, rājañña, taññevettha paṭipucchissāmi; yathā te khameyya, tathā nam byākareyyāsi. Yaṁ kho pana, rājañña, mānussakam vassasatam, devānam tāvatimśānam eso eko rattindivo §, tāya rattiyā tiṁsarattiyo māso, tena māsenā dvādasamāsiyo saṁvaccharo, tena saṁvaccharena dibbaṁ vassasahassam devānam tāvatimśānam āyuppamāṇam. Ye te mittāmaccā ūtisālohitā pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapannā devānam tāvatimśānam sahabyatam. Sace pana tesam evaṁ bhavissati- ‘yāva mayaṁ dve vā tīṇi vā rattindivā dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā paricārema, atha mayaṁ pāyā- sissa rājaññassa gantvā āroceyyāma- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti. Api nu te āgantvā āroceyyum- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti? “No hidam, bho kassapa. Api hi mayaṁ, bho kassapa, ciram kālaṅkatāpi bhaveyyāma. Ko panetam bhotō kassapassa āroceti (2.0262)- ‘atthi devā tāvatimśā’ti vā ‘evaṁdīghāyukā devā tāvatimśā’ti vā. Na mayaṁ bhotō kassapassa saddahāma- ‘atthi devā tāvatimśā’ti vā ‘evaṁdīghāyukā devā tāvatimśā’ti vā”ti.

Jaccandha-upamā

418. “Seyyathāpi, rājañña, jaccandho puriso na passeyya kaṇha- sukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni § rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjīṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya tārakāni rūpāni, na passeyya candimasūriye. So evam vadeyya- ‘natthi kaṇhasukkāni rūpāni, natthi kaṇhasukkānam rūpānam dassāvī. Natthi nīlakāni rūpāni, natthi nīlakānam rūpānam dassāvī. Natthi pītakāni rūpāni, natthi pītakānam rūpānam dassāvī. Natthi lohitakāni rūpāni, natthi lohitakānam rūpānam dassāvī. Natthi mañjīṭhakāni rūpāni, natthi mañjīṭhakānam rūpānam dassāvī. Natthi samavisamam, natthi samavisamassa dassāvī. Natthi tārakāni rūpāni, natthi tārakānam rūpānam dassāvī. Natthi candimasūriyā, natthi candimasūriyānam dassāvī. Ahametam na jānāmi, ahametam na passāmi, tasmā tam natthīti. Sammā nu kho so, rājañña, vadamāno vadeyyā”ti? “No hidam, bho kassapa. Atthi kaṇhasukkāni rūpāni, atthi kaṇhasukkānam rūpānam dassāvī. Atthi nīlakāni rūpāni, atthi nīlakānam rūpānam dassāvī ...pe... atthi samavisamam, atthi samavisamassa dassāvī. Atthi tārakāni rūpāni, atthi tārakānam rūpānam dassāvī. Atthi candimasūriyā, atthi candimasūriyānam dassāvī. ‘Ahametam na jānāmi, ahametam na passāmi, tasmā tam natthīti. Na hi so, bho kassapa, sammā vadamāno vadeyyā”ti. “Evameva kho tvam, rājañña, jaccandhūpamo maññe paṭibhāsi yam mam tvam evam vadesi”.

“Ko panetaṁ bhoto kassapassa āroceti- ‘atthi devā tāvatimṣā’ti vā, ‘evamdīghāyukā devā tāvatimṣā’ti vā? Na mayaṁ bhoto kassapassa saddahāma- ‘atthi devā tāvatimṣā’ti vā ‘evamdīghāyukā devā tāvatimṣā’ti vā”ti. “Na kho, rājañña, evam paro loko daṭṭhabbo, yathā tvam maññasi iminā māṃsacakkhunā. Ye kho te rājañña samaṇabrahmaṇā araññavanapaththāni pantāni senāsanāni paṭisevanti (2.02 te tattha appamattā ātāpino pahitattā viharantā dibbacakkhuṁ visodhenti. Te dibbenā cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena imam ceva lokam passanti parañca satte ca opapātike. Evañca kho, rājañña, paro loko daṭṭhabbo; natveva yathā tvam maññasi iminā māṃsacakkhunā. Imināpi kho te, rājañña, pariyāyena evam hotu- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

419. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho evam me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti. “Atthi pana, rājañña, pariyāyo ...pe... atthi, bho kassapa, pariyāyo ...pe... yathā kathaṁ viya, rājaññā”ti? “Idhāhaṁ, bho kassapa, passāmi samaṇabrahmaṇe sīlavante kalyāṇadhamme jīvitukāme amaritukāme sukhakāme dukkhapaṭikūle. Tassa mayham, bho kassapa,

evam hoti- sace kho ime bhonto samañabrahmañā sīlavanto kalyāñadhammā evam jāneyyum- ‘ito no matānam seyyo bhavissati’ti. Idānime bhonto samañabrahmañā sīlavanto kalyāñadhammā visam vā khādeyyum, sattham vā āhareyyum, ubbandhitvā vā kālañkareyyum, papāte vā papateyyum. Yasmā ca kho ime bhonto samañabrahmañā sīlavanto kalyāñadhammā na evam jānanti- ‘ito no matānam seyyo bhavissati’ti, tasmā ime bhonto samañabrahmañā sīlavanto kalyāñadhammā jīvitukāmā amaritukāmā sukhakāmā dukkhapaṭikūlā attānam na mārenti §. Ayampi kho, bho kassapa, pariyāyo, yena me pariyāyena evam hoti-‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti.

Gabbhinī-upamā

420. “Tena hi, rājañña, upamam te karissāmi. Upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Bhūtapubbañ, rājañña, aññatarassa brāhmañassa (2.0264) dve pajāpatiyo ahesum. Ekissā putto ahosi dasavassuddesiko vā dvādasavassuddesiko vā, ekā gabbhinī upavijaññā. Atha kho so brāhmañō kālamakāsi. Atha kho so māñavako mātusapattim § etadavoca- ‘yamidam, bhoti, dhanam vā dhaññam vā rajatañ vā jātarūpam vā, sabbam tam mayham; natthi tuyhettha kiñci. Pitu me § bhoti, dāyajjam niyyādehi’ti §. Evañ vutte sā brāhmañī tam māñavakam etadavoca- ‘āgamehi tāva, tāta, yāva vijāyāmi. Sace kumārako bhavissati, tassapi ekadeso bhavissati; sace kumārikā bhavissati, sāpi te opabhoggā § bhavissati’ti. Dutiyampi kho so māñavako mātusapattim etadavoca- ‘yamidam, bhoti, dhanam vā dhaññam vā rajatañ vā jātarūpam vā, sabbam tam mayham; natthi tuyhettha kiñci. Pitu me, bhoti, dāyajjam niyyādehi’ti. Dutiyampi kho sā brāhmañī tam māñavakam etadavoca- ‘āgamehi tāva, tāta, yāva vijāyāmi. Sace kumārako bhavissati, tassapi ekadeso bhavissati; sace kumārikā bhavissati sāpi te opabhoggā § bhavissati’ti. Tatiyampi kho so māñavako mātusapattim etadavoca- ‘yamidam, bhoti, dhanam vā dhaññam vā rajatañ vā jātarūpam vā, sabbam tam mayham; natthi tuyhettha kiñci. Pitu me, bhoti, dāyajjam niyyādehi’ti.

“Atha kho sā brāhmañī sattham gahetvā ovarakam pavisitvā udaram opādesi §-‘yāva vijāyāmi yadi vā kumārako yadi vā kumārikā’ti. Sā attānam ceva jīvitañca gabbhañca sāpateyyañca vināsesi. Yathā tam bālā abyattā anayabyasanam āpannā ayoniso dāyajjam gavesantī, evameva kho tvam, rājañña, bālo abyatto anayabyasanam āpajjissasi ayoniso paralokam gavesanto; seyyathāpi sā brāhmañī bālā abyattā anayabyasanam āpannā ayoniso dāyajjam gavesantī. Na kho, rājañña, samañabrahmañā sīlavanto kalyāñadhammā apakkam paripācenti; api ca paripākam āgamenti. Pañditānam attho hi, rājañña, samañabrahmañānam sīlavantānam kalyāñadhammānam jīvitenā. Yathā yathā kho, rājañña, samañabrahmañā sīlavanto kalyāñadhammā ciram dīghamaddhānam tiṭṭhanti, tathā (2.0265) tathā bahum puññam pasavanti, bahujanahitāya ca paṭipajjanti bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam. Imināpi kho te,

rājañña, pariyyena evam hotu- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti.

421. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho evam me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti. “Atthi pana, rājañña, pariyyayo …pe… atthi, bho kassapa, pariyyayo …pe… yathā kathaṁ viya, rājaññā”ti? “Idha me, bho kassapa, purisā coram āgucāriṁ gahetvā dassenti- ‘ayam te, bhante, coro āgucārī; imassa yam icchasi, tam daṇḍam pañehī’ti. Tyāham evam vadāmi- ‘tena hi, bho, imam purisam jīvantamyeva kumbhiyā pakhipitvā mukham pidahitvā allena cammena onandhitvā allāya mattikāya bahalāvalepanam § karitvā uddhanam āropetvā aggim dethā’ti. Te me ‘sādhū’ti paṭissutvā tam purisam jīvantamyeva kumbhiyā pakhipitvā mukham pidahitvā allena cammena onandhitvā allāya mattikāya bahalāvalepanam karitvā uddhanam āropetvā aggim denti. Yadā mayam jānāma ‘kālaṅkato so puriso’ti, atha naṁ kumbhim oropetvā ubbhinditvā mukham vivaritvā saṇikam nillo-kema §- ‘appeva nāmassa jīvam nikhamantam passeyyāmā’ti. Nevassa mayam jīvam nikhamantam passāma. Ayampi kho, bho kassapa, pariyyayo, yena me pariyyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti.

Supinaka-upamā

422. “Tena hi, rājañña, taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Abhijānāsi no tvam, rājañña, divā seyyam upagato supinakam passitā ārāmarāmaṇeyyakam vanarāmaṇeyyakam bhūmirāmaṇeyyakam pokkharaṇīrāmaṇeyyakan”ti? “Abhijānāmaham, bho kassapa, divāseyyam upagato supinakam passitā ārāmarāmaṇeyyakam vanarāmaṇeyyakam bhūmirāmaṇeyyakam pokkharaṇīrāmaṇeyyakan”ti. “Rakkanti tam tamhi samaye khujjāpi (2.0266) vāmanakāpi velāsikāpi § komārikāpi”ti? “Evam, bho kassapa, rakkanti mam tamhi samaye khujjāpi vāmanakāpi velāsikāpi § komārikāpi”ti. “Api nu tā tuyham jīvam passanti pavasantam vā nikhamantam vā”ti? “No hidam, bho kassapa”. “Tā hi nāma, rājañña, tuyham jīvantassa jīantiyo jīvam na passissanti pavasantam vā nikhamantam vā. Kim pana tvam kālaṅkatassa jīvam passissasi pavasantam vā nikhamantam vā. Imināpi kho te, rājañña, pariyyena evam hotu- “itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti.

423. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho evam me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti. “Atthi pana, rājañña, pariyyayo …pe… “atthi, bho kassapa, pariyyayo …pe… yathā kathaṁ viya rājaññā”ti? “Idha me, bho kassapa, purisā coram āgucāriṁ gahetvā dassenti- ‘ayam te, bhante, coro āgucārī; imassa yam icchasi, tam daṇḍam pañehī’ti. Tyāham evam vadāmi- ‘tena hi, bho, imam purisam jīvantamyeva tulāya tuletvā jiyāya anassāsakam māretvā punadeva tulāya tulethā’ti. Te me ‘sādhū’ti paṭissutvā tam purisam jīvantamyeva tulāya tuletvā jiyāya anassā-

sakam̄ māretvā punadeva tulāya tulenti. Yadā so jīvati, tadā lahutaro ca hoti mudutaro ca kammaññataro ca. Yadā pana so kālānkato hoti tadā garutaro ca hoti patthinnataro ca akammaññataro ca. Ayampi kho, bho kassapa, pariyāyo, yena me pariyāyena evam̄ hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam̄ kammānam̄ phalam̄ vipāko’’ti.

Santatta-ayoguļa-upamā

424. “Tena hi, rājañña, upamam̄ te karissāmi. Upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham̄ ājānanti. Seyyathāpi, rājañña, puriso divasam̄ santattam̄ (2.0267) ayoguļam̄ ādittam̄ sampajjalitam̄ sajotibhūtam̄ tulāya tuleyya. Tamenam̄ aparena samayena sītam̄ nibbutam̄ tulāya tuleyya. Kadā nu kho so ayoguļo lahutaro vā hoti mudutaro vā kammaññataro vā, yadā vā āditto sampajjalito sajotibhūto, yadā vā sīto nibbuto”ti? “Yadā so, bho kassapa, ayoguļo tejosahagato ca hoti vāyosahagato ca āditto sampajjalito sajotibhūto, tadā lahutaro ca hoti mudutaro ca kammaññataro ca. Yadā pana so ayoguļo neva tejosahagato hoti na vāyosahagato sīto nibbuto, tadā garutaro ca hoti patthinnataro ca akammaññataro cā”ti. “Evameva kho, rājañña, yadāyaṁ kāyo āyusahagato ca hoti usmāsahagato ca viññāṇasahagato ca, tadā lahutaro ca hoti mudutaro ca kammaññataro ca. Yadā panāyam̄ kāyo neva āyusahagato hoti na usmāsahagato na viññāṇasahagato tadā garutaro ca hoti patthinnataro ca akammaññataro ca. Imināpi kho te, rājañña, pariyāyena evam̄ hotu- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukatadukkaṭānam̄ kammānam̄ phalam̄ vipāko’’ti.

425. “Kiñcāpi bhavam̄ kassapo evamāha, atha kho evam̄ me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam̄ kammānam̄ phalam̄ vipāko’’ti. “Atthi pana, rājañña, pariyāyo …pe… atthi, bho kassapa, pariyāyo …pe… yathā kathaṁ viya rājaññā”ti? “Idha me, bho kassapa, purisā coram̄ āgucārim̄ gahetvā dassenti- ‘ayam̄ te, bhante, coro āgucāri; imassa yam̄ icchasi, tam̄ dañḍam̄ pañehi’ti. Tyāham̄ evam̄ vadāmi- ‘tena hi, bho, imam̄ purisam̄ anupahacca chaviñca cammañca māmsañca nhāruñca aṭṭhiñca aṭṭhimiñjañca jīvitā voropetha, appeva nāmassa jīvam̄ nikhamantam̄ passeyyāmā’ti. Te me ‘sādhū’ti paṭisutvā tam̄ purisam̄ anupahacca chaviñca …pe… jīvitā voropenti. Yadā so āmato hoti, tyāham̄ evam̄ vadāmi- ‘tena hi, bho, imam̄ purisam̄ uttānam̄ nipātetha, appeva nāmassa jīvam̄ nikhamantam̄ passeyyāmā’ti. Te tam̄ purisam̄ uttānam̄ nipātenthi. Nevassa mayam̄ jīvam̄ nikhamantam̄ passāma. Tyāham̄ evam̄ vadāmi- ‘tena hi, bho, imam̄ purisam̄ avakujjam̄ nipātetha… passena nipātetha… dutiyena passena (2.0268) nipātetha… uddham̄ ṭhapetha… omuddhakam̄ ṭhapetha… pāñinā ākoṭetha… leḍdunā ākoṭetha… dañḍena ākoṭetha… satthena ākoṭetha… odhunātha sandhunātha niddhunātha, appeva nāmassa jīvam̄ nikhamantam̄ passeyyāmā’ti. Te tam̄ purisam̄ odhunanti sandhunanti niddhunanti. Nevassa mayam̄ jīvam̄ nikhamantam̄ passāma. Tassa tadeva cakkhu hoti te rūpā, tañcāyatanaṁ nappaṭisam̄vedeti. Tadeva sotam̄ hoti te saddā, tañcāyatanaṁ nappaṭisam̄

vedeti. Tadeva ghānam hoti te gandhā, tañcāyatanaṁ nappaṭisamvedeti. Sāva jivhā hoti te rasā, tañcāyatanaṁ nappaṭisamvedeti. Sveva kāyo hoti te phoṭṭhabbā, tañcāyatanaṁ nappaṭisamvedeti. Ayampi kho, bho kassapa, pariyāyo, yena me pariyāyena evam hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkatānam kammānam phalam vipāko”ti.

Saṅkhadhamā-upamā

426. “Tena hi, rājañña, upamam te karissāmi. Upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Bhūtapubbam, rājañña, aññataro saṅkha-dhamo saṅkham ādāya paccantimam janapadaṁ agamāsi. So yena aññataro gāmo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā majhe gāmassa ṭhito tikkhattum saṅkham upalāpetvā saṅkham bhūmiyam nikhipitvā ekamantaṁ nisīdi. Atha kho, rājañña, tesam paccantajanapadānam § manussānam etadahosi- ‘ambho kassa nu kho § eso saddo evamrajanīyo evamkamanīyo evammadanīyo evambandhanīyo evam-mucchanīyo’ti. Sannipatitvā tam saṅkhadhamam etadavocum- ‘ambho, kassa nu kho eso saddo evamrajanīyo evamkamanīyo evammadanīyo evambandhanīyo evam-mucchanīyo’ti. ‘Eso kho, bho, saṅkho nāma yasseso saddo evamrajanīyo evamkamanīyo evammadanīyo evambandhanīyo evam-mucchanīyo’ti. Te tam saṅkham uttānam nipātesum- ‘vadehi, bho saṅkha, vadehi, bho saṅkhā’ti. Neva so saṅkho saddamakāsi. Te tam saṅkham avakujjam nipātesum, passena nipātesum, dutiyena passena nipātesum, uddham ṭhapesum, omuddhakam ṭhapesum, pāṇinā ākoṭesum, ledḍunā ākoṭesum, daṇḍena ākoṭesum, satthena ākoṭesum, odhuniṁsu (2.0269) sandhuniṁsu niddhuniṁsu- ‘vadehi, bho saṅkha, vadehi, bho saṅkhā’ti. Neva so saṅkho saddamakāsi.

“Athā kho, rājañña, tassa saṅkhadhamassa etadahosi- ‘yāva bālā ime paccanta-janapadāmanussā, kathañhi nāma ayoniso saṅkhasaddam gavesissantī’ti. Tesam pekkhamānānam saṅkham gahetvā tikkhattum saṅkham upalāpetvā saṅkham ādāya pakkāmi. Atha kho, rājañña, tesam paccantajanapadānam manussānam etadahosi- ‘yadā kira, bho, ayam saṅkho nāma purisasahagato ca hoti vāyāmasa-hagato § ca vāyusahagato ca, tadāyam saṅkho saddam karoti, yadā panāyam saṅkho neva purisasahagato hoti na vāyāmasahagato na vāyusahagato, nāyam

saṅkho saddam̄ karoti’ti. Evameva kho, rājañña, yadāyaṁ kāyo āyusahagato ca hoti usmāsahagato ca viññāṇasahagato ca, tadā abhikkamatipi paṭikkamatipi tiṭṭhatipi nisīdatipi seyyampi kappeti, cakkhunāpi rūpaṁ passati, sotenapi saddam̄ suṇāti, ghānenapi gandham̄ ghāyati, jivhāyapi rasam̄ sāyati, kāyenapi phoṭṭhabbam̄ phusati, manasāpi dhammaṁ vijānāti. Yadā panāyaṁ kāyo neva āyusahagato hoti, na usmāsahagato, na viññāṇasahagato, tadā neva abhikkamatī na paṭikkamatī na tiṭṭhati na nisīdati na seyyam̄ kappeti, cakkhunāpi rūpaṁ na passati, sotenapi saddam̄ na suṇāti, ghānenapi gandham̄ na ghāyati, jivhāyapi rasam̄ na sāyati, kāyenapi phoṭṭhabbam̄ na phusati, manasāpi dhammaṁ na vijānāti. Imināpi kho te, rājañña, pariyāyena evam̄ hoti- ‘itipi atthi paro loko, atthi sattā opapātikā, atthi sukata dukkaṭānam̄ kammānam̄ phalam̄ vipāko’ti §.

427. “Kiñcāpi bhavam̄ cassapo evamāha, atha kho evam̄ me ettha hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukata dukkaṭānam̄ kammānam̄ phalam̄ vipāko”ti. “Atthi pana, rājañña, pariyāyo …pe… atthi, bho cassapa, pariyāyo …pe… yathā kathaṁ viya rājaññā”ti? “Idha me, bho cassapa, purisā coram̄ āgucārim̄ gahetvā dassenti- ‘ayam̄ te, bhante, coro āgucārī, imassa yam̄ icchasi, tam̄ daṇḍam̄ pañehi’ti. Tyāham̄ evam̄ vadāmi- ‘tena hi, bho, imassa purisassa chavim̄ chindatha (2.0270), appeva nāmassa jīvam̄ passeyyāmā’ti. Te tassa purisassa chavim̄ chindanti. Nevassa mayam̄ jīvam̄ passāma. Tyāham̄ evam̄ vadāmi- ‘tena hi, bho, imassa purisassa cammam̄ chindatha, maṁsam̄ chindatha, nhārum̄ chindatha, aṭṭhim̄ chindatha, aṭṭhimiñjam̄ chindatha, appeva nāmassa jīvam̄ passeyyāmā’ti. Te tassa purisassa aṭṭhimiñjam̄ chindanti, nevassa mayam̄ jīvam̄ passeyyāma. Ayampi kho, bho cassapa, pariyāyo, yena me pariyāyena evam̄ hoti- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukata dukkaṭānam̄ kammānam̄ phalam̄ vipāko”ti.

Aggikajatila-upamā

428. “Tena hi, rājañña, upamam̄ te karissāmi. Upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham̄ ājānanti. Bhūtapubbaṁ, rājañña, aññataro aggiko jaṭilo araññāyatane paññakuṭiyā sammati §. Atha kho, rājañña, aññataro janapade sattho § vuṭṭhāsi. Atha kho so sattho § tassa aggikassa jaṭilassa assamassa sāmantā ekarattim̄ vasitvā pakkāmi. Atha kho, rājañña, tassa aggikassa jaṭilassa etadahosi- ‘yamnūnāham̄ yena so satthavāso tenupasaṅkameyyam̄, appeva nāmettha kiñci upakaraṇam̄ adhigaccheyyan’ti. Atha kho so aggiko jaṭilo kāla-sseva vuṭṭhāya yena so satthavāso tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā addasa tasmim̄ satthavāse daharam̄ kumāram̄ mandaṁ uttānaseyyakam̄ chadditam̄. Disvānassa etadahosi- ‘na kho me tam̄ patirūpaṁ yam̄ me pekkhamānassa manusabhūto kālaṅkareyya; yamnūnāham̄ imaṁ dārakam̄ assamaṁ netvā āpādeyyam̄ poseyyam̄ vadḍheyyan’ti. Atha kho so aggiko jaṭilo tam̄ dārakam̄ assamaṁ netvā āpādesi posesi vadḍhesi. Yadā so dārako dasavassuddesiko vā hoti § dvādasavassuddesiko vā, atha kho tassa aggikassa jaṭilassa janapade kañcideva kara-

ṇīyam uppajji. Atha kho so aggiko jaṭilo tam dārakam etadavoca- ‘icchāmahaṁ, tāta, janapadam § gantum; aggim, tāta, paricareyyāsi. Mā ca te aggi nibbāyi. Sace ca te aggi nibbāyeyya, ayam vāsī imāni kaṭṭhāni idam arañisahitam, aggim nibbattetvā aggim (2.0271) paricareyyāsi’ti. Atha kho so aggiko jaṭilo tam dārakam evam anusāsitvā janapadam agamāsi. Tassa khiḍḍāpasutassa aggi nibbāyi.

“Atha kho tassa dārakassa etadahosi- ‘pitā kho maṁ evam avaca- “aggim, tāta, paricareyyāsi. Mā ca te aggi nibbāyi. Sace ca te aggi nibbāyeyya, ayam vāsī imāni kaṭṭhāni idam arañisahitam, aggim nibbattetvā aggim paricareyyāsi”ti. Yaṁnūnāhaṁ aggim nibbattetvā aggim paricareyyan’ti. Atha kho so dārako arañisahitam vāsiyā tacchi- ‘appeva nāma aggim adhigaccheyyan’ti. Neva so aggim adhigacchi. Arañisahitam dvidhā phālesi, tidhā phālesi, catudhā phālesi, pañcadhā phālesi, dasadhā phālesi, satadhā § phālesi, sakalikam sakalikam akāsi, sakalikam sakalikam karitvā udukkhale koṭṭesi, udukkhale koṭṭetvā mahāvāte opuni §- ‘appeva nāma aggim adhigaccheyyan’ti. Neva so aggim adhigacchi.

“Atha kho so aggiko jaṭilo janapade tam karaṇiyam tīretvā yena sako assamo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam dārakam etadavoca- ‘kacci te, tāta, aggi na nibbuto’ti? ‘Idha me, tāta, khiḍḍāpasutassa aggi nibbāyi. Tassa me etadahosi- “pitā kho maṁ evam avaca aggim, tāta, paricareyyāsi. Mā ca te, tāta, aggi nibbāyi. Sace ca te aggi nibbāyeyya, ayam vāsī imāni kaṭṭhāni idam arañisahitam, aggim nibbattetvā aggim paricareyyāsi’ti. Yaṁnūnāhaṁ aggim nibbattetvā aggim paricareyyan’ti. Atha khvāhaṁ, tāta, arañisahitam vāsiyā tacchim- “appeva nāma aggim adhigaccheyyan’ti. Nevāhaṁ aggim adhigacchim. Arañisahitam dvidhā phālesim, tidhā phālesim, catudhā phālesim, pañcadhā phālesim, dasadhā phālesim, satadhā phālesim, sakalikam sakalikam akāsim, sakalikam sakalikam karitvā udukkhale koṭṭesim, udukkhale koṭṭetvā mahāvāte opunim- “appeva nāma aggim adhigaccheyyan’ti. Nevāhaṁ aggim adhigacchin”ti. Atha kho tassa aggikassa jaṭilassa etadahosi- ‘yāva bālo ayam dārako abyatto, kathañhi nāma ayoniso aggim gavesissati’ti. Tassa pekkhamānassa arañisahitam gahetvā aggim nibbattetvā tam dārakam etadavoca (2.0272)- ‘evam kho, tāta, aggi nibbattetabbo. Ntveva yathā tvam bālo abyatto ayoniso aggim gavesi’ti. Evameva kho tvam, rājañña, bālo abyatto ayoniso paralokam gavesissasi. Paṭinissajjetam, rājañña, pāpakam diṭṭhigataṁ, paṭinissajjetam, rājañña, pāpakam diṭṭhigataṁ, mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā”ti.

429. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho nevāhaṁ sakkomi idam pāpakam diṭṭhigataṁ paṭinissajjituṁ. Rājāpi maṁ pasenadi kosalo jānāti tirorājānopi- ‘pāyāsi rājañño evamvādī evamdiṭṭhi- “itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti. Sacāhaṁ, bho kassapa, idam pāpakam diṭṭhigataṁ paṭinissajjissāmi, bhavissanti me vattāro- ‘yāva bālo pāyāsi rājañño abyatto duggahitagāhi’ti. Kopenapi nam harissāmi, makkhenapi nam harissāmi, palāsenapi nam harissāmi”ti.

Dve satthavāha-upamā

430. “Tena hi, rājañña, upamam te karissāmi. Upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Bhūtapubbaṁ, rājañña, mahāsakaṭasattho sakaṭasahassam purathimā janapadā pacchimam janapadam agamāsi. So yena yena gacchi, khippameva pariyādiyati tiṇakatṭhodakam haritakapaṇṇam. Tasmīm kho pana satthe dve satthavāhā ahesum eko pañcannam sakaṭasatānam, eko pañcannam sakaṭasatānam. Atha kho tesam satthavāhānam etadahosi- ‘ayam kho mahāsakaṭasattho sakaṭasahassam; te mayam yena yena gacchāma, khippameva pariyādiyati tiṇakatṭhodakam haritakapaṇṇam. Yamnūna mayam imam sattham dvidhā vibhajeyyāma- ekato pañca sakaṭasatāni ekato pañca sakaṭasatānīti. Te tam sattham dvidhā vibhajīmsu § ekato pañca sakaṭasatāni, ekato pañca sakaṭasatāni. Eko satthavāho bahum tiṇañca kaṭṭhañca udakañca āropetvā sattham payāpesi §. Dvīhatīhapayāto kho pana so sattho addasa purisam kālam lohitakkham § sannaddhakalāpam § kumudamālim allavattham allakesam kaddamamakkhitehi cakkehi (2.0273) bhadrena rathena paṭipatham āgacchantaṁ, disvā etadavoca- ‘kuto, bho, āgacchasi’ti? ‘Amukamhā janapadā’ti. ‘Kuhim gamissasi’ti? ‘Amukam nāma janapadan’ti. ‘Kacci, bho, purato kantare mahāmegho abhippavuṭṭho’ti? ‘Evam, bho, purato kantare mahāmegho abhippavuṭṭho, āsittodakāni vaṭumāni, bahu tiṇañca kaṭṭhañca udakañca. Chaddetha, bho, purāṇāni tiṇāni kaṭṭhāni udakāni, lahubhārehi sakaṭehi sīgham sīgham gacchatha, mā yoggāni kilamitthā’ti. Chaddetha, bho, purāṇāni tiṇāni kaṭṭhāni udakāni, lahubhārehi sakaṭehi sattham payāpethā’ti. ‘Evam, bho’ti kho te satthikā tassa satthavāhassa paṭissutvā chaddetvā purāṇāni tiṇāni kaṭṭhāni udakāni lahubhārehi sakaṭehi sattham payāpesum. Te paṭhamepi satthavāse na addasamsu tiṇam vā kaṭṭham vā udakam vā. Dutiyepi satthavāse... tatiyepi satthavāse... catutthepi satthavāse... pañcamepi satthavāse... chatthepi satthavāse... sattamepi satthavāse na addasamsu tiṇam vā kaṭṭham vā udakam vā. Sabbeva anayabyasanam āpajjīmsu. Ye ca tasmiṁ satthe ahesum manussā vā pasū vā, sabbe so yakkho amanuso bhakkhesi. Atṭhikāneva sesāni.

“Yadā aññāsi dutiyo satthavāho- ‘bahunikkhanto kho, bho, dāni so sattho’ti bahum tiṇañca kaṭṭhañca udakañca āropetvā sattham payāpesi. Dvīhatīhapayāto kho pana so sattho addasa purisam kālam lohitakkham sannaddhakalāpam kumudamālim allavattham allakesam kaddamamakkhitehi cakkehi bhadrena rathena paṭipatham āgacchantaṁ, disvā etadavoca- ‘kuto, bho, āgacchasi’ti? ‘Amukamhā janapadā’ti. ‘Kuhim gamissasi’ti? ‘Amukam nāma janapadan’ti. ‘Kacci, bho, purato kantare mahāmegho abhippavuṭṭho. Āsittodakāni vaṭumāni, bahu tiṇañca kaṭṭhañca udakañca.

Chaḍḍetha (2.0274), bho, purāṇāni tiṇāni kaṭṭhāni udakāni, lahubhārehi sakaṭehi sīgham sīgham gacchatha, mā yoggāni kilamitthā’ti.

“Atha kho so satthavāho satthike āmantesi- ‘ayaṁ, bho, “puriso evamāha-purato kantāre mahāmegho abhippavuṭṭho, āsittodakāni vaṭumāni, bahu tiṇañca kaṭṭhañca udakañca. Chaḍḍetha, bho, purāṇāni tiṇāni kaṭṭhāni udakāni, lahubhārehi sakaṭehi sīgham sīgham gacchatha; mā yoggāni kilamitthā”ti. Ayam bho puriso neva amhākam mitto, na ḡatīsālohitō, katham mayam imassa saddhāya gamissāma. Na vo chaḍḍetabbāni purāṇāni tiṇāni kaṭṭhāni udakāni, yathābhataṇa bhaṇḍena sattham payāpetha. Na no purāṇam chaḍḍessāmā’ti. ‘Evam, bho’ti kho te satthikā tassa satthavāhassa paṭissutvā yathābhataṇa bhaṇḍena sattham payāpesum. Te paṭhamepi satthavāse na addasāmsu tiṇam vā kaṭṭham vā udakam vā. Dutiyeipi satthavāse... tatiyeipi satthavāse... catuttheipi satthavāse... pañcameipi satthavāse... chaṭṭheipi satthavāse... sattamepi satthavāse na addasāmsu tiṇam vā kaṭṭham vā udakam vā. Tañca sattham addasāmsu anayabyasanam āpannam. Ye ca tasmim sattheipi ahesum manussā vā pasū vā, tesañca aṭṭhikāneva addasāmsu tena yakkhena amanussena bhakkhitānam.

“Atha kho so satthavāho satthike āmantesi- ‘ayaṁ kho, bho, sattho anayabyasanam āpanno, yathā tam tena bālena satthavāhena pariṇāyakena. Tena hi, bho, yānamhākam satthe appasārāni paṇiyāni, tāni chaḍḍetvā, yāni imasmiṁ satthe mahāsārāni paṇiyāni, tāni ādiyathā’ti. ‘Evam, bho’ti kho te satthikā tassa satthavāhassa paṭissutvā yāni sakasmiṁ satthe appasārāni paṇiyāni, tāni chaḍḍetvā yāni tasmim satthe mahāsārāni paṇiyāni, tāni ādiyitvā sotthinā tam kantāram nittharīmsu, yathā tam paṇḍitena satthavāhena pariṇāyakena. Evameva kho tvam, rājañña, bālo abyatto anayabyasanam āpajjissasi ayoniso paralokam gavesanto seyyathāpi so purimo satthavāho. Yepi tava § sotabbaṁ saddhātabbam § maññissanti, tepi anayabyasanam āpajjissanti, seyyathāpi te satthikā. Paṭinissajjetam, rājañña (2.0275), pāpakam diṭṭhigataṁ; paṭinissajjetam, rājañña, pāpakam diṭṭhigataṁ. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā”ti.

431. “Kiñcāpi bhavam kassapo evamāha, atha kho nevāham sakkomi idam pāpakam diṭṭhigataṁ paṭinissajjitum. Rājāpi maṁ pasenadi kosalo jānāti tirorājānopi- ‘pāyāsi rājañño evamvādī evamdiṭṭhī- “itipi natthi paro

loko ...pe... vipāko”ti. Sacāham, bho kassapa, idam pāpakaṁ diṭṭhigataṁ paṭini-ssajjissāmi, bhavissanti me vattāro- ‘yāva bālo pāyāsi rājañño, abyatto duggahita-gāhi’ti. Kopenapi naṁ harissāmi, makkhenapi naṁ harissāmi, palāsenapi naṁ harissāmī’ti.

Gūthabhārika-upamā

432. “Tena hi, rājañña, upamaṁ te karissāmi. Upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Bhūtapubbam, rājañña, aññataro sūkarapo-sako puriso sakamhā gāmā aññam gāmam agamāsi. Tattha addasa pahūtam sukkhagūtham chadditam. Disvānassa etadahosi- ‘ayam kho pahuto sukkhagūtho chaddito, mama ca sūkarabhattam §; yamnūnāham ito sukkhagūtham haren’ti. So uttarāsaṅgam pattharitvā pahūtam sukkhagūtham ākiritvā bhaṇḍikam bandhitvā sīse ubbāhetvā § agamāsi. Tassa antarāmagge mahā-akālamegho pāvassi. So uggharantam paggharantam yāva agganakhā gūthena makkhito gūthabhāram ādāya agamāsi. Tamenam manussā disvā evamāhamṣu- ‘kacci no tvam, bhaṇe, ummatto, kacci viceto, kathañhi nāma uggharantam paggharantam yāva agganakhā gūthena makkhito gūthabhāram harissasi’ti. ‘Tumhe khvettha, bhaṇe, ummattā, tumhe vicetā, tathā hi pana me sūkarabhattan’ti. Evameva kho tvam, rājañña, gūthabhārikūpamo § maññe paṭibhāsi. Paṭinissajjetam, rājañña, pāpakaṁ diṭṭhigataṁ. Paṭinissajjetam, rājañña, pāpakaṁ diṭṭhigataṁ. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā”ti.

433. “Kiñcāpi bhavaṁ kassapo evamāha, atha kho nevāhaṁ sakkomi idam pāpakaṁ diṭṭhigataṁ paṭinissajjitum. Rājāpi maṁ pasenadi kosalo jānāti tirorājā-nopi- ‘pāyāsi rājañño evamvādī evamdiṭṭhi- ‘itipi natthi (2.0276) paro loko ...pe... vipāko”ti. Sacāham, bho kassapa, idam pāpakaṁ diṭṭhigataṁ paṭinissajjissāmi, bhavissanti me vattāro- ‘yāva bālo pāyāsi rājañño abyatto duggahitagāhi’ti. Kopenapi naṁ harissāmi, makkhenapi naṁ harissāmi, palāsenapi naṁ harissāmī’ti.

Akkhadhuttaka-upamā

434. “Tena hi, rājanñña, upamaṁ te karissāmi, upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Bhūtapubbam, rājañña, dve akkhadhuttā akkhehi dibbiṁsu. Eko akkhadhutto āgatāgataṁ kalim gilati. Addasā kho dutiyo akkhadhutto tam akkhadhuttaṁ āgatāgataṁ kalim gilantaṁ, disvā tam akkha-dhuttaṁ etadavoca- ‘tvam kho, samma, ekantikena jināsi, dehi me, samma, akkhe pajohissāmī’ti. ‘Evam sammā’ti kho so akkhadhutto tassa akkhadhuttassa akkhe pādāsi. Atha kho so akkhadhutto akkhe visena paribhāvetvā tam akkhadhuttaṁ etadavoca- ‘ehi kho, samma, akkhehi dibbissāmā’ti. ‘Evam sammā’ti kho so akkha-dhutto tassa akkhadhuttassa paccassosi. Dutiyampi kho te akkhadhuttā akkhehi dibbiṁsu. Dutiyampi kho so akkhadhutto āgatāgataṁ kalim gilati. Addasā kho dutiyo akkhadhutto tam akkhadhuttaṁ dutiyampi āgatāgataṁ kalim gilantaṁ,

disvā tam akkhadhattam etadavoca-

“Littam paramena tejasā, gilamakkham puriso na bujjhati;

gila re gila pāpadhuttaka §, pacchā te kaṭukam bhavissatī.

“Evameva kho tvaṁ, rājañña, akkhadhattakūpamo maññe paṭibhāsi. Paṭinissa-jjetam, rājañña, pāpakam diṭṭhigataṁ; paṭinissajjetam, rājañña, pāpakam diṭṭhi-gataṁ. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā”ti.

435. “Kiñcāpi bhavaṁ kassapo evamāha, atha kho nevāham sakkomi idam pāpakam diṭṭhigataṁ paṭinissajjituṁ. Rājāpi mām pasenadi kosalo jānāti tirorājā-nopi- ‘pāyāsi rājañño evamvādī evamdiṭṭhī- “itipi natthi paro loko ...pe ... vipāko”ti. Sacāham, bho kassapa, idam pāpakam diṭṭhigataṁ (2.0277) paṭinissajjissāmi, bhavissanti me vattāro- ‘yāva bālo pāyāsi rājañño abyatto duggahitagāhī’ti. Kope-napi nam harissāmi, makkhenapi nam harissāmi, palāsenapi nam harissāmi”ti.

Sāṇabhārika-upamā

436. “Tena hi, rājañña, upamam te karissāmi, upamāya midhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Bhūtapubbaṁ, rājañña, aññataro janapado vuṭṭhāsi. Atha kho sahāyako sahāyakam āmantesi- ‘āyāma, samma, yena so janapado tenupasaṅkamissāma, appeva nāmettha kiñci dhanam adhigaccheyyāmā’ti. ‘Evam sammā’ti kho sahāyako sahāyakassa paccassosi. Te yena so janapado, yena aññataram gāmapaṭṭam § tenupasaṅkamim̄su, tattha addasam̄su pahūtam sāṇam chadditam, disvā sahāyako sahāyakam āmantesi- ‘idam kho, samma, pahūtam sāṇam chadditam, tena hi, samma, tvañca sāṇabhāram bandha, ahañca sāṇabhāram bandhissāmi, ubho sāṇabhāram ādāya gamissāmā’ti. ‘Evam sammā’ti kho sahāyako sahāyakassa paṭissutvā sāṇabhāram bandhitvā te ubho sāṇabhāram ādāya yena aññataram gāmapaṭṭam tenupasaṅkamim̄su. Tattha addasam̄su pahūtam sāṇasuttam chadditam, disvā sahāyako sahāyakam āmantesi- ‘yassa kho, samma, atthāya iccheyyāma sāṇam, idam pahūtam sāṇasuttam chadditam. Tena hi, samma, tvañca sāṇabhāram chaddehi, ahañca sāṇabhāram chaddessāmi, ubho sāṇasuttabhāram ādāya gamissāmā’ti. ‘Ayam kho me, samma, sāṇabhāro dūrābhato ca susannaddho ca, alam me tvam pajānāhī’ti. Atha kho so sahāyako sāṇabhāram chaddetvā sāṇasuttabhāram ādiyi.

“Te yena aññataram gāmapaṭṭam tenupasaṅkamim̄su. Tattha addasam̄su pahūtā sāṇyo chadditā, disvā sahāyako sahāyakam āmantesi- ‘yassa kho, samma, atthāya iccheyyāma sāṇam vā sāṇasuttam vā, imā pahūtā sāṇyo chadditā. Tena hi, samma, tvañca sāṇabhāram chaddehi, ahañca sāṇasutta-bhāram chaddessāmi, ubho sāṇibhāram ādāya gamissāmā’ti (2.0278). ‘Ayam kho me, samma, sāṇabhāro dūrābhato ca susannaddho ca, alam me, tvam pajānāhī’ti. Atha kho so sahāyako sāṇasuttabhāram chaddetvā sāṇibhāram ādiyi.

“Te yena aññataram gāmapaṭṭam tenupasaṅkamim̄su. Tattha addasam̄su pahūtam khomam chadditam, disvā ...pe... pahūtam khomasuttam chadditam, disvā... pahūtam khomadussam chadditam, disvā... pahūtam kappāsam

chaḍḍitam, disvā... pahūtam kappāsikasuttam chaḍḍitam, disvā... pahūtam kappāsikadussam chaḍḍitam, disvā... pahūtam ayam § chaḍḍitam, disvā... pahūtam loham chaḍḍitam, disvā... pahūtam tipum chaḍḍitam, disvā... pahūtam sīsam chaḍḍitam, disvā... pahūtam sajham § chaḍḍitam, disvā... pahūtam suvaṇṇam chaḍḍitam, disvā sahāyako sahāyakam āmantesi-‘yassa kho, samma, atthāya iccheyyāma sāṇam vā sāṇasuttam vā sāṇiyo vā khomam vā khomasuttam vā khomadussam vā kappāsam vā kappāsikasuttam vā kappāsikadussam vā ayam vā loham vā tipum vā sīsam vā sajham vā, idam pahūtam suvaṇṇam chaḍḍitam. Tena hi, samma, tvañca sāṇabhāram chaddēhi, ahañca sajhabhāram § chaddessāmi, ubho suvaṇṇabhāram ādāya gamissāmā’ti. ‘Ayam kho me, samma, sāṇabhāro dūrābhato ca susannaddho ca, alam me tvam pajānāhī’ti. Atha kho so sahāyako sajhabhāram chaddetvā suvaṇṇabhāram ādiyi.

“Te yena sako gāmo tenupasaṅkamim̄su. Tattha yo so sahāyako sāṇabhāram ādāya agamāsi, tassa neva mātāpitaro abhinandim̄su, na puttadārā abhinandim̄su, na mittāmaccā abhinandim̄su, na ca tatonidānam sukham somanassam adhigacchi. Yo pana so sahāyako suvaṇṇabhāram ādāya agamāsi, tassa mātāpitaropī abhinandim̄su, puttadārāpi abhinandim̄su, mittāmaccāpi abhinandim̄su, tatonidānañca sukham somanassam adhigacchi. “Evameva kho tvam, rājañña, sāṇabhārikūpamo maññe paṭibhāsi. Paṭinissajjetam, rājañña, pāpakañ dīṭhigatañ; paṭinissajjetam, rājañña, pāpakañ dīṭhigatañ. Mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyā”ti.

Saraṇagamanam

437. “Purimeneva (2.0279) aham opammaen photo kassapassa attamano abhi-raddho. Api cāham imāni vicitrāni pañhāpaṭibhānāni sotukāmo evāham bhavantam kassapam paccanikam kātabbam amāññissam. Abhikkantam, bho kassapa, abhikkantam, bho kassapa. Seyyathāpi, bho kassapa, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhanti’ti evamevañ bhotā kassapena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham, bho kassapa, tam bhavantam gotamañ saraṇam gacchāmi, dhammañca, bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mām bhavam kassapo dhāretu ajjatagge pāñupetañ saraṇam gatañ.

“Icchāmi cāham, bho kassapa, mahāyaññam yajitum, anusāsatu mām bhavam kassapo, yam mamassa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti.

Yaññakathā

438. “Yathārūpe kho, rājañña, yaññe gāvo vā haññanti ajeļakā vā haññanti, kukkuṭasūkarā vā haññanti, vividhā vā pāñā samghātam āpajjanti, paṭiggāhakā ca honti micchādiṭṭhī micchāsaṅkappā micchāvācā micchākammantā micchā-ājīvā micchāvāyāmā micchāsatī micchāsamādhī, evarūpo kho, rājañña, yañño na maha-

pphalo hoti na mahānisamso na mahājutiko na mahāvippahāro. Seyyathāpi, rājañña, cassako bijanaṅgalam ādāya vanam paviseyya. So tattha dukkhette dubbhūme avihatakhāṇukaṇṭake bijāni patiṭṭhāpeyya khaṇḍāni pūtīni vātātapahatāni asāradāni asukhasayitāni. Devo ca na kālena kālam sammādhāram anuppaccheyya. Api nu tāni bijāni vuddhim virūlhiṁ § vepullam āpajjeyyum, cassako vā vipulam phalam adhigaccheyyā”ti? “No hidam § bho cassapa”. “Evameva kho, rājañña, yathārūpe yaññe gāvo vā haññanti, ajeṭakā vā haññanti, kukkuṭasūkarā vā haññanti, vividhā vā pāṇā samghātam āpajjanti, paṭiggāhakā ca honti micchādiṭṭhī micchāsaṅkappā micchāvācā micchākammantā micchā-ājīvā micchāvāyāmā micchāsatī (2.0280) micchāsamādhī, evarūpo kho, rājañña, yañño na mahapphalo hoti na mahānisamso na mahājutiko na mahāvippahāro.

“Yathārūpe ca kho, rājañña, yaññe neva gāvo haññanti, na ajeṭakā haññanti, na kukkuṭasūkarā haññanti, na vividhā vā pāṇā samghātam āpajjanti, paṭiggāhakā ca honti sammādiṭṭhī sammāsaṅkappā sammāvācā sammākammantā sammā-ājīvā sammāvāyāmā sammāsatī sammāsamādhī, evarūpo kho, rājañña, yañño mahapphalo hoti mahānisamso mahājutiko mahāvippahāro. Seyyathāpi, rājañña, cassako bijanaṅgalam ādāya vanam paviseyya. So tattha sukhette subhūme suvihatakhāṇukaṇṭake bijāni patiṭṭhāpeyya akhaṇḍāni apūtīni avātātapahatāni sāradāni sukhasayitāni. Devo ca kālena kālam sammādhāram anuppaccheyya. Api nu tāni bijāni vuddhim virūlhiṁ vepullam āpajjeyyum, cassako vā vipulam phalam adhigaccheyyā”ti? “Evam, bho cassapa”. “Evameva kho, rājañña, yathārūpe yaññe neva gāvo haññanti, na ajeṭakā haññanti, na kukkuṭasūkarā haññanti, na vividhā vā pāṇā samghātam āpajjanti, paṭiggāhakā ca honti sammādiṭṭhī sammāsaṅkappā sammāvācā sammākammantā sammā-ājīvā sammāvāyāmā sammāsatī sammāsamādhī, evarūpo kho, rājañña, yañño mahapphalo hoti mahānisamso mahājutiko mahāvippahāro”ti.

Uttaramāṇavavatthu

439. Atha kho pāyāsi rājañño dānam paṭṭhapesi samaṇabrahmaṇakapāṇaddhikavaṇibbakayācakānam. Tasmiṁ kho pana dāne evarūpam bhojanam dīyati kaṇājakam bilaṅgadutiyaṁ, dhorakāni § ca vatthāni guļavālakāni §. Tasmiṁ kho pana dāne uttarō nāma māṇavo vāvaṭo § ahosi. So dānam datvā evam anuddisati-“iminaḥam dānena pāyāsim rājaññameva imasmiṁ loke samāgacchiṁ, mā parasmin”ti. Assosi kho pāyāsi rājañño- “uttaro kira māṇavo dānam datvā evam anuddisati- ‘iminaḥam dānena pāyāsim rājaññameva imasmiṁ loke samāgacchiṁ, mā parasmin”ti. Atha (2.0281) kho pāyāsi rājañño uttaram māṇavam āmantāpetvā etadavoca-

“saccam kira tvam, tata uttara, dānam datvā evam anuddisasi- ‘imināham dānena pāyāsim rājaññameva imasmim loke samāgacchim, mā parasmin”ti? “Evam, bho”. “Kissa pana tvam, tata uttara, dānam datvā evam anuddisasi- ‘imināham dānena pāyāsim rājaññameva imasmim loke samāgacchim, mā parasmin’ti? Nanu mayam, tata uttara, puññatthikā dānasseva phalam pātikañkhino”ti? “Bhoto kho dāne evarūpam bhojanam dīyati kañjakam bilāngadutiyam, yam bhavam pādāpi § na iccheyya samphusitum §, kuto bhuñjitu, dhorakāni ca vatthāni guļavālakāni, yāni bhavam pādāpi § na iccheyya samphusitum, kuto paridahitum. Bhavam kho panamhākam piyo manāpo, katham mayam manāpam amanāpena samyojemā”ti? “Tena hi tvam, tata uttara, yādisāham bhojanam bhuñjāmi, tādisam bhojanam pañthapehi. Yādisāni cāham vatthāni paridahāmi, tādisāni ca vatthāni pañthapehi”ti. “Evam, bho”ti kho uttaro māṇavo pāyāsissa rājaññassa pañissutvā yādisam bhojanam pāyāsi rājañño bhuñjati, tādisam bhojanam pañthapesi. Yādisāni ca vatthāni pāyāsi rājañño paridahati, tādisāni ca vatthāni pañthapesi.

440. Atha kho pāyāsi rājañño asakkaccam dānam datvā asahatthā dānam datvā acittikataṁ dānam datvā apaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā cātumahārājikānam devānam sahabyatam upapajji suññam serisakam vimānam. Yo pana tassa dāne vāvaṭo ahosi uttaro nāma māṇavo. So sakkaccam dānam datvā sahatthā dānam datvā cittikataṁ dānam datvā anapaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapajji devānam tāvatiṁsānam sahabyatam.

Pāyāsidevaputto

441. Tena kho pana samayena āyasmā gavampati abhikkhaṇam suññam serisakam vimānam divāvihāram gacchat. Atha kho pāyāsi devaputto yenāyasmā gavampati tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam gavampatim abhivādetvā (2.0282) ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhitam kho pāyāsim devaputtam āyasmā gavampati etadavoca- “kosi tvam, āvuso”ti? “Aham, bhante, pāyāsi rājañño”ti. “Nanu tvam, āvuso, evamdiṭṭhiko ahosi- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko”ti? “Saccāham, bhante, evamdiṭṭhiko ahosim- ‘itipi natthi paro loko, natthi sattā opapātikā, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko’ti. Api cāham ayyena kumārakassapena etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecito”ti. “Yo pana te, āvuso, dāne vāvaṭo ahosi uttaro nāma māṇavo, so kuhiṁ upapano”ti? “Yo me, bhante, dāne vāvaṭo ahosi uttaro nāma māṇavo, so sakkaccam dānam datvā sahatthā dānam datvā cittikataṁ dānam datvā anapaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapano devānam tāvatiṁsānam sahabyatam. Aham pana, bhante, asakkaccam dānam datvā asahatthā dānam datvā acittikataṁ dānam datvā apaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā cātumahārājikānam devānam sahabyatam upapano suññam serisakam vimānam. Tena hi, bhante gavampati, manussalokam gantvā evamārocehi- ‘sakkaccam dānam

detha, sahatthā dānam detha, cittikataṁ dānam detha, anapaviddham dānam detha. Pāyāsi rājañño asakkaccam dānam datvā asahatthā dānam datvā acittikataṁ dānam datvā apaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā cātumahārājikānam devānam sahabyataṁ upapanno suññam serisakam vimānam. Yo pana tassa dāne vāvaṭo ahosi uttarō nāma māṇavo, so sakkaccam dānam datvā sahatthā dānam datvā cittikataṁ dānam datvā anapaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapanno devānam tāvatiṁsānam sahabyatan”ti.

Atha kho āyasmā gavampati manussalokam āgantvā evamārocesi- “sakkaccam dānam detha, sahatthā dānam detha, cittikataṁ dānam detha, anapaviddham dānam detha. Pāyāsi rājañño asakkaccam dānam datvā asahatthā dānam datvā acittikataṁ dānam datvā apaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā cātumahārājikānam devānam sahabyataṁ upapanno suññam serisakam vimānam. Yo pana tassa dāne vāvaṭo ahosi uttarō (2.0283) nāma māṇavo, so sakkaccam dānam datvā sahatthā dānam datvā cittikataṁ dānam datvā anapaviddham dānam datvā kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapanno devānam tāvatiṁsānam sahabyatan”ti.

Pāyāsisuttaṁ niṭhitam dasamam.

Mahāvaggo niṭhito.

Tassuddānam-

Mahāpadāna nidānam, nibbānañca sudassanam;
janavasabha govindam, samayaṁ sakkapañhakam;
mahāsatipaṭṭhānañca, pāyāsi dasamam bhave §.